

ION ȘIUGARIU

VIATA POEZIEI

**Ediție și tabel cronologic
de Lect. univ. dr. MARCEL CRIHANĂ**

**EDITURA MARINEASA
TIMIȘOARA, 1999**

EDITURA MARINEASA

ISBN 973-9485-12-x

NOTĂ EDITORIALĂ

În volumul de față sunt reproduse textele tuturor colaborărilor autorului la *Revista Fundațiilor Regale*, din anii 1942-1944: mai întâi *note*-le, care sunt niște semnalări de apariții editoriale, apoi cronicile propriu-zise, întinse pe mai multe pagini (care îl impun pe Ion Șugariu în rândul criticilor literari importanți ai momentului).

În reproducerea respectivelor texte, am respectat cu strictețe criteriul cronologic. Firește, nu ne-am permis să operăm nici o corecție - de nici un tip -, dar, pentru ușurința lecturii și deprinderea cititorului cu regulile ortografice noi, am introdus în text modificările care s-au impus:

– am înlocuit, unde ortografia o cere, apostroful cu cratima;

– am indicat scrierea corectă a cuvintelor: *aceeași, așadar, capodopere, de la, dezordine, dezvoltă, feminin, întregii, nicăieri, nici un, nici o, sălbatic, zbor* etc. (Șugariu folosise, după ortografia momentului, formele: *aceiași, așa dar, capodoperi, dela, desordine, desvolta, femenin, întregei, nicăiri, nicio, niciun, sălbatec, sbor*);

– am întrebuințat (corectând) formele verbale *sunt, suntem, sunteți* și, conform aceluiași reguli ortografice, literele *î* și *â*;

– am corectat puținele greșeli de tipar (indiscutabile) strecurate în text.

La sfârșitul fiecărui text, am indicat data apariției lui în revistă.

În secțiunea rezervată *note*-lor, nefiind vorba de niște titluri propriu-zise, în sumarul volumului am pus între croșete numele poezilor comentați.

Am formula două sugestii pentru editură:
– folosirea literelor cursive, în locul celor drepte, în cazul textelor în proză citate de autor;
– schimbarea corpului de literă (un corp mai mare), versurile citate în comentarii și textele din subsolul paginii fiind greu de parcurs din pricina literelor prea mici.

M.C.

TABEL CRONOLOGIC

- 6 iunie 1914** - Se naște primul băiat (dintr-un număr de șase) al familiei de mineri-aurari Ion și Floarea Șugar, în localitatea Băița (Maramureș). Aici își petrece copilăria, într-un peisaj pitoresc și o lume precară, cel ce avea să devină mai târziu poetul și eseistul **Ion Șugariu**. De aici vor răsări în curând poeziile **Minerii mei, Băița, Satul natal** ș.a., autobiografice.
- 1921-1924** - Viața grea a familiei îl obligă pe copil să muncească încă de mic la extrasul și spălatul aurului, alături de părinți. Date fiind condițiile vitrege de muncă, în șteampuri străvechi și cu tehnici primitive, încă de pe acum se fac simțite simptomele unui reumatism articular, cu peceți pentru toată viața.
- 1924-1928** - Anii de școală primară sunt petrecuți la Băița și la Valea Borcutului, fără continuitate și, mai ales, fără perspectivă. Copilul încheie totuși această perioadă de învățatură cu rezultate excepționale. Prima persoană care îi sfătuiește pe părinți să-l dea la școală mai departe este preotul Victor Băcilă, care era și dascăl în Valea Borcutului. Un fost coleg de școală primară și-l amintește pe Ion Șugariu astfel: *Parcă-l văd cum trecea munții care despart satul său natal, Băița, de Valea Borcutului, prezentându-se zilnic, cu lecțiile învățate, la școală. Cu traista plină cu cărți, caiete și o bucată de mălai străbătea, pe ploi, zăpadă, viscol și ger, pădurile de carpen și fag de pe Tigher și Prăpade, trecând pe la Târgul Ciorilor și pe la balta Pocoloaiei, până în Valea Borcutului și înapoi* (Ioan Cosma: **Amintiri despre Șugariu**, în **Pentru socialism**, 2 februarie 1974, p. 3). Cu

toată dotarea intelectuală de excepție, viitorul fiului lui Ion Șugar pare închis.

1928-1932 - Numai încadrarea tatălui ca meșter în *uzina auriferă* pe care o organizează aici un consorțiu francez, ca și eforturile preotului din sat, determină băiatului alt destin. Ion Șugariu reușește, prin concurs, să intre în Școala Normală din Oradea. Aici locuiește, ca bursier, la internatul școlii până la sfârșitul studiilor.

1932-1934 - Adolescentul ia acum o hotărâre importantă: după terminarea clasei a IV-a la Școala Normală, în urma concursului de admitere din iunie 1932 trece în cursul superior al Liceului *Emanuil Gojdu*, ca bursier pe toată durata anilor de studii. Și aici, Ion Șugariu se dovedește un elev dotat și silitor, cu o putere de muncă ieșită din comun și cu preocupări care depășesc limitele impuse de programa școlară. Surprinzător, elevul dezvăluie aplicații pasionate pentru fizică și matematică. Ia chiar parte la concursul inițiat de o revistă engleză de specialitate, ocupă primul loc în concurs și capătă o bursă de Oxford. Vis de necrezut, pe care părinții nu-l pot concepe! Aceasta să fi fost și cauza pentru care virtuțile excepționale ale elevului găsesc refugiu în literatură? Până la urmă, dintre cei doi profesori care și-l disputau (Teodor Neș, de fizico-matematici și Octav Șuluțiu, de limba română) avea să câștige poezia!

1934-1936 - Debutează încă din clasa a VI-a de liceu la revista **Observatorul** din Beiuș, cu versurile intitulate **Imn tinereții** pe care le semnează **Ion Șugariu**. Numele de familie este schimbat, oficial, în Soreanu (numai numele poetului, însă, și al fratelui său George). Dar tânărul poet rămâne credincios numelui său de la debut și continuă să colaboreze semnându-se astfel în revistele: **Lanuri** din Mediaș, **Flori de crâng** din Oradea, **Afirmarea** din Satu Mare, **Freamățul școlii** din Cluj, **Veac nou** și **Cronica**

din Baia Mare. În anul 1935 devine colaborator al revistei **Familia** din Oradea și se impune printre talentele viguroase ale generației sale.

În anul școlar 1935-1936, Ion Șiugariu este președinte al Societății de lectură *Vasile Alecsandri*, îndrumată, la această dată, de Ovidiu Papadima. Se remarcă de acum prin puterea de receptare, analiză și înțelegere a noului fenomen liric, prefigurându-l pe avizatul comentator de poezie de peste câțiva ani.

În iunie 1936, Ion Șiugariu își trece bacalaureatul, ca fruntaș al promoției (este al treilea din peste trei sute de candidați prezentați la examen).

1936-1937 - Visul părinților era să-l vadă inginer, firește chiar pe meleagurile natale. Poetul, dimpotrivă, se visa asaltând și cucerind cu versurile sale ređuta Capitalei. Cum în această perioadă trebuie să-și satisfacă serviciul militar, ca absolvent al liceului urmează Școala de ofițeri în rezervă de la Ploiești. Se află la numai un pas de București, nimeni și nimic nu-l mai poate întoarce din drum.

Vara anului 1936 proaspătul bacalaureat și-o petrece pe meleagurile natale, mai ales la Băița, unde lucrează intens la **Incantații**, ciclul liric ce stă în centrul atenției sale în vederea alcătuirii volumului de debut, **Trecere prin alba poartă** (**Incantații**-le respective sunt aici în număr de 8 - numerotate cu cifre romane). Părându-i-se că fostul său elev se grăbește prea mult să debuteze în volum, Ocatv Șuluțiu - cu exigența-i cunoscută - îi scrie lui Ion Șiugariu într-o scrisoare din 17 august 1936: *Din tot ce ai publicat D-ta până acum nimic nu trebuie să figureze într-un viitor volum. O vei înțelege asta și D-ta mai târziu. Acum te va supăra poate opinia mea, dar eu nu vreau ca mai târziu să mă acuzi că te-am amăgit cu iluzii. D-ta ai talent, dar ești într-o perioadă de formație. Încă nu ți-ai găsit formula personală de expresie, ceea ce este important în*

*artă. Deci lucrează neconținut, scrie, scrie, aruncă și iar scrie și abia peste câțiva ani vom putea sta de vorbă despre un viitor volum. Arghezi și-a publicat volumul, după ce-a scris vreo 40 de ani. De ce această grabă care nu-ți va aduce cu nimic mai multă glorie decât ai sau n-ai? (Vezi Mihai Bălaj: **Octav Șuluțiu inedit. Două scrisori către poetul Ion Șugariu**, în **Maramureș**, supliment al ziarului **Pentru socialism**, decembrie 1970, p. 24).*

septembrie 1937 - Însuflețit de elanuri pe care lipsa mijloacelor materiale și fuga într-o lume necunoscută nu i le pot spulbera, poetul descinde în București fără altă avere decât diploma de bacalaureat și un caiet de poeme. Deși Octav Șuluțiu îl sfătuiseră să urmeze politehnica, Ion Șugariu se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie, specialitatea Filologie modernă, bucurându-se, pe toată durata studenției, de atenția și aprecierea profesorilor Mihail Ralea, Tudor Vianu, D. Caracostea, Ion Petrovici ș.a.

martie 1938 - Apare volumul de debut **Trecere prin alba poartă**, la Editura librăriei Pavel Suru, despre care Octav Șuluțiu avea să scrie în revista **Familia**: *E o țâșnire vulcanică, un clocot de pasiune, o tinerețe neastâmpărată care irumpe, dornică de viață și de avânt, e o izbucnire sinceră și nestăpânită, așa cum îi șade mai bine adolescenței să fie. Sufletul poetului se revarsă direct, ca o apă umflată peste malurile constrângătoare ale oricăror reguli* (Octav Șuluțiu: Ion Șugariu, **Trecere prin alba poartă**, în **Familia**, an. VII, 1939, nr. 4-5, aprilie-mai, p. 91-94).

1939 - Activitatea literară a poetului și eseistului se concentrează acum mai ales în jurul revistei **Meșterul Manole**, inițiată de un grup de tineri scriitori bucureșteni. Ion Șugariu întreține o rubrică permanentă de critică,

Poesia tânără, în care depășește faza notațiilor de lector bine informat, creându-și un limbaj critic propriu, distinct. Revista a avut o viață relativ scurtă (1939-1942).

august 1940 - Prin criminalul dictat de la Viena, României i se smulge partea de nord a Transilvaniei. Părinții lui Ion Șugariu (și ceilalți frați - Vasile, Maria, Augustin și Zaharia) sunt nevoiți să rămână sub ocupație. Poetului, aflat astfel în refugiu, i se alătură un singur frate, George, care izbutește să fugă și să vină la București.

noiembrie 1941 - Poetul Ion Șugariu este ales președinte al Asociației Studenților Refugiați. În această calitate, desfășoară o rodnică activitate publicistică și organizatorică, pentru a păstra mereu neatinsă imaginea pământului natal al atâtor pribegi. Colaborează cu poezii și studii critice la revistele: **Vremea, Universul literar, Curentul literar, Meșterul Manole, Decalogul, Revista Fundațiilor Regale** ș.a.

februarie 1942 - Poetul își susține teza de licență cu lucrarea **Aspectul jurnalistic al literaturii moderne**, avându-l ca îndrumător pe Mihail Ralea, care, anterior, comunicase decanatului următoarele: *Teza d-lui Ion Soreanu, despre Aspectul jurnalistic în literatura modernă, a fost acceptată în vederea examenului de licență.*

martie 1942 - Apare volumul de poezii **Paradisul peregrinar**, în cadrul colecției *Meșterul Manole* din București. În revista **Convorbiri literare**, criticul și esteticianul Al. Husar, referind despre volum, avea să scrie: *Meritul cărții stă în faptul că pune o problemă și, indiferent de procedeul ce-l adoptă și care nu putea fi altul, îi află o soluție. Pornind dintr-o experiență personală urmărită sincer și onest, d. Ion Șugariu adoptă, spre simplificare, vechile tipare și nu se preocupă de versificație decât în funcție de fondul care și-o reclamă. Iată de ce abilităților de formă și expresiei directe, d. Șugariu, le substituie o*

cale mai lesnicioasă, prin care cartea d-sale se impune (Al. Husar: Ion Şiugariu, **Paradisul peregrinar - poeme** - în **Convorbiri literare** nr. 11-12, noiembrie-decembrie 1942, p. 811-813).

iulie 1942 - Obține pașaport și trece în partea de nord a Transilvaniei, la Băița, unde își vede părinții pentru ultima oară. Considerat indezirabil de către autoritățile hortyste, datorită atitudinii sale politice, e obligat să facă zilnic câte 12 km pe jos, până la postul de jandarmi, pentru viză. Încearcă a doua oară în același an să-și revadă părinții, dar nu mai primește aprobare.

De-a lungul întregului an, poetul a corespondat cu Lucia Stroescu, viitoarea sa soție. Cele mai multe dintre scrisorile sale sunt de dragoste, dar în mai toate se găsesc referiri și la concepția poetică și la scrisul literar. La 10 februarie, de exemplu, Ion Şiugariu îi scria logodnicei sale: *În ultimele zile mă bate gândul unei piese de teatru pe care aş intitula-o : **Olarul**. E vorba anume de un olar vestit din antichitate care reușește după o muncă de mai multe zeci de ani, să creeze un vas atât de frumos încât Cetatea îl pune să plătească bir pentru el. De-acum toată viața lui nu face altceva decât muncește pentru a plăti birul. Până la urmă însă Cetatea ridică atât de mult birul cerut încât el nu mai poate plăti. El vinde atunci vasul ca să plătească birul...*

Piesa ar simboliza raporturile dintre artist și lume. Fiecare creator autentic se aseamănă cu olarul acesta. Opera lui este atât de frumoasă încât lumea îl pune să plătească un bir de suferință și de încercări, pe care până la urmă nu le mai poate plăti. Atunci vinde și el vasul, ca și olarul meu, să plătească birul. Este momentul când trebuie să sacrifice pe artistul din el pentru omul din el, moment pe care-l trăiește fiecare artist. Eu aş vrea să fiu totuși un olar care nu-și vinde vasul. Aș vrea să mă

iubești atât de mult și în așa fel încât birul meu să nu fie prea mare (Soare pentru Lucia - Fragmente din scrisori, în vol. Sete de ceruri...).

În decembrie, Ion Șugariu începe colaborarea la **Revista Fundațiilor Regale**, unde inaugurează rubrica intitulată **Viața poeziei**, pe care o îngrijește până în februarie 1944.

ianuarie 1943 - Poetul este concentrat, ca ofițer de rezervă, la o școală de instrucție din Ploiești. Este repartizat, apoi, la un regiment de infanterie din Moldova (Bacău).

aprilie 1943 - În colecția *Meșterul Manole*, apare poemul **Țara de foc** (alcătuit din 60 de catrene), despre care Ovidiu Papadima va scrie imediat în **Revista Fundațiilor Regale**: *Poemul nu e conceput plastic, ci creat muzical - contrapunctic. De aceea trebuie luat în tot și savurat în felul clar și cristalin, în care gândul și gestul își răspund, în minunata arhitectură străvezie a întregului. Prin ea d. Șugariu face o mare și îndrăzneată experiență creatoare și dă confrăților săi o frumoasă lecție de conștiință artistică de cea mai stringentă actualitate* (Ovidiu Papadima: Ion Șugariu, **Țara de foc**, în **Revista Fundațiilor Regale**, nr. 8, august 1943, p. 453-454).

29 iulie 1943 - I se acordă o permisie de două săptămâni, pentru a se căsători. Se căsătorește, la Râmnicu-Vâlcea, cu studenta la farmacie Lucia Stroescu. Bucuria căsătoriei o comunică celor dragi prin scrisori și fotografii. Pe una din aceste fotografii, trimisă unuia din frați, poetul scrie: *Iubitului meu frate Vasile, îi dăruiesc această imagine a fericirii mele, 6 august 1943.*

septembrie 1943 - Ion Șugariu este desconcentrat. Continuă în acest timp să lucreze la un **Studiu critic despre poezia lui Bacovia** și adună material pentru ancheta despre **Lucian Blaga și generația tânără**. Încearcă să definitiveze un volum de comentarii critice intitulat **Viața poeziei** cu studii despre Mihai Beniuc, Emil Botta, Ovid

Caledoniu, Gherghinescu Vania, Emil Giurgiuca, Ion Moldoveanu, Theodor Al. Munteanu, George Petcu, Grigore Popa ș.a. Întreține, de asemenea, un **Jurnal literar** și începe să scrie romanul **Emanoil**. Din toate acestea, însă, n-au rămas decât pagini disparate, restul pierzându-se în condițiile deosebite care au urmat.

mai 1944 - Poetul este concentrat din nou la același regiment, care se află acum dislocat în zona Jitaru - Mogoșești (Slatina), de unde ulterior avea să fie deplasat pentru a participa la planul insurecției armate.

23-25 august 1944 - Ia parte la luptele de la Băneasa și Otopeni.

25 august 1944-1 februarie 1945 - Participă la luptele pe care regimentul său le susține, alături de celelalte unități românești, împotriva armatei germane - în Ardeal, pe teritoriul Ungariei, apoi, și al Cehoslovaciei.

1 februarie 1945 Ora 11 dimineața, sublocotenentul de rezervă Soreanu - Șugariu Ion cade rănit grav, în bătălia pentru orașul Brezno din Cehoslovacia. Are pierdere mare de sânge și moare la numai zece minute după ce a fost prins în focarul exploziei. Este îngropat în cimitirul din satul Polhora pri Brezno, alături de alt ofițer și de șapte soldați căzuți o dată cu el.

Consemnând evenimentul, revista sibiană **Luceafărul**, nr. 3-4, notează: *Cu moartea eroică a lui Ion Șugariu poezia română pierde pe unul din poeții născuți nu făcuți.*

28 februarie 1945 - Prin decretul nr. 641, sublocotenentul de rezervă Soreanu - Șugariu Ion este decorat post-mortem cu ordinul *Coroana României cu spade, în gradul de Cavaler, și cu panglică de Virtutea Militară.*

Ziarul **Adevărul** din aceeași zi conține următoarea notiță informativă: (intitulată **În memoria lui Ion Șugariu**): *Duminecă după masă, la ora vecerniei, în cadrul A.S.R.T.A.-ului s-a făcut pomenirea lui Ion Șugariu, poetul căzut pentru patrie la 1 februarie 1945, în satul*

Polhora din Munții Tatrei. În prezența Monseniorului Vladimir Ghica, a sf. pr. Chinezu Liviu, Mircea Todericiu și a pâr. Lupea, d. Ion Groșanu a vorbit despre laborioasa tinerețe a poetului, iar d. prof. Ierugan a evocat anii frumoși ai copilăriei lui.

La serviciul religios, pentru odihna sufletului său oficiat în biserica unită din str. Polonă, în cadrul căreia cuvântul de pomenire l-a rostit părintele Todericiu, au asistat, alături de fratele poetului, prietenii lui: prof. Al. Popescu-Telega, Ovid Caledoniu, Coriolan Gheție, Al. Husar, I. Manițiu și O. Filipoiu.

martie 1945 - Vestea despre pierderea primului fiu zdruncină viața bătrânului miner-aurar Ion Șugar, care, la 56 de ani, se stinge în urma unei duble pneumonii.

1956 - Rămășițele pământești ale poetului sunt ridicate de la Polhora pri Brezno și, cu ale altor unsprezece mii de eroi cunoscuți și necunoscuți, căzuți pentru eliberarea Cehoslovaciei, sunt reînhumate în cimitirul militar de la Zvolen, lângă Banska Bistrița.

august 1958 - Participând, în cadrul delegației guvernamentale române, la ceremonia dezvelirii monumentului ridicat la Zvolen în memoria eroilor români, scriitorul și prietenul Laurențiu Fulga depune o floare pe mormântul celui care a fost poetul, eseistul și ostașul Ion Șugariu.

1968 - În colecția *Columna* a Editurii Militare, apare volumul **Carnetele unui poet căzut în război**, cu o postfață semnată de Laurențiu Fulga (intitulată **Ultima laudă**).

1975 - La Editura Militară apare volumul **Poetul-ostaș Ion Șugariu**, exegeză semnată de Eugen Marinescu.

Se tipărește volumul lui Ștefan Bellu **Ion Șugariu - un poet căzut în război** (în îngrijirea Comitetului de cultură și educație socialistă din Baia Mare). Referindu-se la această apariție, Nae Antonescu, comentator constant al subiectului **Ion Șugariu**, remarcă: *Cu această carte,*

îngrijită de prozatorul Laurențiu Fulga și asistată de mărturiile lui Mihai Beniuc și Emil Giurgiuca, se începe reconsiderarea activității literare a poetului erou Ion Țiugariu. O ediție antologică a creației sale poetice [...] este în stadiu ultim al finisării (Nae Antonescu: Ion Țiugariu, **Carnetele unui poet căzut în război**, în **Tribuna**, nr. 31 - 601, 1968, p. 3).

- 1984** - La inițiativa Luciei Soreanu, soția poetului (stabilită în Germania, la Aachen), apare volumul Ion Țiugariu: **Sete de ceruri**, la Editura Jon Dumitru, München (col. *Pașii lui Orfeu*), cu o prefață semnată de Vintilă Horia (care poartă titlul **Ion Țiugariu de la Meșterul Manole**).
- 1997** - În îngrijirea Prof. Univ. M.C. Alexandru Husar (care semnează și prefața), la editura **Agora** din Iași, a apărut volumul de eseuri **Țara Crinilor**, de Ion Țiugariu.

I. NOTE-le începutului

D-l Valeriu Olaniuc pare lipsit de vocație poetică. Versurile sale sunt atât de sărace și atât de goale de conținut autentic, încât fiecare rând pare a fi *făcut* într-un moment de totală deficiență interioară. Aceleași încercări de filosofie minoră, de tristeți lipsite de suport sufletesc real, la care se mai adaugă unele accente sociale perimate și de mult căzute în desuetudine. Iată un fragment dintr-o lungă poezie intitulată *Cămașa fericitului*:

*Un om mi s-a plâns
Că din tot ce-a strâns,
Din tot ce-a cules
Viața n-a înțeles:
Are bogății
De nu le mai știi...
Are un palat
Necutremurat,
Unde-n slujba lui
Are robi destui!
Are flori în parc,
Pomi mărunți pe arc...
Alții cresc înalți
Strajă celorlalți
Și ce de femei,
Pline de scânteii, –
Albe arătări,
Leac pentru uitări!*

Și tot așa mai departe de vreo 108 ori, până ce se termină poezia cu versurile:

*Lup hain și rău,
Iată drumul tău.*

D. Valeriu Olaniuc este sclavul versurilor sale, al necesităților de rimă pentru care sacrifică sensul, al metaforelor uzate, ieftine și inexpressive, etc. Peste toate acestea însă, d. Valeriu Olaniuc mai are o calitate numai pentru el însuși: d-sa nu prea se împacă bine cu ortografia. Și de aceea îl vedem întrebându-se:

Te-am văzut cândva în viață s-au în vis?

Cu asemenea mijloace poetice și gramaticale, nu știu dacă e posibil să se scrie cândva poezii bune. Aceasta cu atât mai mult, cu cât și d. Valeriu Olaniuc nu se află la prima sa culegere, având publicate mai înainte *Suflete în furtună* și *Țărnuț luminii*.

* * *

Mult mai tânăr, d. Alexandru Balaci aduce în cărticica sa de debut, *Dolores*, o poezie pretențioasă, cu reminiscențe nu destul de stăpânite din ermetismul barbian și dintr-o întreagă serie de poeți străini ca: Edgar Allan Poë, Ch. Baudelaire, St. Mallarmé și alții. O experiență mai nouă și mai nefericită, ca aceea a revistelor avantgardiste *Unu și 75 H.P.*, cu exagerările și gratuitățile ei definitiv trecute, nu este nici ea străină d-lui Alexandru Balaci. De aceea d-sa scrie:

*Clepsidrele au fost arătătoare de treceri
și ore
La urechile tale sunt acum cochilii sonore,*

*Undeva - lângă mare - soare căzut și
albastre stânci
Acolo sunt - pescaric - apele cele mai calme
și mai adânci
E circulară - înot încremenit și rugă - cea
mai albă și mai stranie floră.
Pentru înghirlandarea neșirii din val -
imploră -
Pătrunzând apele - pieziș - ochii atropinei
ce plânseră cald.
Și cu ochelarii - falși și dăruiți - ai orelor
noi de smarald,
Fură strălumițați de tăcuta ascensiune -
violetă și rară.*

Această *ascensiune violetă și rară* a d-lui Alexandru Balaci nu este în fond decât un amestec stângaci de influențe avantgardiste, sărace și goale chiar în formele lor tutelare, necum în imitații târzielnice de felul acesta. Poezia aceasta a imprecisului și a clar-obscurului, intenționat căutate, alăturările bizare de expresiuni sintetice și de categorii hazardate, departe de a mărturisi o profunzime tematică sau o concepție înaltă și singulară de artă, nu sunt altceva decât evadări conștiente, din logica și unitatea pe care poetul nu le poate atinge. Versurile încărcate și prea fără misiuni precise de expresie sunt menite adesea să acopere o lipsă de chemare poetică autentică. Pare-mi-se că acesta este și cazul d-lui Alexandru Balaci.

* * *

Anna-Mad a d-lui Mihnea Gheorghiu, deși pare a mărturisi oarecare posibilități poetice, se menține și ea în aceeași atmosferă turbure a poeziei și a poemului în proză, fără conture precise. Mai distinct așezată în sfera de influență a lui Edgar

Allan Poë, afectând obsesia largurilor și a plecărilor singuratice pe mări fără capăt, pomenind adesea de «apropierea Marilor Lande», de «pădurile umede ale plămânilor», de «îndrăgostitul algelor» și alte asemenea «nevăzute răspântii», poezia aceasta rămâne de fapt și ea la fel de săracă. Pe ici pe colo doar, par a se ivi plâpânde amăgiri de frumuseți singulare, ca în acest fragment:

*Atunci acoperișurile deschideau pupile oblice
peste oraș, pe când
obloane galbene și verzi arborau o liniște
lineară, veșnică.
Anna-Mad, zidurile cetății oficiau o ceremonie
ciudată pentru investiții
și pentru inima ta de peste mări.
În seara aceea străzile au prevestit
ochi turburi și vagul nebuniei, zăbranicul
fluturat și sfâșietoarea lumină a nebuniei.*

Dar, pentru ca *sfâșietoarea lumină a nebuniei* (ne aducem aminte de o întreagă literatură nu prea de mult trecută în care se făcea elogiul nebuniei, al imperfecțiunii și al multor asemenea stări patologice) să fie mai interesantă și mai grozavă, d. Mihnea Gheorghiu nu se poate stăpâni să nu adauge:

*În orașul baronilor, cățelele negre mai pândeau legende
și totuși.*

«Versurile» sunt puse în paranteză și ele au probabil o misiune de a lărgi și de a divaga starea de suflet și peisajul pe care-l evocă mai înainte. Procedul este foarte des întrebuintat, atât de des și fără necesitate, încât nu știm dacă nu denotă o gravă deficiență poetică, o neputință de a închea și de a strânge un material dat într-o bucată realizată pe deplin. Cele spuse mai sus pentru d. Alexandru Balaci par a se potrivi și d-lui Mihnea Gheorghiu.

Cred însă că răul cel mare decurge dintr-o stare de fapt mai tristă. Ca și d. Valeriu Olaniuc și ca și d. Alexandru Balaci, nici d. Mihnea Gheorghiu nu prea are *ce* spune în versurile sale. Față de această lipsă de bază, fiecare dintre cei trei reacționează și se înșeală în felul său propriu.

(RFR, an. IX, nr. 4, aprilie 1942)

D-l Teodor Ciceu, care ne trimite de la Cluj culegerea de poezii intitulată *Pârgă*, ne este cunoscut din antologia *Versuri din Transilvania nordică*, publicată în colecția *Grai și suflet românesc* a ziarului *Tribuna Ardealului*. Poeziile d-sale sunt inspirate din lumea simplă și muncitoare a satului românesc, mijind ca o rază de lumină printre cețurile și apele grele ale celor mai multe dintre versurilor noastre de aici. Fără cântări meșteșugite și fără zbateri interioare nesincere, ele se apleacă peste truda de fiecare zi a plugarului, peste dragostea de pământ și de natură a țăranului nostru de pretutindeni, căpătând o formă naturală și curgătoare. Poezii ca: *Mămăligă*, *Plugarii*, *Neculai Secară*, *Ion*, *Florica*, *Lelea Mărie*, etc. cu ușoare reminiscențe din George Coșbuc, din Ștefan Oct. Iosif și uneori chiar din Aron Cotruș și Tudor Arghezi, sunt pline de un farmec primitiv și de o sinceritate plăcută.

Atât ca fond și ca realizare tehnică, poezia d-lui Theodor Ciceu nu este pretențioasă. Ea mărturisește totuși posibilități reale de realizare viitoare. Și dacă ținem seama de împrejurările în care lucrează poetul, ea merită toată atenția noastră.

(RFR, an. IX, nr. 5, mai 1942)

D. Aurel Marin este autor a 10 cărți de poezie, apărute într-un răstimp de 9 ani. Am avut ocazia să scriu despre aproape toate aceste culegeri, remarcând de fiecare dată o tendință de

simplificare și de clarificare a atitudinii sale în fața problemelor poeziei și a problemelor generate de viață. Orientat spre sobrietatea și liniștea poeziei clasice, nesocotind stridențele și încolțurările scrisului din jurul său, șlefuitor abil și răbdător al cuvântului celui mai de toate zilele, în marginile îngăduitoare ale ideii, d-sa rămânea oarecum un izolat și un inadptabil. Ceea ce mi se părea a constitui totuși o amenințare a poeziei sale, pe drumul acesta al resemnării și al restrângerii la expresia directă, prozaică și imediată, era căderea ei în banalitate și în platitudine. Citam cu această ocazie exemple din *Însemnări din vacanță* și din *Viața în munți*.

Volumul de *Sonete* apărut de curând cuprinde în bună parte atât calitățile cât și defectele cărților anterioare. El ne apare ca o încercare de sinteză a întregii sale activități poetice de până acuma, atât prin forma fixă a sonetului (tendențele spre forme precise și simplitate din celelalte culegeri aminteau uneori până la suprapunere de măsură pe Eminescu!), cât și prin conținutul ideologic, cuprinzător al celor mai variate teme.

Ceea ce aduce nou această carte este folosirea unor motive de reprezentare picturală, care pot ajunge uneori până la realizări fericite de felul acesteia:

*Aproape dezvelită și aproape
Căzută din mătăsurii și dantele
Se răsuțește leneș, după ele,
Muindu-se-n adâncul lor ca-n ape.*

*Un umăr gol și gâtul cu mărgelile
Nu mai ajung și nu pot să se-ngroape.
Întunecate, singure pleoape,
Acopere neliniștile grele.*

*Prin largile ferestre se revarsă
Lumina în ușoară tremurare,
Când mai aprinsă, când plutind mai ștearsă.*

*Și în nemișcătoarea-nhorbotare,
Cum s-a oprit cu fața-n jos întoarsă,
E ca un început de modelare.*

Uneori intenția este mărturisită și în titlu: *Pan, sculptură de Paciurea* (p. 27), *Studiu, pictură de N.N. Tonitza* (p. 41), *Zbenguială, desen de Ioana Furgea* (p. 53), *Tors, sculptură de I. Vlasiu* (p. 111), etc.

Cred că partea aceasta este cea mai realizată din volum și dacă ținem seama de faptul că poezia ce se scrie astăzi a lăsat cu totul în părăsire (în afară poate de d. Ion Pillat) pastelul și descrierea de orice fel, interesând-o doar peisajul interior, ea poate fi socotită chiar inovatoare.

Nu-mi place totuși în această carte folosirea prea deasă a participiului trecut și a formelor de infinitiv la rimă, fapt care denotă o sărăcie de mijloace poetice, precum și a unor expresii directe care nu pot ieși din vulgaritatea de unde poetul zadarnic a încercat să le scoată: *E bosumflat de-a bine de-o năroadă* (p. 27), *Aceasta mi-e scofala* (p. 77), *Că nu le plac celor într-o ureche* (p. 77), etc.

Cu aceste corective, socotesc *Sonetele* d-lui Aurel Marin o carte de maturitate poetică și de defnire a unei poziții proprii.

(RFR, an. IX, nr. 7, iulie 1942)

Între cărțile inspirate de războiul actual, în majoritate superficiale și grăbite, placheta de poezii a d-lui Demostene Botez intitulată: *Pământ și om*, pare a se remarca printr-o adâncire a materialului și o depășire a cadrului ocazional. Având ca exemple bucățile clasice ale lui Vasile Alecsandri din «Ostașii noștri» și cele ale lui George Coșbuc din «Cântece de vitejie» și pe de altă parte uzând de propriile d-sale experiențe poetice din cunoscutele volume anterioare, d. Demostene Botez

ne dă, în cele 10 poezii câte cuprinde această cârtică, o producție adecvată genului și în același timp continuatoare a operei d-sale trecute.

Soldatul d-lui Demostene Botez, indiferent dacă e înfățișat în plin atac împotriva dușmanului, rănit între liniile de bătaie, sau agonizând în singurătatea câmpiilor răsăritene, este înflăcărat de aceeași mare dragoste pentru pământul țării sale. Ea este atât de puternică încât la un moment dat pământ și om par a se încleșa în aceeași pornire, se amestecă și se îmbrățișează în aceeași unire nebiruită. Este ceea ce poetul vrea să înfățișeze în poezia de început intitulată *Pământ*, în *Dar e pământul țării mele* și în altele.

În cadrul acesta tradițional și eroic, moartea este și ea înfățișată ca o contopire firească și senină cu glia pământului, ca o stingere în singurătatea naturii și a propriilor mistere omenești. Iar poezia care o cuprinde pare o poezie de adâncime și de expresivitate bogată, înșiruindu-se alături de întreaga operă a d-lui Demostene Botez.

(RFR, an. IX, nr. 7, iulie 1942)

După promițătorul volum de debut *Endymion*, apărut în 1937, poetul Ovid Caledoniu aduce în *Vrăjitorul Apelor*, noua sa culegere de poeme, o experiență poetică mai adâncită și o atmosferă lirică mai caracteristică. Făcând parte din acei poeți de sensibilitate largă, al căror suflet vibrează cu nesfârșite coarde spre toate largurile lumii, împovărat de tristețea și singurătatea zărilor nedeslușite, niciodată împlinit în rostul trecător al vieții de toate zilele, ci totdeauna turburat de așteptări și chemări mai înalte, poezia sa se integrează în răsufierea foșnitoare a firii, cuprinde în ea frământări și zbateri de întinsă umanitate. Străină de dramele și conflictele intelectului, care pătrunde stihii și destine, cuprinzând doar tăceri și tristeți imprecise, însingurări dureroase pe câmpiile lumii și o continuă tânjire spre ceruri, ea

este în același timp o poezie a arborilor, a vântului, a oamenilor, deopotrivă stând la răscrucile vremii și așteptând harul de mântuire al lui Dumnezeu:

*Noi stăm plecați în marea așteptare
În lungi sutane negre de așteptare.
Și toate cresc și noaptea se face tot mai mare
Și tremură frunza și bate vântul, bate.*

Este o poezie de atmosferă, de intonație și cântare monotonă, jalnică și largă, răspândită peste lumea cenușie și întomnată. Cântări și neliniști miruite de sus, revărsate peste suflet ca o tristă și dulce binecuvântare cerească. Înrudită cu poezia lui Lucian Blaga, dar mai ales cu melancolia divină a lui Rainer Maria Rilke, ea rămâne totuși un mod personal de expresie a unei sensibilități surprinzător de bogate.

Cartea este împărțită în trei cicluri ale căror denumiri ele singure mărginesc orizonturile poeziilor ce cuprind: *Vreme, dragoste, vis; Cer, singurătate, cântec; Prietenie, moarte, pribegie*. Însetat călător prin vreme, veșnic turburat de dragoste, de vis și de moarte, pierzându-se într-o vastă și noptatică singurătate și așteptând mântuirea de sus, de la harul dumnezeiesc care pătrunde și unifică totul, poetul se simte identificat cu firea întreagă, în numele căreia vorbește:

*Spre toate vânturile, spre zarea tristă și verde,
Mistuiți de doruri; ca orbii, trecem prin lume,
Ne șoptim în palme, acum, când dragostea ne
pierde
Și-n liniștea orelor ne mai strigăm pe nume.*

*Câte-odată unul din noi tresare și privește,
Drept convoi n-avem nici pasăre, nici câini,
Cum seva, umilă, spre ceruri limpede crește*

Și-așteaptă glasul biblic să ne arunce pâini.

*Spre toate peșterile, spre noaptea veșnică din
ele,*

*Să cucerim, prieteni, noi orizonturi clare.
Tămăduiți de dorul copilăriei, de stele,
Privim cum luna tot cerul vrea să-l are.*

Ca niște leit-motive, cuvintele: *cer* (întrebuințat în total în 47 de poezii de 49 ori), *lună* (43 ori), *stele* (50 ori), *singurătate* (41 ori), *toamnă* (42 ori), precum și cuvintele adiacente, ca: *noapte*, *depărtare*, *tristețe*, *ploaie*, *vânt*, etc. revin insistent în fiecare poezie. Aș putea spune chiar că frecvența lor marchează toată poezia lui Ovid Caledoniu. Titlurile celor mai multe dintre bucăți denotă același lucru. Astfel: *Și noaptea ei* (pag. 13), *Ce tristă va fi noaptea* (pag. 16), *Cântec lângă o tristețe* (pag. 20), *Lângă arbori tristețea* (pag. 22), *Ia-mi, Doamne acum, tristețea* (pag. 28), *Cred într-o noapte* (pag. 33), *Îngerul tristeții* (pag. 34), *Vezi, Doamne, moartea* (pag. 37), *Moartea poetului* (pag. 38), *O, lungi sunt Doamne, nopțile* (pag. 43), *Poemul miezului de noapte* (pag. 46), *Iar cerul o noapte, o noapte i-a dat* (pag. 47), *Cântec de început de toamnă* (pag. 51), *Cad umbrele vremii* (pag. 53), *Noaptea cea mare* (pag. 67), etc., etc.

Dacă poetul dispune de o bogată recoltă de imagini și de prospețimi de expresie, revenirea aceasta la termeni și teme caracteristice ar putea aduce poeziei sale învinuiri meritate. Nestăpânind în deajuns ritmul și căderile de frază, toate cele 47 de poezii ale cărții fiind scrise în același metru larg și uneori nesigur, cu accente și virgule îngrămădite, cu răsufări nu destul de echilibrate, farmecul ei cel mai de preț trebuie căutat tocmai în aceste imagini surprinzător de adecvate fondului. Fiind o poezie a tristeții și a toamnei, a amurgurilor tainice și a nopților suprafirești, o poezie a eternelor noastre umbre și peregrinări sufletești, plină de melancolie, de ploaie și de cântec plângăreț

dar și de comuniune nedesmințită cu înalțurile și cu harul lui Dumnezeu, ele vor fi însă umbrite și îngreunate, dureroase și triste. Astfel: *Mă doare lumina calmă* (pag. 20), *De-atâta lumină și pleoapele sunt grele* (pag. 21), *Ne-apasă lumina* (pag. 60), etc.

Cu aceste caracteristici, poezia lui Ovid Caledonișu ajunge în *Vrăjitorul Apelor* la o maturitate de expresie și o adâncime de concepție dintre cele mai sigure în toată lirica noastră tânără.

(RFR, an. IX, nr. 8, august 1942)

D. Stelaru: *Noaptea geniului*. Este o carte de atitudini romantice, rezultată din opunerea unei lumi stelare, de vis și de poezie, lumii acesteia de aici, plină de noroaie și de mizerie, unde poetul n-a cunoscut decât foamea și nefericirea. Desigur, temele acestea au mai fost dezbătute și de alții, de la idealismul romantic și până astăzi, ele formând un suport de poezie adevărată. Ceea ce face totuși ca poemele d-lui Dimitrie Stelaru să aibă un farmec cu totul deosebit și să se detașeze de cea mai mare parte a poeziei tinere de astăzi, este sinceritatea și comunicarea firească a unei zbatere sufletești autentice, pe care o simți răspândită în fiecare vers și care se revarsă peste întreaga culegere ca o bogăție ce nu mai încapă în cuvinte.

Ca o floare crescută pe marginea dumurilor pline de prafurile și de bălțile lumii, idealist și suveran, poet prin vocație, acest *Rege Fără-Timp* (p. 33) crește spre lumină și spre înalțuri, detașat de tot ceea ce-l mai înconjoară, cuprins în el însuși, cu amarurile și frământările lui continue:

*Dincolo de lumină, dincolo de mare,
Cu o nebănuită ardoare,
Regele Fără-Timp domnea.
Din zare pe zare împărăția sa,
În imense pânze de neliniști, vuia.*

*Toate umbrele, toate durerile,
Îi întunecaseră vegherile.
Morții stăruiau în inima lui,
Ca o veche și săgetătoare zi a veacului.*

Expresia este simplă și necăutată, ea cuprinde imagini plastice dintre cele mai vii și corespunzătoare, strălucitoare haină a unor atitudini și stări sufletești integral poetice. Uneori exclamările și repetițiile amintesc insistent versuri cunoscute din Lucian Blaga, din Emil Botta și mai ales din Paul Verlaine, ceea ce ar putea constitui un motiv de imputare în această cronică dacă ecourile lor n-ar fi trecute printr-o fierbere personală puternică.

Este prin urmare culegerea aceasta o mărturisire a unui poet de simțită autenticitate. Paginile ei par firești și necesare, nici o exagerare nelalocul ei, nici o stridență de expresie, nici o atitudine «teribilă», lipsite de suport sufletesc.

Sunt convins că acestei cauze se datorește impresia atât de plăcută de comuniune a cititorului cu poetul. Și tot din această cauză cronicarul simte că greșelile și deficiențele acestei cărți n-au multă importanță și deși ele nu sunt puține, totuși el le lasă la o parte.

(RFR, an. IX, nr. 8, august 1942)

Deși arta nu se suprapune niciodată exact vieții, promovând ea însăși o viață aparte, crescută și orânduită după legile ei proprii, totuși evenimentele puternice au avut totdeauna o influență însemnată asupra dezvoltării ei în anumite perioade de timp. Cei care încercau așadar, în frunte cu H. Taine, să considere opera literară ca un produs al rasei, al mediului și al momentului, explicând-o cuprinsă între coordonatele spirituale ale societății respective, nu mergeau pe un drum tocmai atât de

total greșit pe cât au încercat să arate cei care au venit după dânșii.

Că numai ca un produs al unui moment istoric se explică literatura de război bunăoară, care n-a lipsit nici în războiul trecut și care în războiul acesta este reprezentată printr-o serie de cărți de proză, cuprinzând reportagii de pe front, și prin altele, mai puține, de poezie, în care este cântată vitejia și dragostea de țară a soldatului nostru, duiosia și dorul după cei lăsați acasă sau senina lui înfrățire cu moartea.

Din rândul acestor cărți de poezie fac parte plachetele de curând apărute: *Carte cu eroi*, de I.D. Pietrari și *Ceasul de rugăciune*, de Const. Virgil Gheorghiu.

Cel dintâi este autor a mai multe cărți de poezie haiducească, de atitudine dârză și de vigoare tradițională, cu evidente rădăcini în poezia populară. Această *Carte de eroi*, scrisă cu simplitate și modestie, fără să râvnească să fie excepțională și fără să caute o adâncire a motivelor cuprinse, se citește cu aceeași plăcere și ușurință, meritând dacă nu un loc de frunte, totuși să fie însemnată printre celelalte cărți inspirate din războiul acesta.

Celălalt, d. Const. Virgil Gheorghiu, deși este autor a două volume de reportagii de pe front, se menține în cele șase poeme câte cuprinde broșura sa *Ceasul de rugăciune*, într-o atmosferă elegiacă, de melancolie ușoară, de suavități și dulcegării sufletești, cunoscute în poezia d-sale încă din acea *Caligrafie pe zăpadă*, distinsă cu premiul scriitorilor tineri al Fundațiilor Regale pe anul 1940. Este o poezie gingașă și tristă, fără nici o problemă și fără altă legătură cu războiul decât aceea că autorul atribuie toate aceste stări de suflet ale sale soldaților de pe front. Ele puteau foarte bine însă să fie atribuite oricui și oriunde, pretutindeni reprezentând doar un suflet de poet florar, de tonuri elegiace, feminin și plăcut, așa cum este de obicei poezia d-lui Const. Virgil Gheorghiu.

Printre celelalte cărți, inspirate de războiul acesta, în majoritatea lor minore și cu totul lipsite de altă importanță decât aceea că sunt actuale, până la cartea cea mare a descifrării sensului adânc al acestei colosale experiențe umane, cartea pentru care evenimentele trăite acum trebuie să se adune și să se cristalizeze într-o ordine și o semnificație necesară în timp, până atunci, plachetele de versuri ale d-lor I.D. Pietrari și Const. Virgil Gheorghiu constituie un început nu cu totul lipsit de merite.

(RFR, an. IX, nr. 8, august 1942)

Printre cărțile inspirate din războiul actual, în majoritatea lor încă depășite de grandoarea evenimentelor, trebuie să amintim și culegerea de poezii a lui Leonida Secrețeanu, intitulată *Cneaz peste furtuni* (Colecția Universul Literar). Poate încă nu destul de format, suferind influențe și riscând comparațiuni defavorabile, el ne-a dat în poemele de față, dacă nu dovada unui talent excepțional și a unei contribuțiuni lirice deosebite, totuși mărturisirea unui suflet aprins pentru idealurile naționale, un simțământ cinstit și entuziast, gata de jertfă și înfăptuire românească.

Dacă poetului îi lipsește profunzimea și sensibilitatea, acordul dintre conținut și expresie, atmosfera poetică personală nu se poate să nu apreciem sufletul dârz și neprihănit al ostașului. De altfel, însuși autorul mărturisește într-o mică prefață: «**Cartea aceasta am vrut să fie sufletul dur al celor ce au luptat și luptă pentru acel *mereu mai bine* al neamului și nu o fotografie a luptei. În Neamul Românesc nu am văzut și nu vreu să văd decât eroi**». Consecvent acestei intenții, Leonida Secrețeanu ajunge să realizeze versuri de acestea:

*Înfrățire idolatră,
Strămbă lemne, sfarmă piatră.*

*Și din cremeni mari de vrere
Țâșnesc flăcări de înviere:
Iu-hu-hu! lumină nouă,
Cnejii mei sunt jar și rouă.
Când răsar cu ei pe muche
Zarea toată îngenunche.*

*Că-n răbdări cât Caraimanul
Mi-am călit pumnul și-aleanul.
Mi-s durerile mai crunte
Ca genunile sub punte.*

În versuri aspre și săltărețe vorbește apoi de «*piramidale festive de bazalt*», «*crâncen veac*», «*omul nou*», etc. Uneori, cântând *veacul mort* anterior războiului, poezia devine satiră directă, ca în aceste strofe:

*Ne naștem astăzi umbre cu sânge de mârțoagă,
Cu plictiseala-n carnea uscată ca o grindă,
Cu fruntea-n genunchere, cu inima pârloagă,
Și ochi în care nu mai privești ca-ntr-o oglindă.*

*De resemnări ni-i brațul putregăită șipcă...
Cu slova, care sună ca o pârnae spartă,
- Prea fericiți că anii ne-ncântă ca o scripcă -
Cioplim din mucegaiuri mari opere de artă.*

Ceea ce strică poeziei lui Leonida Secrețeanu este expresia imediată și banală. De aceea, acolo unde poetul abandonează versul patriotic (capitolul: *Destin*) și încearcă o mărturisire a propriilor neliniști și așteptări, nemaieexistând motivele eteronomice de apreciere, poezia devine goală și inexpresivă, săracă și ștearsă, uneori simplă proză rimată. Astfel:

*La porțile Minunii n-am să bat
După ajutoare, după povețe.
Pretutindeni, singur am să răzbat,
Și unde n-oi ști, Nevoia o să mă-nvețe.*

*Pe marea secerătoare de vieți
- De ce s-or fi pierzând unii când o întâlnesc?
Zâmbind când va ieși dintre scaieți,
Am să-i spun că mă plictisește și-am s-o
plesnesc.*

Preferând așadar sufletul și entuziasmul patriotic al ostașului, păstrăm rezervele cele mai îndreptățite pentru poet.

(RFR, an. IX, nr. 9, septembrie 1942)

Gh. Tuleș: *Cerbul prins*. Deși prima d-sale culegere de poezii a apărut abia în 1939 (*Ulcioare de rouă*), d. Gh. Tuleș face parte dintr-o generație mai veche de stihuitori, părănd în lumea poezilor de astăzi, în majoritatea lor împovărați de chinuitoare întrebări metafizice, puțin demodat și rămas în urmă. Totuși, poezia d-sale este sinceră și caldă, izvorâtă dintr-o plăcută stare de echilibru interior, de pace și de liniștire a apelor. Poetul nu este altceva decât un contemplator senin al lumii și al naturii înconjurătoare, văzând totul în luminile cele mai vii și mai frumoase. Poezia sa oscilează între pastel și idilă, între incantația simplă cu accente de odă și între descrierea directă a peisajului înconjurător.

Se întâlnesc în această poezie numeroase influențe de mult părăsite de ceilalți poeți, începând cu George Coșbuc și Șt. O. Iosif și ajungând până la Ion Pillat și Nichifor Crainic (fără să aibă viziunea largă și cuprinzătoare a acestora). Arta sa poetică este lămurit definită în poezia *Creștere* (p. 9):

Scriu precum simt, înfiorat

*De-aceste sălcii plângătoare,
De-acest văzduh curat,
Gătit cu flori de soare.*

*Precum rășina prin molizi,
Se-ncheagă stilul de la sine.
Amiază, te deschizi
Cu ramurile pline,*

*De mere stacojii, de foc.
Urca-voi brațul către ele,
Pe când în fund se coc
Ciorchinii albi de stele.*

*Cunună tâmpelor, culeg
Un braț întreg de romanițe.
Cuvintele se-aleg
Ca florile pe-altițe.*

*Și cum nălucile prind trup,
Pare că văd prin umbra deasă.
Cum mierea crește-n stup
Din mii de flori culeasă.*

Dacă nu putem aduce prea multe cuvinte de laudă d-lui Gh. Tuleș pentru această culegere, în întregimea ei săracă în mijloace de expresie și lipsită de problematică interioară, considerăm totuși simplitatea și liniștea poeziei d-sale, dragostea ei de natură și fiorul sincer de inspirație, de nu pilduitoare, în tot cazul reconfortantă și odihnitoare.

(RFR, an. IX, nr. 10, octombrie 1942)

George Vaida: *Mătrăgună*. Volumul de față, întocmit cu pietate și dragoste de D. Mihail Chirnoagă, după moartea poetului (18 august 1941, în luptele din fața Odesei), nu reprezintă decât într-o mică măsură ceea ce talentul lui George Vaida ar fi putut dăruii literaturii noastre în realizările lui viitoare. Hărțuit de o carieră cu totul străină de preocupările literare, nedispunând de suficient timp liber pentru a-și ordona munca într-o continuare firească, poemele acestea au fost scrise pe apucate, mereu refăcute și transcrise, încât numai câteva pot fi socotite ajunse în forma lor definitivă (*D. Mihail Chirnoagă mărturisește în introducere: «După repetate analize, scriitorul ajunsese să-și clasifice singur poemele după calitate: 4 foarte bune, 2 bune; 3 traduceri foarte bune», p. 9*). Faptul acesta se datorește și scrupulozității de ultimă oră la care ajunsese poetul. După experiența de început din *Calm exterior*, volum apărut în 1938, unde era un adept și un urmaș al ermetismului barbian, amestecat cu influențe blagiene, așa cum era în bună parte toată poezia noastră tânără de atunci, George Vaida pare a se aduna și a reveni la expresia firească a talentului său, orientându-se către baladă și către poezia de idei, în forma lor clasică și tradițională. Din această categorie fac parte frumoasele poeme: *Năerul* (p. 63), *Balada unui alt Villon* (p. 69), *Balada fetei de pe stradă* (p. 71), *Întoarcerea lui din ceață* (p. 73), etc., pline de o tristețe grea și resemnată, a nimicniciei vieții și a zădărnicii idealurilor umane. Apele răvășite și spumoase s-au adunat între maluri, imaginea scânteietoare și gratuită este lăsată în părăsire. În locul lor, poetul întrebuițează expresia directă și simplă, narațiunea și verbul, nu odată amintindu-l până la asemănare pe Eminescu. În această privință, numai un singur poet tânăr poate fi asemănat cu George Vaida, ofițer și el, la fel pornit din claustrările barbiene și ajuns sub tutela marelui nostru clasic, anume Aurel Marin. În amândouă cazurile însă, după cum aminteam și altădată, asemănarea acestora a ajuns primejdioasă.

În afară de baladele și poeziile de idei, o mențiune deosebită merită bucățile cuprinse în ciclul: *Camera poetului*, precum și cele în care este cântată trecerea timpului și îmbătrânirea. O tristețe generală învăluie fiecare vers din aceste poezii, asemănându-se cu o plângere monotonă și calmă, ca o ploaie de toamnă târzie. Revin mereu versuri ca acestea:

*M-am încrezut prea mult în steaua mea,
Frumoasă liră, palidă iubită.
Azi inima-i de blocuri mari strivită
Iar mâna tot mai rece și mai grea.*
(25 de ani, p. 59)

*Și parcă sunt un ram
Ce-ngân străvechi litanii
Din cărți ce nu le am.*
(Între lumini, ca luna, p. 44)

*Prieteni, prieteni, doar anii
Ne-apropie lin de trecut,
Cu-abia auzite litanii,
Sub cerul noptatic și mut.
Și dragostea, noaptea și luna,
Aceleași coboară în noi.
Dar unde-i bătaia, nebuna,
A inimii, ca un șuvoi?*
(Cântec pentru prieteni, p. 39)

Nemulțumit de viață și de oameni, ajungând să aibă o tot mai mică încredere în el însuși, poetul se trezește dintr-odată în fața marilor probleme ale existenței, este pătruns până în fundul sufletului de certitudinea unei morți apropiate și de zădărnicia vieții pe care a dus-o. Cu asemenea preocupări de adânc conținut, este firesc ca atenția lui să părăsească imagismul ușor

al poeziilor de început și să se orienteze tot mai insistent către poezia de respirație generală.

Printre poeții tineri, experiența aceasta este dintre cele mai pilduitoare și mai esențiale. De aceea, moartea lui George Vaida este o mare pierdere.

(RFR, an. IX, nr. 10, octombrie 1942)

Radu Boureanu, *Cai de apocalips*. Această ultimă carte de poezii a d-lui Radu Boureanu este o cântare tristă a tinereții apuse, a visurilor pierdute și a tărâmurilor neatînse. Învăluită într-o lumină palidă de lună, ea se înfiripă domol și fără stridențe de stil; o poezie de gingășii și de stări sufletești melancolice, mărturisind un poet elegiac prin vocație. În concepția sa, scriitorul nu este altceva decât un *logofăt de taină* (pp. 11-12) care înseamnă trecerea timpului și întâmplările din lume, îmbrăcându-le în haina unei tristeți ancestrale:

*Stau lângă suflet și-i urmez condurul
călcând cu aur drumurile țării:
îl văd voevod lângă amarul mării,
cu rouă caldă umezind samurul.*

*E plânsul vechi și-n fiecare boabă
topit în leat lăsând să scrie ceața
prin ea, voevodul își ascunde fața;
cu ochi de peruzea și de podoabă.*

*Aud ce văd și-n pergament le scriu
până la vadul veșnic din sicriu,
când prăfuit e: sânge, trup și haină.*

*Voevodul vede-n veac, dar în cerneală,
cu slovă roșie, de aur, de sineală,*

hrisovu-l scriu eu, Radu, logofăt de taină.

Între limitele acestei concepții, poetul vede (ca într-o viziune apocaliptică) cum se adună umbrele strămoșilor și a veacurilor apuse (*Paloșul somnului* (p. 13), *La hotarele morții* (p. 25), etc.), a tinereții și a elanurilor de la început (*Elan închis* (p. 19), *Nefericitul vânt* (p. 33), *Rătăcire* (p. 37), *Cai de apocalips* (p. 99), etc.). Frământările și viețile trecute sunt asemănaute cu un bal imens *la care jucau mai multe neamuri* (p. 43), și al cărui cel mai de seamă invitat este moartea. În fața acestor cete de duhuri, poziția celor ce mai trăiesc încă este rezumată astfel:

*Noi n-am pierit, dar mistuim
ce ne-a rămas din căpița de vise;
colinele sterpe le mai suim,
foșnetul vremii să-l auzim.*

Cuprinde, așadar, această carte motive de largă și generală circulație. Întrebuințând mijloace de realizare îndelung cumpănite, atât în culegerile de poezie mai vechi (*Sbor alb*, 1933; *Golful sângelei*, 1936), cât și în experiențele ultime, ea ni se pare indispensabilă pentru definirea talentului autorului.

(RFR, an. IX, nr. 11, noiembrie 1942)

Teofil Lianu, *Cartea stihurilor*. Poezia lui Teofil Lianu aduce în atmosfera noastră îngustă și cețoasă de la oraș un aer proaspăt de pădure și de ogor încărcat de roade. Influențată de cântecul popular și străină de meșteșugul căutat al vremii, ea se orânduiește în versuri simple și clare, fără pretenții exagerate și nu destul de actuală în forma ei directă:

*De la mânăstire în jos
Mai la mijlocul poenii,
Ștefan Vodă și oștenii
Stau sub un gorun umbros.*

*Masă mare împrejur,
Vinul scântee în oale
Și răsună până-n vale
Râu de ne-ncetat murmur, etc., etc.*

(Hram la Putna, II, p. 17)

Subiectele ei obișnuite sunt luate din natura înconjurătoare, din tradiția locurilor de baștină ale poetului și din istoria Moldovei. Într-o incantație calmă și reținută sunt evocate peisajele lunare ale satului adormit, dealurile și luncile, poienile și pădurile, mânăstirile voevodale ale Bucovinei cu amintirile și legendele lor bogate, umbrele lui Ștefan cel Mare, a lui Daniil Sihastru, etc. Prin toate aceste subiecte, Teofil Lianu se menține în atmosfera poeziei Bucovinei, așa cum ne-am obișnuit s-o cunoaștem din cărțile și broșurile lui Mircea Streinul, a lui George Drumur și Iulian Vesper. În mișcarea literară a generației tinere, grupul acesta de scriitori bucovineni a reușit să determine și să contureze o atmosferă proprie, cu liniile și caracteristicile ei deosebite. Poezie de inspirație naturală, tradiționalistă, patriotică și creștină, străbătută de un fior liric dintre cele mai puternice, contribuția lor ar merita o discuție mai completă în cadrul literaturii noastre tinere.

Teofil Lianu, atât în cele două volume apărute în anii trecuți (*Cer valah* și *Curcubeu peste țară*), cât și în această minusculă *Carte a stihurilor* (32 de pagini, într-o ediție și o prezentare tehnică cu totul săracă!) rămâne același poet bucovinean, în aceleași mândrii și preferințe tradiționaliste, cum ne apare toată mișcarea aceasta tânără:

*Făclia de aur a lunii,
Deasupra pădurii s-arată.
Lin foșnet de foi rourate
Se leagănă în pacea curată.*
(Făclia de aur, p. 4)

*Mănăstire din Suceavă,
Cerurilor naltă slavă.
Cerurile te-nconjoară,
Maică, pururea fecioară.*
(Psalmi, IV, p.)

*Fagi înalți sub moale vânt,
Moale frunză de mătasă.
Și mesteceni albi își lasă
Râurile la pământ.*
(Hram la Putna, I, p. 16)

Ultima poezie din volum, intitulată *Balada mărului din câmp*, aduce o preocupare mai adâncită și o problematică, de circulație mai largă. Simbolizând viața trecătoare a omului, cu primăverile, verile, toamnele și iernile ei, iluziile de lumină și bucuriile ei zadarnice, mărul din câmp este evocat în toate ipostazele existenței sale, de la tinerețea falnică până la bătrânețea uscată și gârbovită:

*Atunci topoare grele l-au culcat
Și greu gema în câmpul singuratec;
Târât încet, cu trupul sfârtecat,
Pe vetre el se prefăcea-n jăratec.*

*În case scunde, case de pământ,
Căldura închidea trudite gene
Și fusul își oprea vrăjitul cânt*

Și adormea în caer alb de lene.

*Cenușa lui în taină se topea,
Cum toate se topesc în lume, toate...
Era cândva un măr, era cândva,
În câmpul cu ogoare-nmiresmate.*

(Balada mărului din câmp, p. 31)

În modestia și simplitatea ei firească, această ultimă carte a lui Teofil Lianu contribuie la împlinirea unei cariere poetice în curs de afirmare.

(RFR, an. IX, nr. 11, noiembrie 1942)

II. VIAȚA POEZIEI

N. Davidescu: *Renașterea* (Editura Fundațiilor Regale, București, 1942); Karnabatt: *Crinul mistic* (Editura «Vremea», București, 1942); George Drumur: *Vatra cu stele* (Editura ziarului «Bucovina», Cernăuți, 1942)

Conceput cu aproape treizeci de ani în urmă, lungul poem al d-lui N. Davidescu intitulat *Cântecul omului* și-a încheiat încet și masiv, o uriașă construcție arhitectonică, în cele cinci volume apărute până în prezent: *Judeea, Helada, Roma, Evul Mediu*, și *Renașterea*. Un al șaselea volum, *Țara românească*, va încheia această unică și largă operă vizionară. Poet de factură parnasiană, reținut în imagini și sintetic în concepție, văzând totul în linii drepte și în construcții unitare, d. N. Davidescu a construit acest poem («a construit» e foarte nimerit spus!) cu o răbdare de maestru, luptând din greu cu materialul, selecționându-l și interpretându-l, căutând o formă adecvată în expresie și nu odată aplecându-se sub poverile acestei munci neîntrerupte. În bogatele *Mărturisiri literare*, publicate în numărul de Oct. c. al acestei reviste, d-sa spune următoarele referitor la *Cântecul omului*: **«Am visat acest poem construit ca o catedrală gotică, în care armonia masivă a arhitecturii, alcătuită din bolți uriașe, din coloane de sprijin, și din «flèche» înaripată sub formă de săgeată spre cer, să se împletească armonios cu fantezia de arabesc a detaliilor care împodobesc pe fiecare în parte din masele construcției. După ideea ansamblului care era *Cântecul omului*, urma imediat și ornamentul ei, aceea a celor șase volume pentru ca, apoi, detaliile ca și volumele, de sine stătătoare și totuși**

complimentare unul altuia, să fie căutate în fiecare poezie în parte. Stilul sobru pe care l-am voit pentru fiecare din aceste poeme pleacă din voința de a nu fi prea încărcat ansamblul gigantic al celor aproape șase sute de bucăți, iar pe de altă parte, din concluzia că nici un poem de proporțiile acestea, din câte cunosc, nu se exprimă în pagini inseriate».

Potrivit acestei concepții, poezia d-lui N. Davidescu trăiește, în primul rând, prin tema ei simbolică și sintetică, neglijând înfloriturile și frumusețile de detaliu, imaginea nedetașându-se în valori de sine stătătoare (ca aproape în opera tuturor poezilor de astăzi), ci confundându-se cu ființa unitară a poemului. Mai puțin *Iudeea* și mai mult în volumele următoare, sinteza și sobrietatea accentuându-se pe măsură ce poemul se apropie de sfârșit, ea se adună în tipare de vorbire abstractă, de creștere a cadrului intelectual și de scădere proporționată a celui plastic. Expresia e directă și comunicativă, poemul devenind tot mai mult epic și tot mai puțin liric. Strofe ca aceasta, de comunicare imediată, se pot întâlni în toate paginile:

*Cugetă și scrie latinește
Și e ca Oreste cu Pilade
Gândul lui cu-al anticei Elade
De încorporat prietenește.*

(Id probe divinum ducebat, p. 51)

În schimb, în locul imaginației plastice, în mod intenționat neglijată, poetul se vedește a fi un maestru al versificației, un adevărat arhitect al poemului, mânuind cu o abilitate neîntrecută, atât de surprinzătoare în ansamblul dezordonat al poeziei actuale, cele mai variate măsuri metrice și cele mai bogate strofe. Pe această linie de tehnică poetică desăvârșită, d. N. Davidescu nu poate fi comparat în literatura noastră decât cu George Coșbuc și cu G. Topârceanu, iar în literaturile străine, printre alții, cu trubadurii francezi din secolul al XVI-lea (autorii

acestor faimoase balade, scrise în cele mai măiestrite forme fixe), cu poeții parnasieni și, dintre romantici, cu Victor Hugo. Cu acesta din urmă de altfel, înrudirea merge până la asemănare de concepție și de plan, *Cântecul omului* reeditând intențiile și experiența literară din *La légende des siècles*.

Renașterea d-lui N. Davidescu, ca și *Helada, Roma și Evul mediu (Judeea mai puțin)*, cuprinde un număr de tablouri reprezentative, evocări de întâmplări și figuri istorice, cântece scrise în forma epocii respective, peisaje marine, gravuri în cuvinte, canzonete, etc. Deosebit de variate în prezentarea lor tehnică, de la forma fixă a sonetului până la terținele lui Dante, fiecare având un subiect propriu și o unitate de compoziție caracteristică, ele formează toate, luate în valoarea lor de ansamblu, o ființă unitară și întregă, evocatoare a etapei istorice cântate de poet. Liberă și firească, îmbinare fericită de idealism dezinteresat, de cultivare a formelor pure și arhitecturale și de pasiuni tiranice, dominatoare și grotești, această neegalată epocă din istoria neamului omenesc, în care cultul frumosului, al adevărului și al demnității, a putut sta alături de crimele și de teroarea familiei Borgia, de decăderea morală a prelaților bisericesti și de nebunia inchizitorială, este prezentă în cartea d-lui N. Davidescu prin toate figurile și întâmplările ei caracteristice.

Nu este totuși, o prezentare impersonală, o evocare de istoric blazat, chiar dacă pe alocuri stilul ar părea uscat și secătuit de sevă lăuntrică. Foarte dese sunt poeziile în care se simte vibrând un suflet delicat și reținut de poet liric, o plângere personală pe marginea unei experiențe de viață tristă. Unele dintre aceste poezii sunt atât de pătrunse de acest fior de intimitate melancolică și blajină, că ar putea foarte bine forma un volum aparte, fără să se simtă că ar avea o legătură cu tema generală a cărții. Iată bunăoară aceste frumoase și clare strofe:

*Mă simt azi transparent și muzical
În nu știu ce tăcere nouă,
Ca un reflex de mineral
În cristalinul unui bob de rouă.*

*Privirile-mi străbat în depărtări
Cu peisagii albe în ele
Și-n largul unei clare mări
Plutesc într-o corabie cu stele.*

*Lumină totul e-mprejurul meu
Și luciun-tins în suprafață
De rece joc de curcubeu
Într-o oglindă limpede de ghiață.*

*Viața nu participă decât
Cu sunete de sticlă fină
La izolarea mea, și-atât,
Înăbușită, veșnic, în surdină.*

*Privesc umanitatea tutelar
Și-o văd atât de delicată
Că sub al ei cristal îmi par
O stea într-un diamant păstrată.*
(Liniște, p. 21)

*Acum aș vrea ceva venit anume
Pentru mine;
Un fel de-nștiințare de mai bine
Adusă pe pământ din altă lume.*

*Ceva așa ca o lumină nouă
Și adâncă*

*Rostogolită dintr-un vârful de stâncă
Pe-o câmpie dornică de rouă.*

(Oboseală, p. 54)

Chiar și în poeziile cu subiecte luate de-a dreptul din mijlocul temei generale a cărții, fiorul acesta de sensibilitate și de cântare a unei intimități poetice reținute, gingașă în melancolia ei tăcută, se strecoară printre rânduri ca o căldură din adâncuri, dându-le un fluid de mai strânsă comuniune cu cititorul. Așa sunt poeziile în care este vorba de Dante, de Petrarca, de Ariosto, etc.

În această dublă perspectivă, de evocare gigantică a epocilor celor mai caracteristice din istoria omenirii, de cântare a unor dureri și neliniști proprii, *Cântecul omului* luat în întregimea lui, ca și acest ultim volum, *Renașterea*, constituie o operă unică în literatura noastră, care poate sta alături cu cinste de operele similare din literaturile străine.

* * *

Foarte puțini sunt aceia care știu că d. D. Karnabatt, autorul proaspătului volum de poezii religioase *Crinul mistic* a publicat cu mulți ani în urmă următoarele culegeri: *Crini albi*, *Opale și rubine*, *Poemele visului*, *Harpegii*, *Crini albi și roșii*. Prieten bun cu cei dintâi simbolști din literatura noastră, cu Alexandru Macedonski și cu Ștefan Petică, luând parte activă la mișcările literare din apoca aceea, d. D. Karnabatt s-a retras în ultimii ani într-o tăcere de maestru inadapabil, adâncindu-se în studiul marilor sfinți ai catolicismului apusean, în special al Sfântului Francisc din Assisi și al Sfântului Anton de Padua.

Volumul acesta de bătrânețe este desigur rezultatul acestei experiențe mistice, contactului cu spiritul franciscan și izolării într-o viață religioasă autentică. Cuprinzând un număr de

«laude» adresate Mântuitorului, Sfintei Fecioare, Sfântului Francisc din Assisi, Sfintei Cara, sărăciei și durerii, vieții și morții, o cuprindere frățească a întregii lumi și naturi înconjurătoare, o vibrație sufletească de o naivitate și o gingășie copilărească, poeziile acestea aduc ceva din lirica creștină a Apusului, din Louis de Cardonnel, Armand Godoy și O.W. Milosz, iar din literatura noastră amintindu-l pe V. Voiculescu din «*Destin*». Scrie într-o formă simplă și directă, fără imagini bogate și nu odată neglijând tehnica versului, atenția autorului îndreptându-se totdeauna spre subiectul poeziei, cu stângăcii de adolescent idealist, mărturisind un suflet și o intenție curată de copil bătrân (cum singur se caracterizează în mai multe locuri), poeziile d-lui D. Karnabatt se citesc cu plăcere, adresându-se celor mai fine și mai delicate coarde ale sufletului și ale credinței noastre. O împăcare creștină de ultimă oră, o așteptare tăcută și liniștită a loviturilor vieții, a suferințelor și a morții, (Titluri de poezii: *Surioara Moarte*, *Binecuvântarea suferinții*, *Binecuvântarea sărăciei*, etc.), dau acestor poezii o valoare consolatoare care trece de imperfecțiunile tehnice. Iată bunăoară aceste frumoase și clare ecouri franciscane:

*Îți mulțumesc, o, Doamne, că m-ai făcut atât
de mic*

Cum e un spic

De fân,

Dar, m-ai crescut la binecuvântatu-ți sân.

*Îți mulțumesc, o, Doamne, că m-ai făcut
printre copii*

Cel mai supus,

Venind la poala lui Iisus,

La părinteasca lui chemare

Cum vine-un mieluşel.

M-am dus și eu cu turma după El

Și de-am rămas în urmă

De turmă,

*L-aștept să vină iarăși printre noi.
În ziua mare de apoi
Cu toții înainte-I să ieșim
Când va intra în noul Ierusalim.
Și dintre toți, o, Doamne, să-mi dai marea
cinstire,
Să duc eu de căpăstru asinul, la venire.
(Muțumire lui Dumnezeu, p. 75)*

Este o umilință creștină de mare bogăție interioară, o sinceritate poetică de rară calitate. În această stare diafană de suflet, poetul se simte în viață un slujitor neînsemnat al lui Dumnezeu și al poeziei (frumoasă și reconfortantă îmbinare!), ca în aceste versuri:

*În templul poeziei sunt cântăreț în strană.
Puteam să fiu un vameș, un fariseu, călău,
Tâlharul de pe cruce, puteam să fiu mai rău:
Un Iuda, ce înfîge, furîș, pumnalu-n rană.
Eu sunt un biet țârcovnic în templul poeziei.
Țin isonul lui Dante și-al Domnului Iisus.
Dar, luat câte odată de ritmul liturghiei,
Mă-nalț și cânt în strană cu îngerii de sus.
(Cântărețul către Dumnezeu, p. 25)*

Volumul se sfârșește cu câteva *Ode medievale*, închinare recunoscătoare lui Dante, Sandro Botticelli, Sfântul Bonaventura, Beato Angelico, Petrarca, Michelangelo, Savoranola și San Francisco. Sunt poezii îngrijite, evocări și tablouri juste, cu vibrații de suflet care le dă o valoare de lirism plăcut. Identificându-se adesea cu modelul, versul cuprinde o foșnire interioară de caldă participare.

Cu aceste caracteristici, poezia d-lui D. Karnabatt din acest volum de bătrânețe, trebuie considerată, în ansamblul

poetice actuale (încărcată de prea multe tristeți și neliniști), consolatoare și reconfortantă.

* * *

D. George Drumur face parte dintre tinerii poeți bucovineni care au început să se afirme în cadrul grupării *Iconar*, alături de d. Mircea Streinul (desigur cel mai reprezentativ), d. Iulian Vesper și d. Teofil Lianu (ceilalți se găsesc însă într-o foarte nedefinită poziție de debutanți, în afară de d. Traian Chelariu al cărui debut poetic este anterior *Iconarului*). Autor a trei volume de poezie (*Solstiții* 1936, *Suflete-n azur* 1940 și această ultimă *Vatră cu stele*), încă nu îndeajuns de clarificat cu el însuși, păstrând întunecimi și larguri de atmosferă nordică, o ceață tematică și o imprecizie în expresie care își așteaptă încă limpezirea, dar frământat de neliniști interioare bogate, d. George Drumur ne oferă un peisaj liric interesant, demn de a fi relevat în mișcarea poetică a generațiilor actuale.

Volumul *Vatra cu stele* cuprinde un impresionabil număr de poezii, de variate unități formale, de la versul în formă populară, până la versul sonetic, cu influențe vădite din poezia romantică germană (influențe ce se resfrâng asupra întregii poezii bucovinene), din d. Lucian Blaga și mai ales din lirica populară. Cele câteva balade de la începutul cărții inegale ca realizare poetică și în mod stângaci imitative, sunt scrise într-o formă populară mărturisită, unele având chiar teme de acest fel. Astfel este bunăoară *Balada ciocârliei* (subtitlu: *După o legendă bucovineană*) care ar fi putut fi o poezie în stil popular foarte bună, dacă autorul ar fi știut să-i dea amploarea și fluiditatea epică necesară. Dintre toate poeziile cuprinse în acest ciclu cea mai realizată și mai semnificativă pentru talentul d-lui George

Drumur mi se pare *Balada tristeții* evidentă poezie lirică și deloc «baladă»):

*În inima noastră
cresc liniști de seară
ca spicul luminii
în bobi de seară.
Curg sloatele, vântul,
prin miriști și lozii
și urcă spre-naltul
ca-n vârstă vovezii.
Căruțe de lemn
se-ngroașă de ploaie -
și, turbure-s toate
și toate se-ndoaie.
Tristețile cresc
și cad peste rană, -
e stinsă și ruga
și stihul din strană.
Cuprindem adesea
tot veacul în noi,
dar umbra-l mănâncă
din palide foi.
De-am fi numai lut,
ne-am prinde de plante -
dar sufletul suie
spre ceruri, spre pante, etc.*

(*Balada tristeții*, p. 10)

În cicluri (*Încercarea culorilor* și *Stiluri*) se menține aceeași atmosferă de lirism cețos și imprecis, cu aceleași influențe populare și nordice, cu evidente bogății tematice, cu multe frumuseți de detaliu, dar nu odată cu obscurități și impurități de expresie nepermise. Autorul este prea liber în

comparații și metafore, neglijând aproape la fiecare pas principiul justeții și al clarității. Căci ce anume putem înțelege din strofe de felul acesteia?

*Aici, odată, sufletul meu
a înnoptat sub acest stejar,
ca un deșert curat în oameni,
sub ultima privire de jar.*

(*Întoarcere*, p. 26)

Peste tot aceste obscurități sunt parcă anume căutate, imaginile, de altfel numeroase și foarte bogate, se împiedică în imprecizii și în întunecimi stilistice absolut nefolositoare. Ai impresia citind poezia d-lui George Drumur că treci printr-un lan de flori pe care însă nu le poți vedea și contempla în voie din cauza multelor bălării ce le îneacă. Așteptăm o limpezire viitoare, fără de care acest autentic și plin de resurse poet al Bucovinei nu se va putea realiza niciodată pe măsura talentului pe care-l are. Odată cu această limpezire va trebui să renunțe și la inutila deprecieri a versului, scris totdeauna cu minusculă la început, desigur urmând anumite exemple, foarte apreciable din alte puncte de vedere.

(RFR, an, IX, nr. 12, decembrie 1942)

Aron Cotruș, *Rapsodie dacă* (Editura Fundațiilor Regale, București, 1942): Iulian Vesper, *Izvoare* (Editura Fundațiilor Regale, București, 1942).

Revărsarea bogată de suflet și de eroism străvechi, marșul apăsător în istorie al neamului românesc, nu-și puteau găsi parcă un poet mai potrivit pentru a le cânta în versuri, decât d. Aron

Cotruș. Atât caracterul deosebit al talentului său, realizat într-o expresie pietroasă și dură, cât și opera sa trecută, sunt singurele care garantau, în toată literatura noastră de astăzi, poemul cel mare, cântecul majestos și puternic al acestor evenimente. Poeme mai vechi ca *Rapsodie valahă* și *Peste prăpăstii de potrivnicie*, a căror idee dominantă este misiunea neamului românesc în această parte a Europei, misiune de luptă împotriva întunericului și de reînviere a gloriei latine, ar fi rămas neîmplinite fără această urmare (*Rapsodia valahă* și *Peste prăpăstii de potrivnicie* au fost traduse și în limba spaniolă, tipărindu-se la Madrid în anul 1941, prima - *Rapsodia valaca* - în colecția *Şantoy Sena*, iar cea de a doua - *Atravès de abismos de adversidad* - în colecția *Escorial*. Amândouă poemele au fost obiectul unor entuziaste recenzii, făcute de cei mai de seamă scriitori spanioli. Astfel: ziarul *El Alcazar* din Madrid publică în numărul său din 22 iunie 1942 un articol intitulat *Inspirația antibolșevică a unui mare poet român*. Sub semnătura d-lui Alonso Martin, apare în revista *Legione y Falanges* (Madrid, an. II, Nr. XX, p. 35, iulie 1942), articolul *Un gran poeta de la latinidad*. Articolul este completat cu trei gravuri reprezentând pe poetul Aron Cotruș și două minunate peisagii din Carpați. D. Duarte de Canto semnează în *Futura* din Lisabona, în numărul din 21 iunie 1942, o judicioasă apreciere (*Un grande poeta romena*) asupra valorii artistice a poeziei d-lui Cotruș. Sub inițialele G.S. *Aqui Estamos* din Barcelona (an. VII, Nr. 79, iulie 1942), publică o recenzie despre *Rapsodia valaca*. Cu acest prilej d. Aron Cotruș este socotit un poet autentic național. Vorbind despre motivele sale de inspirație, autorul enumără cea mai mare parte din opera d-lui Aron Cotruș și arată că la temeiul acesteia stă puternica trăire a sentimentelor de iubire de patrie și grija pentru destinul ei. Recenzia se termină cu aprecieri favorabile la adresa lui Cayetano Aparicio, traducătorul poemei. Revista de la Madrid *Guadernos de literatura contemporanea* consacră, în două numere consecutive, câte o cronică celor două

poeme. În numărul din luna Iunie, d. S. Pérez Valiente analizează poemul *A través de abismos de adversidad* sub titlul *Aron Cotruș, poeta nuestro tiempo*, socotindu-l pe d. Cotruș profetul mandatar al latinității. Despre *Rapsodia valaca* semnează în numărul de pe Iulie o bogată cronică d. Joachim Gonzalez Muela. În sfârșit, ziarul *Unidad* din San Sebastian face să apară în numărul din 6 Iulie 1942, sub semnătura d-lui Ramon de Villota o recenzie asupra celor două poeme *Dos poemas de Aron Cotruș*. Autorul remarcă și dovedește prin exemplificări ideea dominantă a celor două poeme. Este marea misiune a neamului românesc de a realiza imperatiivele civilizației europene în Orient (cf. Pompiliu Preca, *Basarabia literară*, Nr. 26 din 21 Septembrie 1942).

Odată cu începerea campaniei din răsărit, România intrând în vârtejul unor lupte uriașe, a căror semnificație întrece simpla intenție defensivă în fața unui temut colos dușman și realizând mărețe fapte de arme, marșuri gigantice spre o glorie nouă, un clocot puternic de voință și dârzenie străbună, s-a ivit și ocazia acestui poem așteptat. Primele lui versuri sunt o evocare a bubuitului tunului românesc, bubuit care se aude până departe, acolo unde se pierde hotarul dintre moarte și viață:

*Peste viață, peste moarte,
peste ape mari, peste fruntarii sparte,
peste uriașe uragane jucăușe
de fum și de cenușe
tot mai departe,
tot mai departe
durduie, durduie tunul mereu (pag. 7).*

Tonul acesta declamatoriu, versuri rupte în emistihuri, cu virgule, cu enumerații și repetiții de cuvinte caracteristice, a fost de mult remarcat în opera d-lui Aron Cotruș. În poemul acesta însă, al cărui subiect, de unică grandoare și viziune, necesită un

limbaj adecvat, el capătă o misiune poetică mai precisă, de respirație puternică, cu opriri multe și lungi, cu precipitări și asimetrii continue. Este ca o luptă în plină desfășurare, cu opriri și bruscări necesare, cu pași neregulați și tari, cu întoarceri și rărituri și cu nesfârșite suspendări odihnitoare.

Astfel după evocarea generală a războiului, poemul se întoarce spre umbrele istoriei naționale, urmărește peste câmpii și depărtări urmele străbunilor viteji, pașii lor «mai tari ca piatra» care au străbătut

*dintr-o apă într-alta
din Tatra
la Ialta
din Tisa până-n Caucaz,
din Hotin până-n Tesalia și Pind,
din Maramureș până-n Craina
și-n Timoc,
din Marea de Azov
la Marea Adriatică (pag. 9)*

până unde merg aducerile aminte ale neamului românesc. Spre aceste margini întinse ale gloriei daco-romane s-a dezlănțuit o nestăvilită vrere tânără și cele douăzeci de milioane de români «făcut-s-au unul». Într-o viziune de nobilă grandoare imperială, poetul vede neamul întreg adunat sub un singur steag, într-o singură hotărâre și credință. Cei de acum și cei de altădată, tineri și bătrâni, vii și morți, «uitând strămbătăți și nevoi», se pare că au pornit împreună să moară la hotare «a mia și a mia oară»:

*curajul lor ca-n platoșe se-mbracă...
parcă au același nume toți...
se-nfrățesc în ei străbuni și strănepoți...
în gândul lor, pe totdeauna, se împacă
mândria Romei și dârjenia dacă... (pag. 11)*

Întrebuințând același stil aspru, aceleași cuvinte tari și pietroase, în versuri rupte și năvalnice, sunt evocate apoi cotropitoarele năvăliri barbare, abătute asupra neamului românesc din răsăritul întunecat. Sunt expresii tumultuoase și grele, repetiții de cuvinte sunătoare și onomatopeice, zguduitoare în sonoritatea lor imitativă:

*din depărtări în iureșe barbare
țâșnesc ca din iad, fără-de număr,
cu coase de fulger pe umăr,
pe balauri de beznă călare...
vin în furtunatic galop,
ce crâncen se frânge
și crește năpraznic la loc:
potop,
și potop,
și potop,
de ropote,
de tropote,
de foc
și de sânge... (pag. 15)*

Sol al luminii și al Europei civilizate, vlăstarul latin dintre Tisa, Nistru și Dunăre ține piept acestei dezlănțuiri uraganice. Lupta lui capătă sens de simbol al dreptății divine, brațul său reprezintă o valoare de înaltă etică creștină:

*e-aceeași războire între bine și rău,
între lumină și hău,
între jos și între sus,
între Satan și Isus... (pag. 14)*

Profund națională, opera aceasta se integrează astfel deopotrivă în rândul marilor producțiuni de generală circulație, putând fi interpretată în sensul acestor versuri. Preț de mare viziune și de profunde vibrații universal-umane, d. Aron Cotruș nu putea să nu dea operei sale un caracter care să depășească granițele unui etnicism fără rezonanțe în larguri. Este, de altfel, o notă de mare distincție aceasta pe care o putem observa la toate marile opere ale popoarelor. Este, poate, semnul unei valori autentice, precum și o dovadă că operele naționale pot fi în același timp și opere care să intereseze spiritul omenesc de pretutindeni. Totul se reduce în ultima analiză la geniul autorului și la puterea lui de-a insufla un sens general paginilor pe care le scrie. Sensul acesta general al poemului d-lui Aron Cotruș este lupta dintre principiul bun și principiul rău, războirea dintre lumină și întuneric, dintre afirmație și negație, așa cum, de altfel, poetul mărturisește în versurile de mai sus.

Totodată, el este o descriere profetică a României de mâine, a unei Românie mari și puternice, biruitoare a nedreptăților și, deci, un simbol al triumfului principiului bun în lume. Imaginea acestei Românie viitoare este prezentată în versuri ample, cu răsuflări largi și regulate, pline de o siguranță în expresii și de o hotărâre în conținut, admirabil îngemănate:

*crește în noi de pe-acum, aspră și vie
privești țării ce va să vie...
în mâinile noastre de flăcări și cremene
zvâcnește unealta,
să facem o țară mai tare ca oricare alta,
în frumusețe doar cu raiul să semene...
pe unde piciorul de-acum ne l-om pune,
cu iute cutezanță haiducească,
pe măsura fără de măsură a visului, să
crească,
neam al meu, minune lângă minune...*

*răzmerițele toate, într-o uriașă supunere,
se vor revărsa mănos, cum se revarsă
în alvii bătrâne și largi de Dunăre:
râurile pâraiele din țara asta cu inima arsă.*

*ne-om lepăda, ne-om vinde haina de pe noi,
pentru arme noi și pluguri noi...
pe unde fost-au doar pustietăți și uitare,
spori-va un neam cu pas tot mai tare...
și unde zăcură bălți oarbe și bolnave,
foșni-vor porumbiștile ca niște dumbrave...
pluguri brăzda-vor până-n inimă, moina,
și cântece năpraznice naște-va doina*

(pag. 24).

Operă de bogată construcție și energie, revărsare de putere creatoare afirmativă, gigantică și definitivă, această Românie de mâine, evocată de poet în versurile ample de mai sus, va fi o încununare a jertfelor și a luptelor străvechi duse de neamul românesc în răsăritul Europei, dar în același timp și o dovadă a triumfului spiritului creator omenesc. Accentele de generalitate universală ridică și aici opera națională la o treaptă de interes mai larg.

Mijloacele de realizare întrebunțate de d. Aron Cotruș în construirea acestui poem sunt acelea pe care, în general, le cunoaștem din opera d-sale mai veche: versuri precipitate, rupte în emistihuri, enumerări, despărțiri prin virgule, cuvinte tari, pietroase, dure, în general tot ceea ce poate să redea un conținut energetic, eroic și bărbătesc. Ele sunt atât de proprii d-lui Aron Cotruș și atât de definitiv caracteristice, încât opera d-sale nu va putea fi imitată niciodată în literatura noastră, maestrul covârșind până la desființare orice astfel de inițiativă. De aceea, d. Aron Cotruș a rămas un mare și semnificativ singuratic.

Să enumerăm, bunăoară, câteva din mijloacele de acest fel întrebuințate în poemul de față. Cuvinte caracteristice: *uriașe uragane* (amândouă cuvintele revin în fiecare pagină de mai multe ori), *durduie, durduie* (frecvența vocalei *u* și a consoanelor *d* și *r* realizează o sonoritate onomatopeică), *furtunatic, năvalnic, zburdă, durdă* (aceeași sonoritate onomatopeică), *crâncen, apocaliptic, năpraznic, tamerlanic, iureș, năzdrăvan, carpatic*, etc. Sinteze comparative:

*parcă Uralii - apocaliptică sălbăticiune,
cu milioane de capete și labe de foc, (p. 11).*

*în fața morții, ca un verde Ceahlău,
crește, Ioane, curajul tău (p. 15).*

*oști românești - codrii în mers -
gata să înfrunte întregul univers (p. 17).*

*roșiori - Dunări de foc - se revarsă parcă
nemărginirea s-o soarbă (p. 17).*

*bivoli uriași, - tancurile - culcă-se-n glod
cu trupul schilod (p. 18).*

*gândul - armăsar năzdrăvan -
începe iar să mă poarte (p. 19).*

*iar lacrima mea - carpatică apă -
ale stepelor vânturi pe-o clipă le-adapă (p. 21).*

*și veșnicul, oceanicul șuvoi
al bătrânelor Dunări de sânge din noi (p. 26).*

timpul - Mare Neagră - se va despica în două

spre-o patrie năvalnică și nouă (p. 28).

Ceea ce este magistral în aceste comparații, în afară de puterea lor reprezentativă și plasticizatoare, este rămânerea lor într-o atmosferă de strictă aderență cu poemul întreg. Astfel: lacrima poetului este o *carpatică apă*, sângele românesc se aseamănă cu *Dunărea bătrână*, timpul este o *Mare Neagră*, etc. Toate aceste elemente de pură esență românească își capătă astfel o misiune poetică largă, poetul reușind și aici să ridice materialul național la rang de universalitate și, deci, să creeze o adevărată operă literară, deopotrivă cu cea patriotică.

Mai putem cita apoi câteva exemple caracteristice de repetiții:

*tot mai departe, tot mai departe
durduie, durduie tunul mereu* (p. 7).

neam al meu, neam al meu (p. 7).

*tot ce calci voinic și rupi pe-aici din hău,
e-al tău
al tău,
de mii de ori al tău* (p. 8).

și să vie, să vie, să vie (p. 11).

*cu pași fierbinți,
cu cuțitele în dinți
năvălesc,
năvălesc,
năvălesc* (p. 12).

Sistemul acesta de trei, din ultimele trei citate, poate fi urmărit și într-o serie de enumerări, de asemenea caracteristice d-lui Aron Cotruș.

ducându-ți durerea, și cântecul, și taina (p. 8).
întinderea se cutremură, scapără, arde (p. 14).
de tunuri, de tancuri și, huiet de hoarde (p. 14).
pușca ta zbârnâie, țiuie, cântă (p. 16).
după grai, după mers, după moaște (p. 24).
le răspunde verde, scurt, răstit (p. 26).
îl simt, îl aud, îl aud (p. 26).

Într-o cronică apărută acum câțiva ani în revista *Familia* despre ultima carte a d-lui Ion Minulescu, d. Octav Șuluțiu observa același sistem de repetiție și enumerare, caracterizat prin cifra trei, în toată opera maestrului simbolist. Oricine poate observa însă că nu este vorba aici decât de o coincidență de moment și de aparență, caracterul poeziei d-lui Aron Cotruș fiind total diferit.

Un loc însemnat îl ocupă în poemul de față cuvintele accentuate pe penultima silabă: *furtunatic, noptatic, carpatic, năvalnic, tamerlanic, crâncen*, etc. Ele sunt anume alese de poet pentru a reda atmosfera energetică și bărbătească generală. Accentul acesta tare, căzând pe silaba penultimă cu putere, dă versului mai multă vioiciune și, mai ales, mai multă duritate expresivă. Alteori, el cade pe silaba *antepenultimă*, efectul fiind și mai puternic, concentrând tot interesul versului asupra cuvântului astfel ales. Iată un exemplu:

încuie-te inimă, cu mii de lacăte!...
cât o creastă pe munte,
înalță-te, frunte!
pentru sufletele lor, genunche, pleacă-te!

(p. 19).

Sensul întregii strofe cuprinzându-se în ultimul cuvânt, al ultimului vers, el este puternic accentuat, atât prin punerea lui în rimă, cât și prin întărirea maximă a vocalei *a*, datorită inversiunii (*te pleacă - pleacă-te*).

Prin toate aceste mijloace de expresie, de nedesmințit maestru, ca și prin grandoearea și măreția conținutului, *Rapsodia dacă* se impune atenției noastre ca o operă de mare însemnătate, atât literară, cât și națională.

* * *

Dintre poeții bucovineni afirmați de la 1930 încoace, d. Iulian Vesper este cel mai adunat în el însuși, mai îngrijit în expresie și mai rezervat în tonalități. Poeziile cuprinse în acest volum aduc o surprinzătoare siguranță formală, un cult al echilibrului și al clarității clasice, care impun de la început un poet pe deplin format și stăpân pe uneltele sale. Judecând după poezia *Regele Seutho*, cea mai lungă și mai frumoasă din volum, aceste calități de expresie sintetică și lineară, fără înflorituri zadarnice și lipsite de impuritățile imagiste atât de generale în poezia bucovineană tânără, par anume orânduite pentru a se împlini în baladă, nu o baladă de epic pur, dar nici una de tot lirică, ci un fel de amestec fericit, caracteristic pentru poezia d-lui Iulian Vesper. Mijloacele clasice de expresie merg în această baladă până la o asemănare directă cu poezia epică antică, atât de simplă și atât de esențială în limpezimea ei. Iată, bunăoară, această strofă, al cărei suport este o comparație specific clasică, luată parcă din *Iliada* sau *Eneida*:

*Precum pe-naltele coline
Se-nalță ulmul cel rotat
Și-n gând cu zările senine*

*Înfruntă vijforele grele,
Astfel și cel ce-n dreapta ține
Schiptrul de aur și oțele,
Stăpân pe moarte și destine
Cu glas ce tunetul întrece
Nevrând furtunii să se plece,
Vorbi, uitându-se pe sine (p. 8).*

Urmează o cuvântare scurtă și clară, transcrisă direct, ca în poezia antică, în termeni reținuți și demni. Apoi din nou, o comparație asemănătoare celei de mai sus:

*Cum pe la nunți se strâng feciorii,
Veneau cu pas răsunător
În rânduri albe luptătorii
Din satele îndepărtate.
Pe măguri răsăreau cu zorii
Femei cu furcile pe spate.
În ochii limpezi, fără glorii
Duceau mâinii nerăzbunate
Și zâmbete prelungi, mirate,
Cum fulgerele adună norii (p. 9).*

Poezia întreagă este un exemplu de sobrietate și liniște clasică, oarecum categorică în definirea d-lui Iulian Vesper.

Restul volumului cuprinde bucăți lirice reținute, cizelate cu grijă într-o formă clară și aleasă, amintind mai mult meșteșugul sculptorului decât al poetului, intenție, de altfel, mărturisită în aceste terține:

*Trudind lumina, forma să răsară,
Din adâncimi binevestite, clar,
Sculpta artistul lumea lui barbară.
Din anii stinși sub gândul milenar*

*Crescu un trup senin de primăvară
Cu simetrie de profil solar.*

*Dar lucida viață se stingea
În viscolul de zodii și de norme,
Pe chipul mort se prăbușea o stea.*

*Artistul și cu palidul ortac,
De când zidirea lumii începea,
Ieșeau din amintire și din veac.
(«Arta», p. 52)*

Numai într-o singură poezie, d. Iulian Vesper se lasă ispitit de vârtejurile moderniste, realizând aceste versuri de notație imediată, copiate parcă din caietele suprarealiștilor:

*Pe-un țărm argintiu poposesc. E răcoare.
1940. Avioane pe-o geană de cer înstelat.
Messerschmidt, Hurricane, Heinkel. Mai multă
viteză...*

*Lacrimi îmi tulbură ochii. O, pasiune a morții.
Tineri pe spinări de văzduh aduc trofee de aur.
Mai târziu vor plânge pe un răzor înflorit.
Tristețe, lasă-mi sfâșierile celor ce-au plecat în
mormânt.*

*Nu mă vor vedea închizându-le pleoapele.
O, camarazi, răbdare, e-atâta pustiu pe pământ.
Carnea joacă-n umbrele felinarelor, în scumpe
crivate*

*Ca și soarele pe busturile contig. 35, 36.
Aici în zenitul puterii. De la 3500 metri în
«picaj»*

*E altă măsură. Surâdem unor armonii și
meridiane*

*Străine. Constelații, ce frumos câmp vizual.
Fără gânduri, frunte triumfătoare, săgeată.*
(«Aetas», p. 36).

Poezia poate fi chiar frumoasă, dar ea este cu totul străină de atmosfera clară, clasică, a d-lui Iulian Vesper. E tocmai ceea ce *nu e* poezia d-sale. În acest sens comparativ am și citat-o.

În conținutul ei, cartea aceasta aduce o zbatere interioară caracteristică generației tinere, tristeți și resemnări de umanitate înțelegătoare, cu aripile prea grele pentru a mai încerca zboruri zadarnice. O anumită liniște și împăcare senină aseamănă însă poezia d-lui Iulian Vesper, și din acest punct de vedere, echilibrului clasic. Este, prin urmare, o carte care definește o atitudine și un poet format.

(RFR, an. X, nr. 1. ianuarie 1943)

Lucian Valea: *Întoarcerea lângă pământ.* (Editura ziarului «Tribuna», Brașov, 1942); Ion Th. Ilea: *Întoarcere.* (Editura «Contemporană», București, 1942); Ștefan Stănescu: *Poemul sistemului solar.* (Imprimeria «Tiparul Universitar», București, 1942).

Poezia d-lui Lucian Valea, cu toată sinceritatea ei incontestabilă, este încă dominată puternic de o serie de influențe, dintre care, în primul rând, trebuie să o amintim pe a lui G. Coșbuc, Octavian Goga și d. Mihai Beniuc.

De cel dintâi îl leagă nu numai orientarea sa către viața și sufletul țaranului ardelean, ci și originea năsăudeană comună, pe

care, în paginile acestui volum, o mărturisește de mai multe ori cu mândrie.

De Octavian Goga, d. Lucian Valea se apropie prin latura revoluționară a poeziei sale și prin acea cântare profetică a energiilor latente ce zac în sufletul țaranului ardelean, energii care vor împini într-o zi destinul și dreptatea neamului îndoliat.

În fine, d. Mihai Beniuc este prezent în această carte printr-o serie întreagă de atitudini orgolioase și de expresiuni adecvate, aspre, o mândrie tristă, de ales și de slujitor al visului suveran.

Influența lui George Coșbuc și a lui Octavian Goga, mai ales, este oarecum generală, trecând prin toate paginile cărții și neputând fi izolată în citate fragmentare. Cea a d-lui Mihai Beniuc însă, poate fi ușor exemplificată. Astfel:

*Că dacă jarul vremii-n suflet arde,
L-o stâmpăra știu bine veșnicia...
Măi, ș-am să svârlu-n ceruri poezia,
Când viața mă va alunga cu joarde.*
(*Spovedanie*, p. 79)

*Am fost așa cum sunt - nebun ori zeu -
Dar mi-am avut în cer înfipt-o stea.
Ce-i de-o să mă bârfească cineva,
Că m-am luat de piept cu Dumnezeu?*
(*Întoarcerea lângă pământ*, p. 83)

O serie întreagă de ardelenisme, pentru prima oară legitimate poetic de d. Mihai Beniuc, ca manieră și ca expresie, sunt reluate, uneori cu mult succes, și de d. Lucian Valea. Exemple:

*Să nu-ți pese zgomotul mulțimii
Care râde surd după ferestre.
De-o seca șuvoaiele luminii,*

*Or rămâne **batăr** în poveste.*
(*Poem despre noi*, p. 70)

Adverbul *batăr*, în loc de *baremi*, nu este întrebuințat de d. Mihai Beniuc nicăieri, dar, cu toate acestea, felul cum este introdus aici, această îndrăzneală și această mândrie de regionalism creator, este specifică poeziei sale. De altfel, atitudinea orgolioasă a întregii strofe poartă această pecete. Tot astfel:

*De ce se uită toamna după noi?
Căpăul ei turbat de ce ne latră?*
(*Toamnă, atunci*, p. 73)

*Mi-am **vânzolit** în vijor tinerețea
Și n-am crezut vreodată c-o să cadă.*
(*Spovedanie*, p. 79)

*Frate bun **amu-i** un an
De când țara-i fără nume.*
(*Scrisoare*, p. 87)

Acolo unde d. Lucian Valea scrie direct graiul ardelenesc, nu putem să nu ne amintim de multele poezii de acest fel publicate în ultimii ani prin reviste de d. V. Copilu-Cheatră:

*Iar dacă dreptatea n-are să vie, am să mă duc eu la
Dumnezeu
Și la o cupă de vinars, am să-i spun tăt necazul
Ardealului meu.
Ș-apoi dacă oi vedea că de sufletele noastre, ce
crâșcă-n dureri nu-i pasă,
Am să urlu mocănește ș-am să izbesc cu pumnu-n masă,
De-o să tremure cerul și-o să i se scuture tăte stelele,
Ca să ne mai aline durerile și relele...*

*Am să intru în rai cu cușma pe-o ureche, cum făceam
când mergeam cu oile,
Ș-am să duc Preasfântului sufletul, ce mi l-au bântuit
grijile și nevoile.
Și pentru sufletul acesta, în care durerile au păscut
cum pasc mieii primăvara plaiurile,
Dumnezeu are să-mi deschidă poienile și raiurile...
Hei, și cum m-or aștepta și bolnavii să-i strâng în
brațe, mâne
Când o să latre în inimă bucuria ca un câne.
Am să vin la voi, mă năvădă, să mă scald în Someș
și să bem în fâgădău
Și-apoi la iarnă, acolo, m-o ninge cu omătul iertărilor,
Dumnezeu.
(Împlinire, pp. 85-86)*

Remarcăm aceste vecinătăți, de conținut și de expresie, pentru a stabili un climat poetic, o atmosferă mai largă și mai generală, în care să plasăm poezia d-lui Lucian Valea. Chiar prea evidente pe alocuri, ele nu acoperă însă o anumită autenticitate primară, o răbufnire din adâncuri de suflet comunitar, specifică poeziei ardeleno de totdeauna. Cele mai bune bucăți ale volumului sunt, în acest sens, cele cuprinse în ciclul intitulat *Autoportret* și cele trei *Invitații* din ciclul *Pentru fata din baladă*. Întâlnim aici o poezie aspră, energică și dură, o autodefinire caracteristică. Poetul se vede pe sine și se înfățișează, prin toată acea largă bogăție străbună, de experiență istorică și de viață comunitară dârză. Astfel:

*Eu sunt plămădă-a sute de țărani
Ce mi-au turnat viața lor în sânge.
Veninul ei mă arde și mă strânge
Și mă înalță falnic peste ani.
(Autoportret, p. 13)*

*Ard ca o pară, să topesc în vine
Ce mi-au lăsat mai bun din ei străbunii,
Cresc, glie, ca un braț măreț, în tine
Și brazda ta mă leagă-n grele funii.*
(Ion, p. 19)

*Nu te cunosc, nici nu te-am văzut la față,
Te-ai adunat în mine ca într-o cușcă,
Simt gândul tău cum gândurile-mi mușcă
Și cum s-aprinde-n setea-mi de viață.*
(Străbunul, p. 25)

Acolo unde poetul părăsește coarda lui firească, încercând o poezie de tonalități reținute, o poezie de interior și de dragoste, de suferințe și dureri personale, versurile sale devin plate și inexpressive, reeditând vechi banalități sentimentale:

*Văd gara, ca o parte în care nu se întoarce
De două ori privirea pe rândurile dese.
Ascult singurătatea ca un pîsoi cum toarce
Și tot mai greu uitarea începe să m-apeze.*
(Har, p. 47)

Aceste exemple, de altfel destul de numeroase, ne pun în fața unui versificator obișnuit, a cărui poezie de clișeu nu ne poate atrage atenția nici prin conținutul și nici prin expresia ei. Rimând fără control: *împlinirea cu nemărginirea* (p. 9), *zarea cu arătarea* (p. 21), *holdă cu boltă* (revine în mai multe locuri), *mărire cu amintire* (p. 21), etc., d. Lucian Valea rămâne în atenția noastră prin acele rare bucăți amintite mai sus și, prin atitudinea lor aspră de răbufnire a sufletului comunitar (minus poeziile ocazionale iredentiste, primejdioase prin succesul lor eterogen). Ele sunt suficiente pentru a defini un poet autentic.

* * *

Indiferent de sensul lor diferit, aceste *Întoarceri*, exprimate în chiar titlul cărților, sunt semnificative pentru momentul actual al poeziei românești. *Întoarcerea* d-lui Lucian Valea înseamnă, după cum am văzut, o revenire la sufletul comunitar și la realitățile neamului, la sensul străbun al istoriei și al tradiției, o adunare a poeziei de pe drumul experiențelor de tot felul și o rămânere a ei în ograda proprie (În literatura franceză de astăzi a început să se vorbească, la fel, de o *întoarcere lângă pământ*. Într-un articol intitulat *Littérature terriene* (*Présent*, 24 Noemvrie 1942), d. Kléber Haedens remarcă această *întoarcere*, oprindu-se la următoarele romane de ultimă oră: *L'herbe pousse dans la prairie*, de Raymond Dumay; *Sol de France*, de Joseph Pesquidoux; și *La vie d'Olivier de Serres*, de Fernand Lequenne. Toate aceste romane descriu viața simplă a țaranului francez, în mijlocul naturii. O revenire la literatura rustică.). Ion Th. Ilea vizează mai mult o convertire ideologică și politică, deși poeziile cuprinse în volum mărturisesc, până la urmă, aceeași revenire *lângă pământ*.

Evident, aceste *Întoarceri*, unele ajungând la o poezie iredentistă de clișeu (refugiul de totdeauna al poezilor fără talent), sunt în strânsă legătură cu evenimentele frământate, politice și sociale, prin care a trecut țara noastră în ultimii ani. Se poate vorbi însă, privind manifestațiunile poetice de astăzi, în ansamblul lor, și despre o altfel de *Întoarcere*. Este vorba de o revenire la simplitatea și la echilibrul clasic, la limpezirea expresiei și la adâncirea tematică paralelă. Nedepășind încă momentele Blaga, Barbu și Arghezi, a căror influență este adânc simțită de generațiile tinere, preocupările acestei poezii tind către o sinteză deplină între conținut și expresie, o trecere de la cultul imaginii ca scop în sine la cel al metaforei simbolice și o părăsire concomitentă a preocupărilor de detaliu pentru grija de

întreg și de unitate (Iarăși, fenomenul acesta poate fi urmărit și aiurea. Iată ce scrie bunăoară revista *Candide* într-un număr recent (23 Octomvrie 1942): «Lectorul care n-a înțeles nimic din *Cap de Bonne Espérance*, descopere că Cocteau a mai scris și *Plain-Chant*, că Louis Aragon a publicat *Feux de foie*, din care publicul n-a înțeles o boabă, dar și *Les Yeux d'Elsa*, unde găsim unele foarte frumoase poeme, transparente, ușoare și grave. Versurile lui Lanza del Vasto, ale lui Robert Ganzo, ale lui Georges Neveux și ale multor alora, inegale, dar bogate în promisiuni și daruri, dau cititorilor bucuria de-a întâlni versuri care sunt versuri, alexandrini de abia liberați, rime, ritmuri și esența însăși a poeziei. Poeții s-au împăcat cu epoca și cu versificația. În același timp, cititorii s-au împăcat cu poezii și cu poezia». Tot în acest sens, amintim aici că Louis Aragon publică în fruntea volumului său recent *Les yeux d'Elsa* o importantă introducere consacrată *ritmului și rimei*.)

Întoarcerea aceasta apare clară pentru cine a citit volumele de poezii apărute în ultimii ani (chiar și acelea care nu au nici o altă semnificație).

Revenind la d. Ion Th. Ilea, amintim aici că d-sa este autorul culegerilor mai vechi *Inventar rural* (1931) și *Gloata* (1934), fiind etichetat de critică încă de pe atunci ca un reprezentant al *poeziei sociale*. Este vorba adică de un poet ale cărui preocupări se îndreaptă spre durerile și așteptările colective, un cântăreț al muncitorilor, al șantierelor și al ciocanelor din uzine, al muncii de pretutindeni și al trudei pentru pâine. Un anumit tendenționism politic, de luptă de clasă socială și de ideologie periferică, nu este străin acestor culegeri.

Volumul de față, deși orientat spre alte orizonturi și pătruns de noi convingeri ideologice, se orânduiește, până la urmă, în același plan larg al primatului colectiv.

Poetul rămâne același cântăreț al durerilor și al aspirațiilor comunității, înlocuind doar tendenționismul internaționalist cu mesianismul național. În acest sens, cartea este împărțită în

cicluri și etape, caracteristice prin înseși denumirile lor (*Întoarcere, Sete valahă, Cer de foc*). Ca și în poezia d-lui Lucian Valea (d. Ion Th. Ilea este tot năsăudean), întâlnim aici o evocare aproape iredentistă a energiilor ardeleno, o răbufnire a sufletului străbun făuritor de istorie și o înfățișare a plaiurilor bogate ale țării. Mai linear însă și mai absent ca dramă și ca tensiune personală, d. Ion Th. Ilea realizează o poezie de notație aproape realistă, interesând mai mult prin elementele ei plastice decât prin emoția psihologică. Prea încărcată uneori, cu repetate forțări de expresie, și nu totdeauna destul de clară, cu o sensibilitate pe alocuri dubioasă, poezia aceasta poate fi citată totuși fără rezerve prea multe. Astfel:

*Satul ăsta poartă pe strașini îndemnul țării,
oameni bătrâni trăiesc în el,
cu amintiri din vremile împilării,
când erau prizonieri în rezel.*

*Unii cari prin foc de pușcă au cutreerat mări
și țări,
cu vorba își spun multe întâmplări:
cum în Italia, Vasile Lucaci i-a îndemnat
prin anul o mie nouă sute optsprezece,
să lase întâmplării pe Împărat,
să vină-n România sub un nou drapel,
fiind Români cu suflet, nu sluji cu inimă rece.*

*Aici hrisovul muncii e scris pe coarne de plug
și doina pe buze tinere cu dragoste de glie,
și mândri sunt de ei, tăind al sorții crug,
iar pentru Țară, stau gata vreo mie
de flăcăi, să biruie puteri drăcești din lume.
În satul ăsta soarele niciodată nu apune.*

(*Sat bănățean*, pp. 50-51)

În alte bucăți însă, d. Ion Th. Ilea este mai greoi și mai încărcat, foarte puțin atent la sensurile unor expresii, cu ritm și o rimă defectuoasă, cu imagini de clișeu, etc. Astfel: *fiorduri de victorii* (p.15), *stelele înțelesului* (p.16), *cununi de dor* (p.16), *dealurile amintirii* (p.17), *ieslea cugetului* (p.18), *ciorchinii gândului* (p.19), *sâni de luncă* (p.23), *fagii tristețelor* (p.36), *turnurile nădejzii* (p.94), *lunca părerilor* (p.96), etc. etc. Sunt imagini uneori bune, alteori cam forțate, care devin însă insuportabile repetate în fiecare pagină. D. Ion Th. Ilea, dispune, bănuim, de suficiente resurse de imaginație pentru a putea crea mai multă unitate în varietate și pentru a putea curăți o carte, de altfel bună, de asemenea impurități care-i strică tot farmecul.

Cu aceste corective, *Întoarcerea* d-sale ar fi fost deplină, atât pe plan ideologic și politic, cât și pe plan propriu zis artistic.

* * *

În fine, *Poemul sistemului solar* al d-lui Ștefan Stănescu reprezintă un exemplu pentru cea de-a doua *Întoarcere*. Atât forma fixă a sonetului (întrebuințată din ce în ce mai mult de poezii tineri), cât și variațiile atât de surprinzătoare de ritm și de metru, denotă o grijă și o conștiințiozitate artistică dusă până la capăt. Cele unsprezece sonete din care este compus întregul poem formează treptat, prin înmulțirea progresivă a silabelor, un fel de creștere organică, o înălțare echilibrată spre sonetul final de 11 silabe (forma sonetului ideal). Primul sonet, intitulat *Culegătorii*, este astfel o invocare monosilabică pentru zeul soarelui:

Ra,
Dom!
De-om

Da

Tom
(A!)
Ca
Pom,

Greu,
Vin;
Pier...

Zeu
Din
Cer! (pp. 11-12).

Evident o poezie redusă la o formă sintetică atât de comprimată este în același timp artificială și lipsită de orice muzicalitate. Ea nu poate căpăta o valoare decât considerată în ansamblul poemului, din care reprezintă o primă treaptă. Sonetele următoare, de două, de trei, de patru, etc. silabe, în măsura în care se înmulțesc cuvintele devin mai cuprinzătoare și mai bogate în conținut. D. Ștefan Stănescu realizează o poezie reținută, unitară, fără podoabe zadarnice, o poezie de idei generale, exprimate cu o artă desăvârșită. Pentru poeții tineri de astăzi, poezia aceasta, chiar dacă ar reaminti uneori pe d. Ion Barbu, prin ermetismul și forma ei statuară, este un frumos exemplu de cinste și de conștiințiozitate *profesională* (rog pe d-nii poeți să-mi ierte acest termen de circulație atât de... prozaică!). Poezia, ca și arta în genere, în afară de a fi un rod al imaginației și al sensibilității creatoare, mai este, în expresia ei ultimă, realizată, și un rezultat al meșteșugului îndelung și cu trudă continuă perfecționat. Ceea ce cu atâta ușurință se atribuie uneori inspirației și spontaneității creatoare, este deopotrivă și un rezultat al acestei munci continue, de zi și noapte, la care

poetul de vocație nu poate renunța nici o clipă. Asta nu însemnează însă că poți deveni poet învățând meșteșugul. El este de folos numai acolo unde se acordă cu acel *dat nativ* care este forța și necesitatea de creație, adică talentul sau geniul.

Și într-un caz și în celălalt, poemul d-lui Ștefan Stănescu este semnificativ. Este un exemplu de meșteșug deplin stăpânit, dar meșteșugul singur nu este suficient. Poetul de adâncime și de bogate rezonanțe interioare, cu aripi întinse spre largurile metafizice, așa cum îl cunoaștem din *Arca lui Noe* și din multele poezii publicate prin reviste în ultimii ani, este prezent în fiecare pagină din această cărticică. Cităm astfel sonetul al nouălea (9 silabe) intitulat *Uranus*:

*Sub zări stufoase de poveste
Răsare-un astru întâi pe lume,
Copil obscur tenebrei - mume,
Când soarelui fiu mândru este...*

*Foc tăinuit, prielnic nume,
Drumețului dă gând și veste,
Vestigiul gloriei celeste,
Sărbătoriri și nunți postume...
Orb, cine întâi minunea vede,
Stă fără grai și în solitudini
Măsoară magica livede.*

*Și eu fui robul de-altitudini!
Vârtejuri, axe, lunci albastre...
Plâng, frânte în murmur, vieți și astre
(pp. 43-44).*

Evocarea planetei este pentru poet în același timp un prilej de exteriorizare a unor tensiuni și drame sufletești, a dorului său de depășire, de înălțimi celeste și de singurătăți de

altă lume. Ultimele trei versuri ale sonetului aduc întreaga poezie din atmosfera obiectivă astrală, în vârtoarea de neliniști și frământări proprii ale poetului; cele două lumi conjugându-se și având ca rezultat o poezie caldă în răceala ei statuară. Procedul este la fel întrebuițat și în celelalte sonete. Iată planeta *Saturn*:

*Statornicite, ample roți,
Duc vârste în spații și în etern.
Zăpezi pe capete se cern,
Pe inimi mari de sacerdoți.*

*Și săbii la pământ aștern,
La rând: martiri, bufoni sau hoți.
Li-i sufletu-ntr-o stea la toți,
Un ochi de rai sau de infern.*

*O stea, povară, sta la porți,
Blazon. Ca-ntr-un vis rău, mereu,
Mai simt săgeata întâei morți,
Când, sus la piept sau antereu,
Când sub călcâie, la coturn.
E-ntreg inelul lui Saturn (pp. 39-40).*

Cu asemenea poezii, *Poemul sistemului solar*, chiar având uneori o notă prea construită și prea strânsă în chingi tehnice, este un popas de frumoasă realizare, atât în cariera d-lui Ștefan Stănescu, cât și în poezia tânără actuală.

(RFR, an. X, nr. 2, februarie 1943)

Lucian Blaga, *Poezii*. (Ediție definitivă. Editura Fundației Regale pentru Literatură și Artă, București, 1942).

Dacă ar încerca cineva să facă un studiu asupra izvoarelor poeziei tinere de astăzi, ar trebui, fără îndoială, să se oprească în primul rând la influența pe care au exercitat-o asupra acestei poezii Tudor Arghezi, Ion Barbu și Lucian Blaga. Chiar încercând să marcheze această influență, prin reveniri insistente la poezia lui Edgar Poe, Charles Baudelaire, Walt Whitman, Paul Valéry și alții, poeții generației care s-a afirmat de la 1930 încoace n-au reușit decât să întregească atmosfera lirică în mijlocul căreia au schițat primele gesturi poetice. Fiecare dintre noi, indiferent de atitudinea biruitoare de mai târziu, am avut epoca noastră de arghezianism zgomotos, de ermetism barbian, sau de tristețe metafizică gen Blaga. Revoluționari și imprecizi, cum am fost totdeauna, răstigniți între două războaie mondiale și bântuiți de toate vânturile Apusului rafinat, sufletele noastre tinere s-au răzimat pe stâlpii acestor trei atitudini puternice, râvnind pe rând zgomotul și gloria fiecăreia. Prea liberi unii, imitând ceea ce era exagerat în opera maestrului de ultimă oră, sau exagerând noi înșine notele împrumutate și prea puțin liberi ceilalți, luminițele proprii, oricât s-ar fi ridicat de drepte și de curate, au rămas umbrite de aceste făclii premergătoare. Erau ca niște copaci cu coroana stufoasă, care-și înfig rădăcinile până departe în pământ, secătuiind țărâna de sevă și umbrind arbuștii din jurul lor. Nimeni nu va putea tăgădui, bunăoară că N. Crevedia porcede din Tudor Arghezi; Eugen Jebeleanu, Simion Stolnicu și Dan Botta, din Ion Barbu; Vlaicu Bârna, Aurel Chirescu și Ovid Caledoniu, din Lucian Blaga. Urmele sunt lănceput proaspete și prea în adânc săpate, ca să nu ne apară de la prima aruncătură de ochi. În conținut și în expresie, în peisajul sufletesc, în formele de vers, în figurile de stil, în limbaj, adesea ele se păstrează intacte și dominante, aruncând o lumină palidă

și nefavorabilă peste gesturile originale. Poeții tineri care au reușit să se elibereze sau să se apere de aceste influențe, au fost numai aceia care au mers pe cărarea mai veche a poeziei tradiționaliste, prea mulți atenți la vânturile de «noutate» și de «originalitate» ale epocii. Nici ei toți nu au realizat clădiri proprii, rămânând adesea sub dominația lui Nichifor Crainic, a lui Ion Pillat, sau V. Voiculescu. Niciodată, poate, o generație n-a avut mai mult de luptat cu propriii săi maeștri, părându-i-se că trebuie, nu să-și amintească, ci să uite, ceea ce a învățat de la dâșii. De aici a izvorât, credem noi, acea stare de continuă nesiguranță de poziție, de provizorat și de anarhie spirituală, de nerespectare a regulilor și a normelor generale, care a superficializat o bună parte din producția poetică a generației tinere și care a atras asupra ei ciomagul celor mai în vârstă.

În ceea ce privește influența lui Lucian Blaga, ea este în clipa de față mai puternică decât oricând. Momentul Arghezi și momentul Barbu pot fi considerate ca niște cicluri încheiate. Definitive și precise, în atitudinea lor unitară, având fiecare sateliții și întregitorii săi bine determinați în ansamblul poeziei tinere, ele și-au închis cercul, rămânând ca istoria literaturii să le fixeze locul pe care-l merită în poezia românească. Lucian Blaga continuă însă să fie în centrul peisajului nostru liric. Citind ediția definitivă a *Poeziilor* sale, apărută de curând în Editura Fundațiilor Regale, avem posibilitatea să cuprindem, într-o privire de ansamblu, întreaga sa operă poetică și să raportăm la ea poezia tânără din jurul nostru. Luate fiecare în parte, cele șase culegeri reeditate în acest volum reprezintă câte un capitol dintr-o mare și încheată operă unitară, care se întinde într-o perioadă de timp de două decenii (*Poemele luminii*, 1919; *Pașii profetului*, 1921; *În marea trecere*, 1924; *Lauda somnului*, 1929; *La cumpăna apelor*, 1933; *La curțile dorului*, 1938). Fiecare dintre ele, completându-se reciproc și împlinind un vast univers liric, cu corespondențe de ordin filosofic, ordonate în cicluri de

însuși Lucian Blaga, în cunoscutele sale «trilogii», a contribuit în măsură egală la lărgirea orizontului poetic românesc de astăzi, determinând imediate ecouri în generațiile tinere.

Analizând așadar ediția definitivă de față, în caracteristicile ei generale și în atitudinea ei de întreg, nu facem altceva decât să arătăm un climat poetic de vie actualitate, care a avut și are încă repercusiuni asupra producției literare de ultimă oră.

Încă de la primele poezii publicate, Lucian Blaga se situa în afara clișeelelor cunoscute, constituindu-și un univers propriu, cu jaloane de la început stabilite și, mai ales, înconjurându-se cu o atmosferă lirică întinsă, în plină vecinătate metafizică, de natură să ispitească și să entuziasmeze generațiile tinere, neconvenționale și idealiste. Era un orizont fără margini, cu zodii îndepărtate, pierzându-se în misterele lumii, fără rupturi și dramatisme interioare și fără întrebări disperate adresate cerului. Un calm și o pace de început sau de sfârșit de viață, cu elemente de expresie adecvate, un har coborât de sus peste suflet și revărsat apoi în cuvinte firești și curgătoare, fără întorsături și fără constrângeri tehnice. Expresii ca «Marele Nimic», «Marele Anonim», «Marea Trecere», etc. întâlnite atât în sfera poetică precum și în opera filosofică a lui Lucian Blaga, anumite imagini și metafore specifice, *blagiene*, construcții verbale, figuri de stil și libertăți de sens, toate la un loc, determină o poezie de la început neobișnuită, în măsură să înece în apele ei adânci multe râulețe mărginașe. Este ca o întindere albă și pură, învăluită într-o lumină bogată și melancolică, de împăcare a contrariilor și de înțelepciune ancestrală, cu sâmbure filosofic. În chiar prima poezie din ciclul *Poemele luminii*, impresia aceasta de calm și de resemnare în «nepătrunsul ascuns» al luminii este comunicată cititorului sub formă de manifest introductiv:

*Lumina altora
sugrumă vraja nepătrunsului ascuns
în adâncimi de întuneric,
dar eu,
cu lumina mea sporesc a lumii taină -
și tocmai cum cu razele ei albe luna
nu micșorează, ci tremurătoare
mărește mai tare taina nopții,
așa îmbogățesc și eu întunecata zare
cu largi fiori de sfânt mister
și tot ce-i de ne-nțeles
se schimbă-n ne-nțelesuri și mai mari
sub ochii mei. (pag. 9).*

Conform acestei atitudini de început, poetul nu caută să rezolve întrebările vieții și ale universului, așa cum face, bunăoară, Tudor Arghezi în dramaticii săi *Psalmi* din *Cuvinte potrivite*, negând sau căutând Dumnezeuirea cu disperare și strigând:

*Vreau să te pipăi și să urlu: **Este!***

ci râvnește o pierdere în larguri, o identificare anonimă cu răsufierea uriașei ființe cosmice.

Peste tot, aceste prelungiri de natură filosofică ridică poezia lui Lucian Blaga pe un suport de înaltă tensiune interioară, invitând parcă cititorul la acea «tristețe metafizică» ce străbate întreaga sa operă. Între concret și abstract se întinde o punte nevăzută și nemărturisită în cuvinte, un fel de legătură tainică între materie și spirit, între principiul bun și principiul rău, care armonizează universul și unifică. Nu este decât un singur suflet, un singur fior de tăinuită viață, care ridică pământescul și coboară transcendentul, împreunându-le. În mai multe locuri, și la mari intervale de timp, întâlnim versuri caracteristice, din acest punct de vedere. Acele frumoase evocări

ale zeului *Pan* și ale vieții imediate, în plină natură virginală, sub soarele unei primăveri veșnice, din *Pașii profetului*, alături de psalmii neliniștilor religioase din *În marea trecere*, nu fac altceva decât să unifice peisajul din afară și cel dinăuntru, oferind cititorului un univers poetic împăcat și rotund, fără rupturi și fără abisuri de netrecut. Nu se poate să nu-ți vină în minte, de câte ori încerci o caracterizare de ansamblu a poeziei lui Lucian Blaga, imaginea *Pustnicului* care-și caută trupul disprețuit, la judecata de apoi, simbolizând neputința de-a exista a unui termen fără celălalt, a abstractului fără concret, a cerului fără pământ, etc. Viața, cu toate păcatele și arderile ei, este deopotrivă evocată în aceste poezii cu cerul râvnirilor ultime. Susul și josul, infinitul și finitul, se unifică și se amestecă, într-o împreunare rotundă și definitivă. În felul acesta, imaginea cosmosului blagian ne apare întreagă și neschimbătoare, determinând o operă poetică pe tot parcursul ei egală cu ea însăși. Este o lume împlinită și largă, care își răspunde ei înseși prin elemente de strictă adecvare formală.

În încheierea acestei lumi, este bine să arătăm, tot ca o notă de ansamblu, locul pe care îl deține folclorul poporului nostru. În lucrarea sa de sinteză *O viziune românească a lumii*, apărută în anul trecut, d. Ovidiu Papadima ne-a înfățișat, pe bază de texte numeroase, atitudinea poporului român în fața marilor probleme ale lumii și ale vieții. Adâncind și unificând mărturiile folclorice adunate din toate unghiurile țării, d-sa determina o tendință continuă de împăcare între termenii opuși, ajungând la concluzia că țăranul nostru are o viziune armonică a lumii. Împăcând binele cu răul, materia cu spiritul, finitul cu infinitul, sufletul comunitar românesc nu poate concepe decât o imagine perfect echilibrată a universului, un fel de «mare trecere» de la o categorie la alta. Este o viziune liniștită și împăcată, oferind imaginea simbolică a unei sfere perfecte, cu toate punctele sale egal și proporțional așezate unul față de altul. Astfel, peisajul transcendent, populat cu toată acea numeroasă lume de sfinți și

duhuri înalte, atât de mult prezent în toate creațiunile populare, este contrabalansat de ceea ce d. Ovidiu Papadima numește «nevoia de concret». Cele două lumi, lumea pământească, materială, și lumea cerească, spirituală, transcendentă, se întrepătrund și se împlinesc reciproc, realizând o viziune unitară și armonică. În această lume calmă și pașnică, sufletul se pierde în larguri, participând la ordinea și armonia prestabilită.

Este ceea ce formează, în același timp, caracteristica de bază a poeziei lui Lucian Blaga. Fiu al satului românesc, al acelui sat al tainelor și al împăcărilor cosmice, al vecinătății metafizice și al luminii interioare, pe care îl va purta toată viața ca pe un trofeu în suflet, opera sa va crește din această realitate de perfect echilibru între contrarii și va purta în ea seninătatea tristă a acesteia. Fără să se uzeze în mod abuziv de tiparele poeziei populare, așa cum ușor putem observa la alți poeți, Lucian Blaga pătrunde în adâncul sufletului românesc, identificându-se cu modul său de a vedea și a înțelege lumea. Poezia sa, oglindind una din cele mai puternice atitudini personale în fața marilor probleme ale sufletului omenesc de pretutindeni, este în același timp un exemplu deplin de împăcare a particularului cu generalul și, prin urmare, de operă ajunsă la un interes universal. Dacă e adevărat ceea ce de atâtea ori au repetat toți scriitorii mari, - și, fiind vorba de un domeniu unde numai ei au cuvântul din urmă, nu se poate să nu fie adevărat, - că nu există decât artă generală și că orice problemă de artă se reduce în ultimă analiză la a exprima generalul prin particular, abstractul prin concret, atunci opera poetică a lui Lucian Blaga reprezintă un strălucit exemplu de împlinire. Ea se ridică peste o întreagă producție literară, mai veche și mai nouă, inspirată și ea din realitățile noastre etnice, dar care, din necesitatea de a accentua în mod exclusiv notele particulare, nu a putut să atingă decât rareori generalul. Discutând ceea ce este al nostru, numai *pentru noi și între noi*, fără a ține seamă de acel interes mai larg și mai universal, pe care trebuie să-l stârnească orice operă de

artă în orice suflet, această literatură etnicistă, rău înțeleasă, nu făcea altceva decât să reediteze primatul defensiv și, oarecum îmbătrânit, al întregii noastre vieți românești de ieri. În viața culturală, ca și în cea politică, am trasat mereu granițe și margini, temându-ne parcă să râvnim o intrare în universalitate și să facem totul, să discutăm totul, pe un plan de interes general.

Față de acest fel de a face literatură națională, Lucian Blaga și împreună cu el, încă vreo câțiva, au pornit pe un cu totul alt drum. Fără să continue a aduce Europa aici, la noi acasă, cu lingurița sau cu găleata, cum se făcea în acel timp și cum se mai face încă, el a proiectat realitatea românească în plină Europă, discutând și afirmând ceea ce avem noi mai particular *pentru și în* universalitate. Cred că aceasta este calitatea cea mai de preț a operei sale. În acest sens, poezii ca acea frumoasă *Întoarcere*, cu care se sfârșește ediția de față, trebuie înțelese ca niște leitmotive de realități și de unificare sufletească, de echilibru și de autenticitate, în măsură să susțină o operă durabilă. Poetul zice:

*Lângă sat iată-mă iarăș
prins cu umbrele tovarăș.
Regăsescu-mă pe drumul
începutului, străbunul.
Câte-s altfel - omul, leatul,!
Neschimbat e numai satul,
dup-atâți Prieri și toamne,
neschimbat ca Tine, Doamne,
Aur scutură alunul.
Fluer zice. Cade fumul.
Greerii părinților
mulcom cântă, mulcom mor.
Cu aroma-i ca veninul
amintește-mi-se-arinul.*

*Mult mă muștră frunza-ngustă
Vântul lacrima mi-o gustă. (pag. 336).*

Este o poezie care se adresează unei largi experiențe ancestrale a omului de pretutindeni, de întoarcere la peisajul primar și de împăcare în elementele simple. Satul românesc are astfel mai mult decât o valoare etnică, el simbolizează începutul și sfârșitul, armonia și echilibrul sufletului. Întoarcerea în el este o revenire de pe căi lăturalnice, o restabilire a legăturii tainice dintre omul de astăzi și omul de ieri și o reintrare în acel larg suflet comunitar românesc, care cuprinde deopotrivă pe cei vii și pe cei morți într-o realitate în care se învâluie lumina cu întunericul, pământescul cu transcendentul, așa cum ne apare universul poetic al lui Lucian Blaga în toate colțurile sale.

Oprindu-ne la mijloacele de tehnică poetică, pe care în mod obișnuit le putem desprinde din această poezie, ceea ce observăm din capul locului este stricta lor adecvare la conținutul și la atitudinea de ansamblu. În general, în afară de acele caracteristice plesnituri de frază și imagini de o cuceritoare noutate și prospețime, poezia lui Lucian Blaga se rezimă pe o comparație. Indiferent dacă această comparație este cuprinsă numai într-una din strofe, sau se identifică cu însăși poezia, luată în valoarea ei totală, ea formează suportul și instrumentul poetic cel mai de preț al poetului. Astfel, uneori poezia începe printr-o notație imediată, rapidă, în linii de schiță, pentru ca imediat după aceea să se ridice la o constatare de ansamblu, de obicei filosofică. Primul termen al comparației servește ca un suport material celui de-al doilea, poezia apărându-ne astfel bine încheată în rosturile ei expresive. Iată, bunoară, cât de bine se poate observa această trecere de la concret la abstract, de la elementele simple de descriere poetică la frământările mai largi de ordin filosofic, în poezia *Pământul*:

*Pe spate ne-am întins în iarbă: tu și eu.
Văzduh topit de ceară-n arșița de soare
curgea dealungul peste miriști ca un râu.
Tăcere-apăsătoare stăpânea pământul,
și-o întrebare mi-a căzut în suflet până-n fund.
N-avea să-mi spună
nimic pământul? Tot pământu-acesta
neîndurător de larg și-ucigător de mut,
nimic? (pag. 14-15).*

Orice fragment de realitate, orice colț de natură, notat de obicei în linii grăbite și în trăsăturile sale cele mai potrivite pentru generalizarea imediat următoare, este pentru poet un prilej de ridicare a particularului la universal. Multe dintre aceste poezii, care par a urmări exclusiv o idee generală, prin felul cum această idee iese în evidență și prin aerul oarecum de parabolă orientală ce le înconjoară, nu sunt decât niște admirabile poeme în proză. Poetul pleacă de la un incident oarecare, de la un fapt, de la o întâmplare, sau de la o simplă vorbă de circulație imediată, ridicându-se apoi în sferile ideilor de largă circulație. În felul acesta, chiar având acele multe și personale înfloriri de imagini și metafore întâlnite aproape în fiecare rând, poezia întreagă este o singură imagine, construită pe doi termeni de comparație. Citez poezia *Din părul tău*, atât de directă, de simplă și de fără subtilități, la prima vedere, și atât de semnificativă, în sensul celor spuse mai sus, privită mai de aproape:

*Înțelepciunea unui mag mi-a povestit odată
de-un vâl, prin care nu putem străbate cu
privirea,
păienjeniș, ce-ascunde pretutindeni firea,
de nu vedem nimic din ce-i aievea.
Și-acum, când tu-mi îneci obrazii, ochii,*

*în părul tău,
eu, amețit de valurile-i negre și bogate,
visez
că vălul ce preface în mister
tot largul lumii e urzit
din părul tău -
și strig,
și strig,
și-ntâia oară simt
întrega vrajă, ce-a cuprins-o magul în
povestea lui. (pag. 20).*

Aici, termenul prim al comparației nu este luat din domeniul plastic imediat, ci, cuprinzând el însuși o comparație anterioară, presupusă de poet, stârnește în sufletul cititorului un întreg proces de meditație, pentru ca numai pe urmă, când acest proces este încheiat, rezultatul lui să fie întrebuințat în vederea efectului urmărit de poet. Este un procedeu mult întrebuințat de Lucian Blaga.

Raportând aceste considerațiuni la ceea ce observăm mai sus cu privire la conținutul operei sale, constatăm o surprinzătoare unitate de ansamblu. Ceea ce spuneam acolo referitor la împăcarea dintre contrarii, la echilibrul și la armonia universului poetic blagian, poate fi astfel atribuit și mijloacelor sale tehnice. Comparația poetică, punând față în față cele două lumi atât de opuse, lumea concretului și a realității imediate și lumea abstractului, a ideilor generale și a întregului peisaj spiritual, exprimându-le una prin cealaltă și armonizându-le, nu este oare aceeași lucrare de unificare și de echilibrare a cerului și a pământului, a spiritului și a materiei? Este ca o clădire uriașă, bine așezată pe temeliile ei de piatră, dar care se înalță firesc pe albastrul cerului.

Continuatorii și imitatorii operei lui Lucian Blaga n-au fost în stare să ajungă la acest perfect echilibru și la această

unitate de ansamblu. Exagerând partea ideativă, abstractă, filosofică, a poeziei sale, ei au rupt legătura cu realitatea, construind poezii suspendate, plutind într-o atmosferă de lirism filosofard, fără suportul plastic al maestrului. De aceea, toată acea poezie gen Blaga care s-a scris de către tineri și se mai scrie încă, nu are decât o valoare de climat poetic general, favorizând o adâncire a temelor de ultimă circulație și o râvnire spre generalitate. În acest sens, tineretul a învățat enorm de la maestru, chiar plutind încă într-o atmosferă de confuzie și de dezorientare periculoasă. Poezia de ultimă oră, cuprinsă de o neliniște metafizică generală și străbătută de adânci tristeți filosofice, datorează aproape întreg conținutul ei lui Lucian Blaga. Toată acea atmosferă imprecisă și largă, a setei de cer și a nostalgiilor ultime, a visului și a aspirației spre altceva, indiferent de formula ei de expresie, are o coloratură specific blagiană. Ceea ce atât de des întâlnim prin reviste și prin cărțile de poezie tânără, dorul de zări și pierderea în întinderile cerului, desigur teme de poezie generale, nu a putut decât pe alocuri depăși atmosfera originară. S-a întâmplat și în cazul lui Lucian Blaga ceea ce se întâmplă totdeauna cu epigonii și ceea ce, la noi, a fost adeseori remarcat în cazul Eminescu. Imitând pe maestru și fiind copleșiți de universul său poetic, urmașii nu pot avea nici vigoarea și nici autenticitatea pe care le-a avut dânsul, flăcările lor palide pierzându-se în lumina lor puternică.

În cazul lui Lucian Blaga, problema aceasta rămâne încă deschisă.

(RFR, an. X, nr. 4, aprilie 1943)

Ion Pillat, *Împlinire* (Editura Fundațiilor Regale, București, 1942); - N. Davidescu, *Din poezia noastră parnasiană* (Editura Fundațiilor Regale, București, 1943); Ion Stoia-Udrea, *11 poeți bănățeni* (Editura «Vrerea», Timișoara, 1942); Sebastian Popovici, *Iarba fiarelor* (Editura ziarului «Universul», București, 1942); F. Păcurariu, *Psalmii neliniștii* (Editura gazetei «Săptămâna», Bistrița, 1942).

Pentru poeții noștri tineri, Ion Pillat este un mare exemplu. Servitor credincios al poeziei, atât prin opera sa compactă și vastă, cât și prin prezența neîntreruptă în mișcarea literară a vremii, în ultimul sfert de veac, numele său a pătruns până adânc în masele largi ale cititorilor și ale interesului public. În timp ce mulți dintre scriitorii generației sale s-au retras în dosul unei glorii mai mult sau mai puțin definitive, mulțumindu-se să-i exploateze roadele, și să retipărească din când în când câte un volum din tinerețe, Ion Pillat continuă încă să muncească zi de zi și să publice poezii de o surprinzătoare prospețime prin toate revistele noastre de astăzi. În fiecare an, această activitate bogată se adună în culegeri tot mai echilibrate și mai unitare. O accentuată notă clasică, de împăcare și de eleganță reținută, cu rezonanțe potolite, patriarhale, formează caracteristica esențială a artei sale. Nimic exagerat și țipător, nimic din goana nebună după «noutate» și «originalitate» a celor din jur. De aceea, această operă întinsă și domoală, chiar repetând pe alocuri atitudinile și formele de la început, nu ne apare deloc monotonă, în unitatea ei riguros menținută (cum sunt, bunăoară, cărțile unor romancieri foarte la modă, care reeditează, într-o ambianță minoră, operele de succes ale primei lor activități).

Ultima carte pe care Ion Pillat ne-o trimite se intitulează *Împlinire*. Titlul însuși angajează de la început, aruncând asupra întregii culegeri o lumină de ansamblu, pe care criticul este dator să o urmărească atent în decursul lecturii. Adăugând apoi nota explicativă din primele pagini («Aceste sonete alcătuiesc un singur poem») - sensul său de maturitate ne apare într-o și mai clară lumină. Atât în conținutul ei, cât și în forma fixă a sonetului, a fiecărei poezii în parte, cartea aceasta este o sinteză a activității poetice de până acum a lui Ion Pillat și, incontestabil, un triumf al artei sale. Cine își mai aduce aminte de volumele sale mai vechi, de acele clare și luminoase evocări ale peisajelor mediteraneene, în plină atmosferă parnasiană, și de cântarea mulcomă a energiilor străbune și a șesurilor natale, de mai târziu, nu se poate să nu apropie poeziile de atunci, de primele două cicluri ale volumului de față (*Cartea priveliștilor* și *Cartea țării* - denumirile înseși fiind semnificative). Poezii de notație blândă a peisajului exterior, unele fiind adevărate tablouri în colori reținute sau reprezentări de natură moartă, efectul plastic copleșind efectul muzical, aceste sonete ne amintesc de neuitatele *Les Triomphes* a lui José Maria de Hérédia. Un suflu de melancolie și tristețe pașnică, ceva ca o ușoară cenușă a timpului și a uitării, se presară peste aceste admirabile tablouri statice, întocmai ca în opera marelui parnasian. Sunt evidente, în acest sens, unele bucăți ca: *Hellas* (p. 23), *Răsărit de soare* (p. 24), *Endymion* (p. 25), *Faunul* (p. 26), *Centaurul* (p. 27), *Lui Atlas* (p. 28), *Narcis* (p. 29), etc. Oricare dintre aceste poezii poate fi citată ca exemplu:

*Vuiră stânci căzând în rostogol,
Și pietre scăpărară sub copită,
Când răsări cu umbra lui lungită
De-amurg, Centaurul pe vârful gol.*

*Cu bust de zeu și trup vânjos de vită,
Se înălța trufaș și trist: simbol*

*Credințelor uitate, aspru sol
Gonind sălbatic inima-i rănită.*

*I se-arcuise fruntea, grea, de gând,
Cu bolta cerului purtând tăria
Și cu tăceri solemne munți umplând.*

*Privirea lui de stea păstra vecia -
Doar nechezat de iepe-n văi vibrând
Cu surd ecou îi turbura stihia.*

(Centaurul)

Nu este greu de asemănat aceste versuri cu sonetul intitulat *Nessus* din ciclul *Centtaures* al lui José Maria de Hérédia. Este o apropiere care ne ajută să definim de la început poezia lui Ion Pillat. Cu evidente înrudiri clasice, mai ales cu poezia latină, a câmpului și a nuanțelor picturale, notând colorile vii și luminoase (numai Ion Pillat putea să evoce peisajul atât de drag pictorilor al Balcicului), trecând prin parnasianism și prin bucolismul modern al lui Francis Jammes, Albert Samain (în special volumul *Aux flancs du vase*), etc. Ion Pillat și-a creat un univers poetic al său, deplin și caracteristic. Volumul de față concentrează în tipare stăpânite, de autentică maturitate, ceea ce formează materialul celor anterioare, ca atitudine și ca semnificație, fiind în același timp un răspuns în adânc al întrebărilor de ordin general din sufletul poetului. În fața vieții și a lumii, a frământărilor și a neliniștilor ultime, tot mai insistente cu trecerea vremii, Ion Pillat rămâne pe aceeași linie de împăcare și de rezervă clasică, pe care ne-am obișnuit s-o întâlnim în toată opera sa trecută. Al treilea ciclu al acestei cărți, intitulat cu multă înțelegere *Cartea mărturiilor*, cuprinde câteva bucăți categorice din acest punct de vedere. Într-o formă calmă și clară, cu versuri naturale și simple, îmbinând expresia directă cu jocul poetic și rămânând totul într-un cadru de sobrietate și de

aristocrație naturală, sonetele cuprinse în acest ciclu sunt în același timp o profesiune de credință artistică și un răspuns la întrebările vieții. Peste frământări și tristeți generale, poetul se retrage în chilia luminoasă a artei sale, împăcând setea de veșnicie a sufletului cu melodia nepieritoare a poeziei pure. El cântă:

*De-ai suferi cumplit, n-ai țipa tare;
Adâncul tău cu umbre nu-l sporești;
Decât luceafărul pe bolți cerești.
Un foc de iarbă, noaptea, e mai mare.*

*Preferi - o știi - deplina-ntunecare;
E greu în miez de zi să ne orbești;
Prin umbră doar ești mit, de te-nvelești
În ea întreg: viers, patimi, cugetare.*

*Eu, unul, voi rămâne azi ca ieri
Dăltuitor de vorbe vii în soare,
Limpezitor de rodnice tăceri -*

*Sau în umbriri albastre de nopți clare;
Cu sufletul pe apele din cer,
Adunător de râuri de cleștare. (Părere, p. 60)*

Este mărturisirea pe care o desprindem din întreg ciclul acesta și desigur, ideea conducătoare a volumului, explicând și titlul. Ea este în perfectă concordanță cu toată activitatea de până acum a poetului. Nepăsător în fața întâmplărilor din afară, Ion Pillat este poate singurul nostru poet care a rămas toată viața lângă uneltele sale. Toate cărțile pe care le-a scris au fost închinată exclusiv poeziei, preocuparea aceasta definind un destin.

Ca expresie de artă poetică personală, volumul de față mărturisește un cult deosebit al formelor reținute și clare, pe

aceeași linie de clasică și senină atitudine. În general, Ion Pillat a fost totdeauna un iubitor de echilibre și de măsuri precise, versul său rămânând pe linia unui sănătos tradiționalism. Sonetele de acum însă, atât prin forma lor fixă, rece, de statuie cioplită cu grijă, cu linii suple și continui, cât și prin ideile ce cuprind, mărturisesc o voință continuă de împlinire și de perfecțiune. Este ceea ce, atât de frumos, putem desprinde din aceste strofe:

*Încarc și eu corabia cu minuni
Înfrigurat, încrezător să-mi fie
Catarg înalt, severă armonie
Și punte arcuită de genuni.*

*Cu prora ei ce clasic se subție:
Săgeată șlefuită de furtuni,
Cu suflet singuratic din străbuni,
Semeț înfrunt talaz și veșnicie.*

*La cârmă simt sub mână trainic vasul
Cum se cutremură înaripat
Și cum deodată-și domolește pasul -
Clar-văzător și buimăcit de basme,
De stricta mea busolă îmbătat
Pe-un ocean de vis și de fantasme.*

(Sonetul, p. 54)

Este una dintre cele mai frumoase poezii din toată opera lui Ion Pillat. Simplă, reținută și cioplită minuțios cu dalta, ea definește atitudinea de certă împlinire artistică a poetului.

În același timp, referindu-ne la tendința generală a literaturii noastre de astăzi, de întoarcere la armoniile esențiale și de echilibrare a expresiei (într-o recenzie trecută, asupra *Pomului sistemului solar* de Ștefan Stănescu, remarcam întrebuințarea tot mai frecventă a sonetului), nu putem constata

decât cu o mare mulțumire *prezența* lui Ion Pillat în această deplină actualitate. Împăcând etnicul cu universalul, printr-o reducere a lui la elementele generale de largă circulație, această tendință a literaturii de astăzi răspunde unei necesități mai adânci, cu rădăcini în toate ramurile de activitate și de trăire spirituală. (Dintre criticii generației tinere amintesc aici pe Ovidiu Papadima din cărțile lui și pe Octav Șuluțiu din recenziile publicate în ultimii ani). Situându-se, așadar, ca atitudine și ca prezență poetică, în această actualitate sănătoasă, Ion Pillat dă dovadă de o tinerețe sufletească surprinzătoare și de multă bogăție interioară.

Volumul *Împlinire* rămâne pentru noi, din toate aceste considerente, o operă care nu-și trădează titlul.

* * *

Este foarte lăudabilă inițiativa lui N. Davidescu de a readuce în mijlocul nostru, din praful unei uitări nemeritate, figurile hotărâte și clare ale celor dintâi poeți parnasieni din literatura noastră. După publicarea operelor complete ale lui Al. Macedonski, prin grija competentă a lui Tudor Vianu, și ale lui Ștefan Petică, de către același N. Davidescu, volumul de față întregește, în marginile sale naturale, o mișcare poetică importantă, de la sfârșitul secolului trecut și începutul celui prezent, pe care anumite circumstanțe nefavorabile, - dintre care cea dintâi este opoziția față de Eminescu și de post-eminescieni, - au aruncat-o în umbră. Generațiile tinere care au auzit ceva prin școlile pe unde au trecut de poezia pretențioasă și adeseori prea construită a lui Al. Macedonski, au rămas cu totul necunoscătoare a celorlalți poeți din jurul său, care totuși au determinat în vremea lor o întreagă atmosferă literară.

Volumul acesta, publicat în colecția «Scriitori uitați» a Editurii Fundațiilor Regale, cuprinde bucăți antologice din șase

poeți ai acelei epoci, anume: *Mircea Demetriad, Gabriel Donna, Alex. Obedenaru, Gh. Orleanu, Alex. Petroff și Iuliu Cezar Săvescu*. Arătând împrejurările în care a luat naștere mișcarea parnasiană la noi, pe la 1880, în jurul lui Al. Macedonski, ca o reacțiune împotriva poeziei post-eminesciene, precum și legăturile acestei mișcări cu mișcarea parnasiană franceză, N. Davidescu fixează într-o lungă introducere caracterele de ansamblu ale tuturor acestor poeți. În fața sentimentalismului exagerat al epigonilor oficiali și a clișeelelor de poezie patriotică răsufletă, gruparea aceasta aducea în primul rând un accentuat simț al echilibrului și al expresiei îngrijite, precum și o lărgire a peisajului poetic, o tendință de obiectivare a conținuturilor, după modelul poeziei lui Leconte de Lisle, José Maria de Hérédia, Sully Prud'homme, etc. Astfel, atât Mircea Demetriad, care este, după Al. Macedonski, cel mai cunoscut luptător în această nouă direcție, cât și ceilalți cinci (în special: Poeții Gabriel Donna, Alex. Obedenaru și Gh. Orleanu), încearcă să împământenească în literatura noastră peisajul clasic al Greciei și al Italiei, riscând un prețiozism adeseori prea sec și fără rezonanță în sufletul cititorilor. Nu lipsiți de calități poetice, mânuind un vers precis și clar, totdeauna atenți la formă, ei rămân oarecum însă prea în afara poeziei propriu zise și adesea inferiori modelelor din poezia franceză. Aceasta este, desigur, una din cauzele rămânerii lor în umbră și a dezinteresului pe care li l-au arătat nu numai cititorii obișnuiți ci chiar istoricii literari de mai târziu. D. Davidescu, precedând bucățile antologice ale fiecăruia de o scurtă expunere critică, găsește totdeauna cuvinte de scuză în fața acestor scăderi prea evidente. Judecați prin prisma epocii de atunci, scuzele sunt desigur firești. Dar dacă apelăm la gustul și la preferințele noastre, ale celor de acum, foarte multe dintre aceste poezii ni se par lipsite de acel fluid poetic interior care nu poate lipsi nici unei poezii adevărate și care nu depinde de formele exterioare ale unei mișcări sau a unei epoci. Numai făcând abstracție de lecturile bogate în sensibilitate și în

prospețime de expresie, pe care ni le-a furnizat literatura epocii noastre, am putea găsi oarecare calitate unor asemenea strofe:

*Evoe! Cupele ridicați și să bem!
Sclavelor, frunțile cu cununi ne-mpletii!
Ochi de cer, sâni tari și bronzăți, buze vrem!
Voi zâmbiți,
Noi să bem!*

*Libia, trup de foc african, cum palpiți!
Hadesul ochii tăi făptui din păcat.
Hefaeistos sâni tăi i-a turnat rotunjiți;
Și focos
M-a-mbătat.*

(*M. Demetriad: Ditirambi, p. 40*)

Cât de departe sunt aceste versuri exclamative de *Médaille antique* a lui Leconte de Lisle, sau de sonetele lui José Maria de Hérédia! Cu toate acestea, atât în opera lui Mircea Demetriad cât și în a celorlalți, întâlnim multe poezii care se pot citi cu emoție și astăzi și care n-au meritat praful și uitarea ce le-a acoperit atât de total. Unele dintre ele, mai ales sonetele, rondellele și acele poezioare perfect cioplite, în forme și trăsături statuare, rămân ca un model de cinste și de conștiinciozitate artistică, în măsură să justifice grija ce le-o poartă binevoitor N. Davidescu. Imitând cunoscutul *Sonet de voyelles* al lui Rimbaud, același Mircea Demetriad versifică:

*Alb A; E gri; I roșu, un cer de asfințire,
Albastrul O, imensul în lacuri oglindit,
U, mugetul furtunii și-al crimei colț vădit,
Alcovul criptei negre, lugubră prohodire.*

*A, rază săgetată de astru-n răsărire,
Când zorile în boabă de rouă s-au topit,
Căzând pe flori, pe iarbă, pe lanu-ngălbenit;
A, verbul peste ape născând eterna fire.*

*E, gândul meu de sceptic, simbol saturnian,
I, sânge și incendii, fâșii învăpăiate,
Din trâmbițe vestind-o virila libertate.
O, freamătul de coarde, un mit din Ossian,
Ciocniri de pietre scumpe, murmur eolian
Pe harpele albastre de îngeri înstrunate.*

(Sonuri și culori, p. 30)

Se poate vedea în acest sonet o stăpânire a versului și a sensurilor care ar face cinste oricărui poet de astăzi, nu departe de sintezele ermetismului de ultimă oră. Desigur, asemenea opere, cioplite cu minuțiozitate în marmură, adresându-se în primul rând ochiului și simțului tactil, lipsite de muzicalitate, dar expresive prin notele lor plastice, au contribuit în largă măsură la curățirea poeziei românești moderne de exagerările romanticilor post-eminescieni și la aducerea ei în făgașul artistic firesc. Ele contrabalansează scăderile de sensibilitate și prețiozismele exotice de imitație, făcând din poezii prezentați de N. Davidescu un grup bine conturat în caracterele lui de ansamblu și interesând în primul rând ca atare. Ceea ce displace în analiza fiecărui poet în parte, în impresia de totalitate dispare, rămânând numai această tendință de nobilă ținută, spre echilibru și spre rigorism formal, spre claritate și spre artă dusă până la capăt. În felul acesta, poezia noastră parnasiană, chiar rămânând inferioară ca valoare poetică generală, are totuși importanța unui răsărit de soare după furtună, adică a ordinii după dezordine.

Trebuie așadar să subliniem meritul lui N. Davidescu de a se fi aplecat cu atâta înțelegere și cu atâta grijă peste acești poeți uitați. Îmbinând activitatea poetică, într-un perfect acord, cu

activitatea critică foiletonistă și pe de altă parte, având un contact direct cu aproape toți poeții acestei mișcări, N. Davidescu a găsit în sufletul său un dublu impuls pentru a realiza opera de față. Atât *Introducerea* cât și expunerile critice referitoare la fiecare poet în parte evidențiază cu prisosință acest cuplu fericit de interese.

* * *

Cei 11 poeți bănățeni, prezentați antologic de d. Ion Stoia-Udrea, reprezintă «poezia românească a Banatului de azi». Deși mult diferiți unul de altul, atât ca tonalitate lirică și ca valoare literară, cât și ca vârstă, «ceea ce leagă toate aceste nume într-un mănunchi și dă perfectă unitate, dincolo de marea diversitate a formelor de expresie, întregului volum, este sufletul unic, aparte, dar deplin românesc, al acestei provincii care vibrează deslușit și puternic, deși pe game și tonuri diferite, în gândirea și graiul fiecăruia». (*Prefață*, p. 6). Această atmosferă generală unitară, reprezentată chiar și în poeziile de valoare artistică dubioasă, constă în primul rând dintr-o prezență deplină a peisajului rustic, a satului românesc bănățean, cu frumusețile și liniștile sale caracteristice și, uneori, cu superstițiile și credințele sale străvechi. Poezia întregului volum, chiar și atunci când e vorba de poeți de frământare interioară bogată, cum este tânărul și inegalul Dorin Grozdan, sau de notație suprarealistă, cum sunt unele dintre poeziile libere ale d-lui Ion Stoia-Udrea, îți lasă, până la urmă, o impresie de calm și de pace sufletească, de lumină și echilibru și de trăire în plin peisaj natural.

Astfel, aproape toți cei 11 poeți prezentați de d. Ion Stoia-Udrea (Pavel P. Belu, Grigore Bugarin, Romulus Fabian, Dorin Grozdan, Traian Ieremici, Const. Miu-Lerca, Mihai Novac, Grigore Popiți, Petru Sfetea, Ion Stoia-Udrea și Tiberiu Vuia) realizează unele frumoase poezii de notație imediată a efectelor

naturale de lumină și de umbră și a stărilor de suflet adecvate: Este un fel de amestec de pastel și de elegie ușoară, cu multe elemente de plastică descriptivă și mai puține de vibrație sufletească în adânc. Iată bunăoară acest sonet al d-lui Pavel P. Belu:

*Cad fulgii albi, prin rănuriș de cer...
La jocul lor te uiți atât de calmă!
Surâzi când vezi cum se topesc în palmă
Și-n trandafirii mâinii tale pier.*

*Pe sănii de soare fac copiii larmă...
Azi prinde răpăgușul luciu de fier.
În goană-adună-n brațe crengi de ger
Și-n chiote, de lunecuș, le sfarmă.*

*De ce surâd obrajii tăi de mac,
Când cad copiii, mici, în neaua albă
Și-n moalele curat culcuș își fac?*

*Se-aprinde-n soare-un fir de susfireangă...
Iar ceru-i ca un vinet liliac,
Ce-și scutură, peste ninsori, o creangă.*

(Iarnă, p. 10)

Este o poezie clară și împăcată în expresie, fără ieșiri și fără stridențe de stil, având un conținut de suprafață, cu elemente de pură descriere. Asemenea bucăți pot fi citate aproape din fiecare poet prezentat în această culegere.

Uneori, peisajul natural este descris în colorile și în notele sale caracteristice bănățene. Astfel ni se prezintă cele câteva poezii ale d-lui Romulus Fabian, de altfel foarte slabe ca valoare literară și, mai ales ale d-lui Const. Miu-Lerca, după părerea noastră cel mai reprezentativ poet al Banatului de azi. D-sa

transcrie elementele caracteristice bănățene, întrebuițând o serie de termeni locali, cu un accentuat iz popular, ca: *lomoit* (p. 59), *răsvorătesc* (p. 59), *cufrâng* (p. 60), *păoresc* (p. 61), *cotrință* (p. 61), *săcrin* (p. 61), *năloagă* (p. 61), *cicilaci* (p. 64), etc. Notația devine la d. Const. Miu-Lerca un instrument direct de lucru, relizând poezii scurte și fără răsufare lirică deplină, dar pregnante totuși prin imaginile lor realiste și evocatoare. Astfel:

*În sat
toate clopotele bat.
Spovedindu-și jalea-n cotrință, muierile vin
să stropească mortul, semn de adăpare
și de iertare,
cu apă și vin.*

*Tremurându-și ostenite nările,
lumânările,
pe săcrin,
înșiră în salbe,
lacrimi fierbinți și dureros de albe,
ca de crin.*

*Năloagă,
de toate bucuriile goi,
fiii omului se roagă,
sufletul mortului să aibă ogoi.*

(*Lacrimi*, p. 61).

În alte poezii, d. Const. Miu-Lerca, tot ca o notă reprezentativă a poeziei bănățene de astăzi, cântă plugul strămoșesc și câmpul desfundat în primăvară, copilăria și simplitatea vieții de la țară. Aceste elemente primare de inspirație se transformă în opera altor poeți, mai depărtați de

peisajul rustic și mai înstrăinați pe străzile orașelor, într-o poezie duioasă și domoală, a dorului de casă și a regretului copilăriei din sat. În acest sens, o oarecare influență a lui Octavian Goga poate fi ușor urmărită printre rânduri, chiar dacă ea nu se oglindește în strofe și în imagini precise. Astfel, un poet de cunoscută circulație bănățeană, anume d. Grigore Bugarin, își începe seria de poezii publicate în culegerea de față, cu acest sonet caracteristic:

*Eu port în mine lanțuri sfărâmate,
Purtate de strămoși, voi știți cât an.
Clocotă-n mine sânge de cioban
Și nostalgii de doine legănate.*

*Cu suflete adânci cât un ocean,
În case torc țărăncile bronzate
Și satul plânge-n troițe încrustate
Și satul râde-n grânele din lan.*

*De-acuma nu-s altora, sunt al meu;
Ascult plângând suspinul rugăciunii
Părinților spre bunul Dumnezeu.*

*Am rupt pe veci convenția minciunii,
Mi-am abătut puternicul meu eu,
Să povestesc la vatră cu străbunii...
(Eu port în mine lanțuri sfărâmate, p. 19).*

Acest *sunt al meu* nu reprezintă un strigăt ultim spre lumea din afară, înainte de-a intra în turnul de fildeș al unei poetici subiective și egoiste, ci dimpotrivă, o mărturisire a identificării poetului cu sufletul comunitar românesc, cu vizibile filiere din Octavian Goga.

O notă aparte și mult străină de atmosfera generală a acestei culegeri o formează unele dintre poeziile d-lui Ion Stoia-Udrea. Astfel:

*Transmisiunile fug șerpi de argint prin văzduh.
În sala cu nalte ferestre-n ogive,
Sub gotica boltă de bazilică,
Angrenajele uruie cu zumzet de stup înciudat.
Șine de fier aleargă sub valțuri,
Cu intermitențe,
Aleargă șase tururi.
Stau.
Aleargă șase tururi.
Stau.*

*56 de oameni câte șase mișcări de 850 de ori
într-o zi.
Ilotul de la valțul Nr. 5 din seria treia,
În al optulea ceas
Simte deodată lânzezeală în trup, -
Îi fusese lungă noaptea trecută,
Cu boala cea veche, cu frigul ce-l chinuie-
ntruna,
Și mișcarea brațului drept a-ntârziat - nici o
secundă.*

*Un țipet!
Apoi trosnet de oase zdrobite,
Valțul macină cărnuri,
Sângele tescuit se prelinge ulei cald,
Pe axe și pe roți, etc., etc.*

(Din ciclul «Moartea», pp. 110-111).

Este o poezie ultramodernă, cu vădite îndrăzneli și riscuri suprarealiste, care constituie o notă distonantă în ansamblul

acestui volum de liniștită și clară cântare a peisajelor naturale și a satului românesc bănățean. Totuși, chiar și d. Ion Stoia-Udrea, cu toată această orientare spre poezia de ultimă experiență modernistă, rămâne până la urmă în atmosfera generală a volumului, în poezii ca *Reîntoarcere*, sau unele strofe din cele *Patru scrisori*, cu un atât de plăcut iz al pământului și al peisajului bănățean.

Considerați fiecare în parte, cei 11 poeți prezentați de d. Ion Stoia-Udrea, în afară de d. Const. Miu-Lerca și de d. Grigore Bugarin, a căror activitate literară este bine cunoscută în mișcarea poetică a generațiilor tinere de astăzi, nu prezintă un interes prea deosebit. Mulți dintre ei sunt doar niște simpli debutanți, interesând numai ca atmosferă literară de grup și ca atitudine ce răsfrânge și definește sufletul comunitar bănățean. În acest sens, dincolo de exigențele estetice și de disecările critice de amănunt, culegerea antologică de față reprezintă un interes real. În felul acesta ne-a și preocupat.

* * *

Numele d-lui Sebastian Popovici a putut fi adeseori întâlnit, în ultimii ani, prin revistele noastre de literatură, mai ales prin cele din Ardeal, semnând unele poezii scurte, încadrate în măsuri tehnice precise, dar lipsite de răsufare lirică și de sensibilitate. Erau versuri corect construite, ca ritm și ca rimă, având imagini și comparațiuni frumoase, dar sărace în conținut sufletesc și fără rezonanțe în adânc. Ele puteau fi ușor comparate cu niște flori de nuanțe metalice, atrăgătoare la prima vedere și bine înfipite în pământul grădinii, însă uscate și goale, atunci când erau cercetate mai de aproape. Din cauza aceasta, erau privite cu multă neîncredere, autorul lor nereușind să se impună în rândurile generației sale, ca un poet autentic.

Cartea de față, intitulată nu știu de ce *Iarba fiarelor*, nu prilejuiește nici un fel de revenire asupra impresiei de atunci. Din contră, adunate în volum, poeziile d-lui Sebastian Popovici ne apar și mai goale de sevă poetică și mai mult construite printr-un proces de strictă mecanică exterioară. Astfel, unele bucăți nu sunt decât niște simple exerciții de versificație, de diletant naiv:

*Venit-au credincioșii cu cântec după ei
Și cu făclii în noapte să cate pe cel viu,
Iar catedrala-n mijloc, ca un mormânt pustiu
Părea înconjurată de un rond de stânjenei.*

*Stropind cu sfântul sânge din ramuri ce ajung
Pe boltă răstignite, cu țintele de stele,
Au izbucnit bobocii din patimile grele,
Ca mâinile lui Christ când sulițe-L străpung*

*Tămâie crudă-a nopții cădelnițează vântul
Din solniți de magnolii - ca-n sfintele Duminici,
Cu-anaforă pascală - în flori să te cuminici
Cobori și tu albină, ca să săruți pământul.*
(*Pascală*, pp. 21-22).

În afară de ultimele trei versuri, care închid o evocare naturală, - hai să zicem frumoasă, - strofele acestea puteau fi scrise de orice elev de liceu talentat, sunt prozaice, până la proces verbal, și goale de conținut sufletesc în adânc.

Tot astfel, d. Sebastian Popovici crede că realizează poezii de substanță, utilizând în mod mecanic și neadecvat, forma populară a rimelor în genitiv, în poezii ca: *Iarba fiarelor* (p. 3-4), *Visul pomului* (pp. 23-24), *Luna* (pp. 31-32), *Lanul de grâu* (pp. 37-38), *Geme glia* (pp. 71-72), etc. De fapt, toate aceste poezii nu sunt decât niște imitații naive, lipsite atât de

frământarea autentică, având rezonanțe sufletești și metafizice bogate, cât și de muzicalitatea expresivă, a poeziei populare.

Cine își aduce aminte de *O fată tânără pe patul morții*, de D. Bolintineanu, scrisă acum aproape una sută de ani, va găsi-o superioară palidei elegii a d-lui Sebastian Popovici, intitulată *Petale de viață* (p. 47):

*Bolnavă-n patul de spital,
E-o fată tânără și tristă,
Ce-aduce spre obrazu-i pal
Cu tremur, alba ei batistă.*

*Ea niciodată până azi
N-a vrut să știe ce-a-ndurat
Și nici la palidu-i obraz
De mult ea nu s-a mai uitat.*

*I-a pus o mână iubitoare
Un roș bujor într-un pahar
Și tot privindu-l parc-o doare
Al ei și-al lui destin amar, etc., etc.*

Aceeași impresie de versificație naivă, pe teme și pe motive împrumutate și neadâncite în semnificația lor generală, teme și motive care nu corespund unui peisaj interior unitar și care nu definesc o atitudine, îți lasă și aceste strofe de sonoritate goală.

Se pare că d. Sebastian Popovici are totuși anumite posibilități de a se realiza poetic, în pastel și în poezia de notație realistă. În acest sens, unele bucăți din această carte, ca: *Porniri* (p. 13), *Cuminecătura* (p. 17), *Amurg* (p. 27), *Cină* (p. 39), etc., pot fi reținute cu rezerve mai puține. O citez pe ultima, rugându-l pe cititor să facă o comparație între versurile largi și cinstite ale acestei poezii și între strofele citate mai sus:

*Amiaza umflă a norilor cimpoaie
Și-mproașcă bolta triluri de lumină.
S-a strâns întreaga gloată pentru cină
Pe un lăicer de umbră sub o claie.*

*La marginea cealaltă de ogor,
O cumpănă, ce-alene gâtu-și pleacă,
În plisc c-o toartă mare de găleată,
O barză pare, stând într-un picior.*

*Pe-o curelușă-ngustă de cărare,
Ca urma unui melc ieșit din hău,
Aduce cofăielul un flăcău,
În cobilița dusă pe spinare.*

(*Cină*, pp. 39-40).

Genul acesta descriptiv și naturalist, de plastică directă, este mai convenabil structurii sufletești a poetului. Lipsit de o sensibilitate bogată și de o melodie interioară care merge în adânc, construind mecanic mai mult decât improvizând dintr-un imbold sufletesc, d. Sebastian Popovici nu va putea realiza niciodată poezii de altă nuanță lirică. Ne-am ocupat de el în această cronică pentru că îl socotim un caz reprezentativ pentru multe poezii ce se scriu astăzi. Atât în paginile revistelor, cât și în culegerile de poezie de tot felul, am avut adesea ocazia să întâlnim asemenea sforțări fără suport interior. Ele pot ajunge uneori la un echilibru de suprafață, de înșelătoare perfecțiune, dar nu pătrund niciodată în adâncul formelor de expresie și nu au o misiune poetică de durată. Este o poezie lipsită de sensibilitate și melodie în adânc, seacă și goală, chiar dacă la suprafață ar părea frumoasă. Cazul d-lui Sebastian Popovici este reprezentativ.

* * *

Cu totul invers este cazul poetului născădean F. Păcurariu. Cartea sa de poeme, intitulată *Psalmii neliniștii* și tipărită la Bistrița, în editura revistei «Săptămâna», este atât de mult simțită și atât de bogată în conținut sufletesc, că adeseori ni se pare confuză și greoaie, reprezentând extrema cealaltă, aceea a lipsei de meșteșug și a neglijenței în expresie. Este vorba de un poet melancolic și trist, cu sufletul atras spre largurile metafizice, având totdeauna, - după cum zice undeva Octavian Goga - «o fereastră deschisă spre infinit». Influențe felurite de la Eminescu la d. Lucian Blaga și Edgar Poe, măresc și mai mult, prin diversitatea lor, această atmosferă confuză. Iată-l pe Eminescu:

*Mai știi pe liceanul cu vise-n ghiozdanul
Cu teme de algebră, și-n orice buzunar
Cu inima-ncrestată pe margini ca un zar?
(Ceas de seară, p. 66).*

Pe d. Lucian Blaga îl întâlnim aproape în fiecare pagină, mai mult în atmosfera generală a poeziilor, decât în versuri bine limitate. Astfel:

*De ce purtăm o spaimă nespusă în priviri,
De ce ne zdrențuiește un svon de nesfârșire,
De ce ne-oprim în taină la curți de amintire
Și gândul cade veșted alături de cuvânt?
(Doi, în toamnă, p. 19).*

*Sunt, îmi pare, pomul sterp pe care
Rodul tainic nu se pârguiește.
(Cântec pentru anii tineri, p. 50).*

*Atâta nesfârșit veghiază-n mine
Că visele mi se ciocnesc de îngeri
Și dacă-n noapte inimă, tu, sângeri,
Se năruie o stea din înălțime.
(Toamnă, p. 60).*

*Ce pasăre trece pe-aici
Amarnic croncănind «Nanicând»?
(Neliniște, p. 47).*

Dintre poeții mai tineri, d. F. Păcurariu a suferit în primul rând influența d-lui Mihai Beniuc și, mai puțin, a lui Ion Moldoveanu, memoriei căruia îi dedică și o poezie. Este evidentă influența d-lui Mihai Beniuc în asemenea strofe:

*Cânt și trec cu veacu-n pălărie,
Beat, printre copacii-nalți ai serii,
Inima, sub nod de elegie,
Plânge în urzelile tăcerii.
(Stih tânăr, p. 38).*

*Beau din vinul vieții cu
Șapca pe-o ureche...
(Stau în pragul lumii, p. 56).*

Toate aceste numeroase influențe nu anihilează personalitatea poetului. Ele produc doar o impresie continuă de provizorat artistic și de imprecizie în conținut, alimentând prea mult o sensibilitate poetică bolnăvicioasă, întoarsă ea însăși spre largurile tuturor întrebărilor și nesiguranțelor interioare. D. F. Păcurariu, adaptându-se la terminologia poetice tinere, denumeste toate aceste stări de suflet cu un singur cuvânt, anume *vis*, al cărui conținut noțional este astăzi atât de larg și atât de confuz încât ar necesita un studiu special. În cele 40 de poezii ale volumului *Psalmii neliniștii*, îl întâlnim de 75 de ori.

Tot astfel, unele asociații de cuvinte cu intenție metaforică, întrebuințate în mod abuziv, ca: *seve de destin* (p. 12), *Vinul de vis* (p. 13), *Câni de suflet* (p. 13), *frunzișele luminii* (p. 14), *struna nălucirii* (p. 14), *lalele pure de vise* (p. 15), *garoafe roșii de uitare* (p. 17), *bârloage de înserare* (p. 22), *inul vechi al liniștilor* (p. 27), *bolovani de gând* (p. 31), *bălți de jale* (p. 33), *strini de curcubeie* (p. 35), *pălălăi de vis* (p. 40), *skiuri de vioară* (p. 40), *vinul amintirii* (p. 44), *vinul neliniștii* (p. 47), *jigodia tăcerii* (p. 54), *fosforul amintirii* (p. 58), *oglinzi de sânge* (p. 58), *vâscul jellii* (p. 58), *hău de seri* (p. 60), *codrii de tăcere* (p. 66), *alifii de cânturi* (p. 66), *stuh de liniști* (p. 3-4), *parul jellii* (p. 70), *spada jellii* (p. 72), *mistreții tainelor* (p. 77), etc., denotă o imaginație redusă și disproporționată față de bogăția sensibilității.

Cu toate aceste multe scăderi de tot felul, poetul este de reținut, pentru bogăția sa de conținut și de adâncime sufletească. Sunt vibrații de autentică profunzime interioară, cu o rezonanță dintre cele mai durabile în sufletul cititorului. Ele se aseamănă cu o melodie încărcată și greoaie, cântată pe un instrument necizelat și încă neadaptat nuanțelor fine, dar care își așteaptă împlinirea prin învechire. Autorul lor este un poet încă în luptă cu el însuși.

(RFR, an. X, nr. 5, mai 1943)

Gh. A. Cuza: *Vifor sub stele* (Editura Casa Școalelor, București, 1943); Emil Giurgiuca: *Dincolo de pădure* (Editura Fundației Regale pentru Literatură și Artă, 1943); Anișoara Odeanu: *Moartea în cetate* (Editura Fundației Regale pentru Literatură și Artă, 1943); Iosif Morunțan: *Rugăciunile dorului* (Tipografia Minerva, Bistrița, 1943).

De câțiva timp sonetul se bucură la noi de o atenție cu totul deosebită. Am avut astfel ocazia să ne ocupăm numai în aceste pagini de câteva culegeri pe deplin lămuritoare, dintre care amintim în special *Împlinire*, ultimul volum al lui Ion Pillat, *Sonetele* lui Aurel Marin și *Poemul sistemului solar* de Ștefan Stănescu (La acestea mai putem adăuga: *Sonete* de Al. Iacobescu și *Muzica sferelor* de Ștefan Baciuc, proaspăt apărute). Este o tendință generală a poeziei noastre de ultimă oră, de-a se îndrepta spre formele fixe, statuare, și îngrijite, părăsind drumurile experiențelor libere de până acum. Expresia clară, împlinită și echilibrată, cu o misiune poetică precisă, câștigă tot mai mult și mai semnificativ stima poezilor de toate vârstele. Este ca un fel de întoarcere acasă de pe căi îndepărtate și nesigure, o revenire a fiului risipitor în ograda părintească. Rădăcini mai adânci, de natură să caracterizeze o întreagă mișcare spirituală, în plină opoziție compensatoare față de dezordinile și dezechilibrele veacului, pot fi urmărite pe linia acestei întoarceri.

Volumul de sonete al lui Gh. A. Cuza se integrează, până la exagerare, în această tendință generală. Cuprinzând un număr impresionant de poeme, scrise toate la o temperatură rece și zvântate de un vânt de căutată uscăciune, ele impresionează în primul rând prin stăpânirea desăvârșită a tehnicii exterioare și prin suprapunerea acestei tehnici peste un conținut sufletesc tăiat

în felioare potrivite. Autorul este desigur un maestru, din acest punct de vedere, continuând, acolo în Iașii d-sale, atât de cunoscuta și de apreciată activitate similară a lui Mihai Codreanu (ce frumoasă autocaracterizare: *Sonete și evadări din sonet!*). Mai monocordă și mai fără căldură din adânc, poezia sa, bine măsurată cu compasul, cu echerul și cu rigla, vine printre noi cu severități și cu rigori clasice, amintind marmora cioplită cu răbdare și cu socoteală înțeleaptă, a măștrilor din epocile de mare liniște interioară de altădată. Poetul își definește singur arta:

*Așa cum se avântă minaretul
Spre infinite înălțimi de cer,
Își încrestează așchia, sever,
Pe bolta năzuințelor, - sonetul.*

*Înaltelor seninătăți, poetul
Le împrumută liricul mister,
Împărtășind albastrului eter,
Nădejdele, iubirea sau regretul.*

*Sonetu-i turn din cremene cioplit,
Cu scări tăiate-n iambicul granit
Și unde veșnic altu-i muezinul.*

*În cântul legănat de ideal,
Se-nmlădie la nesfârșit suspinul
Ca-n scoica mării, plânsetul din val.*

(*Cuvânt înainte*, p. 10-11).

Astfel, indiferent dacă e vorba despre poeziile de război din ciclul *Vifor sub stele*, de tonurile de iubire potolită din *Lumini și umbre*, sau de descrierile obiective din *Pasteluri*, Gh. A. Cuza nu depășește niciodată aceste margini cu severitate trase, fiecare sonet constituind un giuvaer pe deplin și cu

minuțiozitate lucrat. Conținutul nu este decât o materie inertă și rece, asemănătoare pietrei sau lemnului, pe care meșterul o modelează și o rotunjește pe măsuri și după calcule exacte. În felul acesta nu poate fi vorba decât foarte puțin de o atmosferă lirică generală, de natură să definească o sensibilitate poetică și să impună un climat sufletesc unitar. Gh. A. Cuza pornește de oriunde, îmbrăcând în haina și rigorile sonetului orice subiect, din orice domeniu. Sunt virtuozități neîntrecute, care rămân însă, prin exces de disciplină mecanică, într-un cadru prea exterior. Iată, bunăoară, acest arhaic medalion de cronică, din capitolul *Letopiseț*:

*Învrednicitu-și-a Sultanul mila,
Știindu-i năruit lumescul dâmb,
Pe un ghiaur de l-au făcut hadâmb
Și pristavul cadânei dragi, Rahila.*

*Ci el vârtos ca pielea de carâmb
În a-și purtare peste tot prâsila,
S-au apucat de-au rotunjit copchila,
Călcând cu dânsa prin iatacuri strâmb.*

*Când au aflat de fapta fără seamăn,
Stăpânul suduit-au pre cățea
Și-au vrut să iee viața celui famăn.*

*Dar de liubov, Sultana Validea
L-au fost iertat, ci el porni smintitul
La Ieși, unde-au durat Rahilei, schitul.*

(Schitul Hadâmbului, p. 128-129).

Deși aimintește pe Matei I. Caragiale și pe Al. O. Teodoreanu, sonetul acesta este pe deplin realizat. Este redată exact limba și atmosfera de cronică, faptul povestit fiind tăiat într-un bloc de mărimi precise, care se potrivește întocmai cu

giurgiuvelele celor patrusprezece versuri de unsprezece și de zece silabe. Altceva nici nu l-a interesat pe autor. Tehnica exterioară, abilitățile de maestru stăpân pe uneltele sale, liniile drepte și exacte, expresia clară și directă, sunt caracteristici care definesc, după modelul acestui sonet, întreaga culegere a lui Gh. A. Cuza. Ele sunt în același timp un exemplu de limită a meșteșugului poetic, trasând între sensibilitatea amorfă și între rigorile acestui meșteșug o graniță definitivă. Poetul este deplin stăpân pe elementele de expresie, reușind să comprime fluidul din adânc în eprubete și în retorte ermetic închise. Mai departe nu se putea merge. De aceea, arta aceasta ne apare adeseori seacă și inexpressivă, lunecând ca o sticlă prea șlefuită peste înțelegerea și participarea noastră.

Ea este însă semnificativă, în sensul celor amintite mai sus, referitor la întoarcerea spre un nou clasicism a poeziei noastre de astăzi (paralel, desigur, cu întreaga poezie a veacului). Aici trebuie căutată și adevărata ei valoare.

* * *

Dintre poeziile inspirate de realitatea, atât de dureroasă, a Ardealului de astăzi, poezii în bună parte ocazionale și de circumstanță convențională, în afară de câteva rare excepții, singurele cele ale lui Emil Giurgiuca pot fi considerate într-un cadru de stricte exigențe artistice. Reamintind atmosfera senină și limpede din *Anotimpuri*, volum publicat încă în 1938, precum și o întreagă mișcare poetică inițiată de chiar Emil Giurgiuca în jurul revistei *Abecedar*, poemele adunate în acest *Dincolo de pădure* sunt un strălucit exemplu de împăcare între sentimentele național patriotice și între cerințele unei poetici majore, cu caracter general. Emil Giurgiuca, făcând din durerea Ardealului o durere personală, în adânc simțită, depășește câmpul imediat al versificărilor patriotarde, poezia sa conținând o tensiune

interioară dintre cele mai puternice. Cu uşoare înrudiri populare, vizibile atât în formele de limbaj cât şi în melodia largă, cu caracter de doină, a strofelor, poezia aceasta se încheagă firesc şi curgător, bogată în valuri de sensibilităţi autentice şi desăvârşită în limpezimea ei de dimineaţă palidă. Iată, de exemplu, pe ce strune întinse, cu rezonanţe generale, vibrează durerea ţării sfârtecate, în primele strofe ale acestui volum:

*Am strâns în mine o sută de izvoare,
Ci-n limba primăverii şti-voi oare
Vesti în patru vânturi ce mă doare
Când iezi frunze-n buze râd în soare?*

*Şi-am adunat un plai de patru sute
De doruri ce coboară de la munte.
Dar cum să măi în larg când nu mi-i rândul;
Spre miazănoapte mă tot bate gândul.*

*Cântaţi din şesuri şi din plaiuri line,
Izvoare, sfânt murmurătoare-n mine!*

*Odată pune-vom aprinse brâuri
Pe văile fierbinţi, mânând pe râuri
Şi codrii cei bătrâni o să coboare
Purta-vom iarăşi zimbrul mândru-n soare!
Ci astăzi cântece de jale spune
Poetul aplecat să înţeleagă,
Spre miazănoapte şi spre soare-apune,
Durerea ţării s-o cuprindă-ntreagă.*

(Cântarea durerii, p. 7).

Această cântare melodioasă şi senină, în plină linişte a plaiurilor însorite şi a întregii naturi înconjurătoare, care armonizează şi simfonizează, în colori şi tonuri de subtile

nuanțe, peisajul interior și cel exterior, nu se aseamănă nici cu poezia directă a lui Lucian Valea, de certă filiație gogistă, nici cu singularele accente sociale din poezia lui Ion Th. Ilea, ci ea se menține în universul poetic al autorului, continuând și împlinind o operă dintre cele mai sigure. Totul este sunet și culoare în această operă, elementul plastic diafanizându-se și volatilizându-se până la fluiditatea melodiei, iar elementul muzical prinzând consistență plastică. Este un fel de întrepătrundere lină, asemănătoare celei din poezia noastră populară, care unifică și lărgeste zărilor poetice ale autorului. Și este în același timp, ca nicăieri în opera altor scriitori, o notă de specific ardelean, pentru prima oară căpătând drept și valoare de circulație. Prin George Coșbuc, prin Octavian Goga, prin Aron Cotruș și prin toți continuatorii și imitatorii lor, peisajul ardelean a pătruns în literatura noastră numai prin elementele sale revoluționare, energice și bolovănoase, înfățișând un suflet comunitar veșnic încruntat și cu mâna pe furcă. Doar în idilele celui dintâi, înseninate de optimismul și de sănătatea sa morală impecabilă, acest peisaj este mai luminat de soare și mai viu strălucitor în adânc. Emil Giurgiuca însă, chiar păstrând pe alocuri mâniile și cotiturile de pârâu zgomotos tradiționale, aduce în literatură un peisaj ardelean armonizat și transformat în melodie specifică, pe măsura și în sensul largilor doine populare. Durerea comună se identifică, în toată adâncimea ei, cu durerea din adânc a poetului, devenind cântec de dor, cântec de jale, etc., adică generalizându-se și transformându-se în melodie pură. Aceasta este calitatea fruntașă a poeziei lui Emil Giurgiuca.

Poezia aceasta mai e apoi *ardeleană* (rămânând totuși generală) și printr-o serie de locuțiuni și de termeni locali, căroră autorul le dă o valoare de circulație întinsă. Aproape în fiecare pagină, graiul și expresia din Ardeal, fără să fie transpuse în tiparele lor obiective, ca în poezia lui V. Copilu-Cheatră, bunăoară, dau o anumită culoare și un anumit ton specific frazelor. Este ca un fior subteran și o sevă nevăzută, care

pătrunde lin până în nervurile cele mai îndepărtate, fără să se trădeze prin ieșiri sau prin tulburări izolate. În felul acesta, poetul nu este furat nici de culoarea locală și, deci, nu rămâne la suprafața conținutului regional, și nici de frământările imediate, cu caracter eterogen, ale fenomenului ardelean. Ci el pătrunde în miezul unei substanțe lirice autentice, vibrând într-o tensiune sufletească general-valabilă, de mare poezie. Cât de largă, de semnificativă și de bogată este, în acest sens, această limpede poezie de jale:

*Înaltă, pe vârful cu Dor,
În pară de vânturi îmi umblă,
Zănitecă moară în marele gol
Cu aripi de umbră.*

*Auzi-mă, singure frate,
Zăniteca moară-a-nceput
Și cerul cu aripa-l bate,
Pe vârful tăcut.
Dar eu, muritorul ziler,
Car mare arunc peste munte,
Car mare-într-al șaptelea cer,
Spre Ceata Puterilor punte, etc., etc.
(Întunecata chemare, p. 92).*

Amintind, ca atmosferă și chiar ca manieră de expresie, pe Lucian Blaga, această poezie a morții și a umbrelor negre, depășește, mai evident decât altele, dar în același mod, cadrul imediat al poeziei tendențioase. Ea ne oferă adevărata cheie de pătrundere în universul poetic al lui Emil Giurgiuca.

* * *

Anișoara Odeanu realizează o frumoasă poezie de atmosferă, cam cețoasă și cam cenușie pe alocuri, dar, până la urmă, străbătută de fioruri bogate de sensibilitate și pe deplin încheată ca expresie. Ea se încadrează de la început în acel peisaj fără limite precise, cu corespondențe de ordin metafizic, pe care, de la Edgar Allan Poe (sub semnul căruia se așază întregul volum), trecând prin Rainer Maria Rilke și ajungând la Lucian Blaga, l-au râvnit aproape toți scriitorii tineri. Cu o excepțională sensibilitate poetică și cu o putere de a surprinde nuanțele cele mai fine, uzând de acel simț al fineții feminine care îndulcește și subtilizează totul, Anișoara Odeanu are toate calitățile unui poet autentic, impunându-se definitiv atenției noastre.

Continuând maniera cunoscută din *Fata lui Codru Împărat*, prima carte de poezii a autoarei, volumul acesta ilustrează un temperament prin excelență liric, cu răsfrângeri bogate spre toate largurile și nu odată exagerând în libertățile pe care și le acordă. Fără să conțină bucăți întregi și bine distincte în unitatea lor, constituind oarecum toată culegerea un singur poem, valabil în primul rând prin valorile lui de ansamblu, el se impune prin substanța poetică generală. Anișoara Odeanu este atât de mult poetă și are un suflet atât de bogat în simțăminte, că fluidul acesta se revarsă peste maluri, întrecând măsurile și rigorile artistice. De aceea, poezia aceasta este în primul rând sinceră și comunicativă, cu răsuflări neregulate, având în ea ceva de adolescență imprecisă și tulbure. Iată, bunăoară, aceste versuri de oboseală prematură, amintind multele *Spleenuri* ale lui Ch. Baudelaire sau plângerile incantatorii ale lui Paul Verlaine:

*Sunt obosită, foarte obosită,
De marea sărbătoare care mi-a fost viața.
O, zac în mine miile de oboseli
Ale tuturor oamenilor care au fost regi,*

*Regi sumbri, lenți, atotcunoscători,
Într-o mare tablă de șah cu jocuri nesigure.*

*Toate înțelepciunile le-am cunoscut, Doamne,
Toate, zadarnice, s-au făcut nevăzute,
Mi-a rămas una singură, ultima înțelepciune:
Acea care dorește liniștea, liniștea lucrurilor
nenăscute.*

*Nimeni nu m-a înfrânt. Dar dincolo de lupte
Se-ntinde oboseala tuturor drumurilor,
Spre toate apele, spre toate stelele.
Nimeni nu m-a înfrânt, dar aripile-mi sunt
atât de largi,
Viața le-nsângeră, ca pe vulturi, zăbrelele.
(Șah, p. 61).*

Nu va putea tăgădui nimeni că aceste versuri sunt foarte frumoase, adresându-se acelei părți din sufletul nostru, a tristeților și a așteptărilor nelămurite, care diafanizează și înalță totul. Dar în același timp, nu este greu de alăturat atmosfera aceasta, a melancoliei incerte și a oboselilor din adâncuri, unei experiențe prin care a trecut o bună parte a poeziei noastre tinere de astăzi, constituind oarecum un romantism de totdeauna al acestei vârste.

Ceea ce se mai impune apoi în poezia Anișoarei Odeanu, plasând-o în centrul interesului poetic de totdeauna, este problematica ei generală, aceea a motivelor cu majuscule. În fond, întregul volum nu este altceva decât un cântec al iubirii și al morții, fețe deosebite ale aceleiași obsedante realități interioare. După modelul marilor poeți ai literaturii universale și pe linia unei lungi tradiții a corespondențelor, Anișoara Odeanu își deschide volumul cu următoarea frază din Edgar Poe: *N-am putut să iubesc decât acolo unde moartea își amesteca fața cu aceea a Frumuseții*. Ea este cum nu se poate mai lămuritoare

pentru întreaga problematică a autoarei. Cele două vânturi puternice, care străbat pustietățile lumii noastre interioare, umplându-le de furtuni și de valuri spumegânde, incendiindu-le sau înghețându-le fără milă, sunt tocmai acestea două: Iubirea și Moartea. Tensiunea ce le desparte și le unește, tragismul unui destin tulburat de apele veșniciei amândurora, nasc în sufletul poetului acel dor de liniște absolută, setea aceea *de repaos* de care vorbește Eminescu, sau *de somnul pământului*, cum îi zice Alfred de Vigny, pe care le desprindem și din ultimele versuri ale poeziei citate. Este lăudabilă și esențială, această adâncă și majoră problematică a poeziei Anișoarei Odeanu. Ea ne descoperă un conținut sufletesc dintre cele mai bogate, care așază poezia aceasta pe un suport cu rădăcini înfipte adânc în pământ, prin care circulă o sevă adevărată. Ceea ce ni se pare acum puțin exagerat și neclar, expresia liberă și întâmplătoare, care adeseori se dovedește a fi prea slabă și prea imediată pentru a conține tumultul interior, chiar dacă ar constitui unele deficiențe de moment, sunt în măsură să garanteze o evoluție și o perfecționare viitoare sigură.

* * *

Am mai avut ocazia să ne ocupăm în aceste coloane de câteva cărți apărute în Ardealul de Nord. Astfel au fost: *Versuri din Transilvania nordică*, antologie întocmită de redacția *Tribunei Ardealului*, *Pârgă*, poezii de Teodor Ciceu și *Psalmii neliniștii*, poeme de F. Păcurariu. Aceste meritoase manifestațiuni poetice, înflorite într-un mediu ostil și neprielnic, ne atrag cu atât mai mult atenția, cu cât ele se datoresc aproape cu exclusivitate tineretului.

Din rândul lor face parte și volumașul *Rugăciunile dorului* de Iosif Moruțan, tipărit de curând la Bistrița. Cu stângăcii și impurități inerente debutului (deși se pare că Iosif

Moruțan mai este autorul unei culegeri, intitulată *Vâslind pe apele destinului*), autorul acestor poeme potolite, plutind într-o atmosferă de încărcată ceață sufletească, este un poet melancolic, în tonuri minore și palide, care merită să fie reținut. Această poezie de dragoste poate fi citată fără rezerve:

*Pentru noi se roagă la margini de sat măcieșii,
Pentru noi își pârguiesc în soare sevele cireșii.
Pentru noi se-adună-n târcoale mioarele-n stână,
Când oierul cu doine și doruri le mână,
Din țarini cu spicele albe pierdute pe miriști.
Pentru noi cad tămâițe mângâiate de ploi,
Rugăciunile mamei pe buze se frâng pentru noi;
Pentru noi în pâlcuri mari se-adună cocorii,
Când peste mâinile noastre inele cad zorii.
Pentru noi se-adapă luceferi în cănițe de cer,
Pentru noi se-nclină la stână bătrânul oier.*

*Dorul pentru noi poartă în desagă veste la crai,
Că ne-am logodit în drumul spre poiene de rai.
Diminițile pentru noi îmbracă cătrințe de rouă,
Pentru noi amurgurile poartă iia cea nouă,
Toate rugăciunile mamei se frâng pentru noi;
Toți plopii se-apeacă-n mejdia serii cu ploi.*
(Domniță, p. 19-20).

Naiv și nesigur, atât în conținut cât și în expresie, Iosif Moruțan este totuși, după cum se poate vedea și din aceste versuri, un poet care are ce spune și pentru care lumea întregă nu este decât un prilej de permanentă incantație. Cadrul prea trist și prea melancolic în care inspirația sa se caută încă pe sine, aparține, ca în poezia multor alți tineri, atmosferei generale a acestei vârste. Anumite lărgiri și mistere cu insistență căutate, ne duc și aici, la fel, în plin peisaj Lucian Blaga.

Ar fi fost bine ca Iosif Moruțan să se ferească de unele expresii, ca: *moine de vis, moine de dor, ița jellii, podine de vis, fuștei de stele, cănițe de cer, căruțele dorului, mugurii nădejdiei, creste de gând, potirele visului, prispe de toamnă, cofe de cer, zarzării gândului, căni de vis, noițe de-amurg, plugul încrederii, stropi de răcoare, tâmplele dimineților, palme de soare, aur de cânt, argați de cânt, banul cerului, ciorchini de vis, lăițere de seară, căruța cântărilor, pahare de tristețe, cârciumi de poeme, berze de uitare, pinteni de poemă, mese de vis, palme de ură, bobii jellii, ape de tristețe, pași de gând, pumn de cer*, etc. Pe lângă faptul că ele sunt cu totul monotone, prin repetarea lor la infinit, denotând o lipsă de imaginație nepermisă și o sărăcie poetică evidentă, aceste expresii mai sunt, în majoritatea lor, absolut improprii. Dacă *stropi de răcoare* și alte câteva au un înțeles și chiar o anumită prospețime, în schimb nimeni nu poate înțelege ce a vrut autorul să spună zicând: *noițe de-amurg, argați de căni, prispe de toamnă*, etc. Este un procedeu care de asemenea a ispitit cu insistență pe unii dintre poeții noștri tineri și care se justifică prin acel *imagism* căutat, ca valoare în el însuși, pe care acești scriitori tineri, mai ales în operele lor de debut și de primă tinerețe, l-au cultivat cu multă grijă.

Cu aceste corective de detaliu, socotesc culegerea de poezii a lui Iosif Moruțan o carte mult promițătoare. Aceasta cu atât mai mult, cu ea a apărut în condiții de dureroasă vitregie.

(RFR, an. X, nr. 6, iunie 1943)

Lucian Blaga: *Nebănuitele trepte* (Editura «Dacia Traiană», Sibiu, 1943); Ion Frunzetti: *Greul pământului* (Colecția «Universul literar», București, 1943); Ștefan Baciuc: *Muzica sferelor* (Editura «Prometeu», București, 1943); Petre Pascu: *Plaiuri* (Tipografia diecezană, Arad, 1943).

Acest volum de poeme al lui Lucian Blaga, apărut la numai un an după masiva ediție definitivă a *Poeziilor*, ne apare într-o lumină potolită și melancolică, de cenușie întomnare. Căutările și tristețile metafizice trecute, toate acele largi pierderi în misterele și în neînțeleșurile lumii, ridicând oarecum poezia lui Lucian Blaga pe un suport de interes general care îi resfira umanitatea imediată, s-au retras într-o zonă umbroasă, determinând un peisaj poetic împlinit și definitiv. Mai apropiată și mai acută, cu răni și cu șuvoaie proaspete, în paginile de față se suprapune peste această atmosferă de fond, o tristețe umană și caldă, a trecerii și a îmbătrânirii iremediabile. Poetul care în tinerețea sa dintâi cuprindea în versuri tot universul, într-o admirabilă viziune unitară și echilibrată, cu adânci filoane folclorice, se trezește acum în fața unei drame mai crud simțită, în fața firelor cărunte de la tâmpile și a elanului vital din ce în ce mai mulcom. Constatarea aceasta îi strecoară în suflet o durere vie, care scobește concret în carne, producând reacțiuni imediate. Poezia lui Lucian Blaga devine astfel mai apropiată de fiecare dintre noi, în sens propriu. Aceasta este nota dominantă a volumului de față. Ea contribuie la îmbogățirea tematicii blagiene și la justificarea acestei noi culegeri după ediția definitivă amintită. Subtitlul - *versuri nouă*, este astfel pe deplin necesar.

Dar, dintre cele 27 de bucăți, nu toate se orânduiesc pe această linie. Criticul ar putea chiar să treacă ușor pe lângă ele, etichetându-le comod (așa cum s-a și întâmplat de fapt) în vechile rafturi și adăugându-le cantitativ cunoscutelor formule gen Lucian Blaga. Privite mai de-a-proape însă și lăsând la o parte accentele de primă coloratură blagiană (*misterul, taina, necuprinsul*, și toate celelalte, mult dezbătute), poeziile din volumul de față pot fi reduse, în conținutul lor general, la următoarele pline și sângerânde versuri:

*Nu te-mpotrivi. Tu va trebui să iai această grijă
asupra-ți
în poarta, la care-am ajuns, trecând prin
această
vale,
să fii straja copilăriei mele. A copilăriei
ce-o duc încă în mine.
Ea e singurul bine, izvorul a toate, prin tot
anotimpul,
prin toți anii, sub toate punctele cardinale.
Tu păzește, păzește tu izvorul să nu se usuce
la sfârșitul ăstui timp,
lăsat în urmă între floare și poamă.
Grijește tu să nu se stingă secretul, micul incendiu
ascuns în inima brândușei de toamnă.*

*Avui și eu odată spatele ars de urzicele soarelui
și tălpile goale. Îți amintesc zile stinse de mult,
dar să nu crezi că mi-am trecut și copilăria
sărind pe vremuri zăplazul. Nu, copilăria e încă aici.
Copilăria mea e aici și astăzi.
Și dac-aș sări și peste poarta toamnei
la care-am ajuns, copilăria aș sălta-o cu mine
strânsă în vine și-n pumnii mei arși.*

*Nu trebuie decât puțin să-mi ajuți
c-un surâs sau c-un val de frumusețe
năvălit în obraji.*

*Vorbele mele să nu te mire. La tâmpile,
e drept, am o seamă de fire cărunte
și câteva gânduri aplecate într-o dungă - pe frunte.
Tu stârnește numai o clipă îndurătoarea scânteie
ce mai mocnește în vatră,
scânteia care aleargă și râde,
mugurul de lumină
ce arde în sânge ca moartea de albină. etc.
(Cuvinte către fata necunoscută din poartă, p. 74-75).*

În aceste strofe curgătoare și line, poetul își apără elanul și puritatea originară, tremurând atât de *omenește* la poarta din urmă. Moartea care se apropie, acea moarte pe care în poeziile mai vechi, de primă tinerețe, o considera ca pe o altă față a vieții și de care, fiindcă nu era aproape, nu era încă timpul să se teamă, este singura mare primejdie adevărată.

Asemenea simțăminte și frământări noi dau poeziei lui Lucian Blaga un timbru potolit de toamnă. Expresia este mai directă și mai simplă, fără podoabe zadarnice și fără căutate frumuseți de detaliu. Acea atât de mult gustată și imitată de toți poeții tineri imagine blagiană, având o valoare de sine stătătoare, care în opera epigonilor anulează valoarea de întreg, este mai reținută și mai ștearsă. Intenția acestor versuri este în primul rând comunicativă, de aceea poetul ține înainte de toate să fie clar și simplu. Influența populară, atât de generală în toată opera lui Lucian Blaga, ca atitudine de ansamblu, pătrunde aici până departe în limbaj și în formele de vers. Cântând, bunăoară, mirarea tinereții candidă în fața frumuseților țării, din necesitatea de-a contrabalansa platitudinea tomnatică și grea ce se apropie (din aceeași necesitate au luat naștere și poemele:

Mânzul (pag. 48), *Veste* (pag. 52-53), *Dumbrava roșie* (pag. 78-79), toate evocând un peisaj interior și exterior de tinerețe pură), poetul recurge la astfel de versuri sprintene, de admirabilă maturitate:

*Frunzuliță ram de laur,
Ană, umbra mea de aur, -*

*Drum pe jos și drum pe sus,
din apusuri te-am adus.*

*Sub pleoape, rosturi - țară -
le culegi întâia oară.*

*Și te uiți, și vezi, și vezi,
anul tânăr prin livezi.*

*Celor pomi și-acestor mume
le surâzi, le dărui nume.*

*Vrei să pipăi snopii, sapa,
te uimește graiul, apa.*

*Frunza-i alta-n lume nouă.
Fluturi, om, poveste, rouă,*

*zarea albă-n cerc fierbinte,
șerpilor prin amurguri sfinte -
tu te miri cum toate, toate
altfel sunt. Ah, cum se poate?*

*Numai luna, rea ori bună,
ți se pare-aceeași lună.*

(Fetița mea își vede țara, p. 16).

Aceste versuri, de descripție și de ecou imediat în suflet, mai conțin apoi o notă de elan în fața peisajului natal notă pe care am mai găsit-o în unele bucăți, publicate dispersat, în celelalte volume ale lui Lucian Blaga. Ne amintim mai ales de poezia *Întoarcere*, cu care se sfârșește *ediția definitivă*. Este scrisă în același ritm popular și cu aceleași aluzii descriptive. Iar din volumul de față, la fel, tot în acest sens, putem cita poemele: *Încântare* (pag. 28), *Îndemn de poveste* (pag. 44-45, cuprinzând un simbol al unității, mult adâncit pe linie folclorică), etc. Nota aceasta, chiar având origini mai vechi și mai generale în opera autorului, este de asemenea caracteristică, pe plan secund, *Nebănuitelor trepte*. Ea ar putea forma, cu atât mai mult, conținutul unei culegeri viitoare.

În rest, acest volum continuă tematica și manierele blagiene cunoscute. Pentru cititor, interesul său este așadar dublu, nedesmințind valoarea și faima autorului.

* * *

Scriind în *Meșterul Manole* despre *risipă avară*, întâia carte de poeme a lui Ion Frunzetti, remarcam o anumită gătuire a expresiei, o strângere exagerată, pe linia lui Paul Valéry și Ion Barbu, a stilului, care amintea de o întreagă mișcare poetică de acum câțiva ani. Erau acolo sinteze și obscurități căutate, care dădeau oarecum versului o coloratură roșiatică și uscată, de pustă bătută de vânturi. Cu toată bogăția incontestabilă de conținut sufletesc și de sensuri înalte, abuzul de formă și de șlefuire până la limită ducea la un imagism sec, de pur meșteșug poetic. Era într-adevăr o *risipă avară*. Încercând să înlăture cu orice preț motivele și formulele zise convenționale, în dorința exclusivă de noutate și de originalitate, poetul nu-și dădea seama că ajungea la un *alt* convenționalism, mai sterp și mai străin de

noi, acela al groazei de convenționalism. Este și aceasta o *dezordine*. După cum amintește Paul Valéry undeva, *platitudinea* este mai esențială și mai necesară decât *noutatea*. Fuga exagerată de platitudine (de *platitudine* în sens major, adică de formulele etern valabile) duce la pustiu și secetă interioară. Ion Frunzetti, iscând aceste discuții, părea a reedita o experiență poetică, repede căzută în desuetitudine (după cum era și firesc), a deceniilor din urmă.

Volumul de față însă (ce plin și încărcat de sensuri titlu: *Greul pământului!*), deși continuă în mod evident atmosfera, atât cea interioară cât și cea exterioară, a culegerii dinainte, ne dă prilejul să-l integrăm pe Ion Frunzetti mai mult unui riguros pseudoclasicism, alături de întreaga poezie nouă, decât jocului de aritmetică poetică al ermetismului. În conținut mai ales, reeditând conflictul etern dintre pământ și cer și setea aceea niciodată potolită de înălțare pe culmi imposibile, totul fiind învăluit într-o monotonă tristețe metafizică (foarte aproape de Lucian Blaga), poezia sa este în plin peisaj de actualitate. Același fluid omogen, fără ieșiri violente și fără îndrăzneli hotărâtoare, de experiență sufletească dezolantă, care ne cuprinde și ne rezumă pe toți, în toată poezia noastră tânără de astăzi, formează, la fel, și substanța poeziei d-lui Frunzetti. Cântecul începe astfel:

*Noapte: câmpul vânat, oile de aur.
Paște-le, cunoaște-le, învață-le,
Măi bucher de zodii, încâlcit în lațele
Lânei helespontice a stelelor, de aur!*

*Vers argonaut! Pe mâini argonaute
Vâsla sbați, sau inimi spre Caribde chemi?
Stâncile ursitei, fără Polifemi
Munți involburau, de ape, peste plute.*

Peste nimeni altul decât Tu: un plaur

*Năpădi soborul broaștelor - blestem.
Depănaseși lâna cerului pe ghem
Tu, ciobanul hoț al oilor de aur.
(Abecedar, p. 11-12).*

Aceste versuri de caracteristică reținere formală și de adâncimi verticale amintesc același prilej poetic, al nesiguranțelor și al melancoliilor ultime, pe care poezia tânără îl exploatează până la monotonie. Numai că, în poezia lui Ion Frunzetti, el este închis în retorte de subțirimi periculoase, fiind comprimat până la maximum, gata oricând să erupă într-o dezordine de clișeu. Mai multă libertate și o mai largă curgere limpede, de râu natural trecând prin dumbrăvi și printre stânci variate, în locul tuburilor alambicate de aici, ar fi dat acestei poezii o muzicalitate și un timbru de răsunset în suflet, cu o rezonanță mai autentică. Prea multul meșteșug, și mai ales prea căutatele frumuseți de arhitectură exterioară, cocoloșesc până la desfigurare splendidul fior liric de la început. Acest lucru se întâmplă, de altfel, cu întreaga activitate publicistică a lui Ion Frunzetti. Din generația noastră, a celor care de aproape zece ani ne numim mereu tineri, Ion Frunzetti este unul dintre cei mai dotați și mai bine pregătiți reprezentanți. În multele și interesantele eseuri și articole pe care le scrie însă, prin toate revistele timpului, în goana continuă după inedit și după originalitate, el rămâne în același peisaj umbros și nesigur, cu întunecimi și îngreunări căutate. Din această cauză, ca în poezia din volumul de față și cu atât mai mult din *Risipă avară*, această bogată activitate literară îți lasă o impresie de neîncetată caznă, nedreptățind, ca răsunset în public, pe autor. Iată, bunăoară, ce efect palid și gol produce această strofă, totuși plină de conținut, prin căutata strângere în cămașa de forță:

*Cancer ispitind să gătuie pe coarde
Lebăda-ncârjată-a tinerei aorte*

*Picură-n sfarogul fiecărei note
Timpul: vin sărac îmbuchetat cu moarte.
(Florii, p. 25).*

Tot astfel, oricâtă valoare plastică ar conține, imagini și expresii de acest fel nu pot avea un răsunset poetic: *căpușa luceferilor* (pag. 15), *lignitul gândurilor* (pag. 30), *o dușcă de senin* (pag. 36), *cânepiștea faptei* (pag. 36 - de altfel, toate aceste strofe cuprinse sub titlul *Psalmi*, de certă și prea evidentă coloratură argheziană, sunt pline de asemenea îndrăzneli absolut gratuite, lipsite total de adevărata misiune poetică), etc.

Ni se pare, așadar, că putem încheia această cronică reamintind incotestabila valoare de conținut a poeziei lui Ion Frunzetti, precum și impresia frumoasă de grijă generală și de atenție clasică la expresie. Dar tot atunci, în sensul observațiilor de mai sus, ne vedem siliți să considerăm această poezie prea uscată și prea îndepărtată de noi, fără răsunset în suflet și abia răsufând în hainele prea strâmte și prea incomode. Totuși, față de primul volum, *Greul pământului* marchează o certă evoluție, ceea ce ne face să așteptăm cu încredere poezia de mâine a lui Ion Frunzetti, pe cât de bogată în conținut și de adâncă, pe atât de limpede și de simplă în expresie.

* * *

E ceva prea grav și prea bătrânesc în aceste sonete ale lui Ștefan Baciuc. Ai impresia, când le termini de citit, chiar trecând ușor peste toate acele strofe scrise prea comod, prea direct și prea prozaic, că ai asistat la grimasele amare ale unui suflet omorât de platitudinea cotidiană și că te amenință și pe tine, oricine ai fi, aceeași îmbătrânire iremediabilă. În acest sens, poezia lui Ștefan Baciuc are un ecou prelung și rece în inimile noastre ale tuturor, amestecându-se printre clipele noastre

mărunte și printre renunțările noastre de fiecare zi. Forma fixă a sonetului corespunde exact acestor răsuflări mijlocii, liniștite și umbroase. E peste tot, de la începutul până la sfârșitul cărții, un fel de ceață de toamnă și un fum de sârșit de spectacol. Citadin perfect, înnegrit de așteptare și de ploii melancolice, poetul respiră în permanență un aer viciat și greu, care-l îndoieste de spate și-l întârzie pe aleile unei vieți fade. Motivele acestor sonete sunt astfel cu totul imediate. Fiecare situație zilnică, fiecare întâmplare sau impresie de moment, este pentru Ștefan Baciuc un prilej de poezie. În sonetul intitulat *Minutar* această *Ars poetica* este mărturisită clar:

*Revarsă-ți peste noi belșugul, clipă,
Apropie-te să-ți aud bătaia,
Sonoră azi; tu nu ești cucuvaia
Ce umbră dă din strania-i aripă.* (p. 18)

Astfel, în poezii simple și directe, ca: *Biblioteca* (pag. 22), *Sonetul vacanței* (pag. 28-27. - cu totul remarcabil), *Interior* (pag. 32), *Distrații* (pag. 34-35), *Brou* (pag. 36-37), etc., precum și în întregul capitol *Din fotoliul de orchestră*, consacrat teatrului, poetul rămâne printre faptele, și lucrurile imediat următoare, notând cu o insistență aproape realistă aspectele lor sterpe și goale. Sunt versuri ușoare, scrise cu foarte puțină artă și monoton de curgătoare. Ceea ce le face totuși să fie citite cu plăcere, trecând peste multele banalități pe care Ștefan Baciuc pare a le căuta anume, este tristețea aceea atât de omenească și atât de generală care le învăluie. Citez, ca pe unul dintre cele mai frumoase din volum, și deci, ca unitate de măsură, *Sonetul așteptării*:

*Bat ornice, ca stele cad minute,
Târziul lacom aprig stă la pândă
Și într-un cerc de liniște crescândă
El strânge tot ce-n tine azi trecut e.*

*Ce-aștepti, ureche - pasăre flămândă?
Nu înfloresc corolele căzute!
Și crezi că între sutele de sute
Ești singura ce-nduri o grea osândă?*

*Sunt fără nume sensuri ce îți scapă -
Vrei dincolo de timp să vezi? Zadarnic;
Te înfunzi în vis ca într-o dulce apă.*

*Și lopătând, vei da mereu de prunduri,
De málul gros, cu gustul lui amarnic.
Te trage amintirea tot spre funduri.*

(p. 20-21).

Această tristețe lină și omogenă, curgând oarecum printre cuvinte și printre imagini (imagini din ce în ce mai sărace în poezia lui Ștefan Baciú din ultimele volume - și cât de proaspete și de autentice erau în *Poemele poetului tânăr!*) formează însăși substanța volumului de față. Ceea ce ni se pare însă a forma o deficiență capitală și ceea ce nu i se poate trece cu vederea lui Ștefan Baciú, este expresia vulgară și directă, în sensul cel mai minor posibil, pe care o întrebuițează în unele versuri. Continuând maniera din *Cetatea lui Bucur*, volum complet ratat în cariera sa poetică, în acele versuri nu putem găsi nimic, ca valoare artistică veritabilă, ce ar putea salva aceste inconsecvențe. De exemplu:

*Ascultă! Ca o muscă moare ora.
Strivește-o dar sub alba somieră,
Și-așteaptă iar să iasă aurora!*

*Apoi privește-ți fruntea în pantof
Omoară o lalea în butonieră,
Gândește, taci și spune numai: of!*

(*Interior*, p. 33).

*Mai mult nu vreau să știu și nici nu-mi pasă,
Eu cred în vin, în artă și în bere.*

(*Cabotinul*, p. 55).

*Un ram, ca o pereche de bretele,
Cu frunze moi îți bate la ferestre.*

(*Interior*, p. 32).

*Un film grozav. O porție de-nghetată,
Un tur solemn pe-aleile grădinii.*

(*Distrații*, p. 35).

*Chemând femei cu părul de platină,
Cu **gamba** să înceapă confidențe.*

(*Spleen*, p. 38).

Ștefan Baciu trebuie să recunoască fără supărare că asemenea versuri sunt foarte departe de frumoasele intonații interioare din *Poeme de dragoste*, sau de peisajul liric, dens și autentic, din *Poemele poetului tânăr*. De asemenea nu-i va fi greu, citind poezia *Ordin*, cu care începe volumul *Întunecatul april* al lui Emil Botta, să constate că *Reprezentăție de adio*, sonetul de la pag. 40-41, îi este foarte asemănător, ca atmosferă și ca imagine generală, de galanterie macabră, minus, bineînțeles, adâncimea.

Socotesc, așadar, *Muzica sferelor*, un volum cu ceva mai bun decât *Cetatea lui Bucur*, dar totuși mult inferior titlului.

* * *

Numele lui Petre Pascu l-am întâlnit încă de mulți ani prin revistele din Ardeal. De data asta îl întâlnim pe coperta unui

volum de poezii. Pregătite pe îndelete, văzute și revăzute cu insistență, cele 29 de bucăți câte cuprinde, reprezintă măsura deplină a talentului său.

Întâlnim câteva *versuri* (sublinierea este necesară) corecte și oneste, care dacă nu oglindesc o frământare interioară deosebită și un conținut poetic care să se impună cu necesitate, dovedesc o oarecare stăpânire a meșteșugului. Motive felurite, ecouri din lecturile variate ale autorului și clișee curente ale poeziei tinere, căutări și visuri plate, fără suport interior, o anumită tristețe gen Lucian Blaga, uneori o revoltă gen Tudor Arghezi, se adună în versuri bine măsurate, pe număr egal de silabe. Dar numai atât. Poezia nu este pentru Petre Pascu o necesitate. Ea nu este decât un meșteșug. Lipsit de o sensibilitate și o imaginație deosebită, totul este *comun* în acest volum. Comun până la exasperare. Autorul vrea, cu orice preț, să scrie. De aceea, după o practică insistență de mai mulți ani, el a ajuns să stăpânească o frază curgătoare și bună, fără întorsături și fără ieșiri stilistice. Dar tocmai această, să-i spunem *perfectiune dinafară*, nefiind susținută în adânc, este total lipsită de *poezie*. Iată, bunăoară, aceste strofe, de o banalitate absolută:

*Gheena-n fața mea de s-ar deschide
Eu tot aș bea din vinul înspumat;
Să bei știut e doar că nu-i păcat,
Chiar raiul poarta nu ți-o va închide.*

*Voi nu fiți, triste, fețe prea livide,
Că-i vinul aspru astăzi și-i brumat,
Și dacă Domnul, Bunul, ni l-a dat,
E să-l sorbim cu suflete avide.*

*Nu, la început n-a fost cuvântul
Și lumea nu rezima pământul;
Ci din podea și până-n bagdadie.*

*Se ridicau havuze-n curcubeie,
Din vinul care azi aş vrea să-l bee
Toţi cei ce-s însetaţi de apă vie...*
(*Bachică*, p. 36-37).

Aceasta este înălţimea până la care se ridică poezia lui Petre Pascu. George Coşbuc, pe timpul când era redactor la *Tribuna* lui Ion Slavici de la Sibiu, a scris şi el poezii cu subiecte asemănătoare. El le întitula *anacreontice*, fiind un ecou al influenţei exercitate de *Anacreon* şi de poezia neo-greacă asupra începutului poeziei noastre lirice. Dar poetul *Baladelor* nu a publicat în volum decât foarte puţine din aceste producţiuni uşoare. Cu atât mai mult ele nu ne pot interesa astăzi. Despre Petre Pascu altceva nu avem de spus.

(*RFR*, an. X, nr. 7, iulie 1943)

V. Demetrius, *Versuri alese* (Editura Casa Şcoalelor, Bucureşti, 1943); Ion Ojog, *Stema din vâltoare* (Editura Naţională Gh. Mecu, Bucureşti, 1943); Teodor Scarlat, *Vatra magilor* (Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1943); Teofil Lianu, *Carte de cruciat* (Colecţia Gruparea de Nord, Cernăuţi, 1943).

Când, la 15 martie 1942, ziarele aduceau ştirea morţii lui V. Demetrius, mulţi dintre noi, cei mai tineri, a trebuit să ne dăm seama, abia atunci, că nu cunoaştem decât foarte puţin din activitatea sa poetică. Trăind cu desăvârşire retras de zgomotul public, mai ales în epoca în care noi ne-am deschis ochii spre zările literaturii (ultimele sale două volume au apărut unul de

altul la o distanță de timp de 17 ani, unul în 1924, celălalt în 1941), și străin de frământările ideologice atât de pestrițe ale acestei epoci, V. Demetrius își purta, cu o nobilă solitudine morală, idealurile limpezi și convingerile echilibrate ale primei lui tinereți, dealungul anilor tulburărilor noastre. Bucățile pe care le mai publica din când în când prin reviste, în singular dezacord cu veacul, aduceau o atitudine depășită, o riguroasă claritate în expresie, dar de o muzicalitate cam țeapănă, pe măsura unui Alex. Macedonski, Gabriel Donna, Iuliu Cezar Săvescu, etc. Generațiile tinere, atente până la imitație la concertul cețos al poeziei moderniste, cu caracter internaționalist, n-au mai avut timp să asculte accentele sale potolite, de melodie care se stinge.

V. Demetrius a început să scrie încă pe la 1895, prima sa culegere de poezii, *Versuri*, apărând în 1901. Pe linia poeziei timpului, de sfârșit de epocă eminesciană și în plină glorie a lui George Coșbuc, acest volum aducea în primul rând o perfectă stăpânire a tehnicii și a expresiei, reeditând ca tonalitate lirică generală atmosfera poetică înconjurătoare. Cele nouă bucăți câte sunt reproduse în volumul de față, ne dau posibilitatea unei conturări precise, înfățișându-ne un poet de respirație minoră, melodos și singuratic, nu destul de adâncit în propria sensibilitate și prea mult răsfirat în tonalități vecine. O tristețe fină, fără rupturi în adânc și nedefinită în marginile unui temperament linear, îmbracă aceste poezii într-un veșmânt de plăcută umanitate, care ne mișcă și astăzi. Citez acest sonet, cu minuțiozitate cioplit, poate cu ceva mai semnificativ decât nivelul până la care se ridică poezia lui V. Demetrius din primul său volum:

*Vis pe albastru-ntunecat
De după trestii foșnitoare:
Îl resfira domol o boare,
Un deget fin și parfumat.*

*Petale-n leneșă mișcare
Creiau pe lacul nemișcat
Tot mai întins, mai vag rotat:
Vibrări de unde pieritoare.*

*Obrajii sfintelor vestale,
Atât de nobile și caste...
Un alb tăcut și plin de jale:*

*Așa pe apele albastre,
Un nufăr alb plutea agale, -
Superb stăpân pe-ntinderi vaste.*

(Un nufăr alb, pag. 13).

Pe linia liricii simboliste, această poezie de sensibilități stăpânite, asemănătoare unui giuvaer de interior, definește un poet de autentice posibilități. Simplitatea formală și stăpânirea elanului sufletesc, acea notă generală de decență și de arhitectură sobră, poate constitui încă și astăzi, pentru cele mai severe spirite critice, un motiv de certă prețuire.

După cinci ani de la publicarea acestei prime culegeri, V. Demetrius apare din nou, în 1906, pe piața literară, cu volumul *Trepte rupte*. De data aceasta, sensibilitatea sa se lărgeste, devenind în același timp mai plină și mai consistentă. Poetul a încercat o experiență puternică: Iubirea. Ecoul ei poetic se conturează în versuri curgătoare și line, de o valoare directă și imediată. Scrise sub influența proaspătă a peripețiilor inimii, materialul din care au fost cioplite este încă prea cald și prea dominator, prin forța lui interioară. De aceea, ca valoare artistică, poeziile cuprinse în acest volum sunt adeseori inferioare celor dinainte. Totuși, în evoluția artei sale, ele marchează un hotărât pas înainte, autorul trebuind să lupte cu șuvoaie de viață sufletească adevărată și reușind să le comprime în tiparele atitudinii sale măsurate. Un anumit simț al zădărniceii

vieții, nu destul de puternic pentru a forma o notă bine distinctă, amintind mai mult pe Eminescu și pe post-eminescieni, îmbracă acest simțământ al dragostei într-o atmosferă cețoasă și tulbură de toamnă. Uneori, vecinătatea lui Eminescu se apropie de imitație, ca în aceste strofe care amintesc evident de *Mortua Est*:

*Tu, grație dulce, aicea să fii?
În groapă adâncă, sub lespede, glee?
A cui a fost vrerea din viață să treci,
Să dormi înghețată, cu orbite reci?
Eu tot te aștept printre albe cruci,
- Ce vinete-s parcă și parcă-s năluci -
S-apari îngerească din lumea de morți,
Al ochilor zâmbet prin lacrimi să porți,*

*Să rumpi nemurirea din negrele-i lunci,
Sicriul în țandări, în lături s-arunci
Și lespede rece și multul pământ!
Răsari, formă fină, pe-o undă de vânt!*

*Au n-ai avut oare, tu, lotuse trist,
Iubirea cea sfântă ce învie pe Crist?
Ce-l face din moarte pe moarte călcând?
O, prietenă pală, cu tâmplele-arzând! etc.
(Fragment, pag. 53).*

Atmosfera aceasta, încărcată și tristă, care în poeziile sale viitoare îl va împinge spre marile întrebări ale lumii și ale vieții, îi dezvăluie poetului, în unele bucăți de la sfârșitul volumului, colorile negre ale existenței, de certă manieră naturalistă. Cităm numai un fragment din poezia *Omul*:

*Lucesc privirile, un arc,
Un dig de os, un coif de plete:*

*Acesta-i capul, slab monarh,
Încins de gânduri, de regrete.*

*Nimic și el! Urcior ciudat
Împodobit cu haina feței,
Ca să întâmpine mascat,
Păpușăriile vieții.*

*Un nas, o streășină de sgârci
Și gura, dungă sângerată,
Îmbracă golul unei hârci,
În vis și farmec câteodată.*

*Întreg aproape omul s-a
Nălțat de la pământ în spațiu
Și sigur de chemarea sa
Privește-n lume cu nesațiu.*

*Pe bârne cu încheieturi
Și lăbi aleargă după hrană
Și-i singura dintre făpturi
Ce-ascunde pielea-i ca o rană.*

(*Omul*, pag. 86).

În alte poezii, ca: *Prietenul mort*, *Prăpădul*, *Evadații*, *Vagabondul*, atmosfera devine macabră și adânc rănită de cruzimile realității sociale și umane, amintind prea evident pe Charles Baudelaire.

Volumul de *Sonete* apărut imediat după *Trepte rupte* (1907) este închinat în întregime dragostei. Însăși forma fixă și comprimată a sonetului este o dovadă că poetul a reușit să-și stăpânească simțămintele, revenind la uneltele sale potrivite, de echilibru și de decență artistică. Aceași atmosferă melancolică generală burnițează pe aceste sonete de maturitate, constituind o

notă caracteristică. Versul este direct și simplu, liber în curgerea sa firească. Ceea ce i s-ar putea imputa totuși, este resemnarea lui la expresia plată, fără suport plastic, cu atât mai neplăcută, cu cât rigurile genului sunt mai puternice. De cele mai multe ori rimele sunt cu totul insignifiante, rămânând într-un cadru de săracă versificație. Înșirăm la întâmplare: *privire-gândire, mulțumire-îmbogățire, străduințe-umilințe, credință-umilință, puțință-prisosiță, menirea-Dumnezeirea, simțirea-firea, plăsmuire-nemărginire*, etc. Aceste rime nu spun nimic din punct de vedere poetic. Ele ne miră cu atât mai mult cu cât V. Demetrius era un adevărat meșter al versului. Se pare însă că poetul a început să se îndrepte spre teme abstracte, de gândire și de filosofie asupra vieții, teme pe care le întâlnim, la fel de plat și de neplăcut dezvoltate, în volumul său următor, intitulat simbolic *Canarul mizantropului*.

Cuprinzând poeziile publicate prin reviste între anii 1906 și 1916, acest nou volum a fost cu deosebire bine primit de critică, fiind distins și cu un premiu de Academia Română. Conținutul său pretențios impunea un temperament măsurat în adâncime, cu antene întinse spre zărilor metafizice. După experiența iubirii și a visării neîmplinite, poetul se îndreaptă spre singurătatea proprie, ca în aceste strofe:

*Las rozele-n grădină și păsările-n aer...
Eu nu port nici o floare de seră sau câmpie,
Și dacă-aș rupe una, aș auzi un vaier,
Și m-aș căi o viață de moartea-i timpurie.*

*Nu vreau să am în juru-mi ființe pentru care
Mi-e inima bolnavă de-o dragoste de mumă...
Stau singur printre lucruri, mă plac în nepăsare;
Pe crinii mei din suflet am așezat o brumă.
(*Canarul Mizantropului*, pag. 183).*

Singurătatea aceasta de ultimă oră imprimă poeziei lui V. Demetrius din perioada de acum un caracter de grea meditație. Focurile de artificiu ale tinereții s-au potolit într-o resemnare înțeleaptă și tristă, pe care poetul o suportă monoton ca pe o greutate a destinului. Din această cauză, ca atitudine generală, întregul ciclu mi se pare a fi învăluit într-o slabă lumină galbenă, de poet didactic, fără o valoare care să se impună. Se pare că autorul a căzut în cursele propriei sale maturități, voind să pară mai mult decât este.

Aceeași impresie ți-o lasă și volumul următor, apărut tocmai în 1924, adică la opt ani după *Canarul Mizantropului*. Acest volum este intitulat, nu știu pentru ce, *Fecioarele*. Însăși depărtarea de opt ani, de la unul la altul, este în măsură să ne convingă de scăderea elanului poetic primar. Versul devine mai silnic, și mai construit, fiorul liric dispărând aproape cu totul. Unele bucăți ca: *Sfânta mucenică Iustina*, *Fecioara*, *Recunoștința*, *Începutul suferinții*, *Orbul*, *Cămătăreasa*, *Groparul*, etc. nu sunt altceva decât niște simple compoziții în versuri, pe teme dinainte stabilite, tinzând în mod evident spre epic. Notele de realism, pe care le-am remarcat încă din *Trepte rupte*, se îmbulzesc acum în bucăți din ce în ce mai lungi, răsfrînd tot mai spre margini *poezia*. Fără îndoială acestea sunt cele mai periculoase crize în toată cariera poetică a lui V. Demetrius. Singurele poezii adevărate din întregul ciclu sunt acelea în care autorul este pătruns de fiorul îmbătrânirii și al morții apropiate, ca în *La țărnuț negru*, *Toamnă*, etc.

Dar acesta este, mai ales, conținutul ultimului volum al lui V. Demetrius, apărut în 1941, cu un an înainte de moartea sa. Lunga poezie intitulată *Cocorii*, care dă și titlul volumului, este un izbutit poem simbolic, pe tema acestei îmbătrâniri iremediabile și a sfârșitului apropiat. Lirismul îngropat în compozițiile cu caracter didactic din ultimele două culegeri, reapare aici într-o formă blândă și reținută, perfect adecvată vârstei și experienței autorului. O melancolie largă și resemnată,

ca o linie continuă de zare, învăluie deopotrivă acest semnificativ amurg. Poetul mai are, încă odată, viziunea întregă a propriei sale realități în lume:

*Întârziez în toamnă și viață,
Tot mai stufoș și mai cuprinzător;
Și în singurătatea mea semeață,
Cu mine numai, umbra mi-o mășor.*

*Sunt trist și-ntunecat, dar niciodată
N-au rupt din mine marile furtuni,
Pe care le-a primit ființa-mi toată
Ca o pădure-ntreagă de goruni.*

(Nucul, pag. 387).

Și ca o ultimă și nobilă semnificație, volumul se termină cu o potolită și totuși caldă odă adresată *stelelor*, scrisă în noembrie 1941, cu trei luni înainte de moarte. Este cea din urmă poezie a lui V. Demetrius, strofa finală definește lirismul frumosului său apus:

*Mă tem de tine! Aripa deschisă,
Care voia spre stele să-și ia sbor,
O strâng în pieptu-mi frântă și de clisă,
Să putrezească-aici, ca un dihor.*

(Stelele, pag. 400).

Cu aceste versuri, aripa poetului s-a rupt într-adevăr.

* * *

Poezia subțire și stelară a lui Ion Ojog nu s-a bucurat, până în prezent, decât de o circulație foarte redusă. Lipsită de o

notă personală puternică, pierzându-se anonim în lirismul prelung al epocii, cu interferențe de sensibilitate și de artă poetică de toate colorile, această poezie tăcută și blândă, ca o litanie de seară, nu are deocamdată decât o valoare de climat sufletesc și de atmosferă. Autorul ei este unul dintre cei mai lirici și mai în adânc nuanțați reprezentanți ai generației sale. El nu a reușit însă să atingă acel grad de lămurire cu el însuși, care poate impune un univers poetic propriu. Însăși substanța sa interioară, întinsă și răsfirată ca o ceață, îi îngreunează această sarcină. Vecinătățile ei cu poezia unui Lucian Blaga, bunăoară, sub steaua căruia crește întreaga sa poezie, nu se pot delimita prin granițe precise, între cele două sensibilități efectuându-se nesimțit, un fel de osmoză lină, care le omogenizează. Cititorul familiarizat cu lirica lui Lucian Blaga va observa acest lucru cu ușurință, în chiar prima bucată a volumului de față, de altfel mult remarcabilă:

*Prietene anonim,
De pretutindenea, frate,
Pășim spre moarte...
Murim, ce iute murim!*

*Întâmpinând salcâmul înalt al răsăritului
Cu priviri înghețate în rouă...
Pe crestele de aur ale mitului
Bat alte inimi, fumegă cântece nouă.*

*Am fugărit și noi vreodată
Fluturi prin viață?
Copilăria departe-i în ceață,
Poate sub ceruri ce n-au fost niciodată.*

*A mai căzut unul...
Pe lângă zilele înalte, albe, ne târâm,*

*Fruntea palidă ca tutunul,
Mai așteptăm femeia din vis, pe care încă o
iubim.*

*Ce iute murim!
Tot mai adânc al pieptului fiord...
Și pădurile de-azur ale oceanelor noi nu le
știm,
Nici saharele de sânge, junglele verzi și nici
Polul Nord.*

*Frate de pretutindeni, lăsăm mările
În urmă, zăpezile de senin,
Pădurile, luna, depărtările...
Și-o să ne cățărăm din țărână, tufă-amară de
pelin.
(Lăsăm mările, pag. 13).*

Atmosfera largă, de doruri și tristeți neconturate, domoale și firești, cu prelungiri în spațiul de umbre și taine al visului, este foarte apropiată, în acord cu toată poezia noastră tânără de astăzi, de lirica lui Lucian Blaga. Bucata aceasta este, poate, cea mai frumoasă din volum. Ea rezumă, ca tonalitate generală și ca artă poetică, pe toate celelalte, care îi urmează în pagini. Câteva dintre ele, în marginile influenței dominante, sunt în întregime realizate, iar altele numai în strofe și versuri izolate. Cultivând imaginea de detaliu, cu valoare în sine, după modelul celei mai exigente poezii moderniste, Ion Ojog își presară bucățile cu artificii care ne păstrează mereu treaz interesul, chiar dacă atitudinea sa de întreg ne-ar rămâne încă străină.

Nu lipsesc din această carte nici celelalte ecouri ale veacului. Foarte deseori Ion Ojog se folosește de notația suprarealistă, după clișeul de acum 7-8 ani. Astfel:

Chipul de argint al răsăritului linge cerul din apă

*Osul lunar de scrum alb din străfunduri urcând
halebardă...*
*Duhurile negurilor fulgură umbre albe ca aripi de
liniști -*
*Sub luceafărul târziu pe colini, gardul alburii
începe să ardă, etc.*
(Vară albă, pag. 53).

În această strofă instrumentul suprarealist este întrebuințat cu destulă stăpânire. Mai ales ultimele două versuri închid câte o imagine deosebit de frumoasă. În alte locuri însă, el îngreunează expresia și omoară fiorul poetic, într-un mod foarte vitreg inspirației diafane și mulcome a autorului. Versurile devin adevărate șarade, care n-au nici măcar scuza unui ermetism de substanță. O mai atentă supraveghere a frazelor, a valorii de ansamblu și a imaginilor izolate și o mai cinstită decență față de expresia hiperbolică, ar limpezi aceste ape încă prea tulburi.

* * *

Poezia lui Teodor Scarlat din acest volum se impune în primul rând printr-o mare liniște interioară. Împăcarea în versul și în atmosfera tradiționalistă, în legănarea blândă și optimistă a câmpului și a peisajului românesc (titluri de poezii: *Străbunii*, *Tăietorul de lemne din munți*, *Cântecul carelor*, *Spicele*, *Țăranul își privește holdele*, *Drumul de țară*, etc. - toate având ceva plastic și pictural în ele), așa cum am cunoscut-o din *Șesuri natale* de Nichifor Crainic, din *Satul meu*, din *Florica* și din toată poezia limpede a lui Ion Pillat, a lui D. Ciurezu și a celorlalți gândiriști, îți lasă o impresie de sănătate morală și de pace sufletească, oarecum deosebite de zbuciumul și de cântările metafizice ale celorlalți poeți tineri. Teodor Scarlat a trecut de faza aproximativă a căutărilor de sine. Așa cum este, echilibrată

și mijlocie, de respirație mulcomă și restrânsă, poezia sa a ajuns la o expresie de maturitate, în măsură să-l definească. Nu are nimic revoluționar și puternic în ea, nici o notă de exclusivă originalitate nu o singularizează. Dar în concertul poeziei ogorului nostru, alături de modurile amintite mai sus (la care am mai putea aduga *Poeme simple* de Zaharia Stancu și, bineînțeles, *Pârgă* de V. Voiculescu, - încercând prin acesta nu să descifrăm anumite influențe, ci numai să stabilim un peisaj liric mai larg), Teodor Scarlat și-a dobândit un loc al său, cu scăderile și rigorile lui, bine delimitate. Volumul acesta reprezintă măsura ultimă până la care s-a ridicat poezia sa. Discursivă și uneori mult prea retorică, uzând până la platitudine de expresia directă, cu sectoare uzate și secătuite de sevă, el conține totuși unele bucăți definitive, în ținută de antologie. Cităm aceste strofe programatice, în care intenția de ansamblu a poetului este clar mărturisită:

*Cântecul carelor pe drumuri prăfuite,
Cântecul vântului de vară printre frunzarele adormite,
Cântecul macilor aprinși pe răzoare, cântecul sapei
în țarina fierbinte,
Cântecul lucios al secerei, cântecul care nu înșeală,
care nu minte;
Cântecul vindecător ca o rugăciune în nevoi,
Cântecul sfânt al brazdei, cântecul mătăsoaselor ploi;
Cântecul ierburilor și al miriștilor întomnate,
Cântecul plin al grânelor și al viilor îmbătate;
Cântecul spornic al batozelor, vara la treerat -
Cântecul de noapte al greierilor, sub cerul îngândurat;
Cântecul prigoanelor, prevestitor de ploaie, cântecul
dorului fugit
Depart, în fundul câmpului amurgit...*

O, cântec greu, a toate cuprinzător și a toate

*Harnic stăpân, te-abate spre mine, te-abate!
De mult te cunosc, de copil,
Din soare, din codri, din vânt...*

*Bătrâne vin, adu-mi-l,
Cântă, mi-l cântă, frate pământ!
(Chemarea de totdeauna, pag. 18).*

Versurile acestea formează un adevărat rezumat al volumului. Prelung și calm, fără întorsături stilistice și fără exagerări de lirism răsuflat, Teodor Scarlat ne dă un cântec al pământului străbun și al undulărilor galbene de vară, de pe întinsul ogoarelor noastre, liniștitor și însoțit, oarecum scaldat din veșnicie în apele cerului senin. Undele de vânt lin, ale amurgurilor potolite și ale nopților răcoroase, se mișcă încet și curgător, ca înseși versurile acestea lungi și fără ritm, în care autorul își încadrează conținutul liric. În asemenea condițiuni, cântarea sa ne apare firească și autentică, oricâte înrudiri ar avea cu poezia tradiționalistă, pe care o continuă.

Poate că autorul ar fi trebuit totuși să înlăture din cuprinsul volumului acele bucăți care, în afară de intenția lor de subiect, nu putem găsi nimic care să le justifice prezența. Sunt toate acele strofe, uniforme și cumiți, ținând mai mult de versificație decât de *poezie*, prin care se încearcă, într-un mod cu totul voit, să se completeze atmosfera generală a cărții, umplând unele goluri de inspirație. Uneori Teodor Scarlat își lucrează cu prea multă ușurință poeziile, în laboratorul său lipsind uneltele de cizelare și de minuțiozitate artistică, măsurătorile de nivel și de nuanțe, ale meșterului ales. Acest lucru îl așteptăm de la poezia sa de mine.

* * *

În ansamblul poeziei noastre de război, alături de Radu Gyr, Mircea Mărcoiu, Virgil Carianopol, Al. Gregorian și George Putneanu, - cei mai reprezentativi din câți cunoaștem până acuma, - cronicarul de mâine va trebui să menționeze și numele lui Teofil Lianu, autorul modestei plachete intitulată *Carte de cruciat* (se face asemănarea cu *Poeme pentru cruciați* de Al. Gregorian și cu *Balada cruciaților* de George Putneanu, noțiunea de *cruciat* semnificând desigur mai mult decât o coincidență). Cele câteva poezii câte cuprinde această plachetă au fost scrise sub influența imediată a experienței frontului, pe Care Teofil Lianu l-a făcut efectiv, în prima campanie, conform acestei note: *Am însemnat aceste versuri pe front, în campania din vara anului 1941. În gropile de pe dealul de vest - greu de holde verzi, al satului bucovinean Mușenița, în gropile dintr-un lan greu de sulfină înflorită de la est de Grigoriopol, în câmpul însângerat de la Mihailovka, apoi cel de la Vigoda, prin nesfârșitele lanuri de păpușoi și floarea soarelui din țara hatmanului Potcoavă, etc.* În acest peisaj natural, de mari frumuseți simple, atât de drag lui Teofil Lianu încă din volumele precedente (*Cer valah, Curcubeu peste țară, Cartea stihurilor*), împletit cu emoția dublă, a peripețiilor luptei și a elanului sufletesc sincer pentru cauza înaltă a războiului nostru, cuprinse sub titlul de *Psalmi*, nu sunt decât niște simple poezii religioase, scrise în ritm și în melodie populară, care nu prea au ce căuta în rând cu cele într-adevăr de *război*. Imitând până la monotonie și la inexpresivitate forma populară scurtă, a cântecului liric, aceste versificări nu adaugă nimic operei lui Teofil Lianu. De aceea, le lăsăm la o parte.

Câteva din poeziile de adevărată inspirație a frontului, desigur nu cele cu caracter politic tendențios prea evident, și deci, prea periferic (exemple: *Botezul de sânge, Liberatorilor*, etc. - ultima fiind cu totul răsuflată și imediată), ne atrag atenția cu o deosebită insistență. Poet liric prin excelență, de o sensibilitate bogată și dispunând de câteva posibilități de

expresie personală remarcabile, Teofil Lianu notează corect, în versuri echilibrate și clare, linia și culoarea peisajului și stările de suflet concomitente. Fără îndoială, această notație fâțișă și realistă, cu elemente de oboseală și de mizerie umană, se aseamănă foarte mult, ca și poezia lui Virgil Carianopol, bunăoară și a altora mai puțin cunoscuți, cu admirabilele *Poeme de război* ale lui Radu Gyr (pe care eu le socotesc cele mai puternice și mai evocatoare poezii de război dintre câte au apărut până în prezent). Iată un exemplu:

*Trec plumbii cum trec primăvara
În sbor cărăbușii; și cântă
Strident pe deasupra mânia
Și iarba sub fier se frământă.*

*Sbucnesc surzitor pretutindeni
Străfulgere scurte și dese
Și-n aerul greu de pucioasă
O pânză de moarte se țese.
Ca balta sub grindină multă
Tot câmpul se sbate-n furtună;
Văzduhul se vaieră-n flăcări
Și geme pământul și tună.*

*Soldatul căzut lângă mine
Cu scrâșnet țărâna o mușcă,
L-aud cum se duce din lume
Și fruntea mi-o razim de pușcă.*

(Atac la Mihailovka, II, pag. 20).

Poate colorile sunt mai reținute și expresia mai blândă, dar, în fond, tabloul acesta rămâne totuși o simplă copie după Radu Gyr. Altele sunt mult mai apropiate de original (ca: *Repaos*, *În marș*, etc.). Dincolo de influențe și de vecinătăți,

însă, poezia aceasta a lui Teofil Lianu conține aceleași vibrații sincere și adevărate, pe care le-am urmărit cu interes și în culegerile sale trecute. În acest sens ne-a preocupat.

(RFR, an. X, nr. 8, august 1943)

Camil Petrescu, *Transcedentia* (Extras din «Revista Fundațiilor Regale», București, 1943); Radu Gyr, *Poeme de război* (Editura Gorjan, București, 1942); Virgil Gheorghiu, *Pădure adormită* (Editura Prometeu, București, 1943); Ernest Bernea, *Colina lacrimilor* (Societatea Națională de Editură și Arte Grafice «Dacia Traiană», București, 1943).

Retipărite, cele șapte poeme cuprinse în acest ciclu reprezintă, cu toată rezerva lor, oarecum trecută, o notă de largă actualitate a poeziei noastre. Acel *tragic al cunoașterii*, - după cum, atât de definitiv le caracterizează D. Caracostea, - arderea aceea pe rugul suferințelor ultime care formează substanța însăși a poeziei lui Camil Petrescu, poate fi urmărită, în tonuri și răsufări de nuanțe diferite, în toată lirica noastră modernă. Este ceea ce Bazil Munteanu numește, vorbind de această lirică modernă, *abuz de metafizică*. Alături de zbuciumul religios de masivă umanitate din *Psalmii* lui Tudor Arghezi și de *căutările* potolite, de adânci rezonanțe folclorice, ale lui Lucian Blaga, poezia aceasta torturată, zbaterea aceasta de fluture în jurul lămpii aprinse, cu violențe de expresie și opriri brusce, de peregrin obosit, care formează notele caracteristice ale inspirației lui Camil Petrescu, împlinesc un peisaj poetic de înaltă tensiune, ridicând lirica noastră modernă pe trepte de egalitate cu întreaga spiritualitate a veacului. Dincolo de cadrul prea direct și prea imediat al emoțiilor psihologice și de notarea

impresiilor din afară, de arabesc sensibil, această poezie tinde tot mai mult să se apropie de întrebările din urmă, riscând poate, prin facilitatea și superficialitatea diletanților, să devină inexpresivă și seacă, dar, din atitudinea ei generală și prin cele câteva realizări de calitate, semnificând un grad de evidentă maturitate.

Poemele de față, - sau mai precis, poemul de față, - reprezintă o astfel de realizare. Zbuciumul sufletesc, de intensă coloratură filosofică, toată acea frământare înaltă, la care participă întreaga ființă a poetului și care formează conținutul acestui poem, nu este numai un clișeu de problematică generală cum sunt multe din poeziile de acest fel, scrise mai ales de tineri, ci o ardere și un climat metafizic autentic. Acest lucru se simte de la primele rânduri citite. Poetul, râvnind acele certitudini ultime spre care tinde orice problematică filosofică, de înțelegere a lumii, și a vieții și de participare la lumina veșniciei, experimentează în colori puternice toată gama renunțării umane. Aripile sale desfăcute uriaș spre cele patru puncte cardinale ale cunoașterii se lovesc de marginile impuse ale condiției noastre pământești, îndoindu-se în neputință. Este ceea ce, atât de pregnant, Camil Petrescu notează în aceste versuri:

*Ai vrea să strigi când gătu-i câlți și clei,
ai vrea să-alergi, ți-e trupul prins în teacă,
Cu mâna vrei să prinzi, dar e-n ulei,
și cazii în tine însuși: moarte seacă.*

*Prizonier al minții tale proprii,
de tine încerci zadarnic să te-apropii,
de logică și sens te vrei desprins,
spre insula din tine braț întins...*

O, de-ai putea fi șarpele din basm

*ca, răsucit în tine însuși, bale, spasm,
c-un salt, ca o vultură pân-la cer,
să te desprinzi, să rupi obezi de fier,*

*Când chiotul fără cuvânt descarcă
pământ deștelenit să vezi - și parcă
de aer amețit, cu tine cadă
în goluri repezite de cascadă
și călători și gânduri tari și barcă.*

*Din colivia logicei scăpată,
privighetoarea înnebunită cântă,
spre spații ce n-au sprijin, se avântă
încălecări de tril și fibre toată, etc.*

(Interioară, pag. 5-6).

Între rigorile rațiunii și ale logicii stringente și între spontaneitatea neconvențională, poetul nu poate alege un drum sigur. Întorcându-se mereu în el însuși, sau evadând în spațiile largi ale lumii din afară, «spații ce n-au sprijin», adică de pură creație fantezistă, el rămâne, până la urmă, la fel de singur în el însuși și la fel de neîmplinit. Idealul întrezărit, odată ajuns, nu este pe măsura așteptărilor care l-au făurit. Totul nu este decât o zbatere închisă, revenind mereu la punctul de plecare, un fel de învârtire într-un cerc vicios, care nu poate duce decât la disperare și la cinism imediat. Lumea întregă se aseamănă cu un disc uriaș, discul lui Newton, pe care sunt pictate cele șapte culori, ale spectrului solar, dar care, învârtindu-se mereu, împins de o forță străină de noi, nu prezintă ochilor noștri decât o singură culoare albă, înșelându-ne. Ochiul și gândul nu pot alege adevărul. Poetul zice:

*Trimite-ți gândul galben să aleagă
din praf, bob de nisip și bob de mei.*

*Trimite-ți gândul înainte dacă vrei,
și dacă poți, acolo unde zarea se încheagă
din aer întuneric și din gol,
la începutul nesfârșitului ocol.*

*Te uită, destrămarea norilor
măimuțărește drumul călătorilor...
în goana nesfârșită a bieților
ca înc-odată jocul alb al ielelor.*

*Lumina-i argintie în lumină sură.
În apa cât e zarea, cotitură,
de apă desenează drum
cu el se împletește mintea-acum.*

*Răstoarnă: ceru-i verde, câmpia e albastră;
Să poți să fi dincoace de magica fereastră.
Să poți vedea deodată moneda în două fețe.
să fii unde ți-e gândul și să te vezi apoi
în locu-n care acuma ești prins ca între ostrețe...
trimite în lume umbra, cercând să te desdoi, etc.
(Aspecte, pag. 4-5).*

Imaginile și aspectele imediate se succed astfel într-un ritm obsedant, momind gândul cu adevăruri la întâmplare și compromițând ideea ultimă de absolut (mai flexibili și mai «înțelegători», modernii au renunțat, de fapt, la adevărul absolut, mulțumindu-se, resemnați, cu aceste adevăruri la întâmplare, adevăruri de moment, imediate). Este natural ca această constatare să ducă la pesimism și la amărăciune de substanță.

Totuși, cu toată această tematică grea, de certă filosofie, poezia lui Camil Petrescu nu este nici didactică și nici prea încărcată. Ea nu este un tratat de metafizică în versuri și nici un manifest sunător în vânt. Totul este autentic și trăit în această

poezie, nimic nu este poză filosofardă și notă comună. Aceasta este calitatea cea mai de preț și punctul de plecare al oricărei poezii filosofice. Fără de ea, versul se împotmolește și cade, prea slab pentru a purta sarcinile unui conținut atât de încărcat. Este ceea ce, cu ușurință, putem vedea, mai ales acum, în jurul nostru. *Abuzul de metafizică* a impus poeziei noastre de ultimă oră, celei tinere îndeosebi, un timbru grav și pretențios, de problematică filosofică, de cele mai multe ori fără să fie susținută în adânc și lipsit de autenticitate. Nimic nu este mai periculos și mai fad decât superficialitatea îmbrăcată în haine de gală și decât temele cu majuscule pe buze de nechemăți. Poezia lui Camil Petrescu se impune cu atât mai mult.

A doua calitate a ciclului de față, decurgând firesc din prima, este stricta adecvare a expresiei la conținut. Tonul general al poeziei lui Camil Petrescu, de gravitate și de problematică înaltă, fiind sincer și autentic, versul nu este silnic și construit. Ținuta lui este decentă și nobilă, de riguroasă funcție poetică, fugind de emfază și discursivitate. Imagini puternice și tari, sinteze plastice întregi, necăutate și neexpuse în vitrină, fără efecte ermetice de clișeu, susțin mereu proaspătă seva poetică. Un ton amar și reținut, de om ajuns la convingeri definitive, nu odată recurgând la expresii și la locuțiuni comune, învâluie această poezie într-o negură tomnatică de cinism realist. Iată, bunăoară, până la ce dureroase ironii, experimentate pe cont propriu, este scoborâtă iubirea, ca ideal ratat și neputincios, în sens ultim:

*Vorbe mari ca zburătoare colorate de foiță
vorbe milostive ca într-o umbră de troiță.
Poți să începi cu orice filă din idilă,
inima să ți-o arunci ca pe o bilă
acrobatul. Brațu întors s-o prindă pe la spate,
să descrie flori pe linii înstelate
jocul ei în jurul tău. Dar simți că rece*

9 și cu 1 fac tot 10

*Doare un butoi întors, curentul s-a oprit;
automat în tot orașul au încremenit
tramvaiele pe linie. Întorci și iar
tramvaiele se mișcă tutelar.*

*Pornește înainte înzorzonat un cățeluș,
se leagănă fudul în haina lui de pluș...
pornește pe alee fericit,
dar când stăpâna s-a oprit,
cu capu-ntors a stat și el,
căci fantezia nu i-a fost decât exces de zel.*

(Iubire, pag. 8).

Tonul acesta de amărăciune definitivă, de neputință în ideal, cercul acesta închis (prima poezie din volum este intitulată simbolic *Cercul*) al imposibilităților umane, ca experiență directă și, ca proces de cunoaștere, dă poeziei lui Camil Petrescu un accent sumbru, de umanitate deznădăjduită, tristă și pesimistă, în plin acord cu veacul. Înrudirile cu naturalismul modern, alambicate prin problematica filosofică cea mai acută, o apropie fiecareia dintre noi. Alături de *tragicul faptei*, pe care astăzi, mai mult decât oricând îl trăim cu toții, acest *tragic al cunoașterii*, al lucidității dezolante, împlinește peisajul vieții noastre moderne. Este ceea ce, cu atâta evidență, ne arată literatura zilei, indiferent de valoarea ei artistică, de durată, atât de atentă de a descrie amănunțit mizeriile vieții imediate și în a filozofa pesimist pe marginea acestei vieți. D. Caracostea, cu intuiția critică precisă care-l caracterizează, a fixat în margini concise, la retipărirea lor în *Revista Fundațiilor Regale*, sensul de severă maturitate literară al acestor poezii. Personalitatea lui Camil Petrescu, atât de singular conturată și, atât de riguros

izolată de superficialitățile curente, este cu evidență mărturisită în ele.

* * *

Ceea ce ne atrage de la început în poezia de război a lui Radu Gyr este bogata ei umanitate, mănunchiul acela de simțăminte comune, de dureri și de realități imediate, care naște în sufletul nostru un larg sentiment de compasiune. Cu acele nesfârșite resurse verbale, pe care le cunoaștem din opera trecută a poetului, aceste poeme de război evocă în toată stringența lor neagră, câteva tablouri trăite pe front, câteva scene de o duiosie incomparabilă și de o autenticitate care exclude poza și grandomania obișnuită a poeziilor de război. Totul este aici izvorât dintr-o sensibilitate directă, un ecou sincer al unor situații aieva. Nu știu dacă poetul Radu Gyr, care a fost și a luptat efectiv pe front, a trăit exact în forma în care le prezintă aici, toate scenele descrise, dar chiar dacă nu le-a trăit așa, ele își capătă prin aceste poezii o valoare de riguroasă realitate. Marea sensibilitate a lui Radu Gyr, printre cele mai bogate și mai semnificative din toată poezia noastră de astăzi, a găsit în aceste poeme o poartă larg deschisă, năvălind în valuri pline, în versurile atât de ușoare și atât de direct construite. Poezia este astfel uimitor de simplă și de «curgătoare», lipsită de excesive unelte artistice. Ea se încheagă natural și firesc, îmbrăcând în haina cea mai potrivită relațiile care au determinat-o.

Instrumentele de lucru ale poetului sunt exclusiv realiste. El nu face altceva decât să noteze direct, ca într-un jurnal de campanie, câteva scene trăite și câteva stări de suflet adecvate. Metoda este dintre cele mai simple și mai sincere. Cu atât mai mare este efectul acestei poezii de strictă necesitate. Un poet fără talentul lui Radu Gyr ar fi căzut repede în clișeu și în banalitate. Acest lucru se poate vedea din celelalte poeme de

război apărute, în majoritatea lui întrebuițând aceeași metodă. nefiind însă susținute de o sensibilitate autentică și autorii lor nedispunând de resurse poetice și verbale suficiente, aceste poezii, în afară de câteva excepții (George Putneanu, Horia Nițulescu, Mircea Mărcoiu, etc.), se pierd într-o apă comună, care le șterge și le anulează. Influența lui Radu Gyr a ajuns de pe acum copleșitoare (Virgil Cărianopol, Petre Paulescu, Teofil Lianu). În poemele de față însă, totul fiind bogăție și autenticitate, instrumentul realist este firesc și necesar. Iată, binăoară, acest tablou de o înduioșătoare mizerie umană:

*Zăcem și trândăvim de două zile
în satul ars și spart de proiectile.
Pe fundul ăsta stup ca o găoace,
întreg batalionul «se reface».
Cum stăm prin curți, pe resturi de gunoaie,
părem dospțiți din cărămizi și paie.
Simțim, adânc, în oase cum se trage,
și în carne, frigul putred din bârloage.
Depart, câmpul susură litanii,
Sburdăm, ieșiți din găuri, ca guzganii.
Ne gudurăm sub soare leșiatic,
în vântul lănced cu miros sălbatic.
Câțiva se lae lung și pe cămașe
omoară urma gropilor vrăjmașe.
Apoi rămân cu ochii duși departe,
în amintire, poate, sau în moarte...
Obrajii ard, cu pâlpâiri încete
sucim tutun în zdrențe de gazete,
căscăm alene, curățăm gamele,
ne descălțăm de humă și obiele,
zâmbim mirați spre zarea dimpotrivă,
sau lustruim bocancii cu salivă, etc.*

(Cantonament, pp. 19-20).

Pe aceeași linie putem aminti bucățile: *Noroiul*, *Mormintele*, *Sat în stepă*, *Spiritul de campanie*, *Zăcem aici*, etc., în care descrierea naturalistă, a mizeriilor umane și a peisajului dezolant al războiului, se impune cu masivitate. Uneori, o imagine fericită ca un colț de cer luminat de soare în mijlocul unei furtuni, sau ca un sunet de flaut duios într-o melodie prea tristă, înseninează aceste tablouri, mărindu-le, prin acest element de contrast, efectul. Așa sunt poeziile: *Lădița cu jucării*, *Vigoda* și alte câteva. Este imposibil să citești aceste poezii fără să îți se umezească ochii. Sensibilitatea exclusivă a poetului și-a găsit aici, punând față în față două tablouri de viață, unul negru și urât, al războiului, și celălalt senin și pur, al copilăriei, o modalitate de expresie foarte puternică. Moda nu este, desigur, nouă. Romanticismul, mai ales, a uzat de ea în toate marile capodopere.

Altă latură a poeziei de război a lui Radu Gyr, care trebuie subliniată, este lipsa ei de tendință. De obicei, acest fel de poezie, în dorința de a fi neapărat patriotică, păcătuiește prin sonoritatea ei goală și prin umflături de stil de cea mai neplăcută conveniență. Sub masca patriotismului, s-au ascuns totdeauna false talente. Este ceea ce se întâmplă acum cu poezia Ardealului și cu poezia de război. Radu Gyr, însă, știe să împace sentimentul patriotic cu arta poetică, fără să facă concesii unuia sau celeilalte. Poezia sa, atât cea din volumul de față cât și cea publicată prin alte locuri, constituie un exemplu desăvârșit că aceste două sentimente nu se exclud, atunci când cel care scrie dispune de resurse adevărate.

Din toate aceste motive, consider *Poemele de război* ale lui Radu Gyr expresia cea mai înaltă la care s-a ridicat poezia noastră de război până în prezent.

* * *

Virgil Gheorghiu este un poet larg și stelar, de pură inspirație agrestă. Poeziile sale ne transportă într-un peisaj fără conture, de înalte vecinătăți simbolice și de nedefinită atmosferă lunară. Totul aici este litanie și cântec, albă irizare de vis și de melodie interioară. Indiferent de conținutul lor ideativ, aceste poezii au darul să definească de la început un temperament poetic firav și melancolic, de plutire îngerească peste realitățile grosolane ale vieții și de zbor continuu în spații diafane. Dintre toți poeții noștri tineri, Virgil Gheorghiu este, poate, cel mai «poet» și cel mai fără aderențe la întâmplările din afară. Lumea lui firească este o lume a melodiei potolită și a tristeților nedefinite, unduioasă și fluidă, ca o muzică suprafirească. Nu întâmplător este în același timp un mare iubitor al muzicii și un distins interpret al capodoperelor ei.

Pădure adormită cuprinde câteva poeme de o bogată sensibilitate adolescentă, însemnări largi și neconvenționale, libere și firești, în haina lor poetică, pe marginea dragostei și a copilăriei. Străin de contingentele vieții de toate zilele, retras și singuratic, poetul evocă în trăsături de melodie domoală, peisajele albe ale anilor trecuți și ale visurilor diafane. «Băiatul» acesta tăcut, «cu cearcăne și fără îndrăzneală», - după cum singur se caracterizează, - a purtat în suflet o mare așteptare de vis, rătăcind prin dumbrăvi și printre oameni, ca un cântec neauzit decât de sine însuși. Grav și palid, prieten cu luna și cu serile melancolice de vară, copilul de atunci nu era făcut decât pentru poezie și pentru cântec. De aceea, poetul de acum, mai singuratic și mai neînțeleș în lumea cea mare, nu-și găsește alt refugiu decât în copilărie. Poezii ca: *Augustin Meaulnes*, *Amintirea fără seamăn*, *Cântec vechi*, *Andersen*, *Casa din vis*, prin titlul lor însuși delimitând un peisaj poetic de predilecție, ne transportă în această lume trecută și ideală a copilăriei, loc de refugiu și simbol etern al tuturor poezilor adevărați. Dragostea însăși, pe care Virgil Gheorghiu o cântă în tonuri de litanie de

seară, este proiectată în această lume a copilăriei și a visului. Una dintre cele mai frumoase poezii de dragoste pe care am avut norocul să le citesc în ultima vreme, este, în acest sens, următoarea:

*Poate în marginile lumii, undeva,
Meșterii mai lucrează casa noastră viitoare;
Îi taie ferestre, întinde pridvoare
Și însemnează locul unde ai să arunci
Podoabele din noaptea de atunci,
Când voi crede aieva în bucurii aflate
Și-am să-ți fiu ușor ca neaua lebedei plecate.*

*Zâna livezii ne va întinde tacâmuri cerești
Și în ele toate bunurile pământești.
În leagăn doar spre ziuă am să-ți aduc aminte
Cum somnul ca un ogar îți stă la picioare
cuminte.*

*Dacă alte îndemnuri de zefir
Spre megieș răzor
Îți vor clinti din mână fusul,
Eu voi rămâne veșnic la capătul de fir,
Și-om fi legați prin dor
Ca răsăritul cu apusul.*

*Vânturi colindătoare
Veneau cu glas de ursitoare
Vuind ca-n toamnele rele de ieri:
Casa din vis nu-i nicăieri...*

(*Casa din vis*, pag. 23).

Acesta este cadrul obișnuit al poeziilor lui Virgil Gheorghiu. Peisajul de vis, larg și imperios, determină un vers nesilit și curgător, lipsit de rigorile ritmului și ale rimei. Sunt

răsufători nestânjenite, ale căror perioade ritmice corespund cu exclusivitate tensiunii interioare, ignorând în mod conștient arta poetică mecanică. Ceva din Lucian Blaga, ca tonalitate generală și ca atmosferă de vis și taină, accentuează această risipire largă. Un volum mai vechi al lui Virgil Gheorghiu, premiat de Fundațiile Regale, este intitulat, în stil blagian, *Marea vânătoare*. La fel sunt și aceste versuri:

*Și-a fost Măre pe tărâm
Nevăzută fulguire albastră,
Trecere de pasăre măiastră.*
(*Povestea de pe urmă*, pag. 21).

Acestea nu sunt însă decât interferențe accidentale, care ne ajută să pătrundem lirica lui Virgil Gheorghiu, prin comparație și prin alăturare. De o influență nu poate fi vorba.

În consecință, prin această nouă culegere de poeme, - a cincea din cariera lui Virgil Gheorghiu, (celelalte: *Febre*, *Marea vânătoare*, *Tărâmul celălalt*, *Cântece de faun*), - poetul își definește în linii de strictă demarcație, locul său în poezia noastră de astăzi. Acest loc, după cum s-a accentuat de toată lirica literară, poate fi socotit de pe acum un loc de frunte.

* * *

*Iar zarea privește cu ochi de inele
Un câmp semănat cu dor nelumesc.*
(*Floare înrudită*, pag. 31).

Această nouă carte de poezii a lui Ernest Bernea se impune așadar prin efuziunile sufletești de sinceră vibrație poetică, pe care le comunică, precum și prin nota ei generală, de echilibru și de resemnare matură, în formele de vers și expresie,

pe linia tradițională a poeziei clasice. *Poetul* se mărturisește cu prisosință, chiar și în scăderile sale.

(RFR, an. X, nr. 9, septembrie 1943)

**Ion Pillat: *Asfodela* (Edițiile «Ausonia», București, 1943);
Magda Isanos: *Poezii* (Institutul de Arte Grafice «Bravo»,
Iași, 1943); Emil Vora: *Înalte vânturi* («Bucovina», I.E.
Torouțiu, București, 1943).**

Noul volum al lui Ion Pillat, publicat, cu ocazia împlinirii a 50 de ani din viața sa, de N.I. Herescu, cuprinde 55 de poezii, alese din volumele sale mai vechi: *Grădina între ziduri*, *Limpezimi*, *Caetul verde*, *Pasărea de lut*, *Scutul Minervei*, *Țărm pierdut* și *Împlinire*, precum și unele nepublicate încă în volum. N.I. Herescu mărturisește în prefață: *M-am socotit dator să mă ocup eu de publicarea unui volum antologic în care să se oglindească icoana poeziei lui (Ion Pillat) din epoca de deplină maturitate poetică* (pag. 7). În urma călătoriilor făcute de poet în Grecia, sub influența directă a «miracolului elin», această epocă se caracterizează printr-o limpezire a stilului și a expresiei poetice și printr-un echilibru interior de tip clasic. Temperament potolit și senin, departe de frământările și de rupturile sufletești ale veacului, Ion Pillat pășește pe pământul vechi al Greciei cu acea emoție a marilor regăsiri care echivalează, după cum el însuși mărturisește, o adevărată «revelație sufletească». De-acum, întreaga sa poezie, regăsită în peisajul ei firesc, va purta pecetea influenței grecești. De altfel Ion Pillat notează, în legătură cu această călătorie, următoarele: *Inițierea mea grecească, de Paști 1927, a fost urmată de o alta mai lungă și mai completă, exact zece ani mai târziu, care mă ducea nu*

numai la Athena și împrejurimi, dar și în Peloponez, până la Epidaur, Sparta și Olympia, urmată de o altă excursie la neuitatul Delfi. Aceste călătorii, vizitarea templelor și muzeelor din Athena, Acrocorint, Olympia și Delfi, a teatrului din Epidaur, a coloanelor de pe capul Sunium, a ruinelor ciclopeene, de la Mykene, - priveliștea Helladei, a Mării Egee și a insulelor sale, toate aceste minuni, deși sorbite cu patimă și trăite cu intensitatea neofitului, nu s-ar fi adâncit atât de mult în sufletul meu, de n-aș fi avut pentru ele comprehensiunea mai matură a vârstei; căci arta clasică, în opoziție cu cea romantică, fecundată de vis, îți pretinde experiența vieții reale și se cere pregătită și desăvârșită prin studii și lecturi. Descoperirea Helladei și a artei sale, a sculpturii eline și a templului grec în special, a fost un eveniment capital în viața mea. Îndrăznesc să cred că am trăit-o cu prospețime și cu un entuziasm mai aproape de acela al unui contemporan al Renașterii decât al unuia din epoca noastră. Mi-am regăsit sentimentele de atunci, deschizând, mult mai târziu, «Italienische Reise» a lui Goethe. Cred că toată poezia mea, de la **Caietul verde** încoace, a fost influențată de miracolul elin (**Mărturisiri**, Revista Fundațiilor Regale, Febr. 1942, pag. 286).

Această poezie de luminoasă maturitate, de ecouri directe a peisajului grecesc și al lumii antice, formează materialul volumului de față. *Asfodela*, - floarea morții, - titlul atât de frumos care o cuprinde, este un simbol delicat al vieții tinere și veșnic nouă, ce crește încă și astăzi printre ruinele trecutului glorios al Greciei. De fapt, recurgând la elemente cunoscute de comparație, aceste poezii reeditează - după cum am notat și cu ocazia prezentării volumului de sonete *Împlinire*, - experiența poeziei neoclasică parnasiene, amintindu-l, mai ales, pe José Maria de Hérédia. Suflet potolit și clar, străin de frământările nebuloase ale lumii de azi și fără aderențe la simbolismul tot mai confuz al poeziei moderne, Ion Pillat era oarecum chemat, prin destin, să îplinească această operă de largă echilibrare,

contribuind, chiar dacă n-ar apărea acest lucru încă destul de evident, la maturizarea poeziei noastre actuale. Printr-o muncă tăcută și încrezătoare, fără salturi zgomotoase și fără străluciri de o clipă, cariera sa poetică s-a încheiat încet și sigur, ajungând abia acum, în pragul apusului, la recunoașterea adevăratei ei semnificații. Ion Pillat nu este un poet al noutății și al zbuciumului romantic. Tonul împăcat al versurilor sale, linia dreaptă și neîntreruptă a emoției poetice, depășind cadrul comun nu prin violență și prin intensitate, ci numai prin distincție și prin nuanțare de suprafață, nu puteau impresiona imaginația galopantă și sufletul clocotitor al generațiilor tinere. De aceea, Ion Pillat s-a impus atenției acestor generații doar printr-o latură complimentară a personalității sale poetice. Dacă n-ar fi fost mișcarea, oarecum cu caracter reacționar, a tradiționalismului autohton, cristalizată în jurul revistei *Gândirea*, căreia Ion Pillat i s-a alăturat cu convingere încă din primul moment, această poezie elegantă și statuară, venind parcă printre noi din vremurile senine de altădată, ar fi rămas multă vreme în umbră. Poetul nu venea cu steagurile de colori țipătoare ale veacului. Semnele sale erau limpezimea și linia dreaptă, întinderea în suprafață și armonia consolatoare. Nimic din demonismul imprecis al sufletului modern, și al atitudinii sale în fața vieții și a lumii. Totul era aici măsurat și încadrat în limite, cântărit și cioplit cu dalta. Este semnificativ, din acest punct de vedere, întregul ciclu intitulat *Scutul Minervei* (apărut în 1933). Citez acest sonet care poate fi socotit ca o adevărată *Ars poetica*:

*Pe mări nu poate vasul să zboare, dacă vântul
În pânze **chibzuite** nu-și frânge vlaga lui,
Și drumul s-așterne în goana gândului
Fugarul, doar când **frâul** i-a stăpânit avântul.*

*Din liră ca să învie, deplin și proaspăt, cântul,
Pe coarde numărate ești nevoit să-l sui
Și nu se schimbă piatra informă în statui*

De n-o lovești cu dalta. La fel e și cuvântul.

*Năuci, să creadă Sciții că bâlciul e-un spectacol,
Că-n lire nestrunite dorm melodii adânci,
Că-n vorbe ne-nțelese se-adună un oracol.*

*Adevărata artă de alte minți se-alege:
Nu pâlpâie în noaptea desișului, pe stânci
În soarele Minervei scânteie alba-i lege.*

Acest sonet mărturisește exact atitudinea artistică a lui Ion Pillat. Poeziile sale, mai ales cele din ultima vreme și, cu atât mai mult, cele adunate în volumul de față, sunt scrise toate într-o formă precisă, statuară, expresii ca: *pânze chibzuite*, *coarde numărate*, etc. reprezentând o îndelungă experiență poetică. *Inițierea grecească* a lui Ion Pillat, - după cum îi place poetului să se exprime, - nu este așadar altceva decât o regăsire într-o atmosferă firească și o răscolire a unui fond interior caracteristic. Poetul era sortit de la natură, prin însăși structura sa sufletească, să se realizeze în acest peisaj neoclasic, cu aderențe de substanță la seninătatea antică.

Aceasta este o constatare primordială. De obicei, poeziile inspirate din peisajul antic, decad totdeauna într-un prețiozism de clișeu, cu imagini tip, folosind comparațiunea nobilă și meditația quasi-melancolică pe marginea ruinelor civilizațiilor moarte. În felul acesta ele capătă de la început un caracter fals, de snobism intelectual și de nesinceritate. În definitiv, câți dintre cei care au avut norocul să viziteze, ca și Ion Pillat, acele locuri de sfântă amintire a geniului european mediteranian, din Hellada și Roma, nu s-au simțit obligați în sufletul lor să-și noteze impresiile și emoțiile trăite, în jurnale de călătorie și în poezii de acest fel? Mii de volume sunt răspândite prin toate bibliotecile lumii. La noi, seninul Alecsandri, Duiliu Zamfirescu, N. Davidescu, pentru a nu aminti decât pe cei mai cunoscuți, au

creat un astfel de precedent, cu notorietate. Ceea ce se impune însă în poezia neoclasică a lui Ion Pillat, peste acest material de comparație, este marea ei sinceritate, acordul acela perfect dintre inspirație și convingerile intime ale poetului, fără de care poezia devine fadă și exterioară, mai mult construită decât izvorâtă din suflet. Când Ion Pillat notează, într-un frumos sonet din *Scutul Minervei*, acest caracteristic vers de auto-definire:

Senina fericire puțin îngândurată

avem parcă în față întreaga sa atitudine de viață, climatul sufletesc de nobilă și pură cumișenie clasică, din care a luat naștere poezia lui toată. Această înțelepciune veche, de împăcare cu lumea și cu stihiiile, de senină și înțelegătoare resemnare în umanitatea firească, oricât ar fi ea de străină de veacul nostru și de zbuciumul dionisiac al generațiilor moderne, formează în poezia noastră o insulă singulară, cu atât mai frumoasă cu cât este mai îndepărată de zgomotul zilei. Poetul zice:

*Adăpostit sub scutul Minervei stau deoparte
La umbra unui dafin ce n-are veștejiri,
De gloria lumească, de secile vrăjiri
A vremii-nșelătoare totuna de departe.*

*Adun pământ și plante și oameni într-o carte
Înaltă în simțire, bogat-n zugrăviri.
Din vechile otrăvuri făcut-am isbăviri,
Din turbure viață, armonioase arte.*

Cine cunoaște cât de puțin viața retrasă a lui Ion Pillat, munca sa închinată exclusiv poeziei și gândului frumos, își va da ușor seama că aceste versuri nu sunt numai o căutată formulă de auto-însingurare, așa cum ne-a obișnuit în bună parte poezia de astăzi, cu resemnări și singurătăți impuse, ci ele reprezintă o

mărturisire ruptă direct din suflet. Nota aceasta de mare sinceritate și de cinste poetică, este singura în măsură să salveze multele versuri monotone și plate, fără nici o valoare expresivă, pe care le putem întâlni în toată opera poetică a lui Ion Pillat.

Cu acest suflet de aderență nativă, poetul străbate peisajul grecesc în deplină identificare. Inspirația sa cuprinde totul: peisajul felurit al Helladei; ruinele și operele sale de artă, mai ales statuile și templul grecesc, cu minunatele sale coloane de marmură; muntele singuratic Hymet, lipsit de zadarnice podoabe umane; templul de la Sunium, așezat «sus, pe țârm abrupt»; mănăstirea Dafni, Acrocorint, Epidaur, Olympia, Delfi; precum și numeroase aspecte de viață antică, păstrate încă și astăzi, ca: păstorii de oi și de capre, mai ales de capre, pescarii, etc. O poezie mai nouă, publicată în *Revista Fundațiilor Regale* din ianuarie 1943, este închinată în întregime *Caprelor* vechii Hellade. O reproducem aici pentru culoarea ei caracteristică:

*Pe mușii arizi ai Grechiei cu miros de dafin și cimbru,
De unde privirea cuprinde azururi de mare în zări,
Vă văd nostalgica turmă răslețită întotdeauna,
Voi, capre cu ochi de muiere, voi, țapi cu bărbi de
monahi.*

*Oierul să-și pască alene poporul de oi uniforme,
Sunând din fluier, la umbră, sub fagul bucolic, prelung.
Prin stânci proptite de soare, pe râpe bătute de vânturi,
Să pot păstori fantezia în voie, căprar mă doresc.*

*Talazul a dat pe Afrodita, să fie ca marea cu toane
Femeea și nu, cum ne minte, ieșită din coastă de om.
Dar capra, izvorul acesta de atice grații și salturi,
Ce aeriană zeiță, jucând pe ce val, o-născu?*

*Sau poate chiar tu, Poezie, i-ai fost și mamă și doică,
Din piatră în piatră de sare mai sprintenă ca un dactil,*

*De stă cu ochii ei galeși, vicleni și adânci ca Amorul,
Privindu-mă epigramatic cu duh de străvechi elegii.*

Elementele de pastel și de descripție realistă a peisajului se întrepătrund, după modelul acestei poezii, cu adânci reflecții de atitudini sufletești ale poetului, poezia devenind astfel mai bogată și mai în adânc umană. Notațiile din afară, de pur jurnal de călătorie, capătă prin această participare interioară un colorit mai pretențios și o melodie cu profunzimi mai apropiate de noi. Poetul nu privește peisajul grecesc cu un ochi iscoditor de excursionist modern, văzând totul dinafară, ca printr-un ochian care mărește și apropie priveliști anume alese. El se identifică în adâncime cu acest peisaj, ajungând, după cum îi stă bine unui poet adevărat, la esențe nepieritoare. Înalta înțelepciune a lumii antice, acel olimpianism ultim, în fața încercărilor și a nesiguranțelor vieții, «senina fericire puțin îngândurată» a miracolului clasic, devin în poezia lui Ion Pillat atitudini sufletești personale, în măsură să definească un temperament poetic și un conținut uman.

Astfel, profilul personalității artistice a lui Ion Pillat ne apare cu deosebire conturat în aceste bucăți de antologie. N.I. Herescu a reunit în acest volum tot ceea ce caracterizează în adânc poezia și personalitatea lui Ion Pillat. Putem încheia cu vorbele: *Căci aceasta e poezia de acum a lui Ion Pillat: o poezie a maturității; deopotrivă a maturității sufletești și a maturității poetice, ca și, s-o spunem cu legitimă mândrie, a maturității la care, prin el și prin alți câțiva poeți contemporani, a ajuns poezia românească* (pag. 15).

* * *

Volumul de debut al Magdei Isanos, cu toate influențele puternice din Tudor Arghezi, din Emil Botta și din întreaga

poezie a epocii, aduce un climat sufletesc și o anumită prospețime a expresiei, în măsură să definească, de pe acum, o mare sensibilitate poetică și un potențial de originalitate remarcabil. Cunoscută încă de mulți ani, din poeziile pe care le publica în revistele ieșene și în unele din Capitală (poezia de lungă respirație intitulată *Poemul femeii care iubea primăvara*, apărută în anul acesta în coloanele *Vremii*, a fost remarcată în mod deosebit de întreaga noastră presă literară), Magda Isanos a pregătit acest volum pe îndelete, semnificând, prin însăși această grijă și această răbdare de atelier, o conștiiță poetică de o maturitate oarecum singulară în arena scrisului nostru grăbit de astăzi. Astfel, cele câteva îndrăzneli și ieșiri de stil și de concepție, pe care le putem sublinia pe ici, pe colo, de la cea dintâi lectură a acestei cărți, nu se datoresc nici diletantismului superficial de primă tinerețe și nici unei necesități interioare de poză, menită să acopere o lipsă de substanță adevărată. Impresia categorică, indiferent de scăderile sale de amănunt, pe care ți-o lasă întregul volum (titlu onest, sobru și pretențios, *Poezii* este el însuși un indiciu inițial), este de la prima poezie definitorie, deci. Iată un exemplu care rezumă, în termeni adevărați, elanurile sufletești și zbaterile de conținut, în linii de artă poetică, ale Magdei Isanos:

*Cine va cânta cântecul mare
în care să-ncapă pământul și toate
lucrurile blânde și întunecate,
rădăcini, amintiri amare?*

*Un cântec aproape neauzit
prin care să poată turmele trece -
și seara să crească înaltă și rece,
un cântec de pom desfrunzit.*

Lumină, lumină, din nou tu cazi

*și cântecul vieții n-a răsunat.
mereu cheltuindu-mă-n timpul bogat
eu sunt ca un cer printre brazi.*

***Trebuie să preamăresc ceva și să mor.
Slavă pământului plin de morminte...
Trebuie să scriu cu puține cuvinte
de țarini și oamenii lor.***

(*Cine va cânta*, p. 9).

Astfel, *cu puține cuvinte*, stăpânindu-și cu o splendidă decență matură elanul interior, poeta își cântă bucuriile și amarurile sufletului, zbaterile și incertitudinile vârstei, colorile variate ale anilor și, uneori (ca în poezia *Ion*), fața aspră a realităților noastre istorice și sociale, realizând un cântec unic, mereu *al său* și mereu plin de sevă autentică. Mi se pare chiar că dintre cele câteva volume de poezie tânără câte au apărut în anul acesta, Magda Isanos ne oferă în aceste *Poezii* darul poetic cel mai de seamă. Înseși influențele, de atmosferă și de expresie hiperbolică, sub cerul cărora au crescut, dau o notă aparte versurilor sale. Iată bunăoară, această minunată personificare simbolică, în genul lui Emil Botta:

*Ploaia de primăvară singură,
cu sulii și cu chivără,
a trecut prin pădure la pas,
pe calul ei verde.*

*În glumă-mplinind minunile
mugurii pocneau ca alunele,
și-atingându-i haina și părul
înfloreă măcieșul și mărul.*

Cu platoșă strălucind și cu pene

*deasupra coifului său, alene,
cumpănindu-se și visând războaie,
trecea tânăra ploaie.*

*Gorunii spuneau: «Făt-Frumos,
dă-te de pe calul tău jos,
Aici doarme pajura și balaurul
strălucind la soare ca aurul».
Sub copite, sub potcoave mici,
se trezeau popoare de furnici.*

*Un melc mare auzea din casă.
iarba cum crește grasă.*

*Se făcea senin, mai senin,
Cavalerul pălea ca un crin,
Nu i se vedea coiful nici fața.
Îl fura soarele, ceața.*

*Calul cădea în genunchi și cădea
sulița în vârf cu o stea.
Numai steagul în zare se vede,
pentru cine nu crede.*

(Cavalerul, p. 31).

Poezia este deosebit de frumoasă și semnificativă pentru talentul Magdei Isanos, cu tot amestecul Emil Botta-Arghezi, atât de vizibil. Același lucru îl putem spune și despre bucățile cuprinse sub titlul *Spital*. Iată un autentic Arghezi (*Flori de mucigai*):

*Și Maica Domnului a venit. (Albastră
Era haina ei ca o icoană).
A luat de pe masă o cană*

*Și-a dat să bea soldatului din stânga
noastră.*

*Apoi s-a așezat mai departe
Cu fruntea plecată,
Înconjurată de raze ca-n carte
Și-ngândurată.*

*Și nu știu cine-a zis:
«E un vis»...*

Exemplele ar putea fi înmulțite. Ne oprim aici, însemnând părerea noastră, totuși, cu atât mai mult, că Magda Isanos este o poetă de adevărată substanță.

* * *

Emil Vora a scris până în prezent patru volume de poezie: *Floare amară* (1936), *Fântânile tăcerii* (1940), *Cartea plecărilor* (1941) și aceste ultime *Înalte vânturi* (1943). Fără o personalitate poetică deosebită, mai mult pierzându-se în lirismul larg și nelămurit al epocii, aceste culegeri aduceau o sensibilitate remarcabilă, pe linia lui Rainer Marie Rilke, a lui Lucian Blaga și a întregii atmosfere ce s-a creat în jurul lor.

Înalte vânturi reprezintă totuși o expresie deosebită. Aceleași influențe, mai ales cea a lui Rilke, sunt covârșitoare și în aceste poezii. Emil Vora a încercat însă, peste acest material sufletesc de certă formație livrescă, o puternică experiență nouă: frontul. Scrise imediat, în diferitele etape ale acestei grele aventuri spirituale, (fiecare bucată are, jos, însemnată, data și localitatea unde a fost scrisă), aceste poezii au un accent de o mai autentică sinceritate, sensibilitatea bogată a autorului curgând lent, în versuri clare și firești, fără riscuri stilistice și fără forțări de expresie. O emoție densă și profundă, cu

vecinătăți metafizice și umane, de respirație întinsă, susține, esențial, fiecare strofă. Iată, la întâmplare, o astfel de poezie:

*Tu ai rămas singura mea stea pământeană
Ce mi-ai luminat întunecata noapte a vieții;
Astăzi, o mai clatină vânturile stepelor,
Mâine, vor aduna-o: pământul, scaeții...
Dacă n-a fost cântec pentru umbra ta
În uitarea acestor depărtări las-o să stea;
Tu, însă, turburătoarea mea frumusețe,
Să rămâi a pământului rodnică stea.*

(Ana, p. 21).

Poezia de război a lui Emil Vora nu depășește, în accente, aceste strofe. Experiența frontului nu deșteaptă în sufletul său nici acele sentimente de compătimitoare umanitate imediată, de factură realistă autentică, pe care le-am descoperit în poezia lui Radu Gyr, a lui Virgil Carianopol și a altor câtorva de aceeași culoare omogenă, nici marile elanuri epopeice, ca în *Rapsodie dacă* a lui Aron Cotruș, sau în *Balada cruciaților* a lui George Putneanu. Emil Vora este un poet de răsuflare redusă, mai mult un intimist visător fără frământări sufletești de mare tragism. Astfel, poeziile sale, nici una depășind două strofe, nu sunt altceva decât niște însemnări de jurnal poetic, în care sunt notate stările sufletești de moment, nostalgiile și tânjirile interioare, în plin peisaj melancolic și imprecis. Cred că tocmai aici trebuie căutată valoarea lor adevărată. Această sinceritate minoră, această resemnare la respirația obișnuită, imprimă întregului volum o plăcută impresie de naturalețe, de autenticitate poetică. Nimic fals și exagerat, nimic care să trădeze poza și grandomania.

Ar fi încă, totuși, multe observații de făcut. Din capul locului, am lăsat la o parte toate bucățile cuprinse în ciclul *Țări*, precum și alte câteva asemănătoare, în care găsim aceeași notă

de banal convenționalism, care ne-a displăcut, mai ales, în aproape întreaga poezie a războiului. În acest sector Emil Vora n-are veleități.

Tot astfel, unele îndrăzneli de stil personal, ca repetițiile și revenirile caracteristice, mi se par cu totul superficiale și prea repede devenite manieră. Exemplu:

*Numai cu stelele, numai cu vânturile,
Prin nisipul stepelor, sufletul meu e-ntreg;
Numai stelele, numai vânturile,
Le opresc în loc și le întreb etc.*

(*Depărtare*, p. 13).

Întâlnim acest procedeu aproape în fiecare poezie. Până la urmă el devine monoton și își pierde funcția expresivă, melodică, prin forțare manieristă.

Și altele.

Peste ele, considerăm *Înalte vânturi*, totuși, cea mai bună carte a lui Emil Vora.

(RFR, an. X, nr. 10, octombrie 1943)

Constantin Nisipeanu, *Femeia de aer* (Întreprinderile de arte grafice «Eminescu», București, 1943); Donar Munteanu, *Simfonia vieții* (Imprimeria «Văcărești», București, 1943); Constantin Stelian, *Aur de întuneric* (Școala de perfecționare în arte grafice, București, 1943).

Poemul lui Constantin Nisipeanu a readus în discuție problema suprarealismului în poezie. În ultimul timp, de altfel, am putut asista, paralel cu limpezirea pseudo-clasică a poeziei curente, la o încercare reacționară de reînviere a acestei mișcări.

Am semnalat chiar în aceste pagini unele producțiuni ca *Dolores* de Alexandru Balaci și *Anna-Mad* de Mihnea Gheorghiu. Câțiva tineri începători, printre care unii cu o activitate devenită subită notorie, agită și ei această chestiune. Nu de mult, unul dintre ei a fost încurajat chiar cu un premiu.

Poemul lui Constantin Nisipeanu apare așadar într-o atmosferă prielnică. Prin libertățile pe care autorul și le acordă, ca un blazon de înaltă distincțiune intelectuală, prin imaginile de o netăgăduită varietate și prospețime, pe care le putem sublinia la orice pagină și mai ales prin acea risipă elegantă de fraze simbolice și de sensibilitate neconvențională, el ne atrage și nouă atenția de la prima lectură. Evident, dificultățile de sens și de înțelegere imediată sunt, programatic, cu intenție căutate. Autorul însuși își rezumă arta poetică: *La ochi este admis orice monoclu* (pag. 16). Nenumărate sunt enigmele în fața cărora trebuie să ne oprim. Dar tocmai aceste enigme formează unul dintre punctele de program ale suprarealismului. Astfel, A. Chaumeix, încercând o definiție a modernismului poetic, spunea: *Vous ne comprenez pas, n'est-ce pas, ce que nous faisons! Oh, bien, chers amis, nous le comprenons moins encore. Quel bonheur, hein, vous avez raison!* Cam în același fel vedea lucrurile și criticul nostru G. Ibrăileanu: *Poezia nouă poate însemna două lucruri: ori poezia celor tineri, ori un anumit fel de poezie, ale cărei caractere sunt senzația și impresia rară, curioasă, stranie, uneori morbidă, disociația ori asociația extraordinară și epatantă, eliberarea de logică, sugerarea inexprimabilului, evitarea poeticului tradițional și poetizarea nepoeticului, exotismul, satanismul, confuzia, obscuritatea, gângureala, - ori numai afectarea tuturor acestora (sper că în privința imbecilității e afectare totdeauna); apoi din neputință sau voluntar, ori ca efect natural al fondului, lipsă de vers, ori versul «liber» sau pur și simplu greșit, - caractere divers prezente și divers combinate la diferiți poeți noi ori la diferite specii de poezie nouă.* Citatele de felul acesta abundă în

studiul lui Const. I. Emilian, intitulat *Anarhismul poetic*. Dar, procesul suprarealismului, ca și reacțiunea împotriva lui, sunt astăzi, atât la noi, cât și în țările apusene de unde a pornit, definitiv încheiate. De aceea, ni se par foarte goale asemenea obscurități prin care Constantin Nisipeanu încearcă încă să-și epateze cetitorii:

*Lupii au ferestre în loc de brățări.
Dacă arunci un pantof pe o fereastră
Oceanul se cațără pe zid ca o pasăre (p. 42).*

*Drumul este privit deasupra unei lămpi,
Iată: se văd cifre scrise cu cerneală simpatică:
Prin mâini alunecă femeii de apă.
Tu te-ai legat la ochi cu o pădure.
Mi-ai spus: va trebui să coși palmierul acesta de
mâinile mele (p. 51).*

Canibalii apar travestiți în câni cu lapte (p. 51).

*Plantele au ajuns la manej.
Pescarii întind năvoadele pentru curse.
Un pahar cu vin roșu este lăsat între năvoade.
Pescarii au grijă să așeze pe fiecare copac
Câte o pasăre de sticlă (p. 55).*

Aceste asocieri stranii, care definesc desigur o imaginație vie, scormonind cu voință regiunile cele mai întunecate și mai firești, ilogice și exagerate, nu ne mai pot interesa nici cel puțin ca elemente de curiozitate (toată producția suprarealistă uzează de aceleași unelte). Cu atât mai mult, ele nu mai pot avea o funcțiune poetică.

Poemul lui Constantin Nisipeanu conține însă, totuși, multe lucruri frumoase. Dacă unitatea, valoarea lui ca ansamblu

se risipește printre aceste siluiri de stil și de logică, ajungând la o dezagregare și la o descompunere detestabilă, în schimb, unele fragmente de bogată sensibilitate și de imaginație vie nu pot fi trecute cu vederea. Ele nu salvează poemul, dar definesc un temperament poetic remarcabil. Astfel:

O ameteală de frunze uscate mi-a trecut prin vertebre (p. 8).
Deodată am cuprins-o în brațe și am sărutat-o lung,
Până când toate pădurile s-au scurs prin sângele nostru (p. 9).
Întunerecul e în același timp întunerec
E în același timp lumină.
Dacă închizi ochii se transformă după cum îți este inima (p. 12).

Un gard cu o floare la butonieră
E grațios ca o fată frumoasă
Când se apleacă pe spate
Cu mâinile la pământ (p. 14).

În fiecare floare e un pavilion
Unde îndrăgostiții se întâlnesc
Să se privească între ei, fără lunete (p. 22).

Rana se îndreaptă în vârful picioarelor
Către inima ei (p. 24).

Râurile sunt brățări pe care pădurea le poartă la mâini (p. 27).
Când luna este absentă pădurea se descâlță
Și își spală picioarele
Cu apă din cântul păsărilor (p. 28).

O floare privită prin oglinzi
Seamănă cu o cireadă de capre sălbatece (p. 31).

Când marinarii sunt visători,

Vaporul e o mână alunecând prin păr (p. 41).

Ți-ai descălțat cuvintele

Și în vârful picioarelor au început să danseze (p. 47).

Seara a început să curgă pe lângă noi

Ca un fir de lână

Care se destramă dintr-o mănăușe (p. 54).

De multă vreme, în cărțile de poezie pe care le cetesc, n-am mai întâlnit imagini atât de frumoase. În afară de funcția lor plasticizatoare, ele mărturisesc un suflet poetic de o rară gingășie, pe care nu-l putem compara în lirica noastră tânără decât cu Virgil Gheorghiu. Metafora ușoară, melodioasă și largă, este limbajul său firesc. Exemplele citate, fiecare, constituie un nucleu de poezie, în sine.

Trebuie să observăm însă că autorul nu posedă instrumente sigure de unificare și, de aceea, toate aceste imagini nu se subordonează unei viziuni de ansamblu a poemului. Valoarea lor este strict restrânsă. Poemul ni se prezintă descompus, o aglomerare întâmplătoare de material poetic primar. Lipsește dozarea, repartiția și echilibrarea arhitectonică a acestui material. Astfel, firul care leagă, progresiv, artistic, aceste multe și frumoase metafore, ne scapă. Simbolul și valoarea de unitate a poemului se pierd.

Cu alte cuvinte, socotim că poetul este o victimă a ideologiei pe care a îmbrățișat-o. Suprarealismul poate servi de mască unui autor lipsit de talent. Obscuritățile și asocierile ilogice, prin falsa lor problematică poetică, acoperă aproape totdeauna o lipsă de vocație. Acest lucru se poate vedea în primul rând din faptul că nici unul din reprezentanții extremiști ai suprarealismului nu a lăsat o operă durabilă în istoria literaturii. Poeții de talent însă n-au nevoie de asemenea artificii de suprafață, pentru a se impune. Dimpotrivă, ele întunecă și minimează partea cea mai frumoasă și mai semnificativă a

producțiunii lor. În cazul lui Constantin Nisipeanu această falsă doctrină a noutății și a libertății absolute a determinat o cu totul defavorabilă risipă a unor admirabile calități poetice. Părțile luminoase ale acestui poem, acele pasagii melodioase în care sensibilitatea nu este forțată să intre în tipare nefirești, absurde, mărturisesc cu prisosință aceste calități. Ele pot fi interpretate și ca o atenuare a stringenței doctrinare, ceea ce ne-ar putea promite o operă viitoare de merit.

* * *

Donar Munteanu face parte dintre acei scriitori de circulație restrânsă, a căror activitate se risipește printre cețurile timpului, fără să fie băgată în seamă. Discreția și timiditatea lor temperamentală definește un destin. Nimic strident în această activitate, nimic din ceea ce atrage atenția celor mulți. Singuri și retrași de lume, acești scriitori își trăiesc cu o nobilă demnitate dramul de har împărătesc, prin care firea i-a deosebit de ceilalți. Donar Munteanu se caracterizează singur, în această strofă:

*De valurile lumii stau de-o parte
Și poate-i mult mai bine... - cine știe!
Și tot gândind la ce-o mai fi să fie,
Am amorțit cu mâinile pe-o carte.
(Lacrimi și cenușe, III, p. 81).*

Această carte, pregătită pe îndelete, fără graba noastră, a celor de astăzi, pare a fi tocmai culegerea de sonete pe care Donar Munteanu a publicat-o acum, în pragul bătrâneții. Ea este intitulată simbolic *Simfonia vieții*. Într-adevăr, cele peste 130 de sonete ale acestui volum cuprind întregul peisaj de viață sufletească a autorului. Oarecum departe de frământările atât de divers colorate ale veacului, Donar Munteanu a rămas toată

viața un adept credincios al unui sămănătorism de substanță, pe linia lui Alexandru Vlahuță (Căruia îi închină ciclul de sonete *Sărbătoarea primăverii*), a lui Ștefan Oct. Iosif și a poezilor tradiționaliști de astăzi. Materialul său de inspirație nu depășește cadrul idilic al satului și al copilăriei, la care se adaugă sentimentul firesc al dragostei. În acest sens cartea de față este împărțită în următoarele cicluri: *Zile de aur* (evocarea nostalgică a satului natal și a copilăriei fericite), *Cântece din flăcări* (poezii de iubire), *Cântece din amurg* (câteva momente de viață sufletească și de auto-definire) și *Biserița Neamului* (o evocare a întregii vieți religioase și a credinței românești). O asemenea viață, resemnată în cadrul strict rural, și-a păstrat întregul ei patrimoniu de simplitate și de limpezime etnică, ignorând zbuciumul metafizic și social al celor din jur.

Cu aceste valori de conținut, poezia lui Donar Munteanu rămâne, ca modalitate tehnică, la instrumentele exclusiv tradiționale, de expresie directă curentă. În afară de regularitățile de ritm și de rimă (de certe maniere parnasiene; - de altfel, Donar Munteanu, se pare, l-a cunoscut de aproape pe Al. Macedonski), limbajul său poetic nu se deosebește prea mult de limbajul obișnuit al prozei. Iată, bunăoară, acest sonet limpede, în culori idilice, care amintesc pe V. Alecsandri și pe George Coșbuc:

*Și iată că și soarele răsare!
Și boabele de aur își aruncă
Pe casă, pe grădină și pe luncă...
Și sufletul pământului tresare!*

*Femei și oameni trec grăbiți la muncă, -
Se-aud pe drum scârțâituri de care;
Dar toate vietățile-n mișcare
Îndeplinesc a cerului poruncă:
Albinele se mistuie-n livadă*

*Și cântă păsările cântătoare;
Găinele cotcodăcesc grămadă...*

*Plăvana-n poartă-și linge-n bot vițelul;
Iar «Puiul mamei», mângâiat de soare,
Ce fericit se joacă cu câțelul!*

(Răsăritul, p. 29).

Acest sonet poate servi ca unitate de măsură pentru întregul volum. Alte instrumente poetice Donar Munteanu nu întrebuințează. Lipsit de complicațiile sufletești ale poezilor moderni și fără o personalitate puternică, nu vom întâlni nicăieri, în poeziile lui, acele accente personale categorice care definesc un mare poet. Cântecelele sale se înfiripă monotone, pe coarde cunoscute, reeditând cu fidelitate melodia ușoară și curgătoare a poeziei tradiționaliste. Elementele de pastel și de idilă, uzând mai ales de descrierea realistă, în linii și în culori potolite, fără proiecțiuni problematice, sunt astfel repetate de la o poezie la alta. Versurile au un suport plastic care se conturează simplu, în cadre de tablou rustic, șters, într-un singur plan, de suprafață. Iată un astfel de tablou:

*Dar soarele în aur se scufundă,
Slăvind apusul-n flăcări de-auroră;
Iar lumea din poiană, de la horă,
De sub umbrar, din prăvălia scundă,*

*Învolburându-se-n această oră,
Ca apa răscolită și profundă,
Se scurge-n drum, secundă cu secundă,
Împeștrită și multicoloră.
Și-n urma ei mușenie de ghiață:
Dulapu-a-ncremenit ca o stafie,
Iar hanul gol se-ntunecă cu ceață.*

*S-a frământat atâta tinerețe,
S-a scuturat atâta veselie!
Și, iată: numai umbră și tristețe!*
(*Apusul*, p. 23).

În concluzie, reținem aceste sonete pentru onestitatea lor directă, fără obscurități dubioase, și pentru sinceritatea inspirației care le-a determinat. Uneori, anumite defecte pot deveni calități.

* * *

Ceea ce a atras atenția criticii de la început asupra acestui volum al lui Constantin Stelian este inspirația lui oarecum nouă, deosebită de ceea ce întâlnim în poezia de acum. De altfel, Constantin Stelian a mai publicat prin 1929 un volum asemănător, intitulat *Pasteluri petrolifere*. Pe atunci, poezia aceasta a aspectelor sociale moderne, a mediilor industriale create de o civilizație exclusiv materialistă, era aproape o modă. Numele lui Walt Whitman, al lui Verhaeren și al tuturor poezilor care au cântat miracolul energiei mecanice și atributele omului modern, au fost adeseori aduse în discuție. Poezia fabricii, a minerilor și a marilor șantiere de muncă era chemată să înmprospăteze, prin viziunea sa realistă și imediată, inspirația poeziei curente, refugiată într-un simbolism complicat, prea rafinată și prea mult subțiată de intelectualism. La noi, Aron Cotruș este poate singurul și cel mai reprezentativ poet din această familie. Expresia dură, directă și primară, este o haină cu totul adecvată a liricii sale emotive și vulcanice.

Constantin Stelian nu aduce în poezia sa petroliferă o viziune optimistă, a unei lumi mai bune și mai fericite, clădită prin muncă și prin triumf mecanic, materialist. Accentul ei cade

mai mult pe latura întunecată a peisajului, pe sclavajul acesta modern al muncii pe șantiere, în plină mizerie morală și fizică. Peisajul petrolifer constituie pentru poet o degradare a naturii idilice și rustice. Iată un sonet în care cele două peisaje sunt puse alături:

*Amiaza le-a surprins în prosternare.
Cu brațe largi și de buchete pline,
În adieri, se-nclină anodine
Argintului pulverizat de soare.*

*Sporesc pe frunze jocuri caoline.
În cavatina lor molcomitoare,
Zadarnic glăsuiesc miresme-n boare
Și sângerează candid prin grădine.*

*În preajma lor, miasmele ridică,
Din negru suc de ființe legendare,
Felitul praș, care-n corole pică*

*Zoios, inert, precum o desfidare.
Și rozele, cavoului de mică,
Aștern pios petale funerare.*

(*Rozele*, pp. 40-41).

Poezia idilică a naturii rustice, primare, este încălcată brutal de erupțiile petrolifere, de fumul și de uleiul ce țâșnește din pământ. Poetul rămâne sufletește legat de natură, pe care o deplânge elegiac, după vechile canoane ale unui idealism pastoral. În acest sens această poezie petroliferă nu aduce, de fapt, nimic nou.

Ceea ce poate fi socotit totuși ca nou în volumul de față, mai ales pentru lirica noastră românească, este, nu atitudinea, nu viziunea sa poetică, ci anexarea acestui peisaj modern la tehnica

pastelului. De la Alecsandri și până la Ion Pillat, trecând prin Coșbuc și prin Șt. O. Iosif, pastelul românesc a rămas la natura rustică, la aspectul pitoresc și pastoral al acestei naturi. Doar câțiva poeți mai tineri pe linia lui Ion Minulescu, Alfred Moșoiu și Octavian Goga (Sonetele asupra Parisului) au încercat să dea o siluetă nouă pastelului urban, citadin, păstrând aceeași atitudine negativă și ostentativă, prin comparație. Constantin Stelian aplică această tehnică a pastelului asupra unui material mai inedit. Acesta este, desigur, un merit. Poate singurul merit real al volumului de față. Iată un astfel de pastel:

*Zoaie cătrănite peste tină,
Estompări cu vuet prin zare.
Cânt balauresc de grea pricină,
Irumpat pe-o veche adastare.*

*Bogății întinse în povară.
Șerpi, prin șanțuri, fierul capturează.
Tamburine-n plete de comoară
Spre noroc postum, sub neagră rază.
(Erupție, p. 42).*

În general, volumul se menține la nivelul constant al acestor strofe. Expresia rece, fără imagini căutate, adeseori prozaică și săracă, rămâne, până la urmă, anonimă. Uneori, ea este prea forțată, ca în acest vers: «*Irumpat pe-o veche adastare*», despre care nu se poate spune că ar avea o funcție poetică precisă. Dar, pornind de aici, am putea intra într-o nouă discuție, pe care, deocamdată, nu o credem necesară.

(RFR, an. X, nr. 11, noiembrie 1943)

Poezia unei regine

În conștiința publicului producția artistică este asociată cu o viață adânc turburată, plină de suferințe și de lipsuri. Privind existența mai mult prin condițiile ei materiale, prin acel angrenaj complicat al experiențelor zilnice, și suprapunând personalitatea creatoare peste tradiția romantică a geniului nefericit, publicul privește cu neîncredere arta celor din sferele sociale înalte, a marilor demnitari, sau a capetelor încoronate. Leopardi, Edgar Poe, Baudelaire, Eminescu, au avut o viață plină de suferință. Regilor li se atribuie însă numai fericire.

Adevărată, mai ales în ceea ce privește asocierea creației cu suferința, această conștiință curentă este adeseori nedreaptă în limitarea suferinței la cadrul economic și material. Lipsiți de griji materiale, regii sunt supuși aceluiași încercări și tragedii umane, aceluiași lovituri ale soartei și nesiguranței interioare, ca și ceilalți oameni. Arta lor, atunci când o fac cu talent, poate atinge regiunile de umanitate cele mai adânci. Prejudecățile din afară nu o pot înăbuși. Cu atât mai mult ele nu pot forma un criteriu de judecată critică.

Cu aceste gânduri ne apropiem de opera poetică a marei noastre Regine Elisabeta, cunoscută sub pseudonimul literar Carmen Sylva. Autoarea a mai multor volume, ca: *Patrie, Cântec de mare, Cântec de lucrător, Mamă și copil, Balade și romanțe*, traduse în parte și în românește, ea ne oferă exemplul unei sensibilități poetice autentice, în plină tradiție a romantismului german. De sonorități intime, cu accente reținute, învăluită într-o atmosferă suavă de feminitate, producția poetică a Reginei Carmen Sylva are o melodie proprie, care răsună încă și astăzi în inimile noastre. Cântare domoală, pe coardele unei sentimentalități duioase, această poezie poate aduce o tonalitate

de interior, în colori potolite de după-amiază. Elementele fluide, muzicale, sunt strâns asociate cu cele plastice, descriptive. Carmen Sylva știe să împreune balada cu romanța, atmosfera lirică de cântec cu narațiunea epică. Tradiția romantică este evidentă.

Feminină și intimă, poezia ei rămâne în primul rând la motivele familiare, apropiate. Iubirea de mamă, prietenia, evocarea atmosferei liniștite și nobile din casa părintească, iată aspectul cel mai bogat al liricii sale. Totul este învăluit într-o largă fulguire de cântec, de poezie mătăsoasă. Astfel:

*Cântările sunt râul sfânt,
În el traiul meu las,
Trai greu ce trebuie să port,
Și iată-l, acum trece mort,
Se stinge al său glas...*

*Cântările se-asemuesc
Cu Gangele cel lat, -
Destinul meu asvârl în el,
Durerile trec ușurel:
Curentul le-a luat.*

*Cântările-s vorbele Rin,
În el m-arunc chiar eu;
El victimă își vrea, ei fie!
Mormânt doresc de-acum să-mi fie
Cântările mereu!*

Cu această melodie implicată în însuși destinul vieții, Regina Poetă îmbracă experiența zilnică și întâmplările familiare într-o atmosferă de lirism armonios, valabil mai mult prin densitate și prin consistență intimă, decât prin meșteșug artistic. Rareori o existență umană a fost atât de mult confundată cu poezia, curgând amestecată cu apele prin ani. Carmen Sylva își

proiecta propria lumină asupra lucrurilor din jur, poetizându-le, lărgindu-le semnificația. Acea tristețe nedefinită care se asociază totdeauna cu noțiunea de frumos, constituind însăși muzica vieții, este pretutindeni prezentă în versurile sale. Iată un exemplu:

*Trecui încet prin toată casa
Când zorile se arătară, -
Privii în jur, privii afară:
Colo-i un pat, colo e masa.*

*În totul respira o taină -
Un suvenir duios mă prinse,
Iar inima încet cuprinse
De doliu-ntunecata haină.*

Această taină largă, această duioșie înceată, care învăluie lumea din afară, constituie însăși substanța poetică a autoarei. Totul se diafanizează, se resfiră într-o mătase fină de sensibilitate și de imaginație, totul se transformă în muzică intimă. Carmen Sylva nu caută poezia în nu știu ce dezbateri metafizice, nu problematizează pentru a adânci. Lumea întregă devine poezie, întâmplările și lucrurile cele mai mărunte capătă alături de ea o consistență lirică pregnantă.

Al doilea aspect al poeziei sale este suportul plastic, descripția directă, cu elemente de pastel. Căutându-și motivele de inspirație în afară, în lumea întâmplărilor și peisajului imediat, era firesc să găsim în opera ei în primul plan această consistență materială, de bază. Câteva din bucățile cuprinse în volumul *Cântece de mare* pot fi socotite, din acest punct de vedere, adevărate modele. Cităm *Genua*:

*În liniște țărnul se pare adormit,
Iar marea voioasă albastră se pare,*

*În valuri e aur, de soare topit -
Cât ochiul străbate e mare, tot mare.*

*Orașul de turnuri stă mândru, sătul,
Nimic nu-i sunt anii cei mulți, ce zburară,
Și pare că mișcă, - nu-i e îndestul
Sub el ce cuprinde, să crească-ar vrea iară.*

*Zdrobită de jale venit-am la țarm,
Aici tot e mândru și liniște este -
Voiam c-a mea jale și doruri să sfărâm
Să simt cum spre viață mă-ntorc ca-n poveste.*

*Dar, tristă, trecut-am pe lângă frumuseți;
Eu vin de pe margini de triste morminte,
Acolo-n lumină, de farmec te-mbeți,
Acolo e țărnul plăcerilor sfinte.*

Putem observa în această poezie rolul pe care îl capătă peisajul exterior, elementul consistent, material, în inspirația poetei. Servind de suport plastic, el are o funcție arhitectonică, de fundament inițial. Poezia crește oarecum din pământ, din solul realităților imediate. Ridicându-se apoi la valori lirice interioare, la transfigurări sau la simbol, ea nu rămâne suspendată în aer, decăzând în abstracțiune. Descripția nu este nici ea goală și enumerativă. Substanța poetică din adânc, acel fluid interior puternic, care singur definește o vocație, o îmbogățește și îi dă un rol profund sufletesc. Peisajul din afară și peisajul dinăuntru se întrepătrund și se împlinesc reciproc. Astfel se naște poezia. Pastelul se interiorizează, se umanizează.

Desigur, tradiția romantică germană și, în bună parte, a întregului romantism european, explică atât tonalitatea generală a acestei poezii, cât și tehnica ei de construcție în adânc. Această suprapunere, aș putea spune amestec, de planuri, această

întrepătrundere de substanțe, este puternic romantică. Carmen Sylva a trăit în perioada de glorie și de lărgire ostentativă a romantismului. Structura ei sufletească, feminitatea visătoare și exclusivă, au favorizat, acțuându-o, această orientare.

Tot din romantism porcede și acea tehnică suprapusă a baladei lirice, pe care Carmen Sylva o întrebuințează în câteva poezii din volumul *Balade și romanțe* și chiar din celelalte volume. Tradusă în stil și în sonoritate ritmică coșbuciană (traducător: Ilie Ighel Deleanu), bucata intitulată *Roxandra*, de exemplu, inspirată din legendele noastre istorice, se poate număra printre cele mai bune poezii de acest fel. E prea lungă pentru a o putea cita. Carmen Sylva reușește să ne dea aici un exemplu perfect de asociere a liricului cu epicul. Mișcarea este sugerată printr-o aglomerare de verbe și printr-un vers scurt, curgător și simplu. Poezia are construcție, interesul crescând gradat, în perioade bine conduse, până la momentul final. În aceste bucăți de maturitate. Carmen Sylva a ajuns la o artă savantă, stăpânind tehnica interioară și exterioară și înlăturând aproximația arhitectonică a începutului.

Războiul nostru pentru independență, purtat cu atâta vitejie de Carol I, în 1877, și-a găsit un puternic ecou în sufletul acestei poete. Arta ei ajunsese la un rafinament și la o putere de stăpânire și de evocare, mature. În același volum *Balade și romanțe* sunt cuprinse câteva poezii de război remarcabile. Iubirea ei de țară este împreunată cu o largă iubire de oameni, care se revarsă până și asupra dușmanului învins. Turcii sunt zugrăviți cu milă și compătimire:

*Un lung convoi de umbre
Din Plevna a trecut,
Sunt Turcii cari în lupte
Răniți, prinși au căzut;
Desculți și numa-n sdrențe,
De foame ofiliți,*

*Le tremură tot corpul -
Viteji nenorociți!*

*Spre Dunărea măreață
Cu toții au pornit,
Sunt mii ce pier în zarea
Pustiului cumplit.
Deasupra-le trec norii,
Goniți de-al nopții vânt;
Se pare că le-ar spune
De milă un cuvânt.*

*În jalnica tăcere
Se pierde al lor pas.
Pe câmpul plin de neauă
Cadavre au rămas;
Deasupra corbii zboară
Pe tristul cimitir,
În care defilează
Al prinșilor lung șir.*

Astfel zugrăviți, prizonierii turci sunt învăluți în nu știu ce compasiune nobilă, care trece mai departe decât dușmănia de rasă și de neam, ajungând până la regiunile unui umanism creștin. În fața foamei și a mizeriilor fizice, în fața vieții necruțătoare și a destinului implacabil, nu există aceste diferențe exteronomice.

Ridicându-se până aici, poezia Reginei Carmen Sylva a depășit acele încercări de atmosferă, foarte frecvente la cei pe care viața i-a scutit de grijile materiale curente, ridicându-se până la expresia unui temperament poetic autentic. Judecata critică de valorificare se aplică asupra unui obiectiv de netăgăduite resurse, cu ecouri puternice în regiunile de umanitate și de sensibilitate cele mai adânci.

Pentru noi, românii, poezia Carmen Sylvei prezintă și o importanță națională, multe din momentele ei de inspirație oprindu-se, cu o dragoste și o înțelegere deosebită, la realitățile noastre istorice și sociale, la nevoile și la trudele noastre. Venind în România, Regina Elisabeta ne-a îmbrățișat cu o sinceritate mișcătoare. Nu ne putem opri să nu cităm poezioara intitulată *Dâmbovița*:

*Apă dulce, fermecată,
Dâmbovițo, iute, rece,
Cine a băut odată
Nu se-ndură să mai plece.*

*Dâmbovițo, mi se pare,
C-am sorbit prea mult din tine,
Căci rămaseră aicea:
Simț, gândiri, zile senine.*

*Dâmbovițo! Dâmbovițo!
Sunt de tine-ncătușată,
De când ce-avui drag pe lume,
Mi-e pe malu-ți îngropată.*

Traducătorul n-a putut reda exact duiosia și muzica acestor versuri de compasiune și de iubire românească. Din toată poezia Carmen Sylvei se desprinde un nobil avânt sufletesc și o participare la realitatea înconjurătoare, pe deplin poetice.

(RFR, an. X, nr. 12, decembrie 1943)

Emil Giurgiuca, *Transilvania în poezia românească* (Tip. «Lupta», București, 1943); Petre Stati, *Chemarea soarelui* (Editura Casa Școalelor, Iași, 1943).

O antologie nu este lucru ușor. Valoarea ei se măsoară atât după nivelul de artă al materialului ce prezintă, cât și după calitatea lui *reprezentativă*. Oglindind o epocă sau o idee, materialul antologic trebuie cumpănit între preocuparea unitară, de ansamblu și între valoarea estetică. Cercetătorul de istorie literară, scormonitorul de dosare și de biblioteci, se cere dublat de un om de gust, cu simț critic ascuțit. Numai atunci lucrarea lui va interesa literatura. Ceea ce este reprezentativ dintr-un punct de vedere eteronomic, să fie reprezentativ și din cel exclusiv artistic. Cu un cuvânt, istoricul literar trebuie să fie și critic.

În literatura noastră nu putem spune că s-a făcut abuz de antologii. În afară de *Antologia scriitorilor ocazionali*, din vecinătatea Junimei, de Eugen Lovinescu, de cea a poezilor parnasieni necunoscuți, de N. Davidescu și de alte câteva ediții critice antologice, limitate la autori de a doua mână, sau la necesități pur didactice, nici un critic nu a fost atras de asemenea lucrări. Toate antologiile existente au fost alcătuite exclusiv de poeți. Dintre ele, cea mai cunoscută și mai completă este *Antologia poezilor de azi*, de Ion Pillat și Perpessicius. Ea reprezintă întregul zbugium al poeziei noastre din primul deceniu de după războiul trecut. Această lucrare a fost continuată de poetul Zaharia Stancu în *Antologia poezilor tineri* și de două remarcabile antologii regionale, întocmite tot de niște poeți: *Antologia poezilor ardeleni*, de Emil Giurgiuca și *Antologia poezilor bucovineni*, de Mircea Streinul. Amândouă au fost amplu discutate și criticate, la apariție. Li se imputau în

special anumite lipsuri și toleranțe de grup. De curând, sub semnătura lui Stoia-Udrea, a apărut și un crâmpei de antologie bănățeană. Cei *11 poeți bănățeni*, însă, în afară de doi-trei, sunt mai mult bănățeni decât poeți.

Față de aceste antecedente, *Transilvania în poezia românească*, de Emil Giurgiuca, reprezintă ceva mai mult și ceva mai puțin. Reprezintă ceva mai mult prin conținutul ei axat cu exclusivitate pe un singur șir conducător, îmbrățișând toată istoria poeziei noastre moderne. Reprezintă ceva mai puțin prin concesiile critice pe care autorul a trebuit să le facă în fața unui material cu deosebire reprezentativ pentru scopul acestei antologii, dar nu totdeauna de o valoare poetică reală. De data asta trebuie să recunoaștem dictonul: *Scopul scuză mijloacele*. Emil Giurgiuca a înțeles că poezia Transilvaniei până la *Unire* are în primul rând o valoare eteronomică, de iredență națională. El însuși spune: *În cel mai puternic din aspectele sale, poezia ardelenă este corolarul operei politice naționaliste a românilor de peste munți, receptacolul tragediei lor, expresia îndurerată a zbuciumului lor. Poeții ardeleni de altfel au împărtășit soarta conducătorilor politici: temnițele, prigoana, ura*. Autorul nu putea cere acestei poezii altceva decât ceea ce era într-adevăr: o poezie de luptă pentru dreptate, un strigăt continuu de libertate și răzbunare. Poetul este un fel de procuror într-un mare proces istoric. Misiunea lui este profetică, adânc comunitară. Preocupările lui de artă și de estetică înaltă cad pe al doilea plan. Vom putea înțelege mai bine caracterul acestei poezii urmărind ciclurile stabilite de însuși Emil Giurgiuca. Ele sunt strict legate de perioadele istorice ale Transilvaniei.

Volumul se deschide cu un *Psalm* introductiv al lui Teodor Corbea, din 1712, în felul versificărilor lui Dosoftei și Varlaam. Interesează mai mult prin vechime și printr-un sentiment religios sincer, decât prin calități poetice. Este ca un fel de motto. Urmează apoi primul capitol, intitulat *Transilvania în lanțuri*, care îmbrățișează epoca de la 1784 până la 1894,

adică de la Revoluția lui Horia până la Memorandum. În afară de poeziile populare despre Avram Iancu, luate din colecția lui Simeon Fl. Marian, acest capitol cuprinde activitatea poetică grupată mai ales în jurul revistei *Familia* și mai puțin în *Foaia pentru minte, inimă și literatură*, *Foaia literară*, *Foaia Poporului* și altele mai puțin cunoscute. Nici un talent mare nu a dominat această epocă. Mihail Eminescu care și-a publicat primele versuri în *Familia*, începând cu *De-aș avea* și continuând mai ales cu poezii de dragoste și chiar Vasile Alecsandri, nu au scris poezii de iredență ardeleană. Din primul, Emil Giurgiuca reproduce *Doina*, al cărei accent cade mai ales pe lupta împotriva străinismului, îmbrățișând pe românii de pretutindeni și două poezii mai puțin cunoscute: *Ieșit-au Dragoș Vodă* și *Horia*. Ultima este inspirată exclusiv din realitățile naționale ale Transilvaniei, dar este doar o încercare de tinerete. Poeziile lui Vasile Alecsandri, ușoare, naive, într-un obositor ton oficial, nu interesează nici atât. Adevărata măsură a poeziei iredente ardelenă din această epocă o formează tot revista *Familia* și *Foaia pentru inimă, minte și literatură*. Versurile înflăcărâte și calde ale lui Miron Pompiliu, Iosif Vulcan, Justin Popfii, George Barițiu, Gh. Bocu și mulți alții, slabe și mediocre ca valoare artistică, dar izvorâte dintr-o mare dragoste de neam și dintr-un elan patriotic neprecupețit, încălzeau inimile întregii Transilvanii. Sinteza acestei poezii este *Deșteaptă-te Române* a lui Andrei Mureșanu, cu titlul adevărat *Un răsunset*, apărut în *Foaia pentru inimă, minte și literatură*, în 1848. Pusă pe note, această poezie face ocolul tuturor ținuturilor locuite de români, umple sufletele de o nobilă revoltă și încredere, devenind în scurt timp marșul libertății românești. Este un cântec revoluționar și puternic, demn de anul 1848, de adunarea de pe *Câmpia Libertății*, de Avram Iancu și de toată acea luptă îndârjită pe care au dus-o românii din Transilvania în această epocă.

Totuși, puternica personalitate poetică a lui Eminescu, care își publică în *Convorbiri literare* în acest timp operele sale de maturitate, nu se putea să nu aibă acouri în poezia Transilvaniei. *Convorbirile literare* erau citite cu asiduitate peste munți și activitatea Junimii binecunoscută. Însuși Titu Maiorescu a purtat o corespondență bogată cu Iosif Vulcan și cu fruntașii scrisului ardelean. Iată un astfel de ecou eminescian:

*Laurian, Cipariu scrutează ale limbii vechi isvoare,
Maiorescu cată frații risipiți printre popoare;
Barițiu mințile deșteaptă, iar Bărnăuțiu cel chibzuit,
Ale dreptului origini chiar în fire le-a găsit;*

*Mureșan lovește lira și din stânci în stânci Carpații
Întrunesc din patru unghiuri pe toți frații-nstrăinații;
Iară tu părinte bune cu al crucii viu cuvânt
Chemi poporul la-nălțime și-l ridici de la pământ.*

*Eliad și Lazăr saltă pe-ale nemurirei plaiuri,
Șincai, Maior, cu dulceață recunosc a voastre graiuri;
De acum nu mai e teamă că românul va pieri,
Când din neam în neam, o, Doamne, îi trimiți astfel
de fi.*

Aceste strofe fac parte dintr-un întins *Fragment*, intitulat *Imnu și Oda*, dedicat Episcopului Ioan Popasu al Caransebeșului și publicat în *Amicul Familiei* (Gherla), în 1887, de Zaharia Boiu. Influența lui Eminescu merge până la pastişă. La alți poeți, cum este Miron Pompiliu, ea este mai diluată și mai mult filtrată prin melodia proprie. Totuși, atmosfera, factura versului, ritmul, rămân cu evidență eminesciene. Iată câteva versuri:

*Mii icoane-ngrozitoare îmi întâmpină privirea,
Larmă, svonuri surde, șueri și fanfare-n aer tremur,
Munții vârfulile-și clatin ca de un grozav cutremur,*

*Fulgerile săgetează, vajnic tunetul vuește,
Codrul de stejar se-ndoaie, valea urlă, clocotește.
În acest vârtej sălbatec, fulgere când trec prin ceață,
Se arată scene crunte, care sufletul îngheață;
Mai apoi lucind cu slavă se pogoară dintr-un nor,
Sabie de foc în mână, îngerul răzbunător.*

Factura și atmosfera eminesciană sunt clare.

Al doilea ciclu al antologiei lui Emil Giurgiuca este intitulat *Chemarea Transilvaniei* și cuprinde epoca dintre 1894 și 1914, adică de la Memorandum până la războiul mondial. În această epocă Transilvania cunoaște doi poeți mari: Coșbuc și Goga. Locul *Familiei* este luat de *Luceafărul*. George Coșbuc nu a avut o activitate de propriu-zisă iredență transilvană. Singura sa poezie de acest fel este *In opressore*, publicată în *Vatra*, în 1894, Emil Giurgiuca mai reproduce un fragment din *Moartea lui Gelu* și un pastel, *Pe Tâmpa*. Mobilul interior al acestor poezii este însă altul. Totuși, Coșbuc reprezintă un moment de culme în poezia transilvană. În baladele și mai ales în idilele sale capătă viață întregul peisaj al Transilvaniei, natura și viața de la țară, sănătatea morală și vigoarea sufletească a neamului. Este o viziune nouă, mai senină și mai împăcată, reprezentând realitățile primare ale țăranului transilvan, dincolo de încruntările și durerile prezente. George Coșbuc este singurul poet care întregește în marginile unui umanism mai larg, mai puțin trist, peisajul exterior și interior al Transilvaniei. Optimismul său este profund țăranesc. Mai puțin mesianic, dar mai cald și mai duios, el este mai *poet*. Este chiar un mare poet, cel dintâi poet adevărat al Transilvaniei, depășind total și definitiv atmosfera regională, prin marea lui artă și rămânând totuși în ea, prin conținut. Îmi permit să cred că Emil Giurgiuca ar fi trebuit să reproducă mai multe poezii, astfel caracteristice, din Coșbuc, în această antologie.

E adevărat însă că întinsa coardă a sensibilității ardeleno din această epocă este reprezentată de Octavian Goga. În jurul *Luceafărului* s-au grupat cei mai mulți poeți, de la Andrei Bârseanu și Maria Cunțan, la V. Albu, Ioan Borcia, Vidu Rusmin, etc. Încordarea sufletească ajunge la culme, nemulțumirile și strigătele de luptă nu mai cunosc opreliști. Octavian Goga este poetul neamului obidit, cântărețul pătimirii sale. Ceilalți poeți sunt puternic influențați de dânsul. Iată-l pe V. Albu:

*Eu vă ascult moșnegi cucernici...
Și-mi pare jalnicul șoptit
Că-i o poveste-ndurerată,
A unui neam desmoștenit.*

Iată-l și pe bănațeanul Cassian R. Munteanu:

*Astfel, moșnege, până astăzi
Ne-a curs viața împreună
Și-n sufletul amândurora
Simt cum amarul se adună:
În pieptul nostru clocotește
Răsplata zilelor robite,
Iar tu sub scoarța împietrită
Ascunzi puteri nebănuite.*

*Și când unealta pângărită,
Va sparge-n inima ta cale,
Comorile să mi le fure,
Atunci să tresărim de jale:
Din temelie să te scuturi,
Să gemi ca tunetul ce moare
Și să cutremure văzduhul
Mânia ta îngrozitoare.*

*Din adâncimea furioasă
Să scoți cenușă foc și smoală,
În beznă să se-mbrace zarea
Ca-n ziua când morții se scoală,
Câmpia lor pârjol s-o arză,
Ca să rămână numai zgură,
Cum noi vom strânge-n bălți de sânge
Nepotolita noastră ură.*

Toți poeții mărunți ai acestei perioade sunt determinați de Octavian Goga. În afară de conținutul identic al inspirației lor, această influență pătrunde până în adânc în limbaj și în formele de vers, în tehnică și în imagini. Aceleași perioade largi, aproape retorice, cu strofe de 6-10 versuri, începute cu un *și* general, fără o determinare gramaticală precisă. Aceeași proiectare a sufletului peste elementele naturii, umanizându-le, făcându-le părtașe la durerea românească, asociindu-le la luptele și revoltele poporului asuprit. Pretutindeni Octavian Goga predomină.

Totuși, această epocă mai cunoaște un însemnat poet care participă la iredența Transilvaniei, el însuși născut pe acele plaiuri. Este Șt. O. Iosif. Mai liric decât Octavian Goga, mai domol și mai restrâns în el însuși, amestecând cântecul haiducesc cu melodiile minore, duios-intime, Șt. O. Iosif nu se ridică la perioadele largi ale lui Octavian Goga, cântarea lui nu are acel suflu uriaș care mișcă munții și tulbură masele. Reproducem o măsură:

*Trece-n sus, pe plaiu în sus,
Un voinic pe-un murg călare,
Înapoi se uită dus
Peste mândrele hotare...*

*Dus el cată spre Ardeal
Unde-o turlă-n fund strălucesc
Murgul urcă greu la deal
Pe voinic de abia-l mai duce...*

*Neguri, de brădet se-ntind.
Turla-n văi demult e ștearsă.
Dar voinicul pribegind
Tot mai ține fața-ntoarsă.*

Acest înstrăinat care «tot mai ține fața întoarsă» spre Ardeal este însuși Șt. O. Iosif. Poezia lui este adânc pătrunsă de durerea despărțirii, de jalea pribegirii pe drumuri străine. Cu accente potolite, de elegie și de cântec în surdină, această poezie oglindește o nouă imagine a liricii ardelenene, aceea a dorului de casă și peisajul natal. Idilicul Coșbuc a simțit și el acest sentiment, după stabilirea sa în București și ne-a lăsat câteva poezii pline de duiosie, în frunte cu acea cunoscută *Mama*. Octavian Goga, care se situa mai mult decât toți în tradiția de luptă a poeziei din Transilvania, nu este nici el străin de acest sentiment. El apare în poezii ca *Bătrânii*, *Casa noastră* și multe altele și se subînțelege în toată lirica sa. Acest substrat intim, încordat până la o mare tensiune interioară, a dat prilej lui Ovidiu Papadima să încerce o nouă interpretare a poetului, acordându-i un interes mai larg și scoțându-l din formula de «poet al Ardealului». Încercarea a reușit. Șt. O. Iosif este deci în ton cu un accent continuu al poeziei ardelenene.

Trebuie să subliniem prezența tot mai bogată a scriitorilor de dincoace de munți, în procesul Transilvaniei. Mesianismul zgomotos și întins al lui Goga le-a dat și lor avânt. Iată câteva nume: N. Iorga, D. Nanu, Corneliu Moldovanu, I.U. Soricu. Poezia lor nu se ridică până la tonul puternic al lui Goga și adeseori nici până la cel al poezilor ardeleni mărunți. Ea interesează doar ca document pentru simțirea românească din

acel timp și pentru atenția acordată în Principate cauzei Transilvaniei. De altfel literatura românească din acel timp, în poezie, trăia tot prin Coșbuc, Goga și Iosif. Nici N. Iorga, nici I.U. Soricu și nici chiar Corneliu Moldovanu, nu aveau nici circulația poetică și nici vigoarea talentului lor.

Odată cu începerea războiului mondial problema Transilvaniei devine mai acută, mai imediată. Refugiații ardeleni, în frunte cu Goga, nu încetează să ceară României o soluționare grabnică, prin arme. Această epocă, cuprinsă între anii 1914 până la 1918, formează în antologia lui Emil Giurgiuca un nou ciclu intitulat *Patria și războiul pentru Transilvania*. Ceea ce caracterizează această perioadă este participarea covârșitoare a poeților din România liberă la cauza Transilvaniei. Poeții ardeleni aproape nu există. Goga își lichidase, aproape, cariera sa poetică. Lupta sa întrebuița acum arme politice. Coșbuc și Iosif sunt copleșiți de dureri și tragedii personale. Un poet nou ardelean nu se născuse încă. În schimb, un Zaharia Bârsan, un I. Biciola, un Ovid Densușianu, un George Gregorian, un George Murnu, un Mircea Dem. Rădulescu, un V. Voiculescu, îmbrățișează cu entuziasm cauza Transilvaniei. Toți cereau intervenția României, prin arme, pentru a trece munții. Motivul acesta este general în poeziile reproduse aici de Emil Giurgiuca. Iată-l la V. Voiculescu:

*O chingă de munți ne desparte
Și stâlpii cu steme străine...
De-ar curge și piedici de moarte
Stau proptă între noi și-ntre tine.*

*Țintindu-și privirea vitează,
Din culmea ce-amenință cerul,
Cu mâna pe pușcă oftează,
Privindu-te lung, grănicerul.*

*Căci vede largi câmpuri bogate,
Tăiate de ape domoale,
Cu grâne de vânt legănate
Și codri sălbateci la poale.*

*Cuprins ca de-o aspră muștrare,
Se-ntoarce târziu către țară,
Din munți peste văi, pân-la mare
O trece sub ochi și-o măsoară.
Ce gânduri îl poartă departe,
Căci iarăși se-ntoarnă spre tine,
Au chinga de munți ne desparte
Și stâlpii cu steme străine?*

*Aceleași pământuri și sate,
Și brațele-aceleași pe pluguri,
Dar stau între noi blestamate
Ascunse și vechi vicleșuguri.*

Acești munți trebuie trecuți. Toată poezia de iredență ardeleană din timpul războiului mondial se rezumă la acest strigăt: «Să trecem munții!».

Fără îndoială, perioada dintre 1918 și 1940, pe care Emil Giurgiuca o intitulează *Transilvania liberă*, este cea mai bogată în poezii și poezie. După Unire, idealul național fiind împlinit, spiritele se așează și se liniștesc, avânturile sufletești se întorc spre alte idealuri. Poezia transilvană din această epocă se îndreaptă în special spre peisajul bucolic al țării, spre satul românesc de munte și de câmpie și spre realitățile noastre sociale. Mișcări tinerești iau ființă în centrele mai importante ale Transilvaniei, la Cluj, la Sibiu, la Brașov și chiar în orașele mai mici ca Turda și Mediaș. În 1921 apare la Cluj *Gândirea*.

Transilvania intră astfel în ritmul de viață culturală a țării, participă la lupta pentru unitatea ei spirituală și la mișcările cu caracter polemic, de natură politică și socială. Poezia sa este dominată de două mari talente, cu referințe unice în toată poezia noastră modernă: Lucian Blaga și Aron Cotruș. Dacă ultimul este mai singular, mai puțin imitat, prin accentul social al liricii sale și prin expresia ei dură, prea materială, celălalt intervine în procesul de formație al întregii poezii tinere. Orizonturile largi, de vecinătăți metafizice, cu aderențe la folclorul și la peisajul românesc, pătrund tot mai adânc în poezia Transilvaniei de după război. Apar câteva talente tinere excepționale. Astfel sunt: Mihai Beniuc, Emil Giurgiuca, George Boldea și chiar Ion Bălan, George Popa și Ștefan Baciuc. Grupările *Abecedar*, *Pagini literare*, *Gând Românesc* și *Lanuri*, dezvoltă o activitate poetică bogată, spre care se îndreaptă cu simpatie toată presa literară românească. Peisajul ardelean este blazonul cel mai de preț al acestor poeți. Citez din Mihai Beniuc:

*Aicea printre Ardeleni mă simt acasă.
În fiecare văd un nepot de-al lui Horia, de-al lui Iancu,
Ai! ce s-or mișca într-o zi Munții Apuseni,
Ce s-or urni din loc ca urieșii!*

Un accent social puternic, pe linia lui Aron Cotruș, străbate prin toată poezia lui Mihai Beniuc. În locul revendicărilor naționale, poeții ardeleni luptă acum pentru revendicări sociale. Lupta rămâne un caracter, dacă nu dominant, încă notoriu, al poeziei lor.

La alți poeți, ca Emil Giurgiuca, George Popa și Vlaicu Bârna, primează peisajul bucolic, senin și larg, cu elemente de pastel interiorizat. O imagistică bogată, decurgând din Lucian Blaga, dă acestei poezii un ritm lent, de vară leneșă, de poezie a contemplației pure. Ce frumos se scurg aceste unde domoale de peisaj estival (Emil Giurgiuca):

*Înfig într-un snop galben secerea.
Plesnit de soare-n umere cu bice,
Mă culc în ierbi de smalț subt cocostârci de spice.
Seninul fulguie pe pleoapa mea.
Strâng brațele-ntre vrejuri de pământ,
Să nu le mai pot descâlci din flori,
Pe umere-mi cresc tufe de cicori -
Pământul cald mă soarbe ca pe-un vânt.*

*Furnicile mă cară-n iarbă, strămătură
Sunt ca un trunchi de pom căzut de mult
Și greerii mă ostenesc mai mult
Urzind pe ochi un cer păios de bură.*

*De m-aș scula aș fi un lan enorm,
Un dâmb de ierburi începând să umble,
Dar tot văzându-mi sfarmă greu pe tâmple
Cântecul surd: s-adorm, s-adorm, s-adorm...*

Această împăcare în natură, în viața frustă și rustică, unită cu o dragoste aproape sectară de peisajul Transilvaniei, de istoria ei și de țăranii ei și cu o tendință de luptă socială, ca în poezia lui Aron Cotruș, a lui Mihai Beniuc, a lui Ion Th. Ilea și a altora mai puțin însemnați, această orientare spre zări noi, rămânând totuși în elementul de acasă, formează caracteristicile poeziei ardeleni de după război. În centrul poeziei generale românești, atât de mult tulburată și de bogat diversă, contribuția Transilvaniei este cu totul remarcabilă.

De la 1940, după evenimentele politice și naționale atât de dureroase, asistăm la o nouă poezie de iredență ardelenă. Susținută în primul rând de poeții ardeleni, cu mult talent de Emil Giurgiuca, de Mihai Beniuc, de Vlaicu Bârna și de alții

câtiva și cu un talent mai palid de ceilalți, această poezie, numită de data aceasta *poezia refugiului*, este zilnic prezentă printre noi. Ea este alimentată de foarte mulți poeți din Vechiul Regat, ca N.I. Herescu, D. Iov, George Gregorian, V. Voiculescu, etc. Au apărut chiar câțiva poeți caracteristici, ca: Lucian Valea și Justin Ilieșiu, cu o circulație de masă deosebit de întinsă. Acești poeți își recită, cu un succes neînchipuit, propriile versuri, la șezători și întruniri publice. Astfel, poezia Transilvaniei de astăzi are mai mult un caracter retoric, cumpănind iarăși între patosul național și între echilibrul estetic. În afară de câteva excepții, ea interesează doar prin funcțiunea ei luptătoare și eteronomică. Nu are o valoare poetică exclusivă. Fiind expresia unei atitudini comunitare, criticul trebuie să o judece în cadrele mobilelor politice și naționale care o determină, renunțând la toga estetică. Dacă Emil Giurgiuca, Mihai Beniuc și Emil Botta au reușit să împace și să armonizeze primatul național și patriotic cu cel estetic, acest fapt se datorește unui talent poetic deosebit. Numai ei însă și ceilalți câțiva egali ai lor, nu ar fi putut determina o atmosferă întregă, cu caracter de ansamblu. Pentru acestea sunt necesare toate celelalte contribuții, mai mici și mai neînsemnate, ca valoare artistică, dar uneori foarte însemnate ca atitudine generală, întregitoare și popularizatoare de atmosferă. De altfel, acesta este caracterul întregii poezii ardelenе.

* * *

Masivul volum de poezii al lui Petre Stati (aproape 200 de pagini) ne atrage atenția doar prin zbulciumul sufletesc pe care-l conține, prin acel tumult de experiențe interioare, de tristeți și de melancolii meditative, în care recunoaștem o parte din frământările noastre, ale fiecăruia. În versuri oneste, scrise corect și adeseori reliefându-se prin câte o imagine sau prin câte o metaforă nouă, personală, acest conținut sufletesc ne este

împărtășit direct, fără pregnanță, poetul pierzându-se deocamdată în apele comune ale lirismului curent. Totuși, putem cita, remarcându-le, astfel de strofe:

*Mărunt burează ploaia toamnei
Peste-ntunerecul din lac.
Spre apă, sălcii toropite
S-au despletit elegiac...*

*Ne bate ceața drept în față.
Mărgăritare ca de fum
În părul blond, pe-alint de gene
Ți-au pus podoaba lor acum.*

*Ce triști suntem în astă seară!
Purtăm în inimă poveri.
Pe crengi de gând apasă clipe
Din luminosul nostru ieri.*

*S-au prefăcut în piatră norii.
Lâncezitoare, umbra lor,
Atinge huma răsmuiată
Și recii ei fiori ne dor.*

*Se depărtează țărnul zării.
Poverile de noi se țin,
Ne ducem negura prin noapte
Cu pas învins, pe drum străin.*

Versul precis, clar, denotă o activitate poetică încordată, o muncă de laborator îndârjită. Poetului nu-i lipsește decât noutatea inspirației, o viziune mai personală a lumii și a propriului său univers liric, pentru a se impune. Deocamdată, foarte deseori îl pândesc banalități ca acestea:

*Norocul și cu soarta sunt doi prieteni răi.
Norocul poate-i cântul unui nebun, în noapte,
Din care ici pe colo mai prinzi răzlețe șoapte,
Apoi aștepți dearândul toți anii buni ai tăi.*

Didactic și comun, versul său rămâne cenușiu și inexpressiv, ratând un conținut sufletesc bogat. Poetul trebuie să se adune, să fie el însuși.

(RFR, an. XI, nr. 1, ianuarie 1944)

Radu Gyr, *Balade* (București, Editura Gorjan, 1943, 270 p.); Horia Nițulescu, *Toamnă în paradis* (București, Imprimeria penitenciarului Văcărești, 1943, 92 p.); Coca Farago, *Poeme pentru singurătate* (București, «Tipografica», 1943, 96 p.); Mariana Moșoiu, *Poemele Soarelui* (Brașov, Tipografia Minerva, 1943, 80 p.).

Poezia de inspirație românească a lui Radu Gyr readuce în discuție problema raportului dintre artă și etnicitate. Este binecunoscută antinomia iscată între literatura de strict colorit etnic, grupată mai ales în jurul revistei *Gândirea* și între partizanii esteticii autonome. Discuția purcede, după cum se știe, încă de la Maiorescu. Soluția ne-o dă tot el, atunci când recunoaște poezia de iredență ardeleană a lui Goga. Totuși, cele două tabere stau încă față în față.

Arta modernă a reușit să anexeze atâtea domenii și să supună materiale atât de străine de obiectul estetic, încât a mai porni astăzi la o discuție în acești termeni ar fi un indiciu de orizont foarte strâmt. Orice conținut sufletesc, orice sentiment și

orice atitudine pot servi ca material artistic. Totul e vechi și epuizat, din acest punct de vedere. Nu aici trebuie căutat acel principiu al originalității, acel suflu de noutate și de prospețime interioară, care definește un poet. Prin metoda analizei mecanice, exterioare, care așează în rafturi și etichetează conținuturi și procedee eteronomice, extraestetice, în materie de poezie, nu se poate ajunge la nici un rezultat valabil. Aici, singurul instrument sigur, puternic, este intuiția. Ea merge direct la sursă, scormonind în însăși autenticitatea și valabilitatea interioară a poetului, adică răspunzând la întrebarea atât de banală, dar atât de adevărată totuși, dacă el *are sau nu talent*. Cu alte cuvinte, dacă are sau nu o lume a lui, un fel propriu de-a răspunde la marile întrebări umane, de-a crea o nouă armonie a lucrurilor, unitară, plină, sinceră. Principiul noutății și al originalității nu trebuie înțeles pe dinafară, străin de creația propriu-zisă. Criticul trebuie să pătrundă mai adânc, să treacă peste conținutul imediat, peste *materialul brut* al sentimentelor și al atitudinilor exterioare.

Astfel, noi socotim că discuția pornită de la problema raportului dintre artă și etnicitate, în acești termeni exclusiviști și periferici, nu răspunde, la nici o întrebare esențială de estetică.

Ea trebuie pusă altfel.

Volumul de *Balade* al lui Radu Gyr este un prilej potrivit pentru a încerca o lămurire a acestei chestiuni. Inspirația sa românească, acea lume legendară a baladei noastre populare și a peisajului etnic, cu mânăstiri voevodale, cu eroi de cântece bătrânești și cu poteci agresate de haiduci, formează un univers poetic pe cât de specific pe atât de unitar. Poet de efervescentă verbală și de o sensibilitate bogată, Radu Gyr realizează aici o poezie sinceră și limpede, păstrând întreaga atmosferă a poeziei populare. De la *Eulaliile* lui Dan Botta (evident, cu un suport artistic diferit) poezia românească nu a cunoscut o altă încercare atât de reușită de a reînvia melodia versului popular și toată acea armonie morală și sufletească a trecutului nostru. Radu Gyr nu

copiază tiparele și motivele cântecului bătrânesc. El se *identifică sufletește* cu ele, face parte, organic, din atmosfera lor. Poezia sa apare astfel sinceră, pătrunsă de un fior lăuntric violent. Cele mai multe din versurile de inspirație naționalistă, toate acele compuneri în stil cronicăresc, evocări de figuri istorice, umflate, sunătoare, ce s-au publicat din abundență în ultimii ani, au compromis jalnic acest gen de poezie. Versurile erau silite, goale, ostentative. Nimic autentic în ele. Radu Gyr este departe de această artificialitate. Inspirația sa este flacăra adevărată. Ea crește dintr-o tensiune interioară puternică. Numai în aceste condițiuni poezia naționalistă, ca și poezia de orice fel, poate fi acceptată.

Volumul este împărțit, foarte distinct, în cinci cicluri. Fiecare dintre ele ar putea forma o culegere aparte. Primul ciclu, intitulat *Fuga lupului*, conține câteva frumoase poezii de inspirație naturală. În bucăți ca: *Fuga lupului*, *Țigani ursari*, *Încrustări pe-o cobiliță*, *Pe un chilim*, Radu Gyr ne prezintă cadrul de viață și de formație legendară al sufletului românesc. Peisajul de munte, atât de poetic și de pur, plin de o sălbatică frumusețe, ne este înfățișat în valorile lui primare, singuratice și neîntinate de oameni. Versul este limpede și proaspăt, el însuși înzdrăvenit de aerul de munte:

*Mușcând paznicul, din cușca lui, spre munte,
lupul ca o flacăra-a țâșnit...
Tremură pădurile pe frunte
cu inelul brumel sfințit.*

*Lunecă din bahnele cețoase
miros vânat de sălbăticiuni.
Vântul sus, pe labe somnoroase,
se târăște ca o fiară prin solduni.*

Lupul fuge. Zări îi cad în blană.

*Crengile: arcane, șbilțuri, bice.
Brazii clatină albastra lor capcană,
din puhoae îl stropesc alice.
**Îndărăt, se surpă vremea cu lung vuet
ca o stâncă prăbușită. Jnepii fug.
Noaptea zornăie. Adâncurile sue.
Râpe-l beau. Și piscurile-l sug.***

În afară de versurile subliniate, ce constituie imagini atât de plastice și de proprii, poezia întreagă respiră într-o atmosferă de puritate naturală și de o înaltă prospețime. Notăția este bogată și vie, pătrunsă de o semnificație abia indicată, care o înflorește. Lupul singuratic, de altfel, este un motiv cunoscut.

În capitolul *Cântece* întâlnim o poezie lirică ușoară, brodată pe motive populare curente, ca: *Pasăre galbenă-n cioc*, *Ineluș-învârtecuș*, în total vreo 15. Versul capătă un suport sufletesc de o consistență suavă, plină de poezie, în care elementele cunoscute ale poeziei populare, ca: *dor, vis, stele*, se îmbină într-o melodie plăcută, personală. Radu Gyr a păstrat atmosfera și valorile expresiei populare în toată accepția lor primară. Cu toate acestea, sau tocmai de aceea, cântecul atinge uneori regiuni de o profunzime remarcabilă. Cităm *Ineluș-învârtecuș*, poate bucata cea mai expresivă, din acest ciclu:

*Ineluș-învârtecuș
moarte, joc cu lunecuș,
în ce inelar căzuși?*

*Juvaerul tău de fum
toate le preschimbă-n scrum,
că podoaba-ți de nălucă
pică-n deget și-l usucă...*

Ineluș-învârtecuș

*cu smaragdul jucăuș, -
zâmbetele cu livezi
cum le stingi și le-noptezi?*

*Mâinile de ce le-nchizi
sub un zarzăr cu omizi?
Iară ochii - tufărici,
de ce-i umpli cu furnici?*

*Viață, negru cărăbuș,
moarte, joc cu lunecuș,
ineluș-învârtecuş.*

În aceste versuri motivul popular se transformă într-un simbol de o remarcabilă poezie a morții. Trebuie reținută această posibilitate de-a *asimila* atmosfera și viziunea cântecului bătrânesc și de-a le transforma într-un material de proprie inspirație.

În *Țară și Mânăstiri*, capitolele cele mai periculoase pentru genul acesta de poezie etnică, Radu Gyr reia aproape toate temeale liricii tradiționaliste, de la versul cronicăresc, care ne amintește de *Pajerele* lui Matei Caragiale, până la *Vodă Ștefan, Țepeș, Ioan Vodă* și toate acele motive istorice românești, compromise de alții. Față de toți aceștia, Radu Gyr aduce și aici o inspirație proaspătă și o puternică vibrație poetică. Acest material vechi, în numele căruia s-au născut totdeauna atâția falși cântăreți, la el se transformă într-o substanță lirică sinceră, ce trebuie reținută. Radu Gyr rămâne poet până și în versurile sale cele mai curente, cele mai străine de poezia propriu-zisă. Reproducem bucata intitulată *Descălecătorul*:

*Se rezimau pădurile în ghioage.
Munții tăceau cu stemele pe frunți.*

***Grei, se lungeau pe labe anii crunți
și mormăiau ca urșii în bârloage.***

*Când am pornit călări la vânătoare,
un cap de zimbru soarele părea.
Pe stânci, zăvozii mei, căteaua mea,
lătrau nemărginirea rotitoare.*

*Unde-a căzut, însângerată, fiara,
jițul meu tânăr crește ca un spic,
Mi-am svârlit țurcana-n Carul-Mic
și-am sărutat veciile și Țara.*

Vechea legendă istorică devine aici un material de poezie simbolică, Descălecătorul se confundă cu poetul vânător de nemărginire și de veșnicie «rotitoare». Astfel, motivul național nu rămâne exterior, ostentativ. El devine suportul unei lumi interioare, al unei tensiuni sufletești.

Până aici, majoritatea poeziilor cuprinse în aceste pagini erau profund lirice. Abia în capitolul *Fântâna cu pandur* întâlnim *balada* propriu-zisă. Aici, motivele populare capătă o amploare în bucăți ca: *Balada fratelui care a murit de ciumă*, Radu Gyr reia câteva din motivele cele mai prețioase ale baladei populare românești, pe care le tratează ca pe un material propriu. Multe dintre ele nu sunt altceva decât o punere în valoare, o dezvoltare poetică mai largă, a unor variante puțin cunoscute, pe care poetul le-a cules din lumea satelor noastre. Fiecare bucată poate fi urmărită, astfel, paralel cu exemplarele originale, din colecțiunile noastre de poezie populară. Un specialist ar putea trage de aici concluziuni foarte interesante. Noi ne mulțumim să amintim doar că George Coșbuc a fost și el ispitit de aceste balade populare. În afară de *Nunta Zamfirii*, de *Moartea lui Gelu*, multe din poeziile sale din tinerețe și în special dintre cele publicate la *Tribuna* lui Slavici, sunt creațiuni de acest fel.

Motivul strigoiului care pleacă să aducă pe soră-sa măritată departe, a fost tratat de Coșbuc în balada *Draga mamei*, scrisă la Năsăud în 1883 și apărută în *Tribuna* din 25 mai 1886. Ea a fost publicată și aparține în biblioteca populară a *Tribunei* (Nr. 25). Acest motiv este reluat de Radu Gyr în *Balada fratelui care a murit de ciură*, evident într-o altă variantă decât cea cunoscută de Coșbuc și într-o formă mult mai savantă.

În general, balada lui Radu Gyr nu este propriu-zis o baladă epică. Poetul este mereu prezent în versurile sale. Adeseori, întâlnim la sfârșit o strofă sau două, în care ne este indicată identificarea cu destinul eroului popular. Un exemplu caracteristic este bucata *Domnul de rouă*, care se termină cu aceste strofe:

*Cneazule ca roua
Domn cu umbre line,
tristul tău landou a
înnoptat în mine.*

*Anii mei te-adună,
prinț cu răni amare,
să visezi în lună
și să mori în soare.*

Astfel, și din acest material poetul face o tensiune proprie. Valabilitatea lui este interioară.

Mai trebuie să observăm apoi toată acea bogată imagistică pe care Radu Gyr o presară cu atâta dărnicie în toate paginile sale. Numai versurile citate aici ne pot da un indiciu. Poet de un puternic colorit verbal, el realizează o atmosferă metaforică remarcabilă. Poate că aici critica ar putea să-i găsească unele puncte slabe. Din cauza efervescenței sale verbale, Radu Gyr nu este totdeauna un poet de profunzimi reale. Versul său

scânteiază prea la suprafață. Este ceea ce i s-a obiectat în *Poeme de războiu*, de către unii. Obiecția poate fi menținută și aici.

În general, însă, este un poet veritabil, care răspunde categoric, prin opera sa la discuția inutilă semnalată la începutul acestor rânduri.

* * *

Deși la primul volum, numele lui Horia Nițulescu se bucură de o circulație literară, în rândurile tinerilor, curentă. În afară de articolele de ziar, poeziile semnate mai ales în *Meșterul Manole*, *Convorbiri literare* și *Revista Fundațiilor Regale*, i-au asigurat o notorietate poetică promițătoare. Acest prim volum era așadar așteptat.

Va trebui să mărturisim însă de la început, nu că așteptările noastre au fost înșelate, dar că paginile de față nu reprezintă măsura întreagă a talentului său. Multe din poeziile apărute în *Revista Fundațiilor Regale*, pe care nu le găsim aici, le socotim superioare. Mă gândesc mai ales la poeziile de război. De la cea dintâi bucată ne izbesc neplăcut ecourile argheziene:

*Și de la Dumnezeu am învățat ceva: caligrafia:
Eu nu-l văd, ca alții, cu oile sau în ogor,
nici robotind ca un salahor,
cu sapă, cu bardă, sau mistrie.
Nu, eu îl văd scriitor:
se așează la masa lui de argint, ia condeiul și scrie.
O, condeiul lui de mărgăritar!
Și scrie apăsător și șterge, scrie rar,
numai cu rouă și vis.
Uite, sub ochii noștri s-a deschis
fragedul Lui manuscris.*

*Mie îmi place cum scrie El valul,
râul, ca un fir de beteală
și dunga norilor pe zare, violetă,
dealurile, desenate ușure, cu cretă,
stelele sus, ca un lan de cirilice
și parafa Carului Mare.
Pentru toate vremurile,
pentru toate graiurile,
are același, din veac, alfabet.
Scoate doar alte corneluri din sipet
și scrie din nou, ca la-nceput,
în piatră, în iarbă, în lut, etc., etc.*

Poezia este frumoasă. Dar atât ideea cât și expresia ei sunt argheziene. E o influență pe care o întâlnim, mai palidă, și în alte poezii din volum. La ea putem adăuga și pe cele ale lui N. Crevedia, el însuși arghezian și a lui Emil Botta.

Recunoaștem însă în aceste vecinătăți numai o întâlnire temperamentală. Horia Nițulescu posedă o forță interioară puternică, o sensibilitate în același timp violentă și duioasă, care îl apropie de Tudor Arghezi. Această sensibilitate este sinceră. Totul în sufletul său este vibrație și tumult. De aceea, lirismul său este sănătos, vital. Poemul crește în sentimente aieva, din experiențe sufletești, din viață. Să remarcăm că acest fapt este foarte important. El definește însuși destinul poetic al unui autor. În acest sens, Horia Nițulescu este un *poet*. Poemul său e ardere adevărată. De aici acea impresie de organic, de natural, pe care ți-o lasă până și bucățile străbătute de influențe străine. Nimic artificial în inspirația și în arta sa. Imaginile, violențele de limbaj, sentimentele comune, se topesc toate într-un aluat proaspăt, personal. Din această poezie se ridică denși, calzi, aburii vieții, o bucurie de-a trăi plină, ușor melancolică, umană. Este ca un câmp îmbibat cu sevă, ca un ogor ce fierbe, primăvara.

Sentimentul cel mai puternic cântat de poet este dragostea. Incantatorie, această dragoste pământească, adamică, este străbătută de un iz proaspăt de senzualitate, ca în versetele Vechiului Testament. Se confundă cu femeia, cu ființa ei întreagă, fizică și sufletească. Nimic mai uman, mai sincer. Temperament pasionat, cald, uneori violent, Horia Nițulescu este străin de artificiu:

*Când las s-alunece mătasea, în cămară,
Și se-nfioară trupul, ca sub îmbrățișare,
Răsar din spuma rufei, ca din genuni amare,
Atât ceresc de nudă, nepământească de clară,
Parcă sfâșie spațiul o sabie de pară.*

*Când desenez cu brațul în aer o vultură
Și sâni când încerc să-i prind în cupe,
O fericire tristă, adânc se rupe.
Crescând atât de plină, intactă, nou născută,
Mă simt precum e marea-n amiază, absolută.*

Această imagine a perfecțiunii feminine, întruchipare a dragostei și a vieții însăși, această nevoie de-a concretiza plastic sentimentul iubirii, ideea chiar («Și coapsele prea limpezi, rotunde ca ideea»), reprezintă, în poezia lui Horia Nițulescu, o obsesie:

*Vecia adormită în argilă
Desface-un braț de marmură, tăcut.
Și astăzi de fiori e străbătut,
Ai trudei, născătoare și fragilă.*

*Putrezitoare, degetul și dalta,
Zburate pulberi, vântului, de mult.
În brațul viu, înmărmurit ascult,
O lume nouă cum tresare, alta.*

Frumusețea plastică, sculpturală, liniile bine arcuite, armonia dintre plinuri și goluri, dintre umbre și lumini, toată acea lume sensibilă a perfecțiunii umane, în sensul clasicismului greco-roman, formează suportul cel mai puternic al poeziei lui Horia Nițulescu. Versul său pare el însuși cioplit cu dalta. Densă și grea, expresia este comprimată, strânsă în forme sculpturale. Fraza se apropie de valorile sintetice ale limbi latine. Uneori poetul suprime prepozițiile, inversează formele morfologice, violentează sintaxa. Iată câteva exemple:

***Iubi-te-voiu** mai clar ca un sărut...*

*Deasupra-ne, în urmă, **se rotind**
Tutelarul nostru astru.*

*Să nu mai mi te fure, **să nu mi te...***

***Curatul timp acela**, în albul monoton.*

*Mireasă când, în **verde-aceea seară...***

Aceste forme de limbaj dovedesc o luptă continuă cu expresia, cu tiparele ei comune. Unele bucăți devin adevărate medalii. Iată una, pe care aș apropia-o de *Médaille antique* a lui Leconte de Lisle:

*Coreografie, gestul împietrește
Sus, în tărie, viul ei condur,
Isonul unanim, murmură, crește,
Dând jocului melodicul contur.*

*Înaltă, amiaza ei răsunătoare
Pe dalele cu sunetul velin.*

*Abruptă, în cadențe suitoare,
Desmiardă, glesna, mai ușure, lin.*

*Nalt rotitoare, dulce la auz,
Mătăsuri vechi cum fâlfâie văpaie.
Mai ager șoldul ca un șoim, așa e,
Adulmecat de spațiul andaluz.*

Astfel de versuri ne dau dreptul să așteptăm de la poezia de mâine a lui Horia Nițulescu realizări frumoase.

* * *

Coca Farago realizează o poezie de atmosferă nedefinită, plină de o tristețe organică. Versul său este cețos și larg, fără conținut plastic. Consistența sa e numai muzicală. Lipsit de ritmică, și de tehnică exterioară, valoarea lui se măsoară după conținutul sufletesc general, pe care-l sugerează. Familia sa poetică este formată din Rilke și din Lucian Blaga. Este o poezie de șoapte și tăceri resemnate, o poezie a unei blânde singurătăți:

*Cântecul mă cuprinde ca pe o tăcere înaltă
Și mă oprește la vagă răspântie de amintiri,
Îndemnându-mă să-l aud crescând în singurătatea
Din care ochii nu mi-au știut culege până acum,
Nici surâs,
Nici lacrimă.*

În această atmosferă de tristețe și de singurătate, Coca Farago trăiește departe de viața adevărată, într-o lume de închipuiri mohorâte, de melancolie și de amintiri. Totul în poezia ei este umbră și depărtare, mătase grea de taină. Ea se confundă cu o melodie monotonă, cenușie, de stinsă și inutilă

feminitate. Fără să realizeze densitatea materială a tristeții bacoviene, acest lirism bolnav corespunde unei descompuneri sufletești de o amară sinceritate:

*Sunt așa de obosită și tot ce cred că mi se întâmplă
Vine așa de târziu,
Încât nu-mi pot clinti singurătățile.*

Toate sunt colorate în cenușiu. Iubirea însăși , pe care Coca Farago o evocă în accente biblice, nu are nimic din căldura umană firească. Ea se desfășoară într-un cadru de singurătate lunară, dincolo de viața adevărată:

*Iubitule,
Cu tine seamănă dragostea lunii
Pentru fereastra mea,
Când mă dăruie nopții, ca faldurile unei rochii
De-albastră catifea.
Cu tine seamănă
Visatele-mi deapururi călătorii,
Cu tine seamănă și primăverile și
Diminețile,
Care, toropit, nedumiresc singurătatea pădurilor,
Ca și cum
De mult, prin ea, înserările numai și-ar fi trimes
drum.*

*Iubitule, cu tine seamănă,
Până acum tăcutul cântec din inima mea:
Fiecare mugur de peisaj lăuntric mi te prevedea,
- Opririle-mi nicăieri căutându-te, cum
Dintre margini de hartă,
Insula cu palmieri încearcă de renunțări tihnite
Să ne despartă...*

Evocarea aceasta a iubitului, împrăștiată în elementele unei fantezii poetice largi, diafanizată, este departe de conținutul vital. Poezia se confundă cu divagația lirică. Coca Farago realizează astfel un univers poetic muzical, compus numai din nuanțe și din stări sufletești fluide. Aspectul cel mai neplăcut al acestei poezii este monotonia. Poemul nu se încheagă unitar, nu are o construcție precisă. Înspirația rămâne arbitrară, întâmplătoare. Acesta este, de altfel, impasul cel mai caracteristic al oricărei poezii de atmosferă. Este ceea ce, în alt plan, putem observa la o altă poetă tânără, de curând discutată, anume Anișoara Odeanu. Atât în volumul ei de debut *Fata lui Codru-Împărat*, cât și în recentul *Moartea în cetate*, poemul își păstrează aceeași compoziție aproximativă, lipsită de arhitectonică internă. Și acolo, ca și la Coca Farago, umbra lui Rilke și a lui Lucian Blaga se simte cu insistență. Poate că însăși feminitatea este mai aproape de aceste universuri poetice, fluide, muzicale, lipsite de elementul viril al compoziției.

Astfel, *Poeme pentru singurătate* aduce doar dificultăți de structură intimă. Peste ele, trebuie să remarcăm un temperament poetic închegat și o artă conștientă atât de posibilitățile ei, cât și de impasurile pe care trebuie să le învingă. Ceea ce se impune în primul rând în această poezie este acea lume poetică profund lirică, pe care o socotim expresia unui conținut sufleteș real. Coca Farago dispune de o sensibilitate bogată și de o muzică interioară promițătoare.

* * *

Dintre multele volume de poezii pe care le-am primit în ultimul timp (Nici unul dintre aceste volume nu merită să ne ocupăm de el. Dar, fiindcă autorii așteaptă totuși un răspuns, le indicăm aici: Aurel V. Sânger, *Melopei*; Neculai Tăutu, *Mătâni de zăpadă* (inclusiv

prefața lui George Drumur; A. Bolohan, *Viorile văzduhului*; Leonida Secrețeanu, *Marele salt*; Constant I. Cosma, *Țărâna sângelui meu* (editura «Detunata» putea debuta cu ceva mai bun); Ion D. Tudorache, *Penumbre*, Ion Petrilă, *Elegii din tinerețe*; Lucian Emandi, *Pescarii de năluci*; Lucian Mircea, *Tristul destin*; Pavel Ion Ștefan, *Cruci de foc*; Axente Opreșanu, *Altare noi*; Cornelia Buzdugan, *Versurile mele*; Ion Marin Nicola, *Visul poetului*; C. Munteanu, *Grohotiș*; Nic. M. Constantinescu, *Meleag basarabean*; Victor Calmuc, *Eu n-am luptat în Caucaz*; Har. Mihăilescu, *Gândind la depărtări fecioare*; Ion Crezeanu, *Flori negre*. Încercăm să reținem, sfătuind pe autor să se organizeze și să ia contact cu poezia modernă, volumașul *Ogoare și luceferi*, de B. Frunte) n-am putut reține decât debutul Mariane Moșoiu. Numele mi-e complet necunoscut. Volumul său *Poemele soarelui* aduce o inspirație caldă, străină de atmosfera elegiacă și plângăreață a celor mai mulți poeți tineri. Versul Mariane Moșoiu e plin de optimism sănătos, de tinerețe și de viață. El izvorăște din glia realității și crește din pământ spre soare. Primăvara, lumina, seva ce clocotește în ogoarele tinere, sunt elemente ce revin cu insistență în aceste poeme:

*Tumultos pământul și-a trimis din necunoscutele
adâncuri
Albaștri munți, înalte nostalgii, spre bolta cea senină.
E Primăvară. Fiecare vietate și-a găsit un drum spre
veșnicie,
Spre poarta vieții, poarta de lumină.*

*Înalt și larg, boltindu-se-n nemărginit se-nalță cerul.
Fără sfârșit se-ntind ogoarele cu brazde verzi, spre
zare.
Fără început și fără de sfârșit e astăzi totul.
Pământul, cerul, câmpul, își înalță cântecul de
sărbătoare.*

Acest imn adresat naturii și vieții, ca material de inspirație, constituie o realitate sufletească sinceră. Poeta are ceva de spus. Tinerețea ei curge prin versuri. Nu-i rămâne decât să transforme acest tumult interior într-o melodie proprie, într-o artă poetică personală. Deocamdată rămâne debutantă, anonimă. Trebuie să se ferească de locurile comune, de expresia prea directă, fără consistență plastică, fără culoare. Acest prim volum e plin de astfel de defecte.

(**RFR**, an. XI, nr. 2, februarie 1944)

III. VIATA CARTILOR (Meșterul Manole)

EMIL GIURGIUCA: ANOTIMPURI

Într-un anumit sens *poesie* înseamnă *atitudine*. Atitudine în fața cerului, în fața destinului, din această cetate peregrinară: *viața*. Poetul este și el un călător, așa cum, de bună seamă, fiecare om nu este decât un călător. Un călător care nu-și uită sufletul acasă în vestiar, sau dacă-l duce cu sine nu-l poartă în valiză. Dincolo de *cunoaștere* și dincolo de *lacrimi*, poetul mai înflorește ceva cu sine: *vibrațiunea*. Avântul, lauda, revolta. Prin urmare: *atitudinea*. De-aceea poate, poeții au trecut totdeauna printre oameni, singuri. De aceea Alfred de Vigny s-a închis în turnul de fildeș al izolării definitive, de aceea Mihai Eminescu s-a înfrățit cu *Luceafărul*.

Privită sub această latură, poezia lui Emil Giurgiuca (ne ocupăm de volumul *Anotimpuri*, apărut la editura *Miron Neagu*, de la Sighișoara) este în primul rând *lumină*, tumult alb, aer proapăt. Sau, întrebuițând un cuvânt de care uneori se abuzează astăzi, poezia lui Emil Giurgiuca este *tinerețe*. Bănuiesc că, dacă poetul acesta s-ar fi realizat în pictură și nu în poezie, tablourile sale ar reprezenta numai dimineți de vară, numai câmpuri inundate în soare. Și poate n-am greși afirmând că și în poezie n-a făcut altceva decât tot niște tablouri.

Niște tablouri precis conturate, niște tablouri pline de nuanțele cele mai vii. N-am găsit nici o poezie între cele 61 câte cuprinde acest volum, în care să nu predomină elementul descriptiv. Dl. Emil Giurgiuca a reușit să realizeze pe deplin acel pastel interiorizat de care se vorbea mult acum câțiva ani (Vă mai aduceți aminte de unele pasteluri ale suavului Ștefan

Oct. Iosif?). Aici, sufletul se confundă cu elementele naturii, se cuminecă.

Iată aceste minunate “pierderi în larguri”, rânduite într-o poezie care nu este singura la fel în volumul d-lui Emil Giurgiuca:

*Stau pe țărm cu duhul sfânt aproape
Sufletul mi-a adormit sub ape.
Sufletul mi-a adormit sub ape.*

*Somnul urcă-n aburi din pământ.
Prundul zorilor se afundă-n vânt.
Mie fagul, mie apele din cremeni,
Îmi sunt semeni, îmi sunt semeni, îmi sunt semeni.*

*Ascult plopi stropiți cu argint pe coajă
Supti de câmpul aburit,
Mugurii sorbind din infinit
Rugă ciocârliilor de vrajă.*

*Am topit azi noaptea vrăjitoare
Clopoșele de cleștare cucului,
Condurași de-azur haiducului,
Mie râsuri, mie doine de fecioare.*

*Zânele-ncrustară pe copaci
Drobi de rouă-n stropi de maci.
Mă aud sub coaja lor, m-aud...
Cucul umblă prin ogorul ud.
Soarele mijind pe deal asvârle
Râsuri tremurând pe valuri,
Poduri vii de nuferi peste gârle
Și năframe-n coamele de dealuri.*

*Iar ogorul iese-n cap de zare,
Să-și adape brazdele cu soare.
Simt Dumnezeirea-n fagul crud,
O aud pe ape, o aud...*

*Și-mi las capul pe pământ, să mă înfrupt
Din văzduhul de țărână supt.
Și din ape și din fagii dimprejur
Cu toți porii, cu toți porii beau azur.
(Împrimăvărare)*

Observați imaginile, observați identificarea cu toate elementele naturii împrimăvărate. Cred că n-am putea găsi o mai potrivită caracterizare a poeziei d-lui Emil Giurgiuca decât acest ultim și minunat vers:

Cu toți porii, cu toți porii beau azur!

E concentrată în aceste cuvinte toată atitudinea poeziei din volumul *Anotimpuri*. Cu excepția câtorva bucăți din ciclul *Tristia*, toate realizările d-lui Emil Giurgiuca însemnează prietenie și înfrățire cu pădurile, cu izvoarele, cu dumbrăvile. Sufletul identificat cu natura sărută pe frunte, ca pe un mire, soarele. Iată pentru ce spuneam la început că poezia lui Emil Giurgiuca însemnează *lumină*. Iată pentru ce spuneam că această poezie însemnează aer proaspăt, tumult alb, bogăție.

În poezia tânără românească, mai ales în poezia tânără ardeleană, maniera aceasta de *pan-poetic* este foarte frecventă. D-l Emil Giurgiuca știe însă să-i insufle un colorit personal și să creeze o adevărată poezie de atitudine. Nu credem că autorul *Anotimpurilor* este un om torturat de probleme și de nefirești avânturi. Sau mai precis, nu credem că se poate desprinde așa ceva din volumul asupra căruia ne aplecăm astăzi. E prea mult elogiul în versurile sale, și prea multă claritate, pentru a mai avea

loc alături și zbuciumul. Poezia d-lui Emil Giurgiuca e o poezie de contemplație, o poezie vizuală, senină. Prea puținele elegii de la sfârșitul volumului sunt inferioare atmosferei generale desprinsă din primele două cicluri: *Pan* și *Nimburi*. Nu credem că d-l Emil Giurgiuca se poate identifica ușor cu elegia, cu poezia de puternice sentimente negative. A găsit prea multă și prea frumoasă pace în florile de pe câmpuri, în glasul liniștit al apelor, în viața mugurilor abia îmbobociți, pentru a cunoaște tortura amarelor întrebări de alt ordin.

E o puternică și aleasă simțire în această carte. Uneori se îngrămădește la poarta versului atâta bogăție, atâta entuziasm, încât poemul începe să se aplece sub povară. Parcă ai avea în față niște covoare orientale atât de înflorite, atât de încărcate cu fel de fel de ornamente, încât obosește ochiul. Și parcă ai dori uneori ceva mai simplu, ceva mai concentrat. D-l Emil Giurgiuca posedă o inspirație de factură intensă, poate n-am greși spunând: prea intensă, un fel de prolixitate, nu odată plictisitoare.

Putem menține aceste observațiuni și în ce privește realizarea imaginilor. D-l Emil Giurgiuca știe să îmbrace versul în cele mai variate și mai bogate imagini. Dar și aici se pot observa uneori exagerări regretabile. Uneori imaginea devine prețiozitate, manierism și gongorism. Voi aminti, în această direcție doar următoarele două versuri:

*Pe mână argintat mi-a ruginit abisul,
Îmi latră steaua clopotele verzi de apă.*

Cam îndrăzneț și cam nepotrivit. Abisul ruginit pe mână. Și încă un abis argintat! Dar în versul al doilea? Clopotele verzi latră către stele! Nu găsiți că e un prețiozism regretabil? Dar să trecem peste aceste mici inconveniențe.

Cartea d-lui Emil Giurgiuca definește un puternic talent poetic. O simțire bogată și o forță de realizare remarcabilă. Ne place deosebit atitudinea acestei poezii de contemplație și

semnăm pentru renumele meritat al d-lui Emil Giurgiuca, unul dintre cei mai de seamă poeți din generația pentru care *Meșterul Manole* își îngroapă între ziduri de piatră bucuriile.

(*Meșterul Manole*, ianuarie 1939)

VIRGIL CARIANOPOL:
FRUNZIȘUL TOAMNEI MELE

Privită *structural* și mai ales prin reprezentanții ei mai de seamă, poezia tânără românească ne oferă bucuria unei întoarceri spre bogatele resurse ale sufletului torturat de *setea împlinirii*. De la notația stereotipă și bolnăvicioasă, care coborâse nivelul poeziei imediat postbelice până la compromis și aiureală, de la acordurile stridente ale unui avangardism dubios și străin, care se voia uzurpator de idoli îmbătrâniți și promovatori de noi valori artistice, despre care nu-și dădea seama că sunt inexistente, preocuparea talentelor adevărate se întoarce astăzi spre ceea ce sufletul omenesc are etern și superior: frământarea, strigătul aspru după lumină, căutarea înfrigurată și simbolul. De la gemetele unei descompuneri degradatoare și de la zgomotul unui realism atroce, poate explicabile în urma marelui măcel, care-l făceau pe un Iakob Haringer să coboare religiozitatea curată și adâncă a lui Rainer Maria Rilke până la interpelări ca acestea:

*Gott!... Nie hast du mich
Zum Café eingeladen...*

observăm astăzi, nu fără întemeiată mulțumire, un proces superior de reîntoarcere a poeziei adevărate, de reabilitare a

sufetului. O sete năpraznică de lumină, de înțelegere, de cer, de armonie, bântuie astăzi întreaga lirică tânără, determinând cea mai aproape de poezia pură, preocupare. E o mare neliniște în tinerețea noastră creatoare, o mare căutare de forme perfecte, de împliniri desăvârșite și de regăsiri în realizări ideale. Niciodată poate, poezia înțeleasă ca *atitudine*, n-a căpătat o formulare mai evidentă.

Din această acumulare de frământări oarbe, din această nestăpânită foame de absolut, de realizare deplină, n-a întârziat însă să se nască amara deziluzie a neputinței. N-a întârziat să apară figura dureros de reală a zădărniceii. Și iată că o poezie de puternice sentimente negative, iată că o poezie înfrățită cu tristețile cele mai grele, marchează evoluția unei literaturi poposite în câmpul interiorizărilor înalte. Nu este oare *aici*, semnul acela căutat, al zbuțumărilor întoarceri spre bogățiile și neliniștile sufletului de totdeauna?

* * *

Credem că nu vom fi prea departe de înțelegerea justă a poeziei confratelui Virgil Carianopol, privind-o prin prisma acestor constatări, deși nu toate realizările sale mărturisesc o atare antecedentă frământată. Privite în ansamblu însă și mai ales ținând seamă *indeosebi* de poemele adunate în ultima sa culegere, pentru care dibuiesc adevărul aceste rânduri, versurile acestui poet atât de bun prieten cu melancolia, cu tristețile amare, resemnate, nu sunt altceva decât întruparea fericită a marilor deziluzii încercate de un suflet flămând de soare, torturat de nostalgia armoniilor împlinirii desăvârșite, pe care viața îl coboară în mijlocul realităților necruțătoare. Poate de aceea expresia directă este în mâna lui Virgil Carianopol un instrument preferat, care uneori degenerază până la banalități regretabile, poate de aceea nu vom întâlni niciodată în opera lui elementele

de contemplație, de descriere, care sunt caracteristice îndeosebi tinerei poezii a confracților ardeleni, atât de bine reprezentați de Emil Giurgiuca. Și pentru ca să nu scăpăm ocazia unei asemănări care era atât de frecventă altădată și care din ce în ce este mai rară astăzi, vom spune că este vorba de un procedeu destul de vechi, dus până la perfecțiune de marele Mihai Eminescu. Virgil Carianopol însă, oscilând între perfecțiuni copilărești și imaginile cele mai revelatorii, reușește să poarte mai departe lumina acestei unelte abandonate, realizând o poezie care, fără îndoială, adăpostește în ea toate calitățile unui incontestabil triumf. În ciuda oricăror opinii contrare, nu ne putem reține să nu afirmăm în această revistă care pornește spre biruință sub soarele unui simbol veșnic, că poetul acesta sărac este un mare talent al literaturii noastre de astăzi. Găsim în cartea de care ne ocupăm aici toate elementele unei poezii destinate nemuririi, de la conștiința destinului propriu, până la realizarea formală acceptabilă.

*Îmi fac loc cu umerii printre ani
Ca să pot ajunge și eu până la vis.*

Îndeosebi este prezentă în lirica lui Virgil Carianopol, aproape în fiecare pagină, obsesia nemuririi, foamea de eternitate, fie prin conștiința unei meniri sigure, fie prin dureroasa constatare că realitatea trecătoare omoară toate visurile albe, toate castelele gândurilor înaripate. Am putea cita, în lumina acestei afirmații, aproape toate poemele din volumul *Frunzișul toamnei mele*, de care ne ocupăm aici, dar nu credem că ar fi atât de folositor, cât o prietenească invitație la lectură directă. În jurul acestei permanente obsesii se încheagă o seamă de tragice experiențe, legate de viața prin care poetul e silit să peregrineze. Uneori înfrângerea pare evidentă și atunci cele mai triste constatări sunt îmbrăcate în imagini alese, iar alteori mai licărește soarele unei energii și încrederi în biruință. Mi-a plăcut

mult, în legătură cu această latură a poeziei lui Virgil Carianopol, poemul *N-am obosit*, din care citez cele ce urmează:

*N-am obosit. Pe zi ce trece, parcă
Se scoală sângele din mine în picioare.
Mă ia în brațe liniștea și mă mângâie
Și cineva mă-mpinge către soare.
Zidesc, zidesc, din zori și până-n noapte
Îmi pun în ziduri, anii și tristețea
Îmi sui pe înălțimi de basme bucuria
Și las în grija vremii tinerețea.
Nu-mi pasă dacă drumuri albe
Mă ispitesc să-mi risipesc pe ele
Credința mea de astăzi și de mâine,
Când știi că drumul suie către stele.
N-am obosit și nu mă tem că mâine
Voiu fi prin gândurile care vin o biată râmă...
Zidesc, din zori, și până-n seară altă viață
Și nu-i urăsc pe cei ce mi-o destramă.*

Putem generaliza motivul acestei poezii. Peste tot poetul zidește și dărâmă. Zidește aplecat peste propriul destin și își închide între pereții versului toate bucuriile. Femeia iubită nu este nici ea pentru dânsul o realitate, ci numai o *vedenie*, o creație visată, pe care o îmbracă ideal cu cele mai multe calități. Nu însă fără părerea de rău că totul nu e decât o imagine care se mișcă dincolo de o întrupare vie.

*N-ai fost Ioană, te-a creiat nebunia mea.
Nu-mi avea viața lângă cine să stea,
Nu-mi mai avea inima lângă cin' să se adune
N-aveam după cine ascunde gândurile mele nebune.
N-ai fost, eu te-am făcut, eu te-am omorât.
Lângă atâtea vedenii mi se făcuse urât.
Nu mai puteam vedea în nimeni decât stafii,*

*Mi se umpluse viața de bălării.
N-ai avut nici ochi, n-ai avut nici mâini
Eu ți le-am dat și eu ți le-am vărsat la loc în fântâni.
Nu te-a văzut nimeni, n-ai umblat pe nici-o stradă
Gândul meu ți-a fost și pământ, ți-a fost și zăpadă.
Nu mă blestema, mă înnebuniseră arăturile,
Pentru mine, tot îți mai trăiesc ochii ca zările.
Nu striga, lasă-mă, nu mă înfrânge,
Voiam să am și eu, pentru cine plânge.*

Credem că nu vom întâmpina obiecții, încheind prin mărturisirea încrederii pe care volumul de față o întărește în noi privitor la un real triumf al poetului Virgil Carianopol. Realizarea imaginilor, bogăția vibrațiilor lirice, conștiința înaltă a unei meniri deosebite, constituie o evidentă garanție. O singură obiecție: uneori motivele și procedeele de realizare se repetă. Dar, unde se lucrează mult, rămâne și de măturat.

(**Meșterul Manole**, februarie 1939)

OCTAVIAN GOGA: *DIN LARG*

Sunt adunate în acest volum poezii de foarte variată realizare și poziție artistică. De la inspirațiile referitoare la războiul nostru pentru întregire, cu vădite accente naționaliste și sociale, până la melancolia ușoară care învăluie un sentiment târzielnic de dragoste, peste tot scurgerea anilor destul de numeroși în care au fost plămădite versurile de față, a lăsat urme nu tocmai dintre cele mai fericite, pentru unitatea acestui ultim volum al mult discutatului poet al pătimirii noastre. Completată însă cu unele traduceri din Petöfi, Carducci și Ady, poemele

adunate aici rezumă frumos o multilateralitate de preocupări foarte dragă autorului și cred că numai privite astfel, ne-am putea apropia just de sufletul acestei cărți postume.

Există totuși o atmosferă unitară care învăluie majoritatea versurilor din urmă ale lui Octavian Goga. În afară de presentimentul morții, atât de magistral exprimat în poezia *Cântă moartea*:

*Îmi cântă moartea la fereastră
Ca o vecernie-n surdină,
Îmi cântă-ncet povestea noastră:
Un joc de umbre și lumină.*

*Eu o ascult în noaptea mută,
Din adâncimi îmi crește mare;
Întreaga viață petrecută
La căpătâiul meu răsare.
Și cum sub tâmpla mea fierbinte,
O lume veche-mi reînvie,
Nu câte-au fos îmi erau în minte,
Ci câte ar fi putut să fie.*

este prezentă peste tot în acest volum conștiința unui mare destin împlinit, după cum ne-arată poezii frumoase, ca: *Din larg*, *Profetul*, *Poetul*, *Stejarul*, *Cărbunii*. Și nu este vorba de jubilaria unui triumf incontestabil, nici de o mulțumire largă pentru o viață realizată, ci numai de melancolia aceea iremediabilă a culmilor prea singure. Iată *Stejarul*:

*Pe vârful de deal, în largul de zăpadă,
Bătrân stingher stejarul e de pază,
Sub bolta lui vin corbii de s-așează
Când umbrele-nserării prind să cadă.*

*Jur-împrejur e gol, e frig, e groază...
Și-a lupilor flămândă serenadă,
Din când în când, în noapte-i dă dovadă
Că-n depărtare ura mai veghează.*

*El, mut și blând, stă fără să se-ncline,
Acolo unde-n viitor și urgie
Blestemul rădăcinilor îl ține...*

*Cu împăcare înfruntând povara,
Înfășurat în vechea lui mândrie,
E neclintit: Visează primăvara...*

În această singurătate rece, tovarășia caldă a unei iubiri pământeste aduce momente de mulțumire și împăcare, determinând o poezie de mari evaziuni sentimentale, cuprinse mai ales în ciclul *Noi*, cel mai bogat din volum. Viața pășește însă tot mai grăbită spre sfârșitul iremediabil, acoperind cu o melancolie resemnată această ultimă înseninare. Între aceste două realități, prezența certitudinii unui destin împlinit și dragostea omenească pentru o femeie, peste care se lasă un presentiment potolit al morții, lirica din urmă a lui Octavian Goga produce peste tot o impresie de calm și de resemnare. E o viață conștient superioară, cu permanente legături cu înaltul:

*Eu pretutindeni am câte-o fereastră,
Ce stă deschisă larg, spre infinit.*

Unele poezii din ciclul *În sat*, ca *Trecea un om*, sau *Biserița din Albac*, marchează o fericită întrepătrundere de elemente vădit social-naționaliste, reminescente din vechile sale preocupări și o ușoară elegie cu note personale.

Astfel de întrepătrunderi, cu fericite efecte elegiace, sunt foarte frecvente în acest volum și ele arată că nu e bine să

limităm valoarea incontestabil superioară a poeziilor lui Octavian Goga, numai la ceea ce ele au însemnat pe teren naționalist și social, ci ea trebuie căutată și în realizările sale cu vădite accente personale. Volumul de față completează așadar imaginea pe care trebuie să ne-o facem despre acest mare poet al nostru, continuând un fericit triumf postum.

VINTILĂ HORIA: *CETATEA CU DUHURI*

Hotărât, poezia românească tânără oferă din ce în ce mai variate aspecte de ordin tematic. Am avut ocazia să ne ocupăm în aceste pagini de doi poeți absolut diferiți, mai ales în ceea ce privește atitudinea, unul reprezentând admirabil poezia de contemplație, de pastelizare diafană, iar celălalt o poezie de frământări sufletești dintre cele mai bogate. În amândouă cazurile am remarcat vastele perspective pe care această poezie de fericită raportare la *conținut* le deschide celui ce se apleacă înțelegător peste rânduri, fără să ignoreze totuși preocupările formale. Acesta este fără îndoială meritul cel mai de seamă al poeziei care s-a afirmat în ultima vreme și în bună parte credința pe care *Meșterul Manole* o privește cu simpatie. Preocupările exclusiv formale, suprapuse unui conținut sărac, fără nici o posibilitate de tensiune înaltă, de neliniște sau împăcare spirituală, nu pot depăși niciodată granițele unei poezii minore. Aș putea fi poate mai bine înțeles citând o singură frază din Paul Claudel, poetul cu atât de bogate valențe spirituale, al timpului nostru. Iată: *Tu n'expliques rien ô, poète, mais toutes choses par toi nous deviennent expliquables*. Și poate ar mai trebui să amintesc un lucru elementar, atât de elementar încât unii domni poeți nu-l mai iau în seamă, că *arta poetică* a lui Boileau merită încă să fie carte de căpătâi.

Se pare așadar, că unele din aceste delimitări au fost adoptate de scriitorii noștri tineri, dacă nu în toată realitatea lor, în tot cazul destul de evident ca să merite o atenție serioasă.

* * *

Cartea lui Vintilă Horia se situează de la început în lumina acestor reflecții. Pornind de la versurile lui Dante:

*Vedrai gli antichi spiriti dolenti
Che la seconda morte ciascun grida...*

poetul ne descrie o călătorie prin *Cetatea cu duhuri*, care, privită ușor, nu este altceva decât imaginea Bucureștilor din vis, a Bucureștilor apoteozați sub lumina palidă a lunii, prin care se mai agită încă spiritele marilor înaintași, făuritori de cultură românească. În această călătorie întâlnește umbra lui Luca Caragiale “bucureștean chefliu și dramaturg” care, după cum Virgiliu odinioară lui Dante, i se oferă călăuză:

*Și-așa, umblând pe străzile sonore
Maestrul m-a condus mereu de mână;
Pe caldarâm priveam ca-ntr-o fântână,
Jucând feline umbrele surore.*

Chemate de toiagul lui Caragiale care bate din poartă în poartă, apar rând pe rând umbrele *Cetățeanului turmentat*, Mihai Eminescu și toți poeții care odinioară s-au frământat în această *Cetate*.

*Au tot crescut fantomele mereu,
Aveau în mână câte-o cupă goală
Și aripi albe prinse de sandală
Ca niște îngeri de-ai lui Dumnezeu.*

*Erau poeții umbrele acestea,
Poeții morți de veacuri sau de ani,
Iubise fiecare sub castani
Și fiecare își avea povestea.*

*Unul croise versuri pentru-o fată,
Altul iubise coardele de liră
Și plănuiise lumii o satiră,
Pe care n-o scrisese niciodată.*

Este desigur, multă manieră simbolică aici. Călătoria aceasta însemnează în primul rând mărturisire de credință, definitivă corespondență cu spiritele celor care au trecut pe aici altădată. Prin urmare atitudine. Mai însemnează însă și o mare încredere într-un destin iremediabil poetic. În această *Cetate cu duhuri*, care într-un sens mai larg poate însemna viața, frământările spiritului de-a se realiza în sine însuși, există un drum pe care-l așteaptă și pe care-l caută. Perspectiva lui se definește abia după ce se întâlnește cu spiritele celor dispăruți în lumea umbrelor:

*A fost o noapte mare peste toate,
O noapte scrisă-n strofele ce vin;
S-a făurit atunci un destin
Sau duhul meu s-a rupt peste cetate!*

Ceea ce nu mi-a plăcut în toată construcția acestui poem lung de 60 de strofe, este dedicarea lui unei mărturisite neînțelegeri de femeie (care în fond poate reprezenta neînțelegerea publicului). E prea multă sobrietate, prea multă viziune tematică, pentru a nu merita o desprindere totală de contingente supărătoare. Fără acest element eterogen, oarecum intrus în unitatea în sine a poemului, cartea ar fi o adevărată

victorie a genului. E desigur mult subiectivism în rezerva asta, și ar fi riscant să susținem că e definitivă, dar noi o subscriem cu absolută convingere.

Din punct de vedere formal, cartea este impecabilă. Rareori întâlnești un vers mai precis conturat, mai definitiv realizat ca ritm și ca rimă, ca versul lui Vintilă Horia. Din toate strofele se degajă o elegantă atmosferă de sobrietate clasică, de muncă insistentă. O anumită notă de suavitate, de armonie reținută, completează impresia aceasta de deplină realizare formală. Peste tot este întrebuițat ritmul sonetic de 11 silabe și expresia directă. Poate tocmai acest lucru explică și justifică uneori sărăcia imaginilor.

Am găsit unele versuri și unele expresii care contrastează neplăcut cu atmosfera generală a cărții. Un exemplu:

*Cetatea mea cu-un fir de-argint în plete,
Cu sfinți de aur și cu domni isteți,
Mă despărțise clar de târgoveți
Și-mi da să beau din cupe și din fete.*

A bea din cupe e ceva natural. A bea din fete însă, mi se pare și dificil și riscant! Cred că e mai mult o inconsecvență necesităată de rimă. Explicația nu justifică însă paradoxul.

Concluzia? Trecând peste aceste rezerve, cartea lui Vintilă Horia aduce o preocupare nouă, vădit superioară, este impecabil scrisă și mărturisește un talent indiscutabil.

(**Meșterul Manole**, martie 1939)

TUDOR ARGHEZI: *HORE*

O nouă carte de Tudor Arghezi este totdeauna o surpriză plăcută pentru iubitorii de poezie aleasă. Bogăția inspirației, darul său deosebit de-a se prezenta totdeauna nou, totdeauna inedit, variat, proaspăt și totuși totdeauna același, mare și unic, adaugă de fiecare dată noi diademe unui destin poetic împlinit cu prisosință. Este unul dintre autorii aceia dragi pe care de câte ori îi citești din nou și se pare că îi citești pentru întâia oară, de câte ori te apropii de ei ai impresia că intri într-o dimineată reavănă de primăvară. Volumul de față cuprinde un mănunchi de 33 de poeme unitare, de adâncă experiență poetică și trăire. Integrat în esența vieții, înțelegându-i menirea, poetul se regăsește întreg, bogat, optimist în toate ființele naturii, de la dovreacul umflat și chel și până la găngania cea mai neînsemnată, cărora le cunoaște graiul și le pricepe mărturisirea. Un suflu de largă respirație divină, simplă, primitivă, învăluie dea valma plantele, animalele, oamenii, pietrele, cuvintele. Toate își au rostul lor mărturisit, toate își trăiesc menirea lor înaltă, frumoase, bune și pure. În mijlocul lor, poetul se regăsește atât de unic, atât de tânăr sufletește, încât toate ispitele și frământările omenești îi rămân departe.

*Buruiană, nu știi care
Ți-i porecla de născare
Și nu vreau nici să ți-o știi.
Știi că ești pământul viu
Și că, orișicum, tu crești
Fără-a ști cum te numești.
(Buruiană, nu știi care)*

Vorbele sale cresc curate și simple, ca această buruiană, ca vântul, ca lumina. Scopul lor este același, esența lor este aceeași. Aceeași putere fecundă care umflă tuberculele cartofilor în pământ, care pictează aerian elitrele păpăruzei, care înverzește frunzele și deschide florile, le crește, le adapă, le înalță și le potrivește.

*Nu v-am sădit și nu v-am cercetat.
Ați încolțit în drojdii de țărână,
Bezna din zguri v-a pus și semănat
Și de ogor v-ați prins cu o țâțână.
(Nu v-am sădit)*

Din lumea semenilor săi nu recunoaște decât sinceritatea și simplitatea copiilor. Ei singuri se aseamănă cu natura. Pentru ei cântă, pentru ei se joacă. Și totuși, câtă adâncime, câtă putere de pătrundere, câtă concepție, câtă superioară înțelegere! Dincolo de jocul artezian al cuvintelor, dincolo de zbenuguiala ființelor minuscule, se străvede clar o mare și aleasă *cunoaștere* și mai ales o elevată împăcare și o superioară conștiință a destinului propriu. Este interesantă în această privință poezia *Bâlci în Aldebaran*, pe care nu o putem cita în întregime fiind prea lungă pentru coloanele rezervate acestei cronici și nici fragmentar, nevoind să-i tulburăm unitatea.

O caracteristică a poeziei argheziene este tonul flecar, copilăresc, simplu, lipsit de majestatea și atmosfera aceea grea care însoțesc de obicei realizările cu asemenea conținut. De aici purced o serie de expresii proaspete, pline de sevă, neașteptate, întorsături fericite, ghidușeriile cele mai îndrăznețe, o limbă bogată și sănătoasă. Rareori un poet de la Eminescu încoace a știut atât de bine și a muncit cu atâta râvnă pentru îmbogățirea și înprospătarea limbii noastre poetice. Și totuși, rareori s-a ajuns la atâta delicatețe, la atâta puerilă gingășie.

Dar, tot ce poate spune cronicarul nu este decât dibuire. Adevăratul suflet al acestei cărți poate fi înțeles numai prin lectură directă. Fiecare bucată ar merita să fie citată și interpretată deosebit. Așa ceva nu putem face aici. Ne mângâiem însă cu gândul că ne vor completa înțelegător cititorii. Va fi cel mai frumos omagiu pe care îl pot aduce unuia dintre cei mai mari poeți ai României. Și eu cred că o vor face.

CONSTANTIN SALCIA: *LOGODNA APELOR*

În vârtoarea multor poezii care se scriu astăzi, Constantin Salcia este printre pușinii care mai întârzie dincolo de ei însiși departe de frământările generației din care fac parte. Nimic din marea obsesie a mântuirii proprii, nimic din setea de *înțelegere* și de *trăire* mai adâncă, nu-l preocupă. Interesantă și săracă izolare în convenșionalism și resemnare. Dacă acceptăm cu oarecare rezerve afirmația lui Bazil Munteanu că literatura noastră din ultima vreme suferă de un exces de metafizică, nici într-un caz acuzația asta nu i se poate aduce lui Constantin Salcia. Temele sale sunt simple, minore, de trăire imediată, cotidiană. O melancolie ușoară, presărată peste câteva elemente de pastel și de regret al trecutului, iată tot conșinutul liricii sale. Adăgați la acestea cele vreo două-trei incantații izvorâte dintr-o dragoste destul de puțin deosebită, cum ar fi: *Somn* și *Extaz* și veți avea toate subiectele din această carte.

Ceea ce ne reține totuși bunăvoința de la prima pagină și până la ultima, este atmosfera de resemnată împăcare cu acest destin plat, sărac, fără revolte și căutări, fără disperări amare și migala pe care poetul o pune pentru a o reda artistic. Constantin Salcia știe să scrie chiar și acolo unde nu prea are ce, știe să dea unitate bucășilor sale și nu e departe de unele imagini frumoase.

Atenția aceasta deosebită pentru cizelarea artistică, aspectul acesta de lucru unic înflorit cu trudă și răbdare, ne face să ne gândim la unul dintre autorii noștri dragi de odinioară: José Maria de Hérédia. Citez în întregime poezia *Pont Euxin* pe care o socotesc cea mai reușită din volum și care, nădăjduiesc, va confirma cele amintite mai sus:

*Lovește-n țărnm pustiul cu valuri și suspine
Când noaptea ca o pânză se scutură în larg,
Și se aud prin vrafuri de ani și de ruine
Sandalele cum calcă pe liniște și-o sparg,*

*Pe fiecare piatră a odihnit un gând.
S-o fi perdut departe privirea obosită...
Nici un cocor n-aduce pe aripi tremurând,
Un strop curat de soare din patria iubită.*

*Adoarme amintirea pe câmpuri pustiite
Ecouri lungi de apă se macină de dig,
Doar câteva colibe de vânt descoperite
Se strâng la piept sfioase de teamă și de frig.*

*Și singur cu tristețea, pe zidurile oarbe,
Mai rătăcește încă poetul exilat,
Când luna dintre pajiști s-apropie și soarbe
Singurătatea mării-negrită de păcat.*

Amestecul acesta de regret al trecutului, de pastel și de melancolie ușoară, nedefinită, rezumă frumos conținutul întregii cărți. Și dacă n-ar fi unele comparații și metafore banale, absolut învechite, care de altfel revin frecvent în celelalte pagini, admirația noastră pentru această poezie n-ar suferi nici-o știrbire. Într-adevăr, cum poate sta alături de această frumoasă realizare: *Când luna dintre pajiști s-apropie și soarbe*

singurătatea mării, banala comparație a nopții cu o pânză ce se scutură, sau și mai banala și învechita *liniște ce se sparge* (în altă poezie e vorba de *tăcere*, într-o expresie absolut identică)? Cunoscând grija autorului pentru formă, truda pe care o depune pentru înfrumusețarea versului său, nu putem atribui aceste inconsecvențe decât unei păcătoase întârzieri pe vechile baricade.

Pastelul este învăluit și el în lirica lui Constantin Salcia în aceeași atmosferă de melancolie nedefinită care planează peste toate paginile acestei cărți și care nu izvorăște din motive de trăire profund sufletească ci numai din nemulțumirile și supărările vieții de toate zilele. Este demnă de citat bucata intitulată *Dimineață pe baltă*, pentru o mai ușoară înțelegere și pentru justificare:

*Se pleacă trestia în rugăciune
Și picuri limpezi sângeră pe maluri,
În șuerul adus de vânt pe valuri,
Coșciugul nopții tremură și-apune.*

*Cădelniți roșii se aprind în larg
Și se-mpletesc cu gândurile mele,
Cad pâlcuri lungi și galbene de stele,
Ce-n păpurișul apelor se sparg (of!).*

*Un chiot lung și nici o tresărire.
Pe maluri albe poposesc drumeții,
Cu gând la gând în barca lor subțire,
Iar au pornit pescarii dimineții.*

*Și nici un nor nu-nalță fața sumbră
Unde se joacă razele furiș,
Depart, hăt departe-n luminiș,
O fată cheamă luna: e o umbră.*

Mai conține acest volum câteva poezii de dragoste. Poate în mintea și intenția autorului elementul acesta se voia principal. Și poate numai așa se explică titlul de altfel foarte frumos, al întregii culegeri. Analizat însă serios factorul acesta nu merită nici-o atenție. Totul se reduce la convenționalism, lucru comun și superficialitate. Dar pentru ca autorul să nu mă creadă prea pornit împotriva d-sale, mă opresc aici. De altfel esențialul, ca valoare, (să nu abuzăm prea mult de noțiuni) a fost arătat mai sus.

Încheiere? Nu știm dacă realizările viitoare vor depăși pe cele prezente, deși noi personal credem în talentul lui Constantin Salcia, dar mărturisim pe față că nu vrem să încurajăm o astfel de poezie. Asta explică și ușoara noastră severitate.

(**Meșterul Manole**, aprilie-mai 1939)

GRIGORE POPA: *CARTEA ANILOR TINERI*

Dacă e bine să ne preocupe specificul ardelenesc, în literatura noastră contemporană, în ceea ce are mai evident, mai mult al său și mai aproape de sufletul larg și frământat al acestei provincii, atunci fără îndoială va trebui să ne oprim în primul rând la George Coșbuc, Octavian Goga și Aron Cotruș și apoi la o seamă de scriitori mai tineri crescuți și formați sub influența lor. Din rândul acestora face parte și Grigore Popa. Dragostea lui pentru natură, pentru frumusețile și darurile câmpului, pentru liniștea și măreția muntelui și a pădurii, identificarea lui cu bucuriile și cu durerile simple ale satului, ale vieții de la țară și mai ales cu acea permanentă și bogată prezență a gliei și a sufletului strămoșesc, a obiceiurilor și a valorilor particulare,

etern românești, îl așează definitiv în sfera de influență a marilor săi înaintași.

E drept, nu poate fi vorba încă de o realizare demnă de o atenție deosebită pentru ceea ce aceste cântece prezintă ca valoare poetică în sine și nici nu ar fi nimerit a spune că această *Carte a anilor tineri*, epuizează toate posibilitățile literare ale autorului (care dealtfel ne sunt suficient de cunoscute pentru a crede în ele). Cartea de față mai mult le vestește, le sugerează, decât le exemplifică. Grigore Popa nu reușește încă să ne apară personal, definitiv, cu trăsături originale, așa cum în bună parte ni se prezintă mai singularii săi confrați: Emil Giurgiucă și M. Beniuc.

În afară de materialul poetic, care în multe locuri amintește vădit realizări mai puțin recente, în care îndeosebi Octavian Goga este totdeauna prezent (a se vedea poeziile: *Copilul, Cântarea veacului, Voiu fi înalt ca steaua...*) uneori este foarte puțin proprie până și tehnica versurilor. Citez pentru exemplificare ultimele patru strofe din poezia *Vioara* unde întorsăturile frazelor, felul de introducere a propozițiilor prin conjuncția «și» ne plasează într-o atmosferă peste tot proprie lui Octavian Goga:

*Cum preaslăvim cu inima cât țara
Mărirea tainei ce ne înconjoară
Din holdele cu spicele aprinse
Aud un cântec jalnic de vioară.*

*Era un tânăr nalt și fără nume
Ce-și închina apusului cântarea,
În ochii lui fântâni de frumusețe,
Se logodise cerul cu mirarea.*

*Și-ntreg văzduhul tremura de cântec,
De necuprinsa jale a viorii*

*Se-nfiorau pădurile de grâne
Și lăcrimau potirele cicorii.*

*Dar când durerea a-nceput să ardă
Năpraznicele coarde de vioară,
Pământul tot și steaua din nălțime
Plângeau iubirea lui de-odinioară.*

* * *

Acolo însă unde Grigore Popa abordează teme de alt ordin decât cel autohton-patriotic (care în bună parte a fost exploatat înaintea noastră până la epuizare), acolo unde în afară de marea sa pasiune pentru natură concretizată în câteva pasteluri admirabile (ex. *Răsărit*) se lasă furat de frământările sale interioare, de setea aceea de lumină și de realizare deplină, de înțelegere și de cunoaștere adâncă, în care totdeauna s-au regăsit marii creatori de pretutindeni, poezia sa contrastează fericit cu tot restul cărții, mărturisind un talent plin de surprize. Constatarea asta ne face să credem că o selecție mai severă a bucăților din această carte ar fi fost binevenită și laudabilă. Lângă poezii absolut mediocre ca: *Rugăciune, Țară, Elegie pentru un leagăn* și mai ales *Sabia*, valoarea acestora din urmă se evidențiază până la mirare. Așa sunt: *Cântecul huhurezului, Idolul, Sunt sărman ca lucrurile lumii, Chemare, Pentru înflorire, Tristețe metafizică, Islam*, etc... Acestea și încă câteva pe care cititorul atent le va distinge ușor din mijlocul celorlalte pledează pentru adevărata identitate poetică a lui Grigore Popa. Evident, spre acestea tinde și preferința noastră.

Mai credem că e necesar să remarcăm marea bogăție de suflet, de atmosferă înaltă a autorului, multiplele sale corespondențe cu lucrurile, cu ființele, cu gândurile, cu neliniștile, ceea ce pledează pentru recunoașterea unui adevărat

poet. Din tumultul acesta va ieși poezia lui de mâine, realizarea pe care o așteptăm, în care credem și va însemna bucuria noastră. Deocamdată este o peregrinare.

GEORGE MENIUC: *INTERIOR COSMIC*

Basarabia actuală, adăpostește trei poeți autentici: Vladimir Cavarnali, N.F. Costenco și George Meniuc. Primul, premiat de Fundațiile Regale în 1934 cu volumul *Poesii* și depășit de curând în *Răsadul verde al inimii stelele de sus îl plouă* se bucură de o oarecare considerație printre confrăți și chiar printre cititori, ceilalți doi însă sunt aproape necunoscuți. Și totuși la marginea de răsărit a țării se aprind ruguri, se frământă suflete și cresc lugeri de visuri. Retras, modest, nobil, conștient. Ceea ce îi deosebește pe scriitorii basarabeni de foarte mulți dintre cei din restul țării este zbuciumul, drama interioară, revolta. În timp ce majoritatea scriitorilor tineri se complac într-o stare de metaforism degradant, solicitat numai pentru ceea ce el poate oferi în sine, fără cea mai elementară raportare la conținut, în timp ce nu apare aproape nici o poezie prin reviste în care cuvântul *vis* să nu fie exploatat în toate sensurile, haotic, dezorientat, acești muncitori modești pledează pentru scriitorul cu o concepție puternică despre viață, despre moarte, despre situația omului în lume. Iată o lecție peste care nu se poate trece cu ușurință.

* * *

Poezia lui George Meniuc se integrează inițial în această atmosferă serioasă. Izvorâtă dintr-o conștiință precisă a

identității sale omenești, experimentând tragismul izolării într-un cosmos străin, rece, nepăsător și pe de altă parte consumat de marile arderi ale tinderii spre *altceva*, spre ceva mai înalt, mai frumos, mai statornic, această poezie exploatează o dureroasă realitate etern umană, singura în măsură să se apropie de marea artă. Este fără îndoială un drum început acceptabil, un drum drept care până la un punct ne surprinde, cunoscând vârsta autorului.

Exprimarea este de multe ori dură, aspră, străină oricărei dulcegării sentimentale și totuși atât de bună prietenă cu imaginea. George Meniuc știe ce vrea, își cunoaște resursele și meșteșugul lui se acordă perfect cu atitudinea. Unii l-au acuzat că este influențat de I. Barbu. Poate. Lucrul acesta prezintă puțină importanță deocamdată. Tânărul acesta își pricepe meseria, purcede dintr-o realitate poetică adâncă, tinde spre o realizare surprinzătoare. Îndrăzneli și posibilități mărturisite sincer, tare, definitiv. Aș putea cita mult deși cartea n-are decât 14 poezii, dar mă mărginesc numai la aceste câteva versuri din *Cosmogonie* și din *Mâine albinele...*:

*Ce le pasă florilor, când visează într-un picior
De obârșia lor și a vinului din urcior!
Ce-ți pasă ție vulture cenușiu când sui
Și sfâșii cu aripa de oțel tăria,
Prin câte incendii a trecut armonia
Păstrându-se cuminte în tiparele de azi, și oricui!...*

* * *

*Dă-mi mâna. Vreau să ghicesc imensa înviere
Împrăștiată în țelină, în apă și tăcere.
Candidă și vie și Dumnezeu s-o capete trudă grea.
Oare, curând, în ce firidă liniștit va sta?*

*Azi soră cu mierla, mâine pahar de cristal,
Mâine albinele vor strânge polenu-i florar.
Ce-am iubit servește buzelor să bea vin,
Ce-am visat, rămâne miere pentru cineva strein.
Tânjesc zvâcnind în sângele din alba mână
Culorile soarelui și aroma din grădină.
Câte plante, încă nerodite, azimă o vor!
Toate minunile lumii o cheamă. Dă-o lor.*

*Eu ce să mai străjui făclia unei stele
Când nici călătoria materiei n-o înțeleg.
Hei, cântăreți, aprindeți vioara inimii mele
Să ardă cu dânsa universul întreg.*

S-ar putea obiecta lui George Meniuc multe lucruri. Că este prea prolix, prea greoi, prea tulbure. Că versul său nu reușește încă să capete o formă bine încheată, definitivă.

Că limba sa e cam pestriță, cam prozaică pe-alocurea. Și altele. Acestea sunt însă imperfecțiuni inerente debutului și toate se pot corecta cu timpul. Dincolo de ele se simte însă că vibrează, se zbate și se consumă un poet autentic, un suflet care râvnește perfecțiunea și care pornește spre ea cu o concepție precisă despre adevărata poezie. Ceea ce lipsește în genere unei părți din lirica noastră de azi este conținutul. George Meniuc abzice de-a porni pe această cale. Este cel mai mare merit al său. *Meșterul Manole* îl înțelege și îl aprobă.

(Meșterul Manole, iunie-august 1939)

POEZIA TÂNĂRĂ

Poezia nu e nici tânără nici bătrână. Vom susține totuși, începând cu numărul de față, regulat această rubrică. Programul scumpei noastre reviste ne-o cere. Dealtfel, este pentru întâia dată că se acordă o atenție specială acestei poezii într-o publicație serioasă. Atribuțiunea ne este dragă, deși ne dăm seama că va trebui să citim multe pagini inutile, fiind atât de răspândită lenea spirituală printre tinerii noștri scriitori. Ne mângâie însă încrederea că servim un gând frumos: *literatura română de mâine*.

Atitudinea noastră a putut fi bănuită din cele câteva numere anterioare. Severă, sinceră, definitivă. Excludem hotărât orice obligații de altă natură decât cele de conștiință artistică. Datoria asta nu o cunosc celelalte reviste tinere.

Credem din tot sufletul nostru într-o literatură românească mare, unică, universală. O literatură fără compromisuri, fără resemnări minore. Altfel rostul nostru ar fi mai inutil decât al publicațiilor care ne critică neînțelegându-ne. Din puținul pe care-l avem, din haosul metaforic în care ne zbatem, prin muncă și răbdare de uriași, să ne făurim un drum unic spre victorie.

Ion Moldoveanu: *Sbor peste ape*

Mă gândesc la frământările între moarte și nemurire din jurnalul Mariei Baschkirtseff. Dacă în cartea lui Ion Moldoveanu aș fi găsit atâta zbucium, atâta revoltă, atâta cruntă disperare, aș fi spus că este o carte unică. Într-o oarecare măsură sunt două destine pe care certitudinea unei morți apropiate și arsura unei mari sete interioare, le aseamănă. O singură

deosebire esențială. Maria Baschkirtseff îl întâlnește într-o zi pe maestrul Bastien Lepage. Și i se pare că a găsit mântuirea. Ion Moldoveanu nu întâlnește decât resemnarea. Și i se pare că a găsit o consolare. În amândouă cazurile însă, tragicul izvorește din conștiința precisă a unei meniri deosebite și a neputinței de-a o realiza într-o viață crunt limitată. Aici intervine însă personalitatea lui Ion Moldoveanu. Maria Baschkirtseff se frământă, luptă disperat, caută toate posibilitățile, în dans, în muzică, în pictură, în dragoste, să-și învingă destinul. Ion Moldoveanu se resemnează inițial; foarte rar se revoltă minor. Îi lipsește curajul (sau poate-l consideră inutil) de-a se lupta cu destinul. Cartea lui nu e decât o amară elegie. Tonul său este atât de potolit, atât de împăcat cu soarta, încât moartea pe care o așteaptă, pe care o vede zilnic apropiindu-se, nu-l mai umple de groază, nu-l mai revoltă, ci cel mult îi produce o destul de agreabilă stare de melancolie. Dacă Maria Baschkirtseff luptă din toate puterile, violent, disperat, să-și învingă destinul, Ion Moldoveanu se mulțumește cu o ironică invitație de-a se învinge pe el însuși. Cruntă minciună umană! Maria Baschkirtseff e mult mai sinceră. Asta o știe și poetul nostru:

*Uneori, se pare c-am vrea să murim,
Dar mințim, mințim.
Ancorăm doar pentru consolare
În tristețe și însingurare.*

Soarta este însă implacabilă. Nu noi suntem acei care ne făurim drumul. Noi nu putem decât să ne supunem:

*Suntem așa de goi și de
Iluminați ca freștile altarului,
În noi lucrează porumbeii harului
Cu fața spre nepământene firide.*

Dar semnul s-arată, mare și drept,

*Potrivit de busolă ca Nordul;
De mână ne va duce stea vânăată, ca Orbul,
Cu soarele în spate și luna în piept.*

Privită astfel, tristețea lui Ion Moldoveanu capătă o motivare mai adâncă, atitudinea lui în fața destinului și în fața morții nu este altceva decât o neclintită credință în subordonarea ființei noastre unei puteri superioare. Nu zeu nemuritor, cum a vrut Maria Baschkirtseff să fie, ci sclav în fața cerului neînțeleș, iată realitatea noastră umană.

Pășim pe un drum dinainte fixat, către un țel dincolo de noi înșine, umiltoare și tristă călătorie spre moarte.

*Plutim fără vrere, pe-această triremă,
Spre țara din basme cu mistica stemă.
Pe valuri vuinde vâslim peste ape,
Dar visul ne spune că suntem pe-aproape.*

*Cu noi au purces din adâncuri atave
Tristețile toate din stelele grave.
Le ducem cu moartea s-apună pe creste
Când viața se-mbracă în somn și poveste.*

O poveste de înaltă frecvență. Ion Moldoveanu, acest umil învățător din Ardeal, a știut să scrie o carte unitară, izvorâtă dintr-o convingere puternică de viață, așa cum atât de rar sunt cărțile noastre. Această revistă o apreciază și o recomandă, meritat omagiu unui camarad de talent, prea de curând plecat din mijlocul nostru.

Nichita Tomescu: *Genuni*

Cartea asta are o singură mare scădere: nu trebuia să apară. Vreo două-trei poezii îngrijite (una singură bună: *Sanatoriu*), câteva imagini drăguțe și 15 poezii slabe nu pot mărturisi un poet. Dar, cine nu cunoaște graba tinereții de-a ieși din ea însăși și care dintre noi nu poartă un astfel de păcat pe suflet? Multe din cărțile noastre ne sunt măturie.

Cred că maniera care-l definește pe Nichita Tomescu e notația. Și în acest sens lucrurile sale cele mai bune sunt însemnările pasteliste:

*Toamna anină tristeți de inimă. Frunzele
Flutură pe străzi. Noaptea cade grav
Peste oraș, peste poetul bolnav.
Din cer de-aramă picură lumină, stelele.*

*În sanatoriu, tăcerea e soră cu fiecare
Bolnav, cu fiecare pat de lângă fereastră.
Orele mor, cum florile din glastră,
În fugă spre lumină, de sete după soare.*

*A adormit luna pe-un pat gol. Afară
Vântul tușește printre copacii de ceară
Și-aduce neguri și ploaie de departe!*

*Un bolnav, în camera albă, aude-aripile
Durerii cum bat în el. Tot strigă a moarte
Toamna și ploaia... și parcă nu mai trec clipele.
(Sanatoriu)*

Poetul observă, observă și notează. Peste însemnările lui se lasă un vâl de melancolie ușoară, motivată destul de insuficient, care-l apropie când de Camil Baltazar, când de Virgil Carianopol, când de Adrian Maniu. O atmosferă poetică

personală, o lume interioară proprie nu numai că lipsește, dar nici măcar nu se poate prevedea din paginile acestei cărți. Vreau să spun că nimic nu arată că această culegere de versuri este scrisă de Nichita Tomescu, în afară de numele pus pe copertă. Deși toate bucățile par a fi compuse pe același motiv, în sensul că aproape toate se aseamănă ca fond, mi-a fost imposibil să descopăr dacă autorul e trist fiindcă afară e toamnă, fiindcă l-a lăsat iubita, sau din cauza unei personale structuri sufletești organic aplecată spre tristețe. Mai degrabă aceste poezii par a fi ecourile unor lecturi și aprecieri fără nici-o selecționare. Din aceste motive culegerea de față nu numai că mi se pare inutilă (inutilă și pentru poet nu numai pentru literatură pe care n-a îmbogățit-o deloc!) dar o consider de-a-dreptul păgubitoare autorului.

Acestea sunt observațiile de ansamblu.

Nichita Tomescu se pretează însă și la o mulțime de observații de detaliu, greșeli de compoziție, non-sensuri, metafore deplasate, lipsă de bun simț poetic. Într-o poezie intitulată *Eu* compusă din trei strofe întâlnim toate timpurile elementare din gramatica noastră: prezent, trecut și viitor. Nu însă grupate ordonat, în sensul unei evoluții oarecare, ci pur și simplu la întâmplare, pentru a salva un ritm și un vers minor. În altă poezie: «*Nevermore (II)*», un sonet insipid, întâlnim aceste două terține:

*Când luna sapă, cu hârleț de aur,
În huma nopților, de toamnă, triste
Și stele mici ca țipătul de graur
Vor flutura din cerul mort, batiste
De topaz, de tâmpla gândurilor reci
De-amintiri te vei lovi. Cum ai să pleci?*

Observați comparațiile, imaginile, metaforele, punctuația, tot ce vreți și spuneți dacă stele mici se pot asemana cu țipătul

de graur, dacă pot să existe (în imaginație măcar) batiste de topaz, dacă poți săpa în huma nopților! În alt loc (poezia *Rugămintea*) după ce ascultă cum *țipă vântul* și cum *cad stelele în pădure* poetul se adresează iubitei prin acest vers:

Prietenă, vreau să-ți sărut ochii și brațul drept.

Iată o completă lipsă de motivare. De ce tocmai brațul drept? De ce nu umărul? A, da! Fiindcă trebuia o rimă pentru *piept*. Din acest exemplu și din altele, unele semnalate, altele nu, mai deducem o scădere: poetul este sclavul versurilor sale, tehnica îl domină, nu stăpânește sensurile.

Asta ar putea avea o scuză: un vers perfect realizat ca formă. Dar de unde să-l iei? D-l Nichita Tomescu rimează *drumul-salcâmul* (pag. 11), *lăute-cântate* (pag. 29), *culeagă-creangă* (pag. 31), *frunzele-stelele* (pag. 40), *adoarme-pe-aproape* (pag. 42).

Ce să mai spunem apoi de asocieri ca: *apă întinată a tinereții* (pag. 51), *dorul lânzește în ape de gând* (pag. 48), *apa bucuriei o chem* (pag. 47), *suferința-i înecată în apele de strună* (pag. 29).

După cum vedeți peste tot *apă*. Iată nepotriviri: *Vocea ei de cristal, undiri de ape* (pag. 27). Cristal și unduire, alături. Iată pleonasme: *Cântau atunci în mine, balalaici cu-accente triste și siberiene de nesfârșit pustiu* (pag. 29). Să nu mai discutăm punctuația, virgulă între subiect și predicat, între subiect și apozitie, etc.

Și acum câteva lucruri bune. Sunt drăguțe poeziile: *Atavism, Scrisoare tatii* (prea mult Carianopol), *Întoarcere, Oboseală, Scriu* și mai ales *Sanatoriu*. O imagine frumoasă: *Noaptea adună oile luminii și trimite, pe-a cerului livadă, stelele la păscut*. O minunată mărturisire despre poezie:

E setea mea de primăvară și cer,

*E rodul târziu din singura floare
Ce-și ridică încet fruntea spre soare.*

*Luceafăr ce pâlpâie-n noapte stngher.
E fuga mea spre amurguri și dimineți,
Adăpost pentru bucurie și tristeți.*

Cred că am spus totul despre această carte. Nichita Tomescu mi-e prieten. Am vrut să fiu sincer cu el, cu mine însumi și cu revista în care cred și pe care nu o pot deservi fiind altfel decât așa cum de la început ne-am propus.

O ultimă întrebare: Prin ce se justifică existența celor trei cicluri din această carte: *Bărăganul anilor*, *S-au strunit viorile și Toamne?*

Asta pentru ca să fiu complet.

Aurel Marin: *Însemnări de vacanță*

O plachetă ușoară. Adevărate *însemnări de vacanță*. Vreo 16 poezioare, aproape toate în versuri scurte de 6 sau 7 silabe, uneori simple jocuri de cuvinte sau de versificație.

Poesii ca:

*Acele stele,
Clare inele,
Cerul le pune
Noptii cunune.*

*Cununi de platină,
Vântul le clatină,
Stârnind lumina,
Diamantina.*

Luna, nebuna,

*Svârle într-una
Peste culmi, cele
Mai limpezi stele.*

deși mărturisesc un virtuoaz al meșteșugului, nu pot adăuga absolut nimic gloriei celui ce le semnează și nici cel puțin să scuze apariția acestei plachete inofensive. Că Aurel Marin este un poet format, definitiv impus în lirica noastră tânără, prin culegeri merituoase ca: *Yodler, Intrarea în pădure, Versuri*, etc., știe cel ce semnează această cronică. El nu poate înțelege însă de ce unii poeți care posedă asemenea daruri se lasă furăți de plăcerea minoră de-a publica mici plachete niciodată mai mult decât drăguțe. Căci, într-adevăr ce poate el găsi în câteva poezioare, chiar realizate, înșirate una după alta în câteva pagini, fără altă legătură decât faptul că au un autor comun și cum poate stabili în felul acesta adevărata evoluție și valoarea unui astfel de poet?

Din aceste considerațiuni socotim placheta prietenului nostru Aurel Marin absolut inutilă.

Totuși, ea conține câteva poezii reușite, unele dintre cele mai frumoase pe care le-a scris poetul. Astfel sunt: *Toamna, Frumoasa moarte, Pâcla serii* și mai ales *Singurătate*, unde întâlnim un Aurel Marin adânc și original, așa cum s-a dovedit a fi în toată opera lui lirică de până acum. Cităm în întregime poezia:

*Ies din cabană ca din cetate,
Intru în vasta singurătate.
Calme ninsori cad în pădure.
Seara alungă umbrele sure.
Stele nu ard, pure ca-n ceață,
Bate un vânt aspru de ghiață.
Lumina lor totuși nestinsă
În ochii uimiți este cuprinsă.*

*Prin ore pierdutele mărgăritare
Le caut zadarnic - și mă doare
Că ochii ce plâng nu pot să vadă
Trecerea Ta pe umeda zăpadă.*

Observăm în poezia lui Aurel Marin o tot mai evidentă simplificare. Versul său din ce în ce mai restrâns, mai străin de cuvintele și înfloriturile inutile, capătă tot mai mult un aspect clasic. Este desigur în armonie cu sentimentul pur, de serafică elevație, pe care poetul îl trăiește adânc în singurătatea culmilor și a pădurii, pe care le cântă cu posibilitățile nebănuite. Și nu odată această simplificare matură, amintește pe marele nostru Eminescu, în strofe ca:

*Lina timpului bătaie
Frunții veștede îi pune
Neuitatele cunune
De zăpadă și văpaie.*

Apropierea aceasta arată un merit și nicidecum o scădere, pentru că ea nu înseamnă influență cum atât de des întâlnim în banala sforțare poetică a unor tineri, ci o maturizare și definitivare, de valoare.

Să nu uite însă Aurel Marin că tocmai pe această aleasă cale îl pândește o periculoasă deficiență: banalizarea. Găsim în această culegere și astfel de exemple. Cum ar fi:

*Ați uitat, uitați în vreme,
Când ne reciteam poeme,
Sub al nopții baldachin
Plin de stele de rubin;*

Făurind mărețe planuri,

*Darnici cheltuind elanuri,
Tinereții de argint,
Anilor care ne mint?*

Comparați aceste versuri cu cele mai sus citate din poezia *Singurătate* și spuneți-mi dacă ele nu reprezintă exact exagerarea tendințelor de simplificare observate acolo?

Oricum însă, Aurel Marin este deja *un nume* în lirica noastră tânără pe care se poate conta cu foarte puține riscuri. Așa fiind, i se poate ierta chiar și această inexplicabilă grabă, de-a publica plachete inutile, cum este cea pe care am descifrat-o aici.

(**Meșterul Manole**, sept.-dec. 1939)

POEZIA TÂNĂRĂ: GAȘTE ȘI GÂȘTE LITERARE

A apărut de curând pe piața literară un volum de poezii de Sergiu Slavăr intitulat *Miez de noapte*. Pe copertă, o banderolă cu fotografia “autorului” și cu o “prezentare” de George Șoimu. Printre atâtea alte volume de poezie proastă, cartea aceasta nu este prea surprinzătoare. Îmi amintesc însă că același George Șoimu care se descoperă azi “maestru” și același Sergiu Slavăr “autor” de poeme, inundau acum câteva luni pereții și chioșcurile Capitalei cu afișe cam de felul acesta: *Serafim Cadan* (literă de 20 cm.) *colaborează la Veritas*, sau: *Sergiu Slavăr* (tot literă de 20 cm.) *va scrie în curând la Veritas*, etc. Exact cum ar fi spus: *Paul Valéry de la Academia Franceză*, sau *Charles Morgan colaborează la...*

Și când te gândești că trăim într-o țară unde selecționarea și aprecierea literară sunt conduse de afișe, când te gândești că atâtea talente de valoare, atâți scriitori definitiv consacrați sunt

absolut necunoscuți de publicul nostru cititor, pentru că n-au făcut niciodată în jurul lor gălăgie... literară, obrăznicia acestor tineri incuți și complet lipsiți de cea mai elementară pudoare este de-a dreptul revoltătoare.

O întreagă găinărie literară cotcodăcește în paginile atâtor și atâtor reviste inutile, din provincie sau din Capitală, abuzând de răbdarea și lipsa de informație justă a puținilor cititori conștienți pe care îi avem. Publicațiuni de tot felul, unele închinată de-a-dreptul poeziei (*Prepoem*), altele tipărind sute de plachete care de care mai pretențioase și mai inutile (*Adonis*), amenință zi de zi să ducă în confuzie naivitatea unor cititori lipsiți de o îndrumare serioasă.

Față de această enormă producție facilă, dăunătoare, necontrolată, poezia adevărată, serioasă, gândită, este sortită să rămână apanajul inițiaților și al criticilor, ba uneori nici atât.

Să-mi dea voie însă toți acești poeți de ocazie să le pun o foarte umilă și elementară întrebare: Pentru ce scriu? Pentru ce atâta hârtie mâzgălită? Ar *muri* dacă n-ar scrie? Răspundeți domnilor poeți: Al. Raicu, Constantin Salcia, I. Stănciulescu-Mehedinți, George Șoimu, Sergiu Slavăr, Virgil Treboniu, Mircea Bărbulescu, Ion Horia Munteanu, Ion Marin Nicula, Stelian Segarcea, Coriolan Chisanu, Igor Block, Ion Negescu și toți acei care sunteți siguri că am uitat să vă înșir aici. Pentru ce scrieți? Credeți că *asta* este misiunea vieții voastre? Simțiți voi arderea aceea lăuntrică, amară, crâncenă, a creației? De ce nu rămâneți la rosturile și bucuriile voastre minore, la viața voastră de fiecare zi, la iubitele și orele voastre de melancolie banală? Poezia voastră, "munca" voastră, risipite atât de fără sens în această prea tolerantă literatură zisă tânără, sunt absolut inutile. Toate publicațiile, cărțile și colecțiunile voastre nu servesc la altceva decât la pervertirea gustului literar.

Vă rămân de făcut atâtea alte lucruri mai bune, mai aproape de posibilitățile voastre "creatoare". Așa bunăoară ați putea să vă căsătoriți realizând o partidă frumoasă, să faceți

copii pentru a vă potoli setea de “creație”, să aveți amante, sau să fiți încornorați. Îmi închipui că sunteți toți “băieți bine”, palizi, frumoși, cu umeri de vată, așa încât aveți mult mai multe șanse decât în literatură. Și apoi, dacă țineți cu orice preț să fiți de folos acestei literaturi și acestei poezii române, ați putea foarte bine (și ar fi demn de admirat din partea voastră!) să recurgeți eroic la un gest definitiv și să vă sinucideți. Cât de folositori ați fi atunci și pentru voi înșivă!

N-aș fi spus toate astea cu atâta indignare și ironie, dacă nu aș fi convins că literatura noastră tânără, că această ciudată generație din care facem parte, are un viitor demn, înalt și serios, pentru care este prea puțin orice muncă. Dacă n-aș fi convins că marea epocă de creație originală, universal necesară, începe abia acum, după o perioadă de formație atât de frumos și demn încheiată. Eu și câțiva prieteni, mai credem încă într-o literatură românească demnă de a rivaliza cu oricare altă literatură. Alături de acest ideal, de această încredere și hotărâre de muncă, găinăria care domnește în atâtea publicații “tinere”, dezordinea și lipsa de directive serioase care caracterizează pe altele, sunt o jignire și o obrăznicie. Să mă ierte acești poeți prea pripiți să se declare “maestri” și să se recomande unul pe celălalt unor cititori neformați, dacă le-am pus prea multe întrebări deodată, dar le mărturisesc sincer că am făcut-o din convingerea că numai răspunzând la aceste întrebări poți intra în poezie.

Știu că nimic nu se va schimba după publicarea acestor rânduri, știu că orice recomandatie este ofensatoare pentru cel cărui i se adresează, sau cel mult zadarnică, dar mă durea de multă vreme atâtea lipsă de educație și de bunăcuviință printre camarazii mei de generație și trebuia să plâng într-un fel, pentru mine.

N. CREVEDIA: DĂ-MI ÎNAPOI GRĂDINILE

Când a apărut volumul *Bulgări și stele* eram încă elev de liceu undeva într-un oraș de graniță din Ardeal și scriam versuri, urmărit de ochiul binevoitor și sever al profesorului și prietenului Octav Șuluțiu, la *Familia*. Am citit cu atâta tineresc entuziasm cartea aceea și am apărut-o cu atâta îndârjire la o ședință a societății de lectură a elevilor, încât multe poezii de-acolo le știu și astăzi pe dinafară. Vigoarea, noutatea, atmosfera sănătoasă, robustă, țărănească, nenumăratele invențiuni și realizări verbale, gramaticale, mărturiseau un poet de mare talent, revoluționar chiar. Sinceritatea aceea aproape brutală, curajul acela unic de-a poetiza cele mai banale și prozaice stări sufletești, împreunate totuși cu cea mai pură elevație, cu cea mai aleasă interioritate, nu se asemănau cu producția nici unui alt poet al timpului. Poezii ca *Taica*, *Mi-e foame*, *mi-e sete*, *Străinătăți*, nu puteau să nu impresioneze un adolescent, atât de iubitor de poezie cum eram eu atunci.

Mai târziu, tocmai după patru ani, după ce între timp cunoscusem poetul, cu deziluzia de a-l fi găsit prea mic, prea firav, a apărut volumul *Maria*, mai reținut, mai îngrijit și cu o mai potolită primitivitate. Peste posibilitățile prea vădit mărturisite în primul volum, peste tumultul și brutalitatea expresiilor de acolo, se lăsase vâlul unei mai cizelate realizări artistice.

Recenta culegere *Dă-mi înapoi grădinile* (ce superb titlu!), se apropie mai mult de *Bulgări și stele* decât de *Maria*, deși, într-un fel, le continuă pe amândouă. Aceeași energie vitală, aceeași dragoste pasionată pentru bucuriile și plăcerile acestei vieți pământene, același suflu sănătos și aspru, țărănesc, primitiv, formează obiectul celor mai multe dintre bucățile acestui volum. În plus, deși elementul acesta exista și în celelalte, găsim aici un mai accentuat ton elegiac, o mai

dureroasă melancolie, un mai aspru regret pentru viața care se duce, pentru fiecare zi trecută și tot mai precis, tot mai sigura, apropiere de moarte. N. Crevedia este un pasionat pământean, un om pentru care realitatea simțurilor este covârșitoare, și pentru care amăgirea unei vieți transcendente este departe de a fi mulțumitoare. Într-o poezie religioasă frumos încheată găsim această lămuritoare strofă:

*Că dacă-n sânul Tău, adăpostit,
Din fiecare veci fac un sfânt,
De pământeanu-acesta care sînt,
Rămân atît de orb îndrăgostit.*

(Adâncă slavă, Ție. pag. 66).

Dragostea aceasta pentru pământ, pentru viața și bucuriile de aici, pentru plăcerile dragostei, ale vinului, ale mîncării și marea durere a apropierii de moarte, formează motivul multor poezii din acest volum și din altele. Iată câteva exemple:

*Cântați și voi adânc, țigani de fum,
Trăgeți de păr viorile - femei!
Cu stele-i cerul presărat, precum
E risipită floarea de hamei.*

*Căci sloiul vieții - alunecă mai rece
Și noi suntem atît cât vezi și știi -
Cu fiecare vară care trece,
Se face-n părul nostru mai târziu.*

*Vă desmierdați căci zarea vine-albastră,
Că vin, ca lupii, patru-zeci de ani.
Odată numai primăvara noastră
Și-aprinde, albe, nunțile-n castani.*

(Cântec de vară, pag. 40)

Mai găsim în acest volum câteva poezii de un realism covârșitor, tragic, concepute pe vechiul motiv exploatat îndelung în *Bulgări și stele*, al țăranului desprins din mediul său rustic, idilic, fericit și silit să ducă o viață improprie, falsă, mincinoasă, la oraș. Una dintre cele mai mișcătoare poezii de acest fel, realistă până la prozaism, este *Ana* (pag. 33), prea lungă pentru a o putea cita aici în întregime și prea unitară pentru a o putea cita fragmentar.

Cele câteva poezii patriotice (*Noi nu mai avem Regină* (pag. 10), *Țara* (pag. 31), etc. realizări ocazionale, totdeauna reușite, întregesc acest volum.

Stilul, vocabularul, invențiunile gramaticale, formele arhaice, imaginile (obsesia lunii) au fost dezbătute în atâtea ocazii de toți cronicarii literari. Fie-ne permisă și nouă o întrebare: Ce rost *estetic* are rima pusă la mijlocul versului, atunci când foarte fericit poate fi pusă la capăt? Nu miroase asta puțin a manierism? De altfel însăși substanța poetică din această frumoasă carte, nu prea deosebită de ceea ce noi am găsit încă acum șase ani în primul volum al d-lui N. Crevedia, în același fel exploatată mai departe ar putea deveni manierism și oarecum sărăcie poetică.

Să mă ierte harnicul poet, pe care eu îl admir atâta, pentru această ușoară rezervă și umilă avertizare.

DIMITRIE DANCIU: *SOLITUDINI*

Dimitrie Danciu este un debutant. Cartea pe care ne-o trimite, intitulată impropriu *Solitudini*, cuprinde toate scăderile (aproape totdeauna aceleași) unei cărți de debut. Sunt 22 de scurte elegii, compuse toate pe aceeași temă. Departe de

frământările interioare, autorul se simte totuși un iremediabil singuratic, rătăcind în preajma pădurilor, prin mătasa moale a ierburilor, cu o vagă nostalgie a zărilor în suflet. O reverie domoală, fără rezonanțe prea adânci în interioritate, planează peste aceste versuri minore, totdeauna melancolice. Uneori monotonia acestei tristeți de clișeu este deadreptul enervantă, atât de mult s-a lăsat poetul furat de atmosfera destul de generală și nu prea fericită, care domnește peste o bună parte a poeziei noastre tinere.

Ceea ce rămâne în picioare din toată producția atât de lirică a acestei cărți sunt elementele de pastel, uneori frumos încondeiate, dar și aceste neschimbate în toate poeziile. Nu există aproape nici o bucată în care să nu fie vorba de pădure, munte, toamnă, ierburi și seară. Dacă ai căuta să fixezi cuprinsul unei poezii, luată la întâmplare, cum ar fii bunăoară *Plecare*, de la pagina 27, și să-l compari cu cuprinsul altei poezii, de la orice pagină (să luăm de exemplu *Neștire*, pag. 21), este absolut imposibil să stabilești vreo deosebire. Iată:

*Ne va surprinde - amurgul într-o zi pe drum
Și ne-or surâde-anemic zărilor de scrum.
Pădurile vor îmbrăca un alt veșmânt
Și liniștea mai grea va trece în cuvânt.*

*Nu-i nimeni încă să ne poată spune
În care toamnă visul va apune;
Când vom călca umili tărâmul celălalt,
Când vom intra pe poarta cerului înalt.*

*Când umbra nopții nu va ști să vină
Și vom străbate numai prin lumină,
Când păsările-n stoluri, fără număr,
Vor coborî cu stelele pe umăr.*

(*Neștire*, pag. 21)

Dacă la aceste trei strofe poetul ar fi adăugat încă trei, sau două, sau șapte, poezia nu s-ar fi schimbat deloc, n-am fi înțeles nimic în plus față de ceea ce înțelegem din versurile citate aici. Dimitrie Danciu nu știe că o poezie de atmosferă, cum desigur este toată producția domniei sale, este condamnată de la început la moarte. Dimitrie Danciu nu știe că poezia este *atitudine*. Dar să mai cităm și cealaltă bucată:

*Într-o zi de toamnă, într-o seară,
Voi pleca - de oameni neștiut,
Pe un drum îndepărtat de țară
Ca o stea brumată. Fără scut.*

*Voi pleca: fărâmă de poveste,
Să mă pierd în prăfuite zări,
Ca un sbor de paseri, ca o veste,
Ca un cântec risipit pe mări.*

*Alte seri mai pure-o să mă-mbete
Cu mireasma reavănă de crini.
Prietenii rămași, să nu-mi regrete
Trecerea discretă în lumini.*

(*Plecare*, pag. 27)

Trecând peste faptul că Dimitrie Danciu scrie *voi* în loc de *voiu*, poezia aceasta are versuri impecabile, cu ritm, rimă, muzicalitate, imagini și celelalte. Nici aici însă nu erau necesare trei strofe. Puteau fi cinci, sau numai două. Nimic nu e motivat în această carte. Pentru ce o fi Dimitrie Danciu atât de trist? Pădurile, ierburile, câmpiile, serile, stelele, toate elementele unei naturi frumoase, numai răsfrântă într-o interioritate pe care Dimitrie Danciu n-o are, sau dacă o are n-o mărturisește, ar justifica o astfel de atmosferă.

Ce cruntă lipsă de personalitate!

Boala aceasta însă este prea generală, prea mult răspândită printre stihuitorii noștri tineri, îmbătați de un metaforism facil, de duzină, pentru a fi o acuzare numai la adresa lui Dimitrie Danciu. Păcatul lui este că scrie ca toată lumea, că n-are curajul, sau poate puterea, să se ridice peste nivelul literar al prea darnicelor în aprecieri volume pe care le primește desigur cu dedicație. Și este păcat. Pentru că Dimitrie Danciu știe să scrie frumos și are un debit poetic real, ceea ce desigur agravează scăderile acestei cărți de debut.

Încă odată: Dimitrie Danciu este un pastelist bun. Invit pe cititorii acestei cărți să se oprească la poezia *Trec vânturile serii* (pag. 25), un pastel frumos realizat. În această direcție, cu mai multă variație, ar putea da lucruri durabile.

GEORGE DRUMUR: *SUFLETE ÎN AZUR*

N-am crezut niciodată într-un regionalism cultural. De aceea am trecut cu destulă răceală și neîncredere pe lângă mișcarea inițiată de un grup de poeți bucovineni, în jurul minusculei reviste *Iconar*. Oricâtă nădejde am pune în talentul real și suficient mărturisit al unora dintre pionierii acestei mișcări, cum este poetul Mircea Streinul, pentru a nu-l cita decât pe cel mai reprezentativ, nu cred că literatura noastră va cunoaște vreodată un curent *bucovinean*, o spiritualitate românească specific *bucovineană*. Literatura se adresează totdeauna universalității. Altfel este o literatură minoră, insignifiantă. Ea poate avea cel mult o *culoare locală*. Acesta este însă un element secundar, eterogen, prin urmare, nu poate forma obiectul unei preocupări principale, unice. Nu pentru că e

italiană, e mare *Divina Comedia*, ci pentru eternul uman pe care-l încheie și pentru arta cu care este prezentat.

Ne vom dispensa așadar de epitetul care totdeauna însoțește numele d-lui George Drumur, de câte ori confrății mei binevoiesc a vorbi despre opera lui. George Drumur este un tânăr poet român, înzestrat, evident, cu calități remarcabile. Ultima sa carte, a doua mi se pare, intitulată frumos *Suflete în azur*, este o contribuție serioasă la afirmarea poeziei noastre tinere. Cuprinde cinci cicluri, motivate cam insuficient: *Semnele anotimpurilor*, *Tinerețe fără bătrânețe*, *Drumuri în ceață*, *Solstiții și Întoarcere în azur*.

Ceea ce caracterizează poezia lui George Drumur este zbaterea atât de crunt umană de-a sparge tiparele proprii și de-a se înălța spre culmi, mai aproape de cer. Eterna caznă zadarnică a sufletului omenesc de-a se depăși, de-a învinge greutatea care-l ține prea mult lipit de pământ. *Excelsior*. O poveste de elevație, de puritate și strictă interioritate, scrisă într-un vers de respirație largă, domoală, cu fraze lungi cu propozițiuni atributive, fără ruperi, fără revolte și, poate de aceea, fără un ritm prea tare, prea riguros. Odată cu sentimentul acesta de tindere dureroasă, aproape conștient zadarnică spre culmi, spre depășire, versul lunecă, se strecoară și el, fără pleznituri, fără țipete de rimă, supus, resemnat, de multe ori de importanță minoră. Imaginile lui George Drumur sunt, atât de delicat, de feminin construite, atât de abstracte uneori, încât își pierd aproape funcțiunea lor plasticizatoare, formând o atmosferă de imprecis, de nelămurit, foarte proprie poeziei sale. Iată un exemplu de poezie *gen* George Drumur:

*Unde anii pregătesc o înviere
nesfârșite zăpezi de tăcere
ne-așteaptă, ca pe-un anotimp bogat, de aur,
să nu ni se dărâme sufletul prin plaur.*

*Fug de noi copiii și mioarele,
ca de secetă isvoarele.*

*N-avem umbră, nici cuvânt,
n-avem urme pe pământ.*

*Dinainte-ne stau nopțile eterne:
lumea ce-am visat-o lângă perne.
Lumina ochilor ne-a rămas pe drum,
spre-nvierea zilelor n-am cum să mă-ndrum.*

*Nici cuvântul așteptat nu vine
și cine-o să ne scoată de aici, cine? -
căci la drum când am plecat,
nimeni nu ne-a-nduplecat.*

(Drumuri șterse, pag. 64)

Acolo unde este mai slab d-l George Drumur este în poezia cu accente autohtone, presărată cu un misticism *gen* Blaga fărâmițat, facil, fals. În locul frumoasei poezii de atitudine, care formează partea cea mai consistentă din această carte, întâlnim aici o oscilație puerilă între o atmosferă de împrumut, totdeauna periculoasă și inutilă, și o realitate sufletească bogată, proprie, plină de resurse. Tot atât de fără motivare sunt unele referiri la peisajul specific bucovinean, sufletesc sau natural, Elemente absolut eterogene, într-o poezie care exploatează o atât de general umană stare sufletească, cum e aceea a luptei între pământ și cer.

În afară de aceste rezerve, cartea d-lui George Drumur închide frumuseți demne de cea mai sinceră apreciere, mărturisind un poet de autentic talent, viguros și plin de surprinzătoare resurse. Un *destin* pe care și l-a definit singur:

Ploi de slavă limpezi, cum îi cerul

*au crescut în buruieni, înalte.
Somnul în doi și scutul și oierul
vegheilor, spre semnale din alte
drumuri, fără orizont, pierdute,
ca nisipul călător prin apă.*

(*Destin*, pag. 57)

Printre multele cărți de poezie care se adresează acestei rubrici, *Suflete de azur* este o carte merituoasă.

(**Meșterul Manole**, ianuarie-martie 1940)

POEZIA TÂNĂRĂ: NĂVALA CUVINTELOR

În notele noastre de până acum, privitoare la cărțile de poezie tânără, am atins de mai multe ori chestiunea raportului dintre extensiunea poemului și conținutul exprimat prin cuvinte, remarcând marea sărăcie de fond în care se complac aproape toți poeții noștri tineri. Exagerând cultul imaginii și al metaforei, grija lor de căpetenie este de-a compune fraze înșiruite, alăturând noțiuni lipsite de cea mai elementară misiune poetică. O întreagă tufărie de figuri stilistice, absolut inutile, formează conținutul aproape al tuturor cărților trimise nouă spre recenzare. Găsim în ele cuvinte, foarte multe cuvinte, frumos sunătoare, găsim comparațiuni nesfârșite, găsim de toate, numai *poezie* adevărată nu. A trecut mai bine de o jumătate de veac de când Titu Maiorescu, în articolul său *O cercetare critică asupra poeziei române* cerea ca figurile stilistice pe care le întrebuițau poeții de atunci să fie *originale* și *juste*, arătând ridicolul unor versuri de clișeu pe care istoria literaturii noastre le-a uitat de mult. Cât sunt de actuale și astăzi observațiunile și recomandările lui Titu Maiorescu! Cât de puțin originali sunt

poetii noștri tineri de azi, producțiunea căroră exploatează, atât de evident aceleași formule (a se opri asupra cuvântului *vis*, nelipsit din nici una dintre aceste cărți și totuși fără un conținut noțional precis!), aceleași figuri stilistice de clișeu, încât o ierarhizare este aproape imposibilă.

Săracă năvală de cuvinte.

În mijlocul acestei enorme beții poetice, e necesar să ne precizăm atitudinea. Preferințele și remarcările noastre vor fi astfel raportate totdeauna la un reper unic.

Credem că această periculoasă năvală de cuvinte se datorește preferinței pe care o manifestă poetii noștri tineri pentru poezia de atmosferă. O poezie fără conținut precis, a cărei misiune nu este *de-a spune* ci numai *de-a sugera*, transportând sensibilitatea cititorului într-o atmosferă anumită, proprie poetului. Un exemplu este contribuțiunea poetică a lui Bacovia, maestru în această privință. Numai că refugiindu-ne în această poezie de atmosferă, poetii noștri tineri au uitat să fie originali scriind absolut toți numai despre *tristeți*, despre *toamne*, despre *vis*, despre *tăcere*, etc. Peste tot o atmosferă tristă, grea, îmbătrânită, în dosul căreia nu se află nimic, nici o motivare care s-o sprijine. Aflăm astfel că Dimitrie Danciu e trist, că pe Traian Lalescu îl dor gândurile, că Nichita Tomescu e bolnav de așteptare, că Constantin Salcia se aseamănă cu răchitele plângătoare, dar nu aflăm nicăieri *pentru ce* atâta tristeță în poezia lor.

Față de această poezie nesigură și minoră, preferințele noastre se îndreaptă spre poezia de atitudine, cu un conținut relativ evident, poezie în care autorul să aibă *ceva* de spus, să se străduiască să îmbrace acest *ceva* într-o formă corespunzătoare și să nu se servească de cuvinte decât în măsura în care poate și e necesar să le dea o misiune poetică precisă. Așa au procedat toți poetii mari din toate vremurile, iar pe la noi, poetii români, așa ne-a învățat marele nostru Eminescu, manuscrisele căruia sunt pline de ștersături și de reveniri, ceea ce dovedește că

divinul poet cioplea în piatră cu minuțiozitate, fiecare vers. (A se vedea *Arta cuvântului la Eminescu* de d. Caracostea și scrierile lui G. Ibrăileanu). Nu vom căuta așadar figur de stil în cărțile pe care le vom recenza, nu vom sublinia și număra comparațiunile și imaginile fiecărei pagini, ci vom adânci fondul poemelor, stabilind raportul care trebuie să existe între acest fond și o formă corespunzătoare. Iar în realizările noastre, pentru că și noi scriem poezii, ne vom strădui totdeauna să avem ceva de spus. Nu vom crea manechine pentru a pune în evidență îmbrăcămintea, ci vom crea ființe vii îmbrăcându-le așa cum se cuvine.

Numai așa vom putea răzbate prin această enormă năvală de cuvinte care s-a abătut peste poezia noastră tânără, dându-ne obolul, modest sau măreț, pentru progresul mării literaturi românești.

**MIRCEA STREINUL:
*OPERA LIRICĂ (1929-1939)***

Multe dintre revistele noastre de literatură l-au acuzat pe d-l Mircea Streinul de lipsă de modestie, în urma acestei ediții definitive, pe care și-a publicat-o singur. Cunoscând însă felul cum au apărut, în decurs de zece ani, cele mai multe dintre producțiunile de față, destrămarea lor în timp și imposibilitatea de a le aduna într-o privire de ansamblu, fiind publicate toate în plachete mici, dintre care unele au trecut neobservate, această impresie de grandomanie nu trebuie să ne rețină, poetul fiind dealtfel liber să fie modest sau pretențios, după natura sa. Lucru cert e, că abia după această publicare în volum definitiv a întregii sale opere lirice, Mircea Streinul poate fi judecat în adevărata lui valoare, dându-i-se locul pe care-l merită în

templul literaturii noastre tinere. Și merită, fără îndoială, un loc de frunte. Rareori un poet se străvede atât de limpede în producțiunile sale, își pricepe și este atât de convins de misiunea lui în lume, de destinul lui singuratic și măreț, de Dumnezeuul care trăiește în el. Cât de răspicat o spune: *Poezia este lumina primită de Isus pe rănilile Sale, adusă de hulubul Sfântului Duh! Mai mare decât cerul este, mai mare ca moartea, mai mare ca totul ce este din cele ce se văd. Căci a fi poet înseamnă să știi a crea munți de aramă și fluvii de aur păduri cu inorogi și păsări măiestre, dealuri cu limpezi coline și-oreane, liniștite cătune în seară, mori de vânt pentru un zănatic și sfânt don Quijote* (pag. 148 Bucolice). Poet adevărat, frate cu arborii, cu pietrele, cu păsările, cu stelele, cu natura întreagă, înțelegând ceea ce numai poetul poate să înțeleagă, trăind și experimentând direct *esențialul* lucrurilor și al vieții. Câtă bogăție interioară, cât tumult de probleme, de trăiri adânci, de pătrunderi în esențe. Versul său năvălește, crește mereu, nu se mai termină, cuprinde totul, îmbrățișează totul. Ce importanță are aici umila figură de stil, pe care o caută și o cultivă, cu atâta inutilă ardoare, ceilalți confrăți de condei, când poetul are atâtea de spus, fundul tău este atât de adânc, încât fiecare vers e o revărsare.

Mircea Streinul abordează toate speciile, de la fabulă la bucolice, de la mica poezie lirică de patru rânduri, la poemul de respirație largă, cum sunt *Tarot sau călătoria omului* și *Corbul de aur*. Cel mai fecund poet al generației noastre. Ce contează, în raport cu această bogăție, micile interferențe cu poeziile lui Blaga, care-l fac pe un C. Fântâneru să observe că “magica legătură cu infinitul”, care la marele maestru se face “prin existența intrauterină”, în poezia lui Mircea Streinul nu există. De ce-și pun unii oameni singuri bețe-n roate?

În ordine cronologică, acest întâi volum din opera lirică a poetului nostru cuprinde: *Corbul de aur*, *Divertiment*, *Câteva poezii pentru prieteni*, *Tarot sau călătoria omului*, *Cântecul de durere și de bucurie al aurului sub mâinile meșterului*, *Zece*

cuvinte ale fericitului Francisc din Assisi, Trei fabule, Comentarii lirice la poeme într-un vers de Ion Pillat, Bucolice, Texte pentru o suită țărănească de Rudd, Rybiezka și Traduceri din Georg Trakl, cele mai multe dintre ele publicate mai demult în plachete aparte. Iată un cuprins care ilustrează marea bogăție de probleme și de teme, abordate de un poet adevărat. În toate Dumnezeu și frate, este totdeauna prezent el, alesul:

*Eu sunt Dumnezeul pământului,
eu îl însămânțez, eu îl ar,
picioarele mele-l calcă,
buzele mele-l sărută.*

*Eu sunt Dumnezeul copacilor,
al ierburilor pline de soare;
eu sunt Dumnezeul colindelor
și-al marilor doine.*

*Eu sunt stăpânitorul brumelor
și de împărat mă țin ploile,
negurele și vânturile.*

Câtă suveranitate măreață! Iată *poetul*, omul, Dumnezeul, creatorul, victima. Oricâte observațiuni de detaliu, de tehnică poetică, am putea face (și le vom face odată, când vom reveni pe larg asupra întregii opere literare a lui Mircea Streinul) nu putem să nu mărturisim că de data asta ne găsim în fața unui poet de elită care ne onorează generația și de care suntem mândri că-l avem în mijlocul nostru. Această *Operă lirică*, care cuprinde munca sa de zece ani, nu toată, ci numai o parte, a fost pentru noi un popas fericit și o revelație, pentru că, oricât de bine l-am fi cunoscut înainte pe Mircea Streinul, abia acum l-am putut cuprinde în toată abundența producțiunii sale lirice. Mă iartă, dragă poete, pentru acest entuziasm, în locul unei recenzii obișnuite.

VLAICU BÂRNA: *BRUME*

Iată o carte domoală, sinceră, plăcută. O carte bună. O citesc la o lampă cu gaz, într-o casă de la țară, pe zonă. Pe masă, alături: *Les pensées* de Pascal, *Opera lirică* de Mircea Streinul și fotografia iubitei încadrată între flori proaspete de salcâm. Seara târziu, după programul de instrucție. Cum pătrunde la inimă! Vlaicu Bârna e un poet format sigur de sine, care nu se pierde printre cuvinte. Versul îl ascultă supus, nu-i iese din poruncă, e totdeauna la locul lui, acolo unde trebuie. Teme simple: dragostea, mai ales dragostea: natura, moartea, melancolia. Numai umanitate, resemnare, supunere, scâncet tăcut, domol, fără revolte. Și ce frumos decor, câtă intimitate poetică! un Albert Samain prietenos, împăcat,

*Liniște grea. Prin aer,
Fulgii tăcerii coboară lin, mai lin,
În casă e o beție dulce,
Cu arome bătrânești de vin.*

*Masa - un bazar, nimicuri:
O tabachere de argint, un vas cu pintenei,
Cărți, multe cărți, o pipă, un cuțit turcesc;
Dansând, în înverzitul bronz -, două femei.*

*Deschisă, "Le grand Meaulnes"
Cartea tristă a lui Fournier.
În vis -, icoana suavă și stranie
A frumoasei Yvonne de Galais.*

*Apoi, fotografia ta: un zâmbet,
Privirile spre ale nopții steme...*

*Scrisoarea primită azi de la Karlsbad,
Un caet cu poeme.*

*Stăruie în toate un cer albăstriu
De melancolie și penumbre,
Un svon de păduri, de ape,
Înfiorate de umbre.*

(*Natură moartă*, pag. 58)

Un aer proaspăt de pădure, de câmp, învăluie întreaga culegere de față, străbate ca un fior de viață de la un capăt la altul al fiecărei poezii. Atât de aproape este poetul de natură, se identifică atât de mult cu sufletul, cu elementele ei, încât seva din arbori, din iarbă, din ape, hrănește toată producțiunea sa, deosebit de lirică. Cartea cuprinde cinci părți, nu prea bine distincte, împărțire puțin justificată, conținutul poemelor exploatând mereu cam aceleași teme: *Călătorie spre vis*, *Climat*, *Acasă*, *Brume*, *Eufone*. Aproape toate cuprind poezii de dragoste, o dragoste liniștită, melancolică, înfrățită cu natura. Cât de mult mi-au plăcut aceste frumoase *Brume*, împletire de iubire și sentimentul naturii.

*Dumbravă hodinită sub luminoșii fagi,
Așterne-te cu iarba când pașii celei dragi,
În legănare lină, vor trece dinspre lume
Spre un liman de seară, spre țara mea de brume.*

*Să-i tămâiezi arome din buruieni și rugi
Și mierle să-i cânte, ascunse în buturugi,
Un paltin svelt să-i facă, în față, reverențe,
Când stelele-i scandează fluidele cadențe.*

*Umbră să-i fie drumul de văluri pădurene
Când gheonoaia verde va bate-n lemn alene,*

*Și singură va sta, în raiul tău, dumbravă,
Iubită adormită cu brumele-n otavă.*

În afară de această plăcută împăcare și înfrățire cu natura, care dă un farmec deosebit cărții de față și care formează fondul ei serios, masiv, bogat, mai trebuie să remarcăm și realizarea tehnică a poemului, căruia Vlaicu Bârna știe să-i dea unitate, eliberându-se de sub robia cuvintelor și a imaginilor care-i domină pe mulți dintre confracții d-sale. Putem spune, că de la *Cabane albe*, volumul apărut cam de mult și relativ bine primit de presă, până la aceste *Brume*, a pătruns mult în meșteșugul poeziei, reușind să dea bucăți definitiv încheiate. Nu-i sunt străine nici trucurile unei poetice mai rafinate. Iată o frumoasă aliterație:

*Aud în somn păduri și cântece și ape
Și-a vânturilor lină colină liră...*

(Climat, pag. 41)

unde repetiția literelor *i* și *n* reproduce legănarea unui ușor vânt de seară. Cu același efect este întrebuințat versul:

Lună, lin legănată de vânturi

(La lună, pag. 43)

începutul unei admirabile poezii de două strofe. În general, aproape toate bucățile din această carte, fiind inspirate dintr-o imediată intimitate, cadrul măreț natural reflectat într-o interioritate puțin predispusă spre generalizare și adâncire, au o respirație îngustă, scurtă, de maximum patru sau cinci strofe. În majoritate de două sau trei strofe, cu unele versiuni sau jumătăți de versuri repetate, ceea ce a forțat pe unii să vadă o influență din Zaharia Stancu în bucăți ca acestea:

Gâtul și brațele, brațele,

*Albe în paloarea de zori,
Sunt iernile mele visate.*
(*Portret*, pag. 38)

Sau:

*Întinde-mi surâsul, surâsul,
Spre somnul meu pururea treaz...
Buzele mele să-și șteargă
Bruma de vis din obraz.*
(*Idem*, pag. 39)

Am putea vorbi și de-o influență a lui Lucian Blaga. Sunt chestiuni neesențiale însă. În afara lor, Vlaicu Bârna ne-a dat o carte deosebit de merituosă.

VICTOR STOE: *FUGA CERBILOR*

D-l Victor Stoe, cunoscut publicului cititor mai ales prin traducerile publicate în *Biblioteca Energia* a Fundațiilor Regale, este autor a trei cărți de poeme: *Întrebare de stele*, *Vedenii* și această *Fugă a cerbilor*, oscilare continuă între poezia de atitudine și poezia de atmosferă. Conținutul adânc al tuturor poemelor din această culegere este destinul tragic al trecerii noastre pământene, nesiguranța și însingurarea în care ne zbatem, veșnica noastră nemulțumire, esențiala noastră tindere spre altceva, spre zările albastre, spre cer, spre necunoscut. Continua fugă a cerbilor. Înțeleasă astfel cartea de față are un titlu superb, care-i rezumă întreg conținutul, numai că, este prea puțin unitară pentru a putea fi privită ca un singur poem mare și este prea mereu aceeași în fiecare poezie pentru ca să nu spunem

că poetul se repetă. În ansamblu, scăderile sale sunt cam aceleași pe care le observăm la aproape toate cărțile recenzate de noi: Prima lipsă de unitate în construcția poemului, cuvinte fără misiune poetică precisă (fără să fie o năvală de cuvinte), lipsă de justete etc. E numai o oscilare însă. Dl. Victor Stoe are fond poetic evident, are ceva de spus, ceva solid, motivat, adâncit, numai că nu știe încă să facă poezie adevărată din acest fond, creind ființe vii, unitare și rotunjite, poeme bine realizate.

Cât de frumoasă și de semnificativă ar fi această *Plecare* dacă n-ar fi atât de destrămată, atât de puțin unitară?:

*Plecarea mea
A fost trecere neauzită,
De Duh chinuit.
Un sbor de pasăre de larg,
Către toți, către nimeni,
Fără drum lămurit.*

*Tremură și-acum aruncată,
Pânza cu stele,
A inimii mele
La ușa ta încuiată.*

*A trecut pe lângă mine o tăcere de om,
Cu plâns în privirea destrămată,
Din cerul, prea departe, o stea,
Aruncă lumină înghețată.*

*Dacă mă vei căuta,
Drumurile vor rămâne mute.
Fiecare piatră va fi tânguire
Pădurea va geme cu dureri necunoscute.*

*Tremură și acum aruncată,
Pânza cu stele,*

*A inimii mele
La ușa ta înnoptată.*

La fel sunt poemele: *Pescăruș*, *Risipire*, *Strada timpului*, *Bună dimineața*, *pădure*, etc. Toate foarte frumoase, semnificative, adâncite, numai că n-au unitate de construcție. Sunt prea puțin lucrate, prea puțin cioplite în piatră. Iată și lipsă de justete: *văluri de pași* (pag. 8); *fuga albastră* (pag. 22); *albastru trecut* (pag. 24); *gânduri de lacrimă și vis* (pag. 24); *albastre viori* (pag. 25); *violetele plecării* (pag. 48); *violete viori* (pag. 51); *violeta sonată* (pag. 54). Iată enigme:

*Inelul roz al vânturilor pale,
Așează visate culori
Pe capul cu triste palori,
De dans salomeic.*

(*Sonată*, pag. 54)

Putem cita însă și lucruri deosebit de frumoase:

*Au rămas în pădure,
Ca o urmă de ciută,
Pe care o stea o mângâie
Cu lumină pierdută.*

(*Urmă*, pag. 10)

Sau: *A trecut pe lângă mine o tăcere de om* (pag. 36); *Din timp, nici-o spaimă pentru trecerea noastră* (pag. 55), etc. Aproximarea de Lucian Blaga nu e deloc o scădere aici, nefiind decât aparentă și fără rezonanțe serioase în fondul poetic, de aceea nu ne vom opri asupra ei, deși uneori am fost siliți, în decursul lecturii, să o însemnăm pe marginile paginilor.

* * *

D-l Victor Stoe să nu se supere pentru aceste observațiuni, aduse culegerii de față și să încerce să se convingă de sinceritatea și buna lor intenție. Cu fondul serios pe care-l are, cu puterea de adâncire a materialului său poetic, suntem siguri că această carte nu e măsura exactă a talentului d-sale, oricâte lucruri frumoase, de detaliu, ar conține. Mai multă grijă, mai multă trudă și mai multă unitate, l-ar ajuta să realizeze adevăratul poem pe care-l merită temeale sale totdeauna esențiale și obiective. Altfel, în rolurile numeroaselor producții minore care-l împrejmuie, gestul său se confundă cu o dare inutilă din mâini de-a ieși la mal. Și e păcat.

(*Meșterul Manole*, aprilie-iulie 1940)

**POEZIA TÂNĂRĂ:
*PENTRU CEI CE SE SUPĂRĂ***

Însemnările noastre despre poezia tânără au avut norocul să stârnească interesul unor confrăți în așa măsură încât, de câțva timp încoace, primim fel de fel de scrisori de protest și de indignare, ba chiar unele amenințări cu bătaia, fără să ne sesizăm de numeroasele notițe anonime sau semnate, de prin diverse reviste, care ne proclamă suveran incompetența. Mărturisim că ne măgulește acest interes deosebit ce se dă modestei noastre activități și ne bucură în același timp, pentru că el invederează cât de mult se deosebește revista noastră de celelalte reviste tinerești ce apar la noi și cât de necesară era în literatură, o atitudine criticistă și serioasă în care nimeni nu mai are nici un fel de atitudine. Au fost treziți domnii poeți tineri din

comoditatea unui perfect servilism reciproc, care le asigura deopotrivă și fără greutate succesul (!) și s-au supărat foc pe nechemății care se amestecă în această orânduire. În general, obiecțiunile ce ni se aduc sunt următoarele:

1. Vârsta nu ne permite să ne “erijăm” în “sfătuitori și critici”;

2. Nu e frumos să ne ridicăm autoritar deasupra celor cu care “am plecat odată la drum”;

3. Ar trebui să existe o mai strânsă legătură și o mai mare înțelegere între scriitorii acestei generații; etc., etc.

Unii ne mai amintesc că scriitorii consacrați au avut o părere bună despre ei, și prin urmare, concluziile noastre defavorabile sunt o adevărată obrăznicie.

Răspundem pentru totdeauna acestor obiecțiuni, cu durere în suflet că ele se mai pot face într-o epocă cum e a noastră:

1. Factorul “vârstă” nu are ce căuta în chestiunile de literatură, adevărul estetic fiind independent de aceste contingente. Iar dacă e necesar cu orice preț să ne amintim că suntem tineri, atunci nu poate fi decât în favorul nostru faptul că la o asemenea vârstă putem să avem o atitudine precisă, când ceilalți confrăți de generație nu au niciuna.

2. Că am plecat odată la drum și că la un moment dat unii dintre tovarășii noștri de început au rămas înapoi, nu e vina noastră. E o chestiune de întrecere aici, de concurență. Numai așa poate ieși la iveală lucrul bun și rămâne în umbră lucrul rău. În ceea ce privește cuvântul “autoritar”, el ar putea fi înlocuit cu cuvântul “violență”. Într-adevăr maniera noastră este violentă. Dar totdeauna convingerile sunt violente, altfel n-ar mai fi convingeri. Domnii poeți însă, n-au înțeles nici acum că a trecut demult timpul defensivei și al toleranței înțelegătoare. Ostilitatea, ofensiva, îndrăzneala sigură este semnul vremii pe care *Meșterul Manole* l-a înțeles și l-a acceptat. Este una dintre marile lui mândrii și caracteristica lui de bază. Acestea sunt convingerile noastre, oricare ar fi părerea altora despre ele. De

altfel, noua orientare a României tinere ne întărește în aceste convingeri și ne verifică.

3. Da. Ar trebui să existe o mai strânsă legătură între scriitorii din această generație. Dar nu în sensul dorit de acești domni poeți. O înțelegere și o legătură sufletească în a fi mai buni, mai perfecți, mai conștienți de ceea ce trebuie să facem. Nu tolerându-ne reciproc scăderile, păcatele, neadevărurile ci, scoțându-le la iveală, dezbătându-le pentru a fi îndreptate, vom dovedi că suntem o generație unitară, demnă de vremurile în care trăim.

Să nu vă supărați așadar, domnilor poeți dacă în această muncă a noastră pentru promovarea lucrului bun și pentru reprimarea celui rău, am adoptat violența. Ea este caracteristica necesară a vremii și noi socotim că este binevenită. Totdeauna toleranța minoră este o slăbiciune. Noi suntem însă o generație care nu are dreptul să fie slabă. Numai așa vom putea să ne ridicăm peste producțiunea minoră, de orice fel, care ne caracterizează. Pentru că, cu orice risc, noi credem tot atât de puternic ca la început, că datoria noastră este să tindem către perfecțiune.

VIRGIL CARIANOPOL: SCARĂ LA CER

De la *Frunzișul toamnei mele*, ultima carte de poeme a lui Virgil Carianopol, n-au trecut nici doi ani încheiați și iată că, poetul *Scrisorilor către plante* ne trimite o nouă culegere publicată în aceeași colecție a *universului literar*. Volumul cuprinde 58 de bucăți, grupate în următoarele cinci cicluri: *Scară la cer*, *Tudor Vladimirescu*, *Teatru*, *Către ai mei* și *Viață fără moarte*, împărțire nemotivată, arbitrară, ca toate împărțirile de acest fel.

Față de culegerile anterioare, cartea aceasta nu aduce nimic nou, poetul apărând definitiv format, cu o manieră și o formulă proprie, retorică și directă, bine cunoscute de toți cititorii noștri de poezie. Același Virgil Carianopol, umil și totuși revoltat, cu șira spinării îndoită și totuși drept, aceeași resemnată plângere pe marginea unei vieți banale, inutile, cum sunt toate viețile noastre, și același minunat refuz în fața morții, a trecerii iremediabile, pe care le cunoaștem de atâta vreme la opera acestui poet și care i-au asigurat o popularitate rară pentru aceste vremuri apoetice, popularitate pe deplin meritată, se desprind și din această carte.

O astfel de revenire, nu constituie însă o deficiență, ea fiind necesară pentru a rotunji și a definitiva o atitudine poetică personală. Chiar dacă această carte nu aduce nimic nou, nici ca fond și nici ca realizare formală, ea accentuează și împlinește o formulă poetică originală, proprie lui Virgil Carianopol.

Atitudinea lui în fața vieții este destul de paradoxală. Același poet care neagă totul, care ajunge să se nege și pe sine însuși, după ce s-a luat de gât cu oamenii, cu vremea, cu Dumnezeu, ne apare în unele poezii încrezător în sine, mândru de destinul său înalt, deosebit, veșnic. Atitudinea aceasta inegală este foarte bine exprimată în următoarele două versuri, care rezumă toată cartea de față:

*Am trăit de-andoaselea: în loc să strig,
Am trecut prin umilința mea fudul.
(La cap de tinerețe, pag. 45)*

Într-o altă poezie, intitulată scurt și autoritar: *Eu*, această conștiință a destinului propriu creator, este dusă atât de departe, încât poetul nu se sfiește să declare că tot ce există, iubire, lună, moarte, chiar Dumnezeu, este creația sa, rezultatul unui dar deosebit, cu care numai el este miruit:

*Eu sunt părintele și eu sunt creatorul:
De n-aș fi eu n-ar exista nimic.*

(*Eu*, pag. 12)

Am greși fundamental atribuind acestor versuri un înțeles metafizic, reminescente ale unor sisteme filosofice potrivit cărora tot ce există, nu există decât pentru că existăm noi ca să percepem conturul, forma, etc. La Virgil Carianopol, preocupat mai mult de aspectele imediate ale vieții, de latura ei socială, nu e decât o superbă revoltă în fața implacabilului, a neputinței noastre umane. Dacă viața pe care a trăit-o a fost tristă, dacă a fost umilit, retras, inacomodabil, sărac și nefericit, are cel puțin mângâierea amară că ar fi putut fi *altfel* decât ceilalți, că posedă o părticică din forța creatoare a dumnezeirii.

Poate fi continuă o astfel de atitudine? Cartea ar fi atunci un minunat poem al mândriei împlinite. Mândria lui Virgil Carianopol este însă amară, impusă, *voită*, o revoltă zadarnică în mijlocul unei vieți nenorocite. Poetul simte că se stinge, că se apropie de moarte, fără să fi fost altceva decât un biet om, pur și simplu și atunci exclamă înciudat, haiducește:

*Ah, de mi-ar ieși 'nainte Dumnezeu,
Cum L-aș jefui de veșnicie.*

(*Haiducul*, pag. 47)

* * *

Încolo, numai tristețe, plângere, resemnare. *Scara la cer*, sub simbolul căreia apar aceste pagini, nu este decât o scară *voită*, căutată. Viața cea adevărată, trăită, este însă aici jos, galben frunziș de toamnă.

Accentele naționaliste, sociale, ce se desprind din unele poezii, ca: *Tudor Vladimirescu*, *Ion*, etc. sunt singurele care

strică unitatea acestei cărți, poetul nereușind să le ridice până la valoarea poetică a celorlalte motive ale sale.

ÎNSEMNĂRILE LUI AUREL MARIN

D-l Aurel Marin este unul dintre cei mai de seamă poeți pe care îi avem astăzi. De o fecunditate surprinzătoare, cu toată tinerețea lui încă în plină desfășurare, d-sa este autor a opt volume de poeme, dintre care, despre ultimele două ne ocupăm aici. E vorba de culegerea *Însemnări despre lume, prieteni și moarte*, apărută în editura Fundațiilor Regale în anul acesta, precum și de *Viața în munți* sau *A doua carte de însemnări despre lume, prieteni și moarte*, apărută tot în anul acesta și tipărită la ediție restrânsă de 200 de exemplare, la Brașov, “socotindu-se numărul cititorilor, la care s-a adăugat cel al prietenilor autorului”. Total 89 de poeme.

Poezia lui Aurel Marin este atât de unitară și atât de sobră, încât autorul pare să fi ajuns la deplină maturitate poetică. Fondul ei este cel mărturisit clar în titlu: însemnări despre lume, prieteni și moarte. Mai ales despre moarte. În singurătatea sufletească care-l caracterizează, Aurel Marin a înțeles că destinul sufletesc este trecerea, îmbătrânirea, moartea și s-a recules într-o înaltă resemnare și așteptare a sfârșitului. Resemnarea lui este tristă, e drept, dar nu disperată, pentru că destinul acesta este atât de general și atât de uniform în întreaga lume, încât orice revoltă e inutilă. Este destinul oamenilor, al animalelor, până și destinul munților, atât de dragi lui Aurel Marin, pentru singurătatea și măreția lor. În acest fel trebuie înțeleasă poema *Destin*, atât de sobră și de definitivă în unitatea ei:

*Munții alungă tristeții lor arbori prea bătrâni,
Încolăcindu-i aspru-n sălbăticitate plante;
I-acopere cu frunze, i-apropie de pante
Cu repezi coborâșuri -, spre oamenii hapsâni.*

*Sbârcite trunchiuri, brațe zadarnice spre cer,
Așteaptă o fărâmă de clipă să le-ngroape,
Le mângâie doar vântul în nopți târzii. Aproape,
Bat joagăre de ape, cu sgomot surd de fier.*

(Destin, pag. 8)

Nimic nu ne consolează pentru această trecere, totul este ca mai înainte, nu se întâmplă nimic din cauza dispariției noastre, natura, lumea, prietenii, totul rămâne încremenit în cercul în care se învâрте, într-o totală indiferență. Nici chiar amara îndeletnicire a poeziei nu schimbă nimic din acest destin atât de independent de eforturile noastre. De aceea, poetul nu-și pune mare speranță în artă. Ea nu este decât un exercițiu personal, o îndeletnicire necesară pentru a umple golul unei existențe zadarnice. El feliicită și invidiază pe cei care sunt în stare să umple acest gol cu lucruri mai plăcute, mai ușoare:

*Anii nepăsători mi-au adus
Aspra neliniște a versului.
Ca un inevitabil apus
În sgomotul ritmic al versului.*

*Cei mai dragi, cei mai înțelepți,
Rămân cu lumea și vinul,
Fără de griji, că-n răi și-n drepți
Vremea-și strecoară veninul.*

*În sgomotul ritmic al mersului,
Ca un inevitabil apus,*

*Aspra neliniște-a versului
Ani nepăsători mi-a adus.*

(*Anii nepăsători*, pag. 27)

Versurile lui Aurel Marin sunt în general foarte scurte, de 3-4 strofe cel mult. Ele se brodează aproape totdeauna pe o constatare de ordin general care revine la sfârșitul poemului pentru a-i accentua sensul. Atât motivele tratate, cât și tehnica de versificație ne amintesc de Eminescu. Un Eminescu trecut prin experiența unui ciudat anarhism poetic. Apropierea aceasta am constatat-o și altădată, cu ocazia unei alte culegeri a d-lui Aurel Marin, *Însemnări din vacanță*, mi se pare. Aminteam atunci și suntem în măsură să accentuăm acum, că ea nu înseamnă câtuși de puțin o scădere. Din contră! Este semnul unei veritabile maturități poetice. Este prezent Eminescu până și în rime:

*Ridici spre ochii limpezi ușoare mâni și reci
Cu care îmi învălui privirile încet.
În frunze vântul sună arar, nemângâiet.
(*Avem din vremea scumpă*, pag. 40)*

Sau în această superbă analogie verbală:

*Lumină clară, du-mi pădurea,
Și zugrăvește-mi-o-n fereastră,
Deasupra ei zarea albastră,
Cu colți de munți, ca nicăiurea. (Izvoare, p. 12)*

Aceste ultime două cărți de *Însemnări* ne aduc așadar un Aurel Marin matur, definitiv format ca poet, de o profunzime demnă de cea mai înaltă considerație. Pentru noi, prietene scump, ești un poet autentic, de mare valoare.

CEI DOI PREMIAȚI: CONST. VIRGIL GHEORGHIU ȘI MIRCEA BADEA

Premiul scriitorilor tineri al Fundațiilor Regale a fost acordat anul acesta d-lor Const. Virgil Gheorghiu, autorul broșurii *Caligrafie pe zăpadă* și Mircea Badea, autorul broșurii *Incantații*, amândoi poeți din ultima generație de scriitori. *Caligrafie pe zăpadă* cuprinde 23 de poeme în majoritate publicate încă de acum doi ani cu titluri schimbate, în *Bilete de papagal* și în aproape toate revistele din țară, unde autorul era solicitat. Adunate în volume, ele mărturisesc un poet prin excelență liric, elegiac, preocupat de viața și destinul propriu, îndurând resemnat sau cuprins de revoltă, amara distincție de-a fi poet. În concepția autorului poezia este un păcat, o abatere de la destinul normal omenesc și prin urmare prilej de interminabile confesiuni și regrete, după cum ne apar toate bucățile din această carte. În felul acesta se explică și minunatul titlu: *Caligrafie pe zăpadă*, zăpada reprezentând fondul de puritate originară, de înfrățire și înțelegere directă cu arborii, câmpurile, cu natura întreagă. Poezia, căutând să pătrundă și să exprime acest fond originar a prevestit și a pătat unica stare de puritate absolută, copilăria. Iată *păcatul*. Prin poezie trebuie să înțelegem ceva mai mult decât o îndeletnicire și o abilitate, trebuie să înțelegem însăși viața, durerile și bucuriile de fiecare zi ale poetului. Nu e numai poemul scris, ci dragostea, așteptările, visele, scrisul, viața, totul. Această cuprindere totală, este exprimată în aproape toate poemele acestei cărți și ea constituie fondul adânc și original al poeziei lui Const. Virgil Gheorghiu. Poezia este identificată cu însăși viața, iar viața este un păcat, o abatere de la puritatea originară. Acest destin este implacabil și orice ar fi făcut poetul, el ar fi rămas același:

*Mă așez la pupitrul cu stihuri mâhnit.
De nu eram poet mă făceam zugrav de icoane,
Dar și atunci ași fi cheltuit, ca bețivii anii
Și mi-ar fi despuiat pribegia de bucurii și sumane.*

*Șapca ași fi purtat-o peste ochi, pleoștită și-atunci,
În călimară tot așa aș fi turnat rachiu
Iar la Icoana lui Christos și-a tatii cu busuiocul
Lacrămii - la fel aș fi îngenunchiat sara, târziu.*

*Aș fi umblat îmbrățișat pe drum
Cu plopii strânși în mântăi ca haiducii,
Și mi-aș fi plecat tâmplele, întors acasă
Pe tăblița unde am desenat odată - cățeei și cucii.*

*Știu bine: de nu scriam stihuri, mă făceam
Caligraf de icoane. Dar și atunci cu vorba peltică
Ași fi sărutat gutuii pe obraz și - tot așa
Mi-ar fi jucat peste inimă fata de pică.*

(Lângă tăbliță, pag. 17)

Socotim deci, că această carte, este una dintre cele mai bune culegeri de poezii apărute în ultima vreme și ea poate fi preludiul unei frumoase cariere poetice.

* * *

D-l Mircea Badea, ne era complet necunoscut înaintea acestei distincțiuni. Cartea d-sale, concepută pe vechiul și cunoscutul motiv al cântării cântărilor, este un poem de dragoste, o dragoste pasionată, senzuală, fără cea mai ușoară rezonanță interioară. Fiecare bucată este un act de adorație în fața perfecțiunilor iubitei, o adorație largă, pompoasă, orientală. De aceea versul lui Mircea Badea este totdeauna prea lung, prea

încărcat ca să încapă într-un singur șir, de aceea frazele sale sunt pline de propozițiuni atributive cuvintelor însoțite de interminabile epitete ornate. Valoarea poetică a acestor *Incantații* este însă aproape inexistentă, ele neaducând nimic în plus față de mai vechile și mai reușitele poezii de acest fel cartea este plină de expresii banale, de formule stereotipe, demult consumate ca misiunea poetică. O singură bucată excepțională, perfectă:

*De căldura dorului mi s-au copt ai sânilor fragi...
Unde-s să-i pască umedele tale buze răcoroase și
dragi
mândrul meu cerb cu luceafăr de aur în frunte
și glas tânguios ce răsună văile și pădurile din
munte?
Mugetu-ți de dragoste, ca vântul de la miazăzi, nu-mi
adie pe ponoare
apele sângelui și desişul mătăsos al pletelor să-mi
înfioare,
iar pașii sprintenelor tale glesne nu-i aud apropiindu-se
și carnea, de tropotul lor nu mi-o simt sguduindu-se...
Unde ești? Unde ești? domnul, stăpânul și singurul
meu dor?
Nu te-a săgetat oare în vreun luminiș, urâtul -, răul
vânător?
Fugi de cărările tristeții, iubitule, și tupilându-te
ușure
ascunde-te în brațele-mi ce te chiamă ca o ocroti-
toare pădure.
(Invitație, pag. 25)*

Este atât de frumoasă această poezie de dragoste, încât ea ne împiedică să ne revoltăm că Mircea Badea a fost premiat.

MIHAI BENIUC: CÂNTECE NOI

Cântecel de pierzanie mărturiseau un poet inegal, nedumerit, plin de cele mai surprinzătoare contradicții. În același timp, un poet de rară bogăție interioară. Era acolo atâta tumult, atâta revoltă și atâta variație tematică, încât cronicel ce s-au scris despre această carte au oscilat între două extremități. Deoparte: laudele cele mai largi; de alta: o completă și categorică defăimare.

De curând Mihai Beniuc a scos o nouă carte: *Cântecel noi*. După cum era și firesc, apele ce se rostogoleau zgomotoase și tulburi în paginile de debut, au început simțitor să scadă. Râul s-a adunat în matcă și curge liniștit și limpede la vale. Un râu frumos, încheșat, bogat în unde și profuziuni poetice.

Fondul poeziei lui Mihai Beniuc este o continuă și chinuită meditație despre rostul și nimicnicia vieții, a lumii, a tuturor eforturilor și râvnirilor noastre. O permanentă și zadarnică întrebare, o fugă amară și disperată după certitudinea ce nu se arată niciodată. Și peste toate, un dispreț suveran, o măreață nepăsare de înger căzut. O ironie crudă la adresa dragostei cu plăcutel ei minciuni de eternitate și de fericire; a gloriei, a trudei zadarnice de-a deveni nemuritor; a poetului însuși; a lui Dumnezeu. Într-o minunată poezie religioasă, în care o concepție de adâncă și tristă umanitate este redată într-o formă nouă, surprinzătoare, găsim aceste versuri:

*Fluerând a lene ridicam din umăr
Și râdeam cum singur fără sens te macini.
Ca să facem pace-n rânduri fără număr
Vedeam curcubeul cum îl tot îmbracini.*

Înzadar, o, Doamne, iertător și darnic

*Încercăi cu mine bine să te pui.
Planurile tale le-am stricat amar
Și-am ajuns cu vremea-n carnea ta un cui.
(Psalmul de căință, pag. 74)*

Expresii ca *îmbrăcini*, sau *Încercăi cu mine bine să te pui*, prin vulgaritatea lor de fiecare zi, transformă sentimentul de căință într-o amară ironie la adresa lui Dumnezeu care încearcă zadarnic să cheme omenirea pe drumul adevărului, al umilinței și al faptei bune. Și dacă înseși eforturile lui Dumnezeu de îndreptare rămân zadarnice, cu atât mai mult eforturile noastre de-a fi mai buni, mai perfecți, de-a fi nemuritori și fericiți, nu au nici un rezultat pozitiv. Lângă toate faptele și râvnirile noastre, este totdeauna prezentă moartea, iremediabil blestem al destinului. De aceea, ca și în poezia lui Eminescu, elementul pozitiv al vieții este totdeauna trecutul, pe care imaginația cu darurile ei, poate să-l îmbrace în culorile cele mai plăcute. Dragostea fericită este cea trecută, visurile de aur au rămas în copilărie. Vremea a veștejit totul, dureros preludiu al morții:

*Vremelnicia plămădește fluturi,
Fragile flori și visuri ca zăpada.
Măr înflorit, odată de te scuturi
Se umple de petale moi ograda.*

*Dar printre flori văd câte-o creangă seacă.
Din ce străfunduri intră până-n vârf!
Otrăvurile morții ce îneacă.
Viața-i coajă tristă pentru stârv!*

(Adâncuri, pag. 84)

Uneori însă, poetul se revoltă și-și proclamă suveran nemurirea, nestrămutata credință în *Ideal*, în *Mai Binele* pe care munca și talentul îl vor aduce:

*Eu n-am dansat în jurul vițelului de aur
Și prea puțin îmi pasă că-n lume trec boem.
Pun mai presus de toate o ramură de laur
Și mai presus de lauri un viitor poem.*

*Da, șmecherii vor spune că-i imbecil să lupți
Adulmecând în vreme cu Idealu-n frunte,
Cu visuri svăpăiate și cu nădragii rupți,
Când s-ar putea să nască un șoarece din munte.*

*Ci eu cu pălăria trântită pe-o ureche
Trec fluerând un cântec pe drumul îndrăzneț,
Privind cum după mine, bolnavă, lumea veche
Se surpă din temeiuri într-un apus măreț.*

*Tai brazdă prin desișuri de îndoieli și-arunc
Cu buzduganul vrerii hotar departe-n vreme,
Va merge neamul ăsta spre el din tată-n prunc
Și veșnic mai departe hotarul o să-l cheme.*

(Peste veacuri, pag. 78)

Doar câteva bucăți de-o banalitate absolută: *Strada Regală, Ana Kelemen*, etc. Puțin Arghezi: *Ce sunt aceste neliniști?*; puțin Crevedia:

*Dintr-un codru iese luna
Mare cât o mămăligă.*

(Calea Moșului, pag. 20)

Totuși, o carte plină de cele mai aspre neliniști și de o surprinzătoare energie verbală.

(Meșterul Manole, 8-9, aug.-nov. 1940)

POEZIA TÂNĂRĂ: ANUL POETIC

Bogat în evenimente dramatice, anul care a trecut a fost reprezentat în poezie doar de câteva cărți de valoare excepțională. Se pare că dictonul: *Inter arma silent musae*, ca niciodată în trecut, a fost serios luat în considerare de poeții noștri, de obicei, atât de puțin atenți la vânturile vremii.

Dintre maestri mai în vârstă, doar V. Voiculescu și Ion Pillat s-au menținut demni pe metereze, primul cu admirabilul *Întrezăriri*, publicat în Editura Fundațiilor Regale, iar al doilea cu volumul *Umbră timpului*, editat de *Universul literar*, volum plin de frumuseți grele și de o melancolie atât de caracteristică în scrisul mai nou al autorului de pe Argeș. Dintre ceilalți, în afară de Vasile Militaru, care a apărut cu două volume: *Vorbe cu tâlc* și *Stropi de rouă*; de Mihai Moșandrei, autorul recentei *Ofrandă muzelor*; de Ion Sân-Giorgiu cu un volum de experiență: *A doua primăvară*; și de Aron Cotruș autorul acelei admirabile *Rapsodii valahe*, publicată pe meleaguri străine, nici unul dintre poeții noștri consacrați nu a apărut pe piața literară, nici măcar în reviste, necum în culegeri editate. E drept, Fundațiile Regale au publicat edițiile definitive a doi poeți de seamă: Ion Minulescu și Mihail Codreanu (*Ce frumos: Sonete și evadări din sonet!*), dar acestea sunt contribuții mult mai vechi, aparținătoare unor mai încărcăți de glorie poetică, ani din trecut.

* * *

Poezia tânără pare a fi mai serios reprezentată, deși dintre multele volume publicate nu se salvează decât vreo câteva, celelalte pierzându-se într-o atmosferă de decadentism formal și de nepotism poetic. Fără îndoială trebuie să amintim aici, în primul rând pe Aurel Marin, despre ale cărui ultime două volume: *Însemnări despre lume, prieteni și moarte* și *Viața în*

munți, ne-am ocupat de curând în aceste pagini; pe Mihai Beniuc, autorul frământat din *Cântece noi*; pe N. Caranica, poet de o rară gingășie sufletească, realizat în *Imnuri și ode*; pe Gherghinescu Vania cu *Privighetoarea oarbă*; și pe Const. Virgil Gheorghiu, premiat de Fundațiile Regale cu volumul *Caligrafie pe zăpadă*.

Sub altă zodie poetică trebuie privite cărțile d-lor: Virgil Carianopol, autorul culegerii analizată aici, *Scară la cer*; Const. Fântâneru, căutător de sensuri ciudate, în *Râsul morților de aur*; Ernest Bernea, apărut pe piața literară cu un volum de suave poeme în proză: *Pași în singurătate*; Teodor Al. Munteanu, care încearcă o manieră nouă și nepotrivită în *Meri domnești*; Victor Stroe, cu volumul *Fuga cerbilor*; Ioan Mîrea, poet frământat și fără o coardă prea sigură încă, apărut în *Dus cu morții*; Ion Georgescu, autor cunoscut din publicațiuni mai vechi și reîmprospătat în *Fumul pământului*; I.D. Pietrari, haiducul-poet care ne-a dat două volume atât de singulare în lirica noastră tânără: *Scrisori pentru poeți* și *Ne fac dojană grea străbunii*, cea mai bună carte apărută până acum, pe tema unanimei noastre dureri românești; George Drumur, poet de o puritate cerească, editat de I.E. Torouțiu, cu *Suflete în azur*; George Lesnea, ca totdeauna, bine reprezentat de *Ceaslov*; Teodor Scarlat, zburător și riscant în *Ora de sbor* și Vlaicu Bârna, poet de o rară bogăție interioară, bine realizat în volumul *Brume*.

D-l Ștefan Baciu, prietenul nostru atât de sincer admirat în culegeri anterioare, a încercat un insucces cu volumul analizat mai la vale, *Cetatea lui Bucur*. La fel, nu putem avea cuvinte bune pentru cartea d-lui D. Ciurezu: *Pământul luminilor mele*, editată tot de Fundațiile Regale.

Au mai apărut și alte cărți de poezie tânără în acest an. Unele, încercări cu oarecare merite; altele, simple atentate literare. Să ne amintim doar de câteva, fără a încerca riscul unei calificări: Iustin Ilieșiu: *Grădina cu flori de toamnă*; Emil Zegreanu (mi-a scăpat titlul!); Emil Vora: *Fântânile tăcerii*;

Ursulu Biji: *Drum printre zodii*; Aurel Fediuc: *Din refugiu*; N.F. Costenco: *Elegii păgâne*; Ștefania Zottoviceanu-Russu: *De ziua tatii*; I. Stănciulescu-Mehedinți: *Viori de seară*; Lucian Emandi: *Cântarea fiului pierdut*; Fane George Pajiște: *Încrustări în mine*; Mircea Badea: *Incantații* (operă premiată de Fundațiile regale!); Coriolan Chisanu, marin Marinescu-Mureș, Miha Dragomir, C. Pârlea, etc. etc.

Foarte de curând, un tânăr poet ardelean, Vasile Negreanu, ne trimite o plachetă: *Scriu mamă din refugiu*, care cuprinde serioase promisiuni pentru o realizare viitoare și care merită să fie amintită, cel puțin, pentru o minunată poezie intitulată *Poem cu rouă*.

* * *

Ca trăsături generale, contribuția poetică din anul acesta se orânduiește distinct pe două planuri: de-o parte, un foarte evident decadentism imagist, un formalism sec, rezultat dintr-o experiență poetică bine cunoscută și ale cărei roade le-au cules doar câțiva maeștri pe deplin realizați; de altă parte, o tinerească tendință de îmbogățire tematică, de întoarcere la conținut, reprezentată de o seamă de poeți oarecum consacrați. În notele noastre despre poezia tânără, note pe care niciodată nu ne-am gândit să le calificăm altfel decât simple discuții asupra unui subiect atât de ignorat de toate revistele tinere, am încercat să stăruim asupra acestei a doua laturi a poeziei tinere și *acesta* a fost mobilul săracilor și rău interpretatelor noastre așa-zise *violente*. Credem că fără această serioasă întoarcere spre *conținut*, poezia tânără ce se scrie azi, nu poate însemna altceva în literatura românească, decât un decadentism ce nu aduce laude unei generații atât de puțin afirmată până în prezent (A se reaminti admirabilul articol publicat de prietenul și colaboratorul

nostru Axente Sever Popovici, în ziarul *Cuvântul* sub titlul: *Iarăși problema generației!*).

Sub impresiile acestui atât de zbuciumat an 1940, în încercarea noastră de revenire din groaznicele experiențe pe care le-am trăit, efortul pe care-l pregătim pentru anul ce vine, nu va putea da roade serioase, decât dacă va îndruma în sensul acestor delimitări. *Meșterul Manole* va lupta mereu, sub simbolul jertfei pe care o închide, pentru o astfel de orientare a poeziei noastre tinere, așa cum, desigur fără prea deosebite rezultate încă, a luptat și până acum.

TEODOR AL. MUNTEANU: *MERI DOMNEȘTI*

Volumul *Viori de lut*, a apărut în anul 1937, mărturisirea unui poet aplecat spre realitățile simple de la țară, un cântăreț al satului, al copilăriei și al naturii. O manieră ușoară, tradiționalistă, caracteriza toate bucățile de acolo și autorul lor se încadra definitiv într-o poetică de expresie directă, străină tuturor experiențelor avangardiste. Cartea a fost relativ bine primită de critică și Teodor Al. Munteanu și-a câștigat prin ea un loc meritat în rândul scriitorilor noștri tineri.

De-atunci și până acum au trecut trei ani, în care timp poetul nu a mai publicat nimic, ceea ce mărturisea o eventuală revizuire a principiilor sale de început. Este naturală deci curiozitatea cu care am deschis acest al doilea volum al său, publicat în colecția revistei *Convorbiri literare*, unde d-l Teodor Al. Munteanu este redactor.

Impresia generală pe care ne-a lăsat-o însă această carte, nu este atât de favorabilă pe cât am fi dorit să fie, autorul ei oscilând între vechea sa formulă poetică, de manieră tradiționalistă și între formulele mai noi, adoptată de o seamă dintre confracții d-sale de poezie. Alături de bucăți ca: *Neculai al*

Saftei, Haiducească, Goldova, Răsărit, Melodie de câmp, etc. unde poetul rămâne la uneltele sale preferate și mărturisite în culegerea *Viori de lut*, întâlnim poezii de factură mai nouă, cele mai multe dintre ele nerealizate, eterogene, ca: *Vers păgân, Întoarcere* și mai ales *Șarpele casei* (amestec de Arghezi, Blaga, etc.):

Auziți? \ Este același șuier de seară \ De-alaltă-seară, \ Din fiecare noapte. \ Vorbiți \ Și înțelegeți-vă prin șoapte; \ Paznicul casei voastre, \ Șarpele cu priviri albastre \ Și roșiatice dungi pe spate, \ Numai în singurătate \ S-arată așa cum este: \ Poveste, cântec, \ Descântec. \ Șarpele casei, șarpele, \ El vă ocrotește apele, \ Apele drumului către soare \ Și toată omeneasca sărbătoare. \ Învârtitura lui, niciodată ruptă, \ Cu necuratul se luptă, \ Oridecâteori în tindă, \ Sub moșnegită grindă, \ Prind să se întunece \ Primăverile s-alunece \ Dincolo de cuvinte \ Și de-aduceri aminte. \ Ascultați cum sporește viersul lui \ În nevăzutul pământului.

Deficiența acestei cărți stă deci în inegalitatea ei. Poetul Munteanu nu a ajuns încă la o expresie personală definitivă, nu este în stare să-și creeze și să-și mențină o lume poetică a lui, largă și evidentă, care să dea poeziilor sale acea garanție de unitate, de originalitate, absolut necesară pentru un poet realizat...

Cartea cuprinde totuși frumuseți remarcabile și unele bucăți pe deplin închegate. Unele sunt evident, acelea în care autorul nu renunță la vechea formulă, menținându-se un poet al satului și al emoțiilor directe. O predilecție pentru descriere, pentru elementele pasteliste, dă poeziei lui Teodor Al. Munteanu un suflu de respirație largă, naturală, de bogăție de impresii. Am putea cita, în acest sens, poezia *Melodie de câmp*, un pastel de o frumusețe rară, unde elementele naturii sunt purtătoare de semnificații adânci, folclorice, populare, dintre cele mai bogate și mai caracteristice.

În afara acestor merite d-l Teodor Al. Munteanu mai este un distins mânuitor al limbajului căruia îi dă întorsături dintre cele mai interesante. Într-o poezie, de altfel foarte slabă, intitulată *Dantescă*, întâlnim o îndrăzneală postpunere a pronumelui, față de verbul pus la imperfect:

*Mantaua grea de aur ce-o purtară
În viață, numai scrum aveau-o popii.*

În aceeași poezie, găsim procedeul repetat de mai multe ori, astfel: *rodeau-îl viermii; umflau-își buzele; mânca-își singur mâna; fi-vrut-ar să știe* (puțin Crevedia); *rotia-se către pradă*, etc. Tot construcții verbale îndrăznețe ne par cele ce urmează: *potolă-i nerăbdarea* (în loc de *potolește-i*); *jăelnic, străblânzi*, etc. Vedem așadar că d-l Teodor Al. Munteanu mânuiește cu destulă măiestrie versul și limba, ceea ce fără îndoială este un merit. Dacă această carte nu ar fi un punct de interferență între o formulă tradiționalistă, care-l definește pe autor și una nouă, străină sufletului său, de natură impresionistă, ar fi fără îndoială o carte bună. Rămânem deci pe lângă bucățile asemănătoare cu frumoasa *Scrisoare din cazarmă*, bucată plină de o sensibilitate bogată, bine încheată și ușor scrisă și ne permitem să credem că numai în această direcție talentul d-lui Teodor Al. Munteanu poate aduce ceva de seamă. Această carte e o exsperiență suficientă pentru o astfel de lămurire și ea rămâne, oricâte bucăți frumoase ar conține, departe de ceea ce autorul ei ne-ar putea da.

D. CIUREZU: PĂMÂNTUL LUMINILOR MELE

Nu ne-am fi așteptat de la d-l D. Ciurezu să publice o carte atât de slabă. Un poet care a ajuns la vârsta și la experiența

lui, ar trebui să fie mai sever cu sine însuși și să se ferească de asemenea riscuri. Găsim în această carte toate scăderile unei simple cărți de debut, de la enumerarea prozaică și dezordonată a celor mai banale impresii sufletești, lipsite de orice substrat poetic mai adânc, până la asociațiile metafizice, atât de cunoscute, de tipul: *sânul de tăceri*, *buzduganul poveștii*, *armurile mâinii*, etc. Bucăți kilometrice, scrise într-o manieră descriptivă atât de directă și atât de puțin simplă totuși, încât ți-e imposibil să le găsești un sens, umplu pagini întregi fără să poți reține măcar un singur sens. Căci unde este valoarea poetică a unor poezii ca: *Poartă de lumină*, *S-au sculat Călușii cu gălceavă*, *Suisse toamna-n munți*, *Viul pământului*, etc. pe care nu credeam că ar fi avut curajul să le semneze nici unul dintre mai tinerii d-sale confrăți în meserie? Întregul ciclu intitulat *Sat fără hrisov*, în care sunt cuprinse aceste bucăți, nu se salvează decât printr-un singur vers: *Suisse toamna-n munți spinări de vulpi* și prin anumite adieri slabe de simbol, din strofa:

*Un singur cerb - singurătății domn,
Calcă trufaș pe-al lunii rece somn
Și-n crupele de-argint și de sulfină
Roti cercel de aur și lumină...*

Încolo numai enumerare prozaică, greoaie și pretențioasă, plină de construcții fără sens și de rime copilărești. Numai d-l D. Ciurezu mai poate crede că face poezie scriind:

*Unde s-adun porcii că-mi rămă în grădină
Și oarele naibii, ce-mi murdăresc tot?*

sau

rămâne până la exasperare: *audă* cu *purdă*; *dulci* cu *năluci*; *tremurau* cu *adunau*; *isbeau* cu *scăpărau*; *ruptă* cu *cucută*; *verzi* cu *buezi*; verb cu verb; substantiv cu substantiv; genitiv cu genitiv; etc.

Fără îndoială, d-l D. Ciurezu încearcă ceva în aceste poezii. Credincios unei maniere tradiționaliste învățate în paginile *Gândirii*, d-sa crede că e destul să vorbești despre câmpuri, despre care, despre porumb, despre boi, etc., pentru a fi un poet de factură naționalistă și că tot ce se scrie despre *satul românesc* și e pus în versuri merită să fie publicat în ediție de lux în Editura Fundațiilor Regale. Dar d-sa uită că despre aceleași motive au scris pagini deosebit de frumoase un Ion Pillat, Nichifor Crainic, Radu Gyr și că e imposibil să așezi bunăoară *Satul meu* a lui Pillat, lângă *Sat fără hrisov*, din aceste pagini.

Și mai uită d-l D. Ciurezu că o generație care se zbate cu atâta suflet și se trudește zi și noapte să-și găsească drumul pentru a putea însemna ceva în lupta acestei Româнии, nu se mulțumește cu înflorituri de duzină și nu poate accepta orice, numai pentru că e scris cuvântul plug cu majusculă. Un astfel de autohtonism nu ne este deloc folositor și departe de la noi gândul unei atât de minore împăcări. Dacă tradiționalismul gândirist a dat anumite lucruri de seamă pentru cultura și poezia noastră, el nu poate însemna astăzi decât decadentă, acceptând să fie reprezentat de opere asemănătoare.

Că sunt și lucruri bune în această carte este incontestabil. Dar acesta este un fel de-a spune. Desigur nu e lipsit de frumuseți cântecul de leagăn intitulat *Fir de aur*, scris tot în gen popular și fără prea multă caznă poetică și cu atât mai mult trebuie amintite cele trei poezii cuprinse în ciclul *Voevodale*, de asemenea acceptabile. În cele zece *Rugăciuni* de la sfârșitul cărții găsim o aleasă simțire de creștin autentic și un vers domol, liniștit și cald, de om smerit, care are multe calități poetice. Am putea și cita:

*Doamne,
Ușor, ușor, să nu te simtă nimeni.
E seară de tăcere (?) seară în casă...*

*Din streșini noaptea de Crăciun se lasă,
Și nu vorbește nimeni.
Doar ochii Tăi, cu liniștea-n odaie
Aprind lumina candelii de seară,
Și-adună blând pe tâmple-o primăvară
De vise mici, rotunde și bălaie.
O sanie de-argint lângă fereastră,
A troienit ninsori de clopoței...
Și Tu trecându-ți mâna peste ei
Îmbrobodești cu geana Ta albastră.
Și-n cuibul lor presuri adormite
Coboară lin al stelelor șireag.
Cu mâna Ta întinsă peste prag
A înflorit cu daruri adormite.*

Asemenea mici frumuseți pot fi desprinse din multe poezii. Dar sunt ele oare suficiente pentru a justifica o carte? Și mai ales pot ele răscumpăra banalitatea și placiditatea celorlalte? Asta nici într-un caz. De la D. Ciurezu am fi așteptat altceva. În dragostea și setea noastră de poezie, ne obișnuisem să-i scotocim de multe ori numele prin pagini mai vechi de reviste și să legăm de posibilitățile lui speranțe mai mari. Decepția de-acum, să fie sigur dl D. Ciurezu, ne doare. Mai ales că o credem atât de definitivă, încât nu prea vedem *de unde* ar putea veni o reabilitare.

ȘTEFAN BACIU: *CETATEA LUI BUCUR*

D-l Ștefan Baciu este la a șaptea carte de poezie. De la *Poemele poetului tânăr*, volum premiat de Fundațiile Regale încă în 1935 și primit ca o revelație de majoritatea criticii de

atunci, drumul până la această carte a trecut prin acele frumoase *Poeme de dragoste*, pe care i le-a publicat *Familia* de la Oradea: prin mai ușoara plachetă *Micul dor*; a făcut o cotitură în poezia germanului Georg Trakl; un salt îndrăzneț în *Cătătorul de comori*. Drum lung, din ce în ce mai puține urcușuri și tot mai multe coborâșuri. La capătul lui, poetul se pierde în această *Cetate a lui Bucur*, prinț rătăcitor, din ce în ce mai nelămurit serv al zărilor.

Păcatul acestei cărți este enorma banalitate în care se scaldă. După șase volume de poezie, mai bune sau mai proaste, d-l Ștefan Baciuc a ajuns la o atât de puțină considerație față de meseria sa, încât îndrăznește să semneze astfel de versuri:

*Ciorapi, bricege, lame, ghete,
Se-nghesuiesc în rafturi pline,
Un ambulant cu marfa la perete,
Răcnește și te trage către sine.*

*Nu poți să stai, mulțimea trece,
Femei grăbite, tineri, cască gură,
Un val te ia și altul te întrece,
Aici e viață zgomot și tortură, etc., etc.*

(*Strada Lipscani*, pag. 36)

Sau: *La cincisprezece, la șase, sau la nouă,
Un radio urlă, cântul plouă.
La Londra jazzul delirează
Și domnișoarele dansează, etc., etc.*

(*Five O'clock*, pag. 42)

Sau: *O, poezia unui spirit la gheață,
Și proza unui rând de mititei!
Pândim de-aici albastra dimineață,
Noi - sentinela orei trei.*

*Și barba unui țap de bere,
Ținându-ne solemn de-urât.
Un nor de fum, ca o tăcere,
Ne-nvăluie, dar nu-i atât;*

*Un chelner pomădat, un piccol,
Trei mici oleandrii și-un gurist,
(Decorul drag, dor și ridicol)
Doi orbi cântând - și-un pianist, etc.,etc.
(Grădini de vară, pag. 48)*

Dintr-un material atât de prozaic, nu s-ar fi putut face poezie decât printr-o transfigurare completă. Așa însă, cartea d-lui Ștefan Baciș nu e decât un slab reportaj rimat, care n-are nici cel puțin avantajul de-a se adresa exclusiv Bucureștilor, putând foarte bine, după cum se exprima un prieten, să fie atribuit oricărui oraș din lume. Și ce frumos poem s-ar fi putut face pe această temă, dacă autorul s-ar fi căznit cât de puțin să-i insufle un spirit de generalitate, de simbol! Iată, bunăoară, placheta lui Vintilă Horia, apărută în anul trecut, cu titlul, *Cetatea cu duhuri*, unde Bucureștii capătă un sens mai adânc de spiritualitate românească, prin permanența umbrei și sufletelor marilor înaintași, făuritori de istorie și cultură națională. *Cetatea* lui Vintilă Horia nu este numai un oraș oarecare, cu prăvălii, biserici și grădini de vară, cum este pentru d-l Ștefan Baciș, ci ea este un simbol al gloriei și spiritualității românești. Acolo unde d-l Ștefan Baciș nu vede decât femei elegante și negustori de cărți poștale, autorul *Cetății cu duhuri* caută o pătrundere mai în adâncuri și se silește să urmărească o călătorie fantastică într-o cetate a spiritului românesc. Față de această încercare, cu micile ei scăderi relevate la timp în paginile de față, contribuția d-lui Ștefan Baciș este cât se poate de fără importanță. Ne miră peste măsură că un poet cu atât de autentice resurse, n-a înțeles că nu se poate face poezie adevărată enumerând o serie de

întâmplări și de aspecte, într-o manieră descriptivă absolut învechită și săracă.

Dacă unele bucăți pot fi salvate prin melancolia într-adevăr poetică în care sunt scrise, cum este bunăoară bucata intitulată *Anticarii*, sau printr-o atmosferă de caldă intimitate sufletească cum este poezia de început: *București!* acest lucru nu dovedește decât că cu o mai poetică grijă din partea autorului s-ar fi putut clădi o carte de valoare. Am putea cita:

*Oraș sätul, cu strada nemâncată,
Demonic sfânt, cerșind pe uliți,
Mi-ești mamă vitregă mi-ești tată,
Mi-alinți obrazul și mă-nțepi cu sulii.*

*De câte ori nu ți-am cerut pierzarea,
Spre a-ți cădea-n genunchi apoi?
Ești flautul și ești cântarea,
Mânia ești ce colcăie în noi.
Te simt alături, ca pe-un frate,
Te răsfoiesc, în gând ca pe-un album,
Prin tine m-am făcut eternitate,
Ca pasărea ce s-a născut din scrum.*

*O, București, sunt robul tău deapururi,
Căci bucuria ta amară m-a durut!
Ții cumpăna-ntre pietre și azururi;
Cu buza arsă fruntea ți-o sărut.*

(*București!*, pag. 10)

Tonul acestei poezii sună însă în pustiu, deoarece în paginile ce urmează, d-l Ștefan Baciuc abandonează tema de poem simbolic asupra unui aspect atât de intim al Bucureștilor și se pierde în mici descrițiuni și enumerări de duzină. Păcatul are desigur rădăcini mai adânci. Credem că nu este străin de

atmosfera poetică a cercului unde d-l Ștefan Baciú activează, atmosferă ajunsă în ultima vreme la decadentism și formule stereotipe, prin imitarea unor maestri, care și ei, în ceea ce au mai bun, au depășit-o. Adevăratul Ștefan Baciú trebuie căutat tot în *Poemele poetului tânăr* și în *Poeme de dragoste*, cele mai bune cărți ale sale.

(**Meșterul Manole**, decembrie 1940)

IV. ADDENDA

Al. RAICU: *CETĂȚILE ÎNTUNECATE*

După culegerile de poezie: *Vitralii* (1936), *Hronic* (1939) și *Cântec de țărână* (1940), mai mult sau mai puțin menționate de critică, d. Al. Raicu a apărut de curând pe piața literară cu un nou volum de versuri: *Cetățile întunecate*.

Înflorită pe un motiv dantesc, cartea cuprinde un număr de 25 de poezii, grupate toate în jurul unei idei centrale. Numai că, d. Al. Raicu, deși pe alocuri realizează versuri frumoase, nu s-a debarasat încă de slăbiciunile pe care le remarcam cu ocazia volumului său *Hronic*. Ca și acolo, poetul este insuficient realizat ca unitate și, dacă are azi mai multă simplitate, mai multă claritate liniară, nu se poate lipsi încă de anumite leșturi neesențiale, greoaie și fără misiune poetică. Am putea spune că d. Al. Raicu a câștigat în motive, în adâncime, dar a rămas aproape neschimbat în ceea ce privește exprimarea.

Pentru că eu nu pot crede că au vreun sens versuri ca acestea:

*Mai sus. Domnul cu degetul cel mic
Zări dormind pe-o turlă pe Irod
Și ridicându-l de pe-o treaptă pe-un pitic
Îl întrebă de-unde atâta adormit norod?*

(*Plânsul lui Irod*, pag. 19)

Să mă ierte d. Raicu și să mă creadă absolut obiectiv dacă-l voi întreba: Cum poate zări cineva cu degetul cel mic? Oricare altă interpretare a versului e imposibilă. Asta

însemnează că poetul a căutat anumite efecte în neînțeles și în arbitrar și că a ignorat cu desăvârșire ceea ce e atât de important într-o poezie: misiunea poetică a fiecărui cuvânt. Păcatul acesta se poate observa în mai multe exemple. În aceeași poezie, d. Al. Raicu versifică:

*Se închină de multe ori trudit.
Și-n ochi cântară păsările cântec rar.*

Cum adică? I-au cântat păsările în ochi? Oricâtă libertate de expresie și-ar lua cineva, nu poate depăși bunul simț și mai ales nu poate ignora o logică interioară absolut necesară oricărei expresii. Asemenea greșeli de enunțare compromit chiar și conținutul cel mai autentic. Între aceste două părți e necesară o unitate perfectă, o strânsă coeziune. Altfel, efectul se pierde și inițiativa se ratează. D. Al. Raicu greșește și exagerează mereu, brutal, necontrolat și complet lipsit de bun simț:

*Iar brațu-i tremura cu șopot lin
Când se-ntindea să-nconjure grădina.
(Cântecul robiei, pag. 33)*

S-a gândit oare cel ce a scris aceste versuri: Cum e posibil să înconjuri grădina cu brațul?

Aș fi vrut să scriu frumos despre această carte. Mi-a plăcut mult subiectul, esențial și serios, dar exprimarea, *poezia*, sunt cu totul în afara artei.

**GEORGE PETCU: TĂLMĂCIRI DIN MINE (Editura
Pământul)**

Este incontestabil, că în ultimul timp se scrie foarte multă poezie. Atât de multă, încât, de la o vreme începi să te plictisești și să dai sceptic din cap la fiecare apariție nouă, la fiecare nume nou. Și, e și natural să fie așa. Încurajați de-o seamă de concepții false, de anumite îngăduiri păcătoase și ușoare, o pleiadă întregă de tineri, pripiți și grozavi, s-a simțit la moment dat cu prea mare talent pe umeri și neputându-i suporta greutatea, au început să scrie poezie. De-atunci, an de an, lună de lună, apar versuri, versuri, versuri. Nu zic poezii, pentru că poezia e cu totul altceva. Și, ca totdeauna când pornești la drum fără măsură, toți au luat-o razna.

Nu tot așa se poate vorbi despre George Petcu. Placheta care formează obiectul rândurilor de față, a însemnat pentru mine o adevărată revelație. Am desprins din ea un poet autentic, o rază de sensibilitate și nu mai puțină imaginație.

Izvorâte dintr-un suflet zbuciumat și bogat și trecute prin apa purificatoare a unei experiențe în formație, cele 22 de poeme care alcătuiesc acest mic volum aduc un miros reavăn de stepă, o puternică expansiune tinerească și o surprinzătoare stăpânire a elementelor poetice. Ceea ce caracterizează poezia d-lui George Petcu, este în primul rând o mare râvnă spre noutate și o fericită izolare dincolo de lucrul banal.

O adâncă înțelegere a expresiei căutate, a cuvântului bine întrebuințat și a imaginii personale. Unite toate aceste calități cu valul nestăvilat de tinerețe care trece peste fiecare vers, peste fiecare pagină, putem spune că poezia d-lui Petcu este mai mult decât o speranță. Iată de exemplu acest minunat *Avânt* care ar putea sta la loc de cinste în orice antologie a poeziei tinere:

*Nu știu,
Dar câteodată,
Aș vrea să țâșnesc,
Ca o fântână arteziană,
Spre soare.
Să trâmbițez cuvântul,
În straie de lumină,
Și tinerețea celor 19 ani,
S-o torn în aerul proaspăt
Și rece,
Al unei dimineți de Mai.
Să-nviorizeze inimile, moarte,
Care și-au plâns amarul,
Și deznădejdea
Ca-ntr-o carte...
Să pornim cu toții,
Încrezători în ritmul
Nădejdlor aprinse,
Pe căi necunoscute.
Și-ntr-o bună zi,
După ce vom fi suferit mult,
Din carul triumfului
Să strunim armăsarul năuc
Al destinului.
Atunci,
M-aș înfrăți cu marea,
M-aș contopi cu vântul,
Aș săruta fanatic
Ca un nebun,
Pământul
Și-aș căuta omul...
Omul care știe să lupte,
Și să-nfrângă;*

Omul care nu știe să plângă.

Regret că spațiul restrâns nu-mi permite să citez admirabilele versuri din *Litanii peste satul meu*, *Cântece de stepă*, sau acele subtile *Fata Bărăganului* și *Cântec din frunză*. Mă voi mărgini numai la aceste câteva versuri sincere și mari:

*Am crescut singur,
Și m-au năpădit buruienile.
Pământul mă cere,
Tinerețea mă chiamă
Mamă, mamă,
Inima numai,
Mi-a fost și luceafăr
Și mângâiere.
Stea nouă,
Înger trist,
În dimineți de rouă.*

Pentru toate aceste și pentru toate celelalte strângem călduros mâna d-lui George Petcu și-i dorim ca acest pas făcut cu dreptul, în marea și periculoasa arenă a creației să-i fie de bun augur.

(**Decalogul**, Nov. 1937 - an. II, nr. 53)

N. DAVIDESCU: *EVUL MEDIU*
(Editura Fundațiilor Regale)

Pentru cine a citit *Judeea*, *Helada* și *Roma*, cele trei volume, apărute înaintea acestui *Ev Mediu* din lucrarea de

proporții uriașe intitulată atât de sugestiv: *Cântecul omului*, prezentul poem nu va însemna, desigur, o surpriză neașteptată. Fără să le fie inferior ca viziune și ca realizare, este departe însă de a le întrece. Desigur N. Davidescu a trecut de mult de vârsta depășirilor proprii în materie de poezie, refugiindu-se într-o abilitate intelectuală, datorită unei experiențe, îndelungate și perseverente. Reprezentant al parnasianismului și al poeziei obiective, autorul versurilor pe care aceste versuri caută să le cuprindă, este întâi de toate, un intelectual și un perfect cunoscător al culturii omenesci de pretutindeni. Departe de a fi simbolistă, după cum pare că pretindea odată, poezia lui este un abil joc al imaginației și al unei rutini perfecte, situându-se în rândul creațiilor de ordin pur mintal și nereușind să treacă decât cu singur picior în atât de vasta grădină a sensibilității. O perfectă realizare a artistului format printr-o muncă lăudabilă și mereu asistată de controlul criticului, dar departe de ceea ce numește, cu un cuvânt atât de vag și în același timp atât de banal uneori: **Poet**.

Istoria literaturii de pretutindeni cunoaște multe cazuri asemănătoare, dar nu e mai puțin adevărat că ea știe și de existențe contrare. Lamartine a fost un mare, foarte mare poet, dar nu un foarte mic artist. Versurile lui, în care a turnat atâta suflet și atâta sensibilitate fină și adâncă, trăiesc aproape toate sub cerul posomorât al improvizației. N. Davidescu, dacă putem vorbi astfel, reprezintă tocmai inversul. Desigur, și aici, ca oriunde: aurea est mediocritas. O fericită îmbinare a poetului cu artistul, trebuie să fie idealul oricărui spirit care se pretează la o aventură atât de periculoasă, cum este aceea a poeziei.

Aceasta în ce privește poezia ca poezie.

Cele 100 de bucăți care compun acest poem, epuizează un material vast, luat sau direct din istorie, sau din lumea legendelor și a tradiției necontrolate. Fără să încerce redarea unei epoci prin fixarea de tablouri caracteristice, după cum V. Hugo reușea atât de perfect să facă, odinioară, în acea pururea

frumoasă *La légende de siècles*, N. Davidescu recurge la mici episoade singuratiche de invenție pură sau luate din istorie. Mărturisesc că procedeul e foarte bine ales, având avantajul de a sugera specificul epocii în care aceste bucăți se plasează, fără riscul nici unei falsificări, după cum ușor s-ar putea întâmpla încercând o ideologie comună, care să lege toate bucățile între ele, plasându-le în câmpul unei viziuni unitare. Autorul *Evului Mediu* se mulțumește să redea o epocă printr-un procedeu mult mai simplu, fără nici-o preocupare de filosofie.

Iată pe regele atotputernic, pentru care un joc de șah valorează mai mult decât toate viețile soldaților săi (Șah cu corbii lui Ovein); iată legenda creștină, cu toată aureola ei de credință și atotputernicie divină (Nașterea Sfântului Kadok. Creștinarea Ducelui Ganor); iată vitejia și iubirea duse până dincolo de zările eroismului (Hialmar și Grunhilda); iată jurământul lui Ahba Ibn Nafe, Visul Sfântului Patriciu, Curtea Maregravului Cruciat, Carnavalul Catedralei din Strassburg, Moartea cavalerului păgân, Revolta sârmanului Conrad, Cântecul Margaretei din Wittenberg, Roza Emirului din Alep; iată acel minunat *Cântec din adânc*, amestec de cruzime împărătească și de eroism sălbatic; iată cum:

*Vreme de opt zile și opt nopți a stat,
De copacul lumii Odiu spânzurat.
Sta rănit și lancia sie-și consacrată,
Consacrat el însuși lui pe el, odată.
(Sacrificiul lui Odiu)*

Iată, în sfârșit, atâtea manifestări atâtea și atâtea credințe și legende, atâtea și atâtea fapte specifice, care, toate întregesc un Ev mediu real, așa cum poate să și-l intuiționeze un om de-o cultură vastă și nu mai puțină înțelegere.

Și, poate, tocmai aici stă marele merit al lui N. Davidescu: de-a fi reușit să dea o viziune clară și adevărată, celei mai absurde epoci din istoria poporului european.

Ce păcat că sufletul autorului stă atât de departe și nu se scoboară până la ele și cu inima, nu numai cu inteligența, pentru a risipi artificialitatea care le înconjoară. Am avea astfel în fața noastră o operă, care, dacă n-ar întrece producțiile străine similare, cu siguranță le-ar face o concurență serioasă.

Voi sfârși acest mici popas făcut alături de *Evul Mediu*, relevând marile virtuozități stilistice și artistice ale versului lui N. Davidescu, cu acele meșteșugite alcătuirii de rime și cu acea multă variație de ritm, care au făcut deliciul și celorlalte volume ale sale și citând, pentru frumusețea lui simplă, acest minunat *Dans al elfilor*:

*Elfi-n zbor
Prin ușor
Clar de lună
Viu-pe-o rază
Și dansează
Împreună.*

*Es de prin
Flori de crin
În ogradă
Și sar parcă
Dintr-o barcă
De zăpadă.*

*Fac un rond
Calm și blond
Sub fereastră
Cu o floare
De cicoare
Dintr-o glastră.*

*Pleac-apoi,
Înapoi
Cu-aurora
Dar le ține
Minte bine
Fata hora.*

*Mâine va
Încerca
Să se facă
Încă-odată
Sărutată
Și să tacă.*

În haosul unor publicații hibride și minore, care invadează zilnic vitrinele librăriilor, poemul acesta, cu toate scăderile lui, dar mai ales cu seriozitatea calităților lui, este o operă pe care iubitorii de literatură bună, vor ști s-o prețuiască la justa ei valoare.

(**Decalogul** - Nov. 1937, an. II, nr. 55)

CEI 13

Cartea celor 13 poeți tineri, pe care prietenul Coriolan Gheție a anuțat-o de curând în aceste coloane a apărut în preajma vacanței în Ed. *Librăriei Pavel Suru*, prețios și gingaș cadou de Crăciun iubitorilor de poezie. Sinceri și entuziaști autorii s-au adunat apoi, cu inimile calde, într-o dupămasă oarecare, la chiliuța librăriei domnului Suru, să caligrafieze

autografe celor care le-au înțeles și apreciat gestul. I-am văzut și eu acolo, aplecați cu timiditate de-asupra volumelor elegant tipărite, înjghebând pripit și naiv dedicații izvorâte din suflet și am fost pătruns de tot focul neastâmpărului lor.

Numai văzându-i astfel poți înțelege sensul aceluia prețios *Manifest pentru o apropiere necesară*, care precede cele 13 poeme de dragoste din volum. Iată-l: *Noi n-am pornit o revoluție sub faldurile teoretice ale unui crez nou. În paginile acestea tinere sunt reprezentate forme poetice diverse, de la clasicism până la simbolism și ermetism. Ceea ce vrem, ceea ce promitem, stă adunat ca într-o scoică, în titlu. Simbolul nostru e un număr, o totalitate aleasă la întâmplare pentru a nu zgândări susceptibilitatea nimănui, o totalitate concentrată prietenește în vederea atingerii unui scop unic, însă exterior structurilor noastre intime: readucerea poeziei în patrimoniul de simpatie și înțelegere al tuturor. Căci depărtarea ostilă care stăruie azi între cititori și volumele de versuri, e atât de tristă și păgubitoare pentru ambele părți, încât o încercare de reconciliere trebuia să vină de undeva.*

Vor urma de aici înainte, de două ori pe an, cicluri închinare pe rând: lui Dumnezeu, muzicii, toamnei, morții. Am început cu dragostea pentru că e mai aproape de sufletul fiecăruia, mai demnă deci de a reconstitui contactul pierdut.

Acestea sunt cuvintele autorilor.

Câtă dragoste și câtă înțelegere au știut să pună în ele! Câtă râvnă pentru cizelarea și ușurarea unui drum reciproc între cititor și autor! Mâzgăliorii și beneficianții scrisului de duzină să se plece și să-și ascundă rușinea în fața lor. Căci numai având conștiința acestei nobile misiuni, scriitorul tânăr poate aspira la intrarea în templul adevăratei literaturi.

Să ne întâlnim acum pe rând cu fiecare din cei 13 și să-i strângem prietenește mâna:

Ștefan Baciu, poet autentic și autor a trei volume de adevărată poezie tânără, semnează patru strofe pline de simțire

bogată și melancolică aducere aminte în *Remember*. Filtrată mai ales prin acele elegant și prețios volumaș *Micul dor* și prin *Poeme de dragoste*, dragostea poetului brașovean tinde mai mult spre acea limpezire și senină împăcare pe care o aduce experiența precoce și viața trăită.

Ovid Caledoni, Cântărețul subtil și realizat din *Endymion*, culege în *Elegia sfârșitului de vară*, accente sincere și adânci din holda mohorâtă și tristă a dragostei neîmpărtășite. Cu reale aderențe le neastâmpărul și problematica metafizică, poezia lui este plină de subtilități și melodii interioare.

Virgil Carianopol, semnează desigur poezia cea mai izbutită din volum. *Cântec pentru dragostea mea* cuprinde toate posibilitățile din *Scrisori către plante* și *Carte pentru Domnițe*, norocoasele volume care au fixat definitiv talentul acestui mare și trist poet, pe bolta literaturii actuale. Descins din mijlocul pandurilor lui Tudor Vladimirescu printre luminile și reclamele unei capitale zgomotoase și străine, sufletul său arde și palpită numai sub sfintele mângâieri ale poeziei.

Const. Virgil Gheorghiu, sub cerul bogat al poeziei lui Serghei Esenin, mărturisește zbuciumul unui real *Destin* poetic în versuri frumoase și sprintene. Talentatul autor al plachetei *Viața de toate zilele a poetului*, apărută în anul trecut în Ed. *Cărții Românești*, pășește pe urmele lui Virgil Carianopol îndreptându-se toate speranțele.

Gherghinescu Vania, în mijlocul mai tinerilor și mai dotaților confrăți de vis, semnează patru strofe minore cu titlul *Seară toridă*.

Vintilă Horia, aduce în poezia *Sărutul* o sensibilitate deosebită și o reușită proiectare a celui mai pur și mai poetic act al dragostei de totdeauna, pe orizontul unui cosmos larg și prelungit până dincolo de marginile momentului, în timp și în amintire. Frumos realizat în volumul *Procesiuni*, despre care s-a vorbit în numărul de Crăciun al acestui ziar, Vintilă Horia este

unul dintre serioasele condeie tinere pe care *Gândirea* le-a format și le-a dăruit scrisului actual.

Ion Aurel Manolescu, îmbracă în șase strofe simțite din *Cântec de Crăciun* melancolia unor amintiri tandre și copilărești, aducându-ne aminte de acele frumoase poezii cu bunici, basme și nuci prin care Ion Pillat cucerea altădată o glorie meritată.

Petre Paulescu, proaspăt descins în câmpul tarilor sentimente, eroice și patriotice, printr-un salt care-l depășește, scrie rânduri simpatice în *Poveste veche*.

Teodor Scarlat, încrezător ca nimeni altul în vârful peniței sale, închide în imagini bogate, fulgii dragostei împrietenită cu viorile crângurilor și comorile plaiurilor, în mica poezie *Moment dintr-o primăvară*.

Ștefan Stănescu, proaspătul laureat al Fundațiilor Regale subtil și metafizic, adună în *Ea nu era frumoasă* sensibilități suave și albe, semnând cea mai originală poezie din volum.

Simon Stolnicu, interesant și greoi în *Altei luciri de iarnă*.

Gh. Tuleș, tânărul cel mai bătrân dintre cei 13, este cel mai puțin norocos în alegerea versurilor. *Menuet* este departe de-a fi un adevărat menuet.

E. Ar. Zaharia, neastâmpăratul poet bucovinean și câștigătorul deplin al concursului *Marathon* și-a uitat talentul acasă călătorind ușor *pe cearșafuri de lună culcată în trifoiul stelelor calde*, la braț cu enigmatică *Betelguese*.

Neagu Rădulescu, conturând în linii caricaturale figurile celor 13, s-a menținut pe planul vechilor realizări plastice și a dovedit o amicală înțelegere a zbuciumului și entuziasmului tineresc, punându-i dezinteresat talentul la dispoziție. O caldă strângere de mână din partea noastră și din partea celor pe care creionul său i-a introdus printre noi.

(Decalogul - Ianuarie 1938, an. III, nr. 60)

UN POET AL ARBOROASEI

De câțva timp auzim tot mai des vorbindu-se în cercurile acelor care iubesc încă îmbarcarea pentru oceanele fără margini ale visului, despre o literatură și o poezie bucovineană de autentică valoare artistică. Scrisul tumultos și variat al lui Mircea Streinul, largă și risipitoare revărsare prin toate revistele și ziarele tinere, ne-a familiarizat cu un specific bucovinean de real și puternic autohtonism și o sinceră aderență la eroicul național.

Am descifrat cu plăcere contribuția *Iconarului* la ridicarea prestigium publicistică noastre provinciale și am urmărit formarea unei serioase orientări a poeziei bucovinene prin Iulian Vesper, George Drumur și Teofil Lianu spre cerul unui crez sănătos și nou.

Totdeauna însă ne-a părut interesantă și deosebită contribuția lui E. Ar. Zaharia. Fire neastâmpărată și sprintenă, bogată în posibilități lirice superioare, ne-am obișnuit totdeauna să-i atribuim un talent incontestabil. L-am văzut debutând cu *Trandafirii negri* la *Îndrumarea* și cu *Afania* la *Orion*. L-am citit apoi în acel *Apoteaz* unde închidea în șapte poeme plăcute nu atât dragostea unui poet interesant, cât o sinceră adorare cu transparente exaltări biblice pentru femeie și natură. Era acolo multă poezie frumoasă și mult azur de primăvară, dar nu puteai desprinde încă poemul realizat și adânc. Printre frumusețea unor versuri ca:

*De unde vii cu toamna, cu apele, cu vântul,
Cu ziua ca o plasă de funigei și aur?*

se

strecurau adesea lucruri minore, peste care era greu să răzbești pentru a te opri numai la acele bune.

Marathon, care formează obiectul acestei sărace cronici literare, cuprinde un material liric interesant și foarte variat. O

reală și fericită depășire. Un vers plin de sevă și de armonii grele; o surprinzătoare varietate de teme și de motive; un abil și frumos joc de imagini line și cuprinzătoare, ne îndreptătesc să spunem că acest volum fixează linia poeziei lui E. Ar. Zaharia. Străbătută de acel nedefinit simțământ pe care-l lasă în suflet plecările fără întoarceri sau întoarcerile fără puțință de noi plecări, în zi de toamnă, prin locuri pustiite și străine, poezia aceasta cuprinde toate largurile și sărută toate zările. Revărsată când în trecut, când în prezent, când în viitor și proiectată pe cerul unei sensibilități bogate și deosebite, ea știe totdeauna să găsească drumul ascuns care duce la inima cititorului.

O conștiință vie a destinului poetului și a situației lui printre ceilalți oameni, o puternică încredere în superioritatea unei lumi mai înalte și mai frumoase - lumea stelară a visului - aduc de multe ori nostalgii pline de ceruri:

*Plecăm spre scânteierea albastră a nemuririi,
Maree cu ostroave și istmuri corintene,
Pe unde-s verzi păunii și negri trandafirii
Și soarele se culcă în ape cantilene.
Dezbracă-te de haina plăcerilor burgheze,
Să ne-mbarcăm cu chiot spre lirica Egee,
Despovărați de patimi, - atolii să danseze
Eșarfele sublimelor cărări de curcubeie.*

(Poetul către Emirel)

Acum un an confratele Coriolan Gheție ținea la Oradea, în cadrul unei serbări religioase o conferință intitulată: *Doruri de cer, în presă*. Vorbind de E. Ar. Zaharia, l-am putea defini: *Doruri de cer, în poezie*. O puternică dorință de evadare, de veșnică plecare și călătorie în timp și în spațiu. Amintesc, în linia acestor considerații poeziile: *Pentru fecioara din țara lui Osian, Pentru Iosephine Baker, Călătorie, Varoava lui Petru Voevod*. Ne-a plăcut mult această imagine: *Ciobanii beau cu pumnii luna*. La fel și această minunată plasticizare: *Diminețile*

calde ca fecioarele în bae, din poezia *Sosire de la București* una dintre cele mai realizate bucăți din volum. Tot din această poezie:

*Seara după ce mă plimb prin vechi cartiere
Culc gândul pe perina moale, fereastra-i deschisă;
Fetele nu știu că am scris despre dragoste
Și liliacul înflorește în lună și se scutură.*

Imagini frumoase de fericită identificare agresată. Interesantă și unică ni se pare poezia *Narcoză*. Găsim aici elemente de autentică poezie modernistă redată ușor și sugestiv. Repetăm că din anumite motive străine de noi nu putem cita decât această strofă:

*Frumusețea Mariei de pe masa de operații.
Prejudecățile vârstei adorm
Sub baldachinul somnului enorm
La un loc cu pachetul de nervi și senzații.*

E poate simplistă această redare a unui motiv destul de rar, dar e în același timp foarte reală. Am vrea să credem că cititorii nu ne vor judeca prea aspru pentru prețuirea unor combinații verbale puțin stranii. De aceea vom spune că *Narcoza* nu e decât un tablou static de netăgăduită valoare. Un tablou în care penelul întrece de multe ori condeiul, îl reținem aici pentru unicitatea lui fericită.

În *Văzduh* găsim suavități pline de nostalgii adolescente. Îmbinare reușită a unui element natural pur cu bucele de mătase a școlărițelor de 15 ani. Ceva din Ionel Teodoreanu și din Albert Samain:

*Dimineți clare pentru frumoasele eleve minore
Cu bule de mătăasă, cu sâni tari și ghiozdane
(Au caiete suspecte) de coloarea crudelor castane
Heruvimii cartierului între șapte și opt ore.
Văzduh aromat, auriu, înalt, zimțuit.
Femeile fug cu sângele toamnei în piele,
Fetele cu guleraș, număr de ordine și-n carne
logostele
Anotimpul nou le-a pipăit.*

Stilul d-lui E. Ar. Zaharia e bogat și variat. Imaginea este un instrument minunat în mâinile lui. Comparații plastice și pline de culoare și de miez, ca de exemplu:

*Noaptea s-a prelins ca o trenă de val
(Nocturnă)*

*Numai în sufletul poetului la hotar
Între melancolia de ieri și năzuința de azi
Ca o plasă de păianjeni uriași între brazi
Întrebările se ridică și răsuflă ca marea spre
țărături de var
(Nocturnă)*

O abundentă resursă verbală întregește aceste virtuozități stilistice, care fac ca această poezie să fie citită cu plăcere și savurată cu deplină mulțumire.

Am putea reproșa însă, tocmai în urma acestor considerații, dintr-un punct de vedere destul de măgulitor, dar sincer, nu atât d-lui E. Ar. Zaharia cât poeziilor sale, că prea îngroapă uneori sentimentul între ierburile cuvintelor. Prea multă preocupare pentru a spune complicat ceea ce uneori se poate spune mult mai frumos și mult mai bine, simplu. De aceea

poate se strecoară printre versuri frumoase împerecheri triste ca: *vin de mesteacăn alb efervescent*, etc.

Aceste mici scăderi sunt însă prea puține pentru a ne face să spunem că această carte nu este așa cum este. Adică bună.

(**Decalogul**, 5 febr. 1938, an. III, nr. 61)

ȘTEFAN BACIU

Nu știu cum aș putea vorbi despre Ștefan Baciu așa încât să fixez în aceste câteva rânduri toată valoarea poeziei sale și în același timp să nu spun mai mult decât se cuvine despre un tânăr încă prea tânăr pentru a justifica o atare preocupare. Am în față *Poemele poetului tânăr*, *Poeme de dragoste* și *Micul dor* și nu mă pot hotărî să încerc o dare de seamă asupra întregii sale poezii și nici să vorbesc numai despre ultimul dintre aceste volume.

Ștefan Baciu este fără îndoială cel mai tânăr poet care a reușit să dea versului său o formă limpede și aproape definitivă și în același timp să rămână un real aport adus poeziei noastre noi, prin imagini pline de amploare și printr-o formă care depășește simplele exerciții de rutină. Întâlnești în paginile lui o bogăție verbală care ar putea fi invidiată de mulți poeți ai literaturii noastre actuale și o revărsare de sentiment rafinat care dă realizărilor lui o nu știu ce distincție aristocrată și rară. Izvorâte dintr-un suflet de adolescent și trecute printr-o inimă logodită cu dragostea, poemele lui se apropie atât de mult de înțelegerea și experiența cititorului încât niciodată cuvântul de *prieten* n-ar putea avea un sens atât de adevărat, atât de înalt ca în cazul de față.

E poate caracterizarea cea mai bună. Ștefan Baciuc e prietenul cititorului. Stă cu el de vorbă și îi povestește, îi mărturisește ce are pe inimă. Cititorul îl ascultă și îl înțelege. Ia parte la durerile și bucuriile lui, la înfrângerile și biruințele lui. E atâta comunicativitate în această poezie. Atâta putere de expresie. Atâta omenesc. Atâta tinerețe. Atâta orgoliu, uneori.

Ștefan Baciuc își cunoaște destinul. Își știe menirea. Dacă este adevărată afirmația că marii poeți *sunt născuți iar nu făcuți*, cred că pe Ștefan Baciuc îl definește. În toate poemele lui elementul permanent prezent este el. Chiar și atunci când își cântă iubita, tot despre el vorbește mai mult; tot destinul lui, preocupările lui, poezia lui, sunt mai aproape.

Ne face o deosebită plăcere de-a mărturisi că suntem absolut convinși de talentul lui Ștefan Baciuc și că îl socotim cel mai valoros poet tânăr al literaturii noastre prezente.

VITRINA

Cultura Creștină

Frumoasa și valoroasa revistă preoțească de la Blaj a apărut de curând în 200 de pagini, aducând un material bogat și variat. Iscălesc: Aug. Popa, Ștefan Manciulea, F. Tailliez, I. Gâriianu, Alexiu Viciu, Z. Pâclișeanu, N. Laslo, Dumitru Neda, N. Brânzeu, S. Todoran, etc. Remarcăm articolul domnului Alexiu *Viața românească în colinde*. Însemnări, cronici, bine susținute. Un cuvânt bun din partea noastră, a celor tineri și o floare de laudă.

Octav Șuluțiu

Talentatul și neobositul critic de la *Familia* și de la *Vremea*, va tipări în curând un volum de *Critici literare*, în Ed. lui Miron Neagu, la Sighișoara.

Așteptăm cu cea mai sinceră nerăbdare să desprindem din paginile sale gândul just și adânc pe care îl cunoaștem și pe care ne-am obișnuit să-l savurăm cu admirație.

Crișul Negru

Revista învățătorilor din județul Bihor aduce în ultimul număr colaborările d-lor: Victor Cordoș, prof. Tr. Tămaș, Ioan Borza, Amos Groza, Miron Meghiu, și D. Tătăroiu. Revista apare la Beiuș sub conducerea d-lui Const. Borc.

Axente Sever Popovici

Este unul dintre cei mai buni ziariști de la *Cuvântul*. Încadrate într-o logică deosebită, articolele lui aduc totdeauna lucruri interesante și inteligent expuse și atacă cu succes problemele cele mai grele. După popasul făcut la *Sfarmă-Piatră*, descinderea aceasta în paginile unui mare cotidian, era un pas pe care îl așteptam.

Decemvrie

Cucerește cu fiecare număr nou admirația și bunăvoința doritorilor de literă românească frumos scrisă.

Condusă de inteligența și munca d-lui Nicolae Roșu și susținută de cele mai sigure condeie ale scrisului nostru actual, revista aceasta pășește tot mai grăbit spre poarta marilor reviste românești.

Semne

Revista d-lui Stelian Tecuceanu, apare la Slatina cu colaborări absolut bucureștene, așteaptă încă pe la colțuri și prin redacții să fie recenzată și să i se descopere un rost pe care nu-l are.

Întâlnim paginile ei multe nume cunoscute, alături de poezie și proză slabă, care ne împiedică să spunem mai mult.

Remarcăm frumoasa poezie a d-lui Const. Virgil Gheorghiu și articolul d-lui St. Tecuceanu.

Sectarii

Este numele noului roman prin care domnul Ion Agârbiceanu reușește să câștige încă odată admirația cititorilor și succesul criticei. Numele autorului ne scutește de alte recomandări. Vom reveni.

Reporter

Nu este desigur singura revistă care a reușit să se strecoare printre bunăvoințele cenzurii și să continue o activitate dintre cele mai tendențioase și mai periculoase pentru societatea și cultura românească. Este însă cea mai obraznică și cea mai murdară terfelire a scrisului nostru actual lucru care ne face să protestăm din toate puterile împotriva apariției ei și pe mai departe și să cerem celor în drept o mai atentă supraveghere a publicațiilor ce apar în această țară.

Constantin-Stelian

A tradus de curând o carte de circulație mondială, intitulată: *Prigoana religioasă în Spania*, cu o admirabilă prefață-poem de Paul Claudel, din care am publicat și noi în acest ziar câteva spicuri în numărul trecut. Un cuvânt de laudă și de mulțumire pentru traducător.

Cuvântul

Rivalizează serios cu cele mai bune ziare românești. Oricine cumpără un număr se convinge ușor despre acest lucru și continuă să-l cumpere regulat de-atunci înainte.

Fruncea

Aceeași frumoasă ținută exterioară și aceleași laudabile preocupări locale. O strângere de mână din partea noastră.

Ceva din

“Prigoana religioasă din Spania: Cultura este un complex ce nu poate fi împărțit în sectoare independente: este o greșeală a se închipui că se poate menține tradiția și esențele culturale ale unui popor, smulgându-i tot ce a fost creat de un sentiment religios al colectivității și este ceva nu mai puțin grav, contra culturii, de a ne consola de sălbăticiile comise în Spania roșie contra artei, gândind, - ceea ce nu e sigur, - că ele n-au tulburat decât lucrurile ecleziastice. Perioade întregi ale romanului primitiv, ale goticului, ale renașterii, ale barocului și ale modernului din 1900 au fost devastate. Nu s-a respectat, de pildă, la Barcelona Biserica Sfânta Maria, delicata bijuterie a artei gotice, loc de pelerinaj pentru toate spiritele sensibile care vizitau cetatea “comptală” și ai cărei pereți luaseră parte la modificarea sfântului Ignațiu de Loyola și păstrau amintirea tinerilor ani ai Sf. Ioseph Oriol. Populația striga stupid în timp ce incendiau templul care, prin binefacerile sale parohiale și instituțiunea, hrana săracului, datând din secolul al XVII-lea, îmbrăcase și hrănise atâția oameni goi și înfomețați, etc.”

Noi vrem pământ

Este volumul al II-lea din marele roman al domnului Cezar Petrescu, în care este descrisă răscoala țăranilor din 1907 și care cuprinde pagini de adevărată frumusețe artistică așa cum numai Cezar Petrescu știe să scrie.

POETUL G. TUTOVEANU

Poetul G. Tutoveanu ne-a trimis nu demult la redacție un elegant volum de versuri, intitulat scurt *Sonete*, apărut în editura bucureșteană *Bucovina*, prin râvna și înțelegerea îndrăznețului

I.E. Torouțiu. Volumul conține 54 de sonete, adunate dintr-o lungă perioadă de muncă literară, dintre cele mai cinstite. Mărturisesc chiar că înaintea acestui ultim volum de sonete nici n-am citit decât bucăți răzlețite prin reviste sau prin manuale școlare. Și totuși d. G. Tutoveanu are la activul său următoarele volume: *Albastru*, *Balade*, *Tinereță*, *Poesii Alese*, *Patria*, *Logodnica lui Vifor*. Iată așadar o activitate intensă și nu tocmai fără valoare, judecând după posibilitățile desprinse din acest volum de *Sonete*.

D. G. Tutoveanu este mentorul unei poezii tradiționaliste, poate pe-alocuri prea tradiționaliste, ținând seamă de o serie de imagini destul de banale și uzate de înaintașii de toate gradele. E drept, sonetul este o formă fixă nu tocmai ușor de realizat și felul cum d-l G. Tutoveanu a reușit să se achite de această sarcină este lăudabil. Dar, privită sub aspectul noutății, eu cred că această poezie nu reprezintă un interes deosebit. Un autor care are în urma sa șapte volume de poezie e nevoit să apară *mare*, în orice carte pe care o scrie, dacă nu vrea să rămână pentru totdeauna *mic* iremediabil. Nu știu dacă e destul de lămurită, această expunere, dar ca să fim concizi, mărturisim simplu că nu credem într-o poezie care se bazează numai pe meticulozitate formală.

Atitudinea noastră poate părea deosebit de îndrăzneță, ținând seama că d-l G. Tutoveanu a fost nu demult aproape de premiul Academiei Române. Dar, cunoscând bine literatura mai fericiților d-sale confrăți Stamatiaș și d-l Cazaban, este foarte explicabilă. În tot cazul, avem satisfacția că suntem sinceri.

Fără îndoială, volumul conține multe lucruri frumoase, chiar foarte bune. Vom aminti, în acest sens, sonetele: *Domnița Rucsandra*, *Răsărit*, *Interior*, *Sciții*, *Geniu*, *Săcerătorii*, poate și altele. Versul simplu, ideea bine încheată, imaginea amplă, pot constitui incontestabile merite. Dar asta nu ajunge. Poezia mai trebuie să aibă și originalitate. Personalitate. Poezia trebuie să definească mai mult decât o abilitate. Mai mult chiar decât un

bogat debit artistic. Poezia trebuie să defînescă o atitudine artistică proprie. Cu alte cuvinte, să aducă ceva nou, să fugă de banalitate. Pentru că orice lucru repetat de două ori devine banal.

Cu aceste rezerve, mulțumim d-lui G. Tutoveanu pentru atenția cu care ne-a onorat, trimițându-ne volumul.

(**Cronica**, an. III, nr. 38, 21 septembrie 1938, p. 2)

LUCIAN BLAGA

Cartea de poeme recent apărută în editura Fundațiilor Regale, pe care *Cronica* a anunțat-o la timp, ne-a adus aminte de o datorie pe care suntem fericiți că o putem îndeplini aici. Poetul și filosoful care a purtat sufletul românesc cu cinste peste hotare este atât de aproape de inima fiecărui român adevărat, atât de bun prieten cu florile renumelui de care avem nevoie, încât toate cuvintele de laudă spun prea puțin, în raport cu extraordinara putere de dominație spirituală pe care Lucian Blaga o exercită în toate domeniile.

Cartea de poeme care a iscat rândurile de față poartă admirabilul titlu: *La curțile dorului*. Poezie de esență pură, de înțelegere superioară, poezie de înfrățire cu marile neliniști și împăcări metafizice, cartea aceasta amintește de succesul înregistrat cu: *Lauda somnului*, *La cumpăna apelor*, *Pașii profetului*, *Poemele luminii*, precum și minunatele sale cărți de filosofia culturii.

Vorbea cineva de curând, cu ocazia alegerii d-lui prof. I. Petrovici ca membru al unei Academii germane, de marea necesitate a promovării spiritualității românești peste hotare. Lucian Blaga reprezintă, din acest punct de vedere, un minunat

ambasador al românismului de totdeauna, de tensiune mare, de valută ridicată. Rareori se nasc personalități atât de marcante, atât de expresive pentru ceea ce un neam are în el frumos și adânc, cum este, pentru fiecare dintre noi, Lucian Blaga. Rareori o pătrundere mai fecundă a realității noastre sufletești a dat roade atât de bogate și atât de superioare.

Cartea de poeme care poartă frumosul titlu *La porțile dorului* ne aduce aminte că avem o sfântă datorie să ne venerăm valorile, să ne cinstim mesagiile pe care geniul acestui neam le trimite din când în când eternității. Lucian Blaga reprezintă un astfel de mesagiu. Lucian Blaga reprezintă o astfel de valoare.

Să ne descoperim pentru lauda ambasadorului luminii.

(Cronica, 7 decembrie 1938)

OVIDIU PAPADIMA: NEAM, SAT, ORAȘ, ÎN POEZIA LUI OCTAVIAN GOGA

Printre liricii generațiilor tinere de astăzi, d. Ovidiu Papadima s-a impus ca o personalitate deosebită, cu putere de înțelegere și de interpretare a materialului literar dintre cele mai sigure. Autor al unei frumoase ediții postume a operelor lui Anghel Demetriescu (operă precedată de un studiu întins de interpretare) și al unui studiu de folclor românesc, despre care a fost vorba în aceste pagini, d. Ovidiu Papadima aduce în această nouă carte de critică literară, cea mai însemnată contribuție pentru cunoașterea operei lui Octavian Goga, dintre care s-au scris până în prezent. Cuprinzând într-o largă privire de ansamblu această operă, d-sa îi trasează jaloanele conducătoare, o grupează pe motive caracteristice, uzând de o informație

adecvată și de-o putere de analiză, edificatoare pentru susținerea punctului personal de vedere.

Acest punct de vedere, aplicat pentru prima dată, după cât cunoaștem noi, operei lui Octavian Goga, înlătură formula critică cunoscută, care-l definea pe *poetul pătimirii noastre* ca un cântăreț al satului ardelean și al unor împrejurări politice și sociale valabile epocii dinaintea de războiul trecut. D. Ovidiu Papadima descifrează o patetică și adâncă dramă spirituală la baza poeziei lui Octavian Goga, ajungând la această concluzie: *Cred că acum cu greu se va putea vorbi de realitatea satului ardelean în poezia lui Goga, ca și contopirea totală și liniștită a poetului cu sufletul neamului, ca și de elementaritatea artei sale poetice, ca explozie a momentului social și politic, și deci, durând atâta cât și el. Se va fi văzut, cred, că satul în poezia lui Goga e o realitate autonomă, cu logica lui structurală proprie, care e aceea a fiecărei realități de artă, în sine; că, la fel cu o orice mare creație spirituală, poezia aceasta n-a ieșit dintr-o simplă scufundare în mijlocul comunității ei dintr-un raport de tensiune, de destin, față de ea; că, fiind o realitate în sine, cu ordinele ei durabile, cu șlefuirile ei lucide, această poezie, în cece are ea organic nu e legată nici de social, nici de politic. E însăși rațiunea de-a exista a creației artistice, de a răspunde, în felul ei aparte, marilor întrebări pe care orice clipă a vieții umane le pune, oricui (pag. 40).*

Pentru a ajunge la aceste cuvinte de concluzie, d. Ovidiu Papadima definește poezia lui Octavian Goga ca o veșnică și continuă tensiune sufletească, rezultată din antinomia dintre satul natal și orașul haotic unde i-a fost dat să trăiască. Sufletul său se găsea frânt între aceste două puncte opuse, neaparținând nici satului, de a cărui simplitate, liniște și idealism s-a îndepărtat, nici orașului, larma și complexul căruia rămâne veșnic un inadaptabil. Din această oscilare continuă între două lumi opuse, fără ca să se poată identifica cu nici una dintre ele, rezultă o mare singurătate interioară, o dramă sufletească

niciodată apusă. Indiferent dacă e vorba de *satul revoltei*, ca în poeziile cunoscute: *Clăcașii*, *Plugarii*, *Apostolul*, *Dascălul*, *Dăscălița*, etc. unde poetul încearcă o *ieșire din tristețe prin eroic*, sau de *satul amintirilor*, din poezii ca: *Casa noastră*, *Reîntors*, *Pace*, *Nepotrivire*, etc. în dosul versurilor revoluționare și profetice, în dosul acestui plan aparent al realității obiective și al vieții comunitare a satului, se simte celălalt plan, planul real, în adânc, acel al înstrăinatului de viața satului, al singuraticului inadaptabil și rătăcitor prin lume. Cu o rară putere de pătrundere, d. Ovidiu Papadima descifrează această mare și autentică realitate din cele mai multe poezii în care este vorba de sat. Arătând *tipologia* satului și *ordinile* lui, d-sa ajunge la concluzia, după largi și interesante analize, uneori insistând chiar mai mult decât era necesar, că acest al doilea plan, al realității sufletești a poetului, este pretutindeni prezent în opera sa.

Trecând apoi la punctul opus, acel al orașului, d-sa constată următoarele: *Cine pornește să caute în poezia lui Goga orașul ca realitate vizibilă - îl va întâlni foarte puțin. E inexistent aproape în forme pipăibile. Și totuși e, de la început și mereu, o teribilă realitate. Dar una "din afară", una în fața căreia Octavian Goga se strânge pentru apărare, cu toată existența lui, ca un arc încordat la maximum: în poezia sa, orașul e pentru el grozava realitate negativă. O negație din care trebuia să crească însăși poezia lui, ca o afirmație* (pag. 64). Este cunoscută, în acest sens, poezia *Cântăreților de la oraș*, în care poetul deplânge soarta poezilor orașului, care cerșesc în zadar *acolo în umbră, din cerul sfânt o rază să coboare*.

Pentru a arăta cum se reflectează orașul în poezia lui Octavian Goga, d. Ovidiu Papadima analizează cele patru sonete închinare Parisului, din volumul *Din umbra zidurilor: Paris, Notre-Dame, Ziua și felinarul*. concluzia la care ajunge mărturisește același al doilea plan de interioritate al poetului pe lângă planul aparent al realității obiective a orașului: *Chipurile*

orașului în poezia lui Goga sunt astfel, nu instantanee după viața brută, - ci forme de viață artistică, în care au crescut anumite momente sufletești ale poetului: acela de revoltă, de refuz al integrării în viața modernă. Mai mult decât atâta: forme realiste de protest față de felul cum se concretiza gândirea modernă în viața orașului (pag. 78). Reiese din aceste poezii aceeași imagine a unui suflet singuratic, oscilând între două lumi, amândouă deopotrivă de inaccesibile.

Ceea ce aduce nou d. Ovidiu Papadima, în afară de această atât de zbuciumată față a lui Octavian Goga, este o poziție de mare cinste și sinceritate, care apreciază și aduce laude acolo unde materialul literar este la înălțimea unei concepții de artă majoră și care înlătură producțiunile nereușite, versurile directe și convenționale, bucățile de clișeu și manieră, ce se pot întâlni și în opera acestui mare poet. Adâncind, până la descifrarea caracterelor esențiale această poezie, într-o magistrală cuprindere de ansamblu a conținutului și a expresiei lui în versuri, surprinzând ceea ce este definitiv și personal în întreaga operă a lui Octavian Goga, tensiunea aceea dramatică între două lumi care i se refuză, zbuciumul sufletesc al unui mare singuratic, d. Ovidiu Papadima a adus această operă în cadrul unei discuții de generalitate, nu răpindu-i caracterul ei național și românesc, ci ridicându-l pe acesta la rangul de universalitate. Este o modalitate critică majoră, pe care am întâlnit-o și în *O viziune românească a lumii* și care oferă generațiilor tinere de astăzi un frumos exemplu, în râvna lor de-a se integra în ritmul culturii universale. Procedeu acesta este cu atât mai important în cazul lui Octavian Goga, cu cât, prin accentele ei revoluționare și sociale, legate de un moment istoric și politic trecut, poezia lui a fost adesea acuzată, de unii reprezentanți cu vederi strâmte ai *estetismului* exagerat, de convenționalism și momentalitate oficială. D. Ovidiu Papadima a arătat prin acest studiu de critică severă și sinceră, că poezia lui Octavian Goga suportă cu succes deplin o scrutare exclusiv

estetică, mobilul ei intim fiind o mare tensiune interioară, o dramă spirituală trăită cu patetism, de-a lungul unei vieți de zbucium, un conținut de autentică poezie, prelucrat în forme poetice adecvate, în versuri uneori reținute și discrete, altele largi și patetice, conform celor mai exigente cerințe de artă majoră.

Totodată, d. Ovidiu Papadima înlătură unele păreri critice, exprimate prin cărți și prin reviste ale timpului, care, bazate pe unele versuri de descriere realistă, mai ales a peisagiilor urbane, îl apropie pe Octavian Goga de ideologia și metoda naturalistă. Uzând de o informație artistică surprinzătoare, făcând analogii între unele poezii discutate și anumite tablouri din pictura universală și maniere literare străine, d-sa arată că accentele naturaliste nu se găsesc în opera lui Octavian Goga decât în poeziile nereușite, neputând fi astfel considerate caracteristice.

Încheiem, socotind cartea d-lui Ovidiu Papadima o lucrare esențială pentru cunoașterea și definirea lui Octavian Goga și totodată un model de studiu critic.

POMPILIU CONSTANTINESCU:
TUDOR ARGHEZI
(Editura Fundațiilor Regale, București, 1940)

Am recitit de curând studiul d-lui Pompiliu Constantinescu despre Tudor Arghezi. În 1940, când a apărut, literatura noastră, după ce abia începuse să se adune din apele unor cunoscute și ciudate experiențe moderniste, se găsea în fața unor realități naționale atât de dureroase și atât de proaspete, încât nu putea fi privită cu atenția ce i se cuvenea. În afară de câteva note și cronici, publicate ca de obicei în unele reviste și de o interpretare cam sectară a d-lui Șerban Cioculescu (față de

care unii scriitori tineri au luat o poziție net contrară - d. Ion Frunzetti de exemplu), cartea d-lui Pompiliu Constantinescu nu s-a bucurat de un alt răsunet.

În ansamblul preocupărilor actuale ale criticii noastre însă, ea aducea o metodă și o atitudine de o semnificație cu totul deosebită. Acest lucru se poate vedea cu atât mai mult astăzi.

După cum aminteam și în cronicile trecute publicate în acest loc, referindu-ne la unele culegeri de critică literară apărute după studiul d-lui Pompiliu Constantinescu, literatura noastră de astăzi, ca și cultura românească în genere, are nevoie de spirite sintetice și unitare, cu perspective largi de universalizare și de participare la valorile generale. Acest important instrument de lucru, de echilibrare și potolire clasică de sobrietate și decentă matură, este tot mai mult căutat de scriitorii noștri de toate vârstele, chiar dacă încă nu ar da rezultate satisfăcătoare, în compartimente izolate. Ca fenomen de ansamblu el marchează o participare egală la momentul cultural universal, moment îndreptat spre sinteză și spre echilibru clasic.

D. Pompiliu Constantinescu, oarecum nu tocmai în acord cu activitatea d-sale critică mai veche, de școală impresionistă și foiletonistă, realizează în acest studiu un adevărat model al genului. În locul disecărilor qvasiestetizate la modă, aplecându-se cu exclusivitate asupra mijloacelor de expresie ale unui scriitor, Tudor Arghezi, este cuprins într-o viziune largă și unitară, cu caracter de generalitate. Poet de talent autentic, valabil în primul rând și în mod major prin atitudinea sa în fața lumii și a vieții și numai în rândul al doilea și desigur, dintr-o necesitate de acord al interiorului cu exteriorul, prin formele sale de expresie, Tudor Arghezi reprezintă un vast univers poetic, comparabil celor mai de seamă poeți ai literaturii universale. Viziunea sa asupra lumii este aceea a unui perfect ortodox, cu prelungiri în panteism, viziune rotundă și umană, de împăcare între contrarii și de acordare a naturalului cu supranaturalul. Atitudine de căutare, de revoltă la început, de frământări și

nesiguranțe metafizice violente, poezia lui Tudor Arghezi, ca și proza sa de tot felul, ajunge în perioada ei de maturitate și de definitivare la o împăcare optimistă de primă calitate ortodoxă. Referindu-se la numeroase texte, în mod magistral alese și distribuite și recurgând la comparațiuni cu marii scriitori ai literaturii universale d. Pompiliu Constantinescu ne înfățișează un Tudor Arghezi închegat și întreg, cu dimensiuni de adevărată lume.

Astfel, *Ca și poezia lui Eminescu, lirica argheziană produce sentimentul cosmic al dependenței omului de univers, de forțele lui eterne și misterioase ce are o atitudine de pasăre cântând pe ram, nici stare fiziologică, de melc închis în cochilie. Ideile ei sunt intuiții sensibilizate prin fantezie, nu organizare discursivă și verificare de concepte. "Poezia nu e cunoaștere intelectuală, ci descoperire și organizare, prin imagine, a unui univers interior"* (sublinierea noastră); *cuvântul este conducta ideală a simțurilor, de substituire al planului material prin cel spiritual, de figurare a configurării morale. Imaginea poetului de birou, care-și face o "concepție" despre viață din cărți, închipuindu-și că "ideile" descoperite de el, în sisteme logice, sunt viața însăși, nu se aplică la Arghezi, ea cuprinde pe d-na Ackerman ale cărei disertații schopenhaueriene țin de prelegerea versificată, pe Sully Prudhome, autor de manuale etice în versuri (Le bonheur, La justice); pe vigurosul plastic Le Conte de Lisle pe care arheologia nu l-a împins la un mitologism de dicționar, pus pe ritm și rimă, sau pe J.M. Guyau, ale cărui "Vers d'un psychologue" sunt concepte versificate. Poezia este "sensibilitate verbală", intuiție sugerată prin culoare, ritm, structură sonoră. Ideile lui Eminescu se regăsesc în câțiva filosofi, dar sugestia morții cosmice re trăiește în intuiția lui cu o forță exclusiv personală.*

În "Luceafărul" atâtea "idei" devin prin "sensibilitate verbală" incandescente, luminând un mit liric. Ideile lui Arghezi se regăsesc și ele în romantism, în Vechiul și Noul Testament,

dar prin "sensibilitate verbală" dobândesc o nouă viață, însăși viața intuițiilor pe care poetul le-a trăit cu intensitatea și adâncimea simțirii, etc. (pag. 247).

Oricare scriitor tânăr se poate regăsi în aceste rânduri. Atât constatările de generalitate, cât și cele referitoare la Arghezi în special, acordându-se într-o atitudine unitară, răspund unei actualități spirituale permanente. D. Pompiliu Constantinescu a realizat în această carte una dintre acele monografii literare care ne înfățișează o întreagă lume spirituală, bine construită în concepția ei de ansamblu și egală cu ea însăși în toate părțile sale. Această lume, largă și plină, armonizând universul dinafară cu universul dinăuntru, este pătrunsă de norii mistici și de harul divin unificator. Metoda critică este astfel adecvată subiectului și, în chip fericit, pe măsura lui. Din tot ce s-a scris până acum despre Tudor Arghezi, acesta este singurul studiu care ni-l prezintă în toată adâncimea și valoarea lui. De aceea, pe lângă semnificația lui generală, pe lângă aportul critic incontestabil, ca metodă și ca rezultate practice, el mai reprezintă și o faptă de dreptate, adusă unui scriitor pe cât de lăudat de unii pe atât de micșorat de alții. Iar ca valoare personală, de operă bine concepută și pe deplin echilibrată, *Tudor Arghezi* reprezintă cea mai valoroasă lucrare critică a d-lui Pompiliu Constantinescu, sinteză și măsură a calităților și a posibilităților ce posedă.

(Decalogul, 11 mai 1943, an. XXI, nr. 2110)

ȘERBAN CIOCULESCU ȘI LIRICA NOASTRĂ CONTEMPORANĂ

Despre *Aspectele lirice contemporane* au apărut unele cronici prin reviste și ziare, dar, până în prezent, nimeni nu i-a descifrat sensul și valoarea, pe măsura ce i se cuvine. Cunoscut mai ales prin activitatea critică dezvoltată la *Revista Fundațiilor Regale* între anii 1934 și 1941 și prin acea masivă ediție critică a *Operele* lui Caragiale, apărută, după cum se știe, tot la Fundațiile Regale, Șerban Cioculescu ni se înfățișează prin această carte pentru prima dată într-o lumină de ansamblu, care ne oferă posibilitatea unei definiri.

Despre poezia noastră contemporană au scris pagini bogate aproape toți criticii de astăzi. De la Eugen Lovinescu (mai ales în *Critice*, vol. IX), până la Perpessicius (*Mențiuni critice*, în toate volumele), Vladimir Streinu (*Pagini de critică literară*, o carte care nu poate fi uitată de câte ori e vorba de literatura noastră de astăzi) și Octav Șuluțiu (*Pe margini de cărți*, capitolele despre Lucian Blaga și Tudor Arghezi), poezia lirică de astăzi a fost obiectul unei largi atenții. Foarte rar însă, sau aproape deloc, această atenție continuă a îmbrățișa aspectele ei generale, oferindu-ne o imagine de ansamblu, completă și definitivă. Întreprinderea oarecum sectară a lui Const. I. Emilian din *Anarhismul poetic*, nu tocmai atât de inutilă cum crede Șerban Cioculescu, nu s-a referit nici ea decât la unul din aspectele acestei poezii, cel mai trecător și mai minor dintre toate. Ca orice atitudine de opoziție spirituală, operată asupra unui domeniu la care autorul nu avea o aderență veritabilă, lipsit de priză la realitatea poeziei moderne, Const. I. Emilian n-a văzut în lirica noastră contemporană decât un ecou al tulburărilor similare din Apus, reducând-o la un anarhism fără rădăcini în adânc.

Față de aceste antecedente diferite, neorganizat unitar, Șerban Cioculescu aduce în volumul mai sus pomenit o anumită precizare de generalitate, care, chiar dacă ar părea adeseori părtinitoare și unilaterală, în sens invers celei a lui Const. I. Emilian, este în măsură să ne prezinte o imagine “întreagă”, cu suport în adncime, a liricii contemporane românești. În articolul de început, intitulat *O privire asupra poeziei noastre ermetice*, sunt fixate coordonatele interioare ale acestei poezii, autorul uzând, după cum îi este obiceiul, de o foarte bogată și utilă informație de specialitate. Lirica modernă, continuând experiența romantismului individualist, în opoziție cu primarele tradiționale, de limpezime și discursivitate, tinde tot mai mult (nu știu dacă aceste observații pot fi atribuite și ultimei generații de poeți) să se disocieze de limbajul prozei, ajungând un instrument de expresie a unor conținuturi interioare absolut personale. Poetul modern își face chiar un titlu de glorie din faptul că nu toată lumea poate să-l înțeleagă, presupunând un cerc restrâns de inițiați care cu atât mai mult îi va recunoaște meritele. În felul acesta lirica de astăzi ar merge cu pași repezi spre o tot mai accentuată obscurantizare, divorțul dintre ea și public semnificând el însuși o nuanță calitativă.

Aceste observații au mai fost făcute de mulți alții. N. Iorga, bunăoară, atât în revistele și publicațiile pe care le scotea, cât și în studiile de istorie literară, s-a ridicat adesea, cu vehemența care-l caracteriza, împotriva acestei literaturi. Alături de ei într-o ținută mai evoluată, putem aminti întreaga mișcare din jurul revistei *Gândirea*. Ceea ce aduce însă în plus Șerban Cioculescu este *înțelegerea* în adânc a acestei poezii. Notele țipătoare de anarhism și de indisciplină poetică, pe care protagoniștii tradiționalismului istoric le respingeau cu atâta supărare, sunt pentru el semne puternice de înnoire și de adâncire a fenomenului poetic și posibilități de atingere de noi orizonturi lirice. Acest anarhism, dacă-l mai putem numi așa,

merită așadar o atenție mai încordată și o discuție mai înțelegătoare.

Întregul volum este pătruns de concepția aceasta, într-adevăr majoră. Ceea ce știam noi despre Tudor Arghezi, despre Lucian Blaga, despre Ion Vinea (despre care înainte de studiul lui Șerban Cioculescu, s-o spunem drept, știam foarte puțin), despre Al. Philippide, etc. nu contribuia decât într-o măsură foarte redusă la înțelegerea poeziei contemporane, în general. Admirabilul studiu al lui Pompiliu Constantinescu despre Tudor Arghezi (pe care nu știu de ce Șerban Cioculescu nu l-a văzut într-o lumină favorabilă), ne-a fixat definitiv în minte figura marelui poet, dar nu ne-a lămurit asupra *prezenței* lui în poezia veacului. La fel și studiile despre Lucian Blaga, ale lui C. Fântâneru, Octav Șuluțiu, Ovidiu Papadima, etc. Despre ceilalți poeți nici nu mai vorbim.

Aspecte lirice contemporane este astfel singura carte de sinteză asupra unei literaturi poetice, încă în plină actualitate, care urmărește, cu o stăruință uneori sectară, să fixeze configurația epocii moderne în poezia noastră. Autorul nu a urmărit poate acest lucru, deoarece nu a făcut decât să adune în volum o serie de articole și de cronicile literare scrise ocazional, la apariția cărților respective de poezie. Având însă de-a lungul întregii sale activități critice o atitudine surprinzător de unitară, în ceea ce privea convingerile de estetică personală, valoarea lor de întreg pare a o depăși pe cea de ocazie. Vreau să spun că, fiind unii autori pe care Șerban Cioculescu i-a văzut în culori prea vii, sau prea mohorâte, concepția în numele căreia i-a văzut așa, se impune cu prisosință. Aceasta este valoarea indiscutabilă a cărții de față.

Iar autorul ei, indiferent de încruntările și de vitregiile prezente, trebuie socotit un critic de mare valoare, chiar dacă nu ai împărtăși totdeauna părerile pe care le profesează.

(**Bacăul**, 8 iunie, 1943, nr. 2138)

JURNAL LITERAR SEMNE NOI ÎN POEZIE

Ni s-a părut o vreme că poezia se întoarce spre un nou clasicism, spre o împăcare între elementele contrare, între conținut și expresie, între semnificație și cuvânt. Vedeam în jurul nostru spirite dornice de mai multă adâncime, versuri încadrate de simboluri și de nostalgii metafizice. O tendință spre unitate, spre valorile de ansamblu, eliminând podoabele de detaliu, frumusețile independente, putea fi un semn al acestui nou clasicism. Poeții se reîntorceau pe rând la uneltele tehnicii tradiționale, la ritm și la rimă, la simplitate și la echilibru. Louis Aragon a dat el însuși un exemplu deschizând ultimul său volum de poeme (Louis Aragon: *Les yeux d'Eisa*) cu o prefață despre valoarea ritmului și a rimei. Era un semn de revenire la rigori, la principii și la reguli, la elementele clasice permanente, la unitate și la logică internă a poemului.

Ni se părea apoi că viața întregă din jurul nostru se întoarce spre valorile tradiționale. Că adevărul și ordinea, armonia politică și socială, încep a se înfăptui. Spiritul european părea a reveni acasă, plictisit de fierberile tulburi, de aventurile și peregrinările modernismului. Templele dărâmate străluceau din nou. Peste ruine și fumuri, părea că se ridică idoli sfărâmați, iertători și senini, din nou cuprinzători și atotputernici.

Dar viața, atât cea literară cât și cea de toate zilele, nu se încadrează în prevederi și măsuri precise. Ea curge năvalnică la vale, uneori limpede și liniștită, alteori plină de valuri și de impurități. Șuvoiul ei este, poate, singura noastră certitudine. Calculele și logica formală, mecanică, nu o pot cuprinde.

Astfel, observând frământările literare din jurul nostru, cântărind ceea ce se publică prin reviste, articole critice, polemicile, notele anonime, cu broșurile și volumele din librării, putem observa o mare diversitate de preocupări. Pe lângă atmosfera oarecum generală, de evadare în spații metafizice, sub semnul lui Lucian Blaga și al lui Rilke, pe lângă toată acea poezie a visului și a cântărilor zadarnice, căzută aproape în manierism, câteva talente tinere încearcă o împrăștiare, o împăcare cu realitatea imediată, cu datele concrete ale vieții. Amestecând ecouri suprarealiste, cu naturalismul baudelairian, pe Arghezi cu Edgar Poë, poezia cu proza, seriozitatea cu humorul, ei reușesc să aducă în versul lor o melodie nouă, să înviioreze manierele devenite prea repede clișeu. În parte, nu merită nici unul o mențiune; în grup, ei încep a se impune și a forma o atmosferă. Atitudinea lor este anarhică și protestatară, frumos obraznică și netolerantă. Cu un cuvânt, ea este tinerească. Amestecând infinitul cu Măria Sa Cărbunele, idealismul cel mai pur cu realitatea imediată, grotescă, ei fug în primul rând de convențional și de oficialitate.

Desigur, nici această atitudine nu e nouă. Totodată poezia dintre 1920 și 1935 a cunoscut-o. Ea purcede din acel naturalism romantic, denumit poezie, *Anarhism poetic*, care a urmat imediat după războiul trecut. Mai decadent și mai dezorganizat atunci în tendința lui de-a lichida definitiv cu orice formă tradițională, această *nouă realitate*, după cum era denumită în Germania, nu s-a putut ridica până la o creație durabilă. Ea a rămas doar la faza inițială, ostentativă și distructivă, pierzându-și timpul mai mult să dărâme decât să clădească. Alergând numai după originalitate și noutate, această poezie a devenit până la urmă plictisitor de monotonă și de plată, căzând în propriile-i curse Eugen Lovinescu vorbind în vol. V de *Critice* despre goana după originalitate a scriitorilor noi, face următoarea remarcă: *Fiecare pleacă de la ideea de-a fi original; - izbutind cu toții să fie originali, încetează de a mai fi în parte. Avem prea mulți*

maestri, uitându-se unii în ochii celorlalți ar trebui să aibă momentul de tragică reculegere a unei asemănări prea mari, moment, care amintește scena povestită de d-na de Staël, intrând costumată într-un bal, costumele erau atât de identice, încât, privind-se într-o oglindă, nu s-a putut distinge dintre cei ce o înconjurau, până ce nu și-a pus degetul pe nas.). Ea nu s-a ridicat peste faza de experiență.

Această experiență a avut darul însă să înviorareze întreaga poezie a veacului. În goana lor după noutate și după expresia rară, poeții moderniști au dezgropat o serie de cuvinte care până la ei erau socotite nepoetice, au violentat formele morfologice și sintactice ale gramaticii, au creat o serie de metafore noi și de imagini, pe care poezia de azi le întrebuințează în mod notoriu. În acest sens, poeții ultra-moderniști pot fi stimați ca niște luptători căzuți în drum. Munca lor a dat roade pentru alții.

Tinerii noștri poeți de astăzi care încearcă o înviorare a poeziei curente prin mijloace asemănătoare sunt pândiți de aceleași pericole. Deocamdată atitudinea lor însemnează un reviriment plăcut. Negativismul și anarhismul lor intolerant aduce o notă proaspătă în platitudinea comună. Pentru a nu cădea înșiși ei în drum, cu aripile frânte, e necesar să treacă la o organizare a inspirației lor, la o creație alternativă. Tendința de împăcare între contrarii de armonizare a tehnicii cu fluidul interior, acea cumișenie eternă, ca să nu-i zicem clasică (poeții noi fug de acest cuvânt), nu le poate fi decât de folos.

(Bacăul, 1943)

JURNAL LITERAR POEZIA ARDEALULUI DE AZI

De câțva timp se discută mereu, în tabere cu foc antagonist, un manifest literar publicat de un grup de tineri ardeleni în ziarul *Viața*. Nu cred că este rostul meu să iau parte la această discuție. Fiind însă vorba în mod constant de poezia Ardealului de astăzi, anumite precizări de atitudine personală, le consider totuși necesare. În cronicile mele din *Revista Fundațiilor Regale*, am avut ocazia deseori să scriu despre unele cărți de poezie ardeleană. Anumiți domni au rămas chiar foarte mirați că, deși sunt eu însumi ardelean, nu am dat dovadă de nici un fel de părtinire în aceste cronici.

Eu consider poezia Ardealului de azi greu încercată de situația politică specială prin care trece această provincie. În fața necazurilor și nedreptăților cunoscute, poeții ardeleni au început să revină la temele milenare ale înaintașilor lor, scriind, pe bună dreptate, despre durerea înstrăinării de acum și despre clocotul sufletesc protestatar. În cei doi ani și jumătate de refugiu și de pribegie prin țară, acești poeți au dat la iveală, fiecare după talentul și după sensibilitatea sa, un număr remarcabil de poezii și de culegeri în acest scris. Sunt chiar unii dintre ei, cum este d. Iustin Ilieșiu, sau d. Lucian Valea (pentru a nu cita decât pe cei mai cunoscuți) care s-au impus prin astfel de poezii.

Judecând însă pe baze critice, această întinsă activitate poetică, este necesar să facem de la început o demarcație. Ca totdeauna în astfel de împrejurări tulburi, unde motivele de circulație și de succes în public sunt eterogene artei, s-au strecurat printre adevărații poeți foarte mulți profitori de ocazie, poeți de gălăgie patriotardă, conferențieri și organizatori

interesați, care au ajuns să coboare râvna sfântă a celor sinceri până la nivelul unei insuportabile politici personale. Nu vreau să înșir nume. Ar fi totuși foarte ușor s-o fac, mergând nu mai departe decât la unii publiciști bucureșteni, pe care, cred, publicul îi poate identifica ușor.

Neaderența mea la acest mahalagism literar este împărtășită și de alții. Dintre toți poeții Ardealului de azi, desigur, cei mai valoroși și cei mai reprezentativi sunt: Emil Giurgiuca, Mihai Beniuc, Grigore Popa, George Popa, V. Copilu-Cheatră și încă vreo doi-trei. Toți aceștia însă s-au retras din primul moment din mijlocul gălăgioșilor profitori, însemnând doar din când în când pe cont propriu, câte o poezie sau câte un volum de adevărată substanță ardeleană. Ardealul a avut totdeauna un foarte echilibrat bun simț și un gust nobil al decenței și al măsurilor. Din această cauză eu socotesc că felul acesta de-a pune și de-a susține problema Ardealului, cel puțin în poezie, este dăunător adevăratului Ardeal. Nu este destul să strigi pe diferite tonuri că ai dreptate și că răzbunarea se apropie, pentru a te considera un poet adevărat. Succes în public, răsunet la șezători, pot avea oricât. Poezia este însă *altceva*. Până la acest *altceva* nu se pot ridica decât cei într-adevăr miruiți cu taina harului. Aceștia însă sunt totdeauna foarte puțini.

Nu știu până la câți, dintre cei interesați, vor ajunge aceste însemnări. Îi asigur însă că ele pornesc dintr-o dragoste sinceră, pe care am purtat-o totdeauna Ardealului meu natal și dintr-o durere tot atât de sinceră, când observ toate aceste alunecări de la adevăratul stil ardelean și de la acea nobilă ținută protestatară, care a caracterizat totdeauna Ardealul. Să mi se ierte că sunt puțin mai pretențios decât alții și să nu mi se ia în nume de rău că îi privesc atât pe ei, cât și pe mine însumi, cu mai multă severitate. Momentul politic și cultural al României de astăzi, pretențiile noastre tot mai întemeiate de a ne considera pe plan egal de cultură și de civilizație cu oricare altă țară din Europa, nu pot fi susținute decât prin *realizări* de durată și printr-un simț

autocritic incontestabil. Superficialitatea care acoperă din nenorocire, foarte multe dintre acțiunile noastre, trebuie cu orice preț, s-o învingem. Cu atât mai mult, nu este permis Ardealului s-o alimenteze și s-o susțină.

Nu sunt partizanul aceluia estetism exagerat care nu se recunoaște decât pe sine și care rămâne orb la realitățile din afară. Dar iarăși, nu pot permite, în numele poeziei pe care o cultiv și în care cred, ca această realitate din afară să copleșească cu desăvârșire esteticul. În fond, vorbind în termeni preciși, ea nu este decât un punct de plecare. Arta este chemată s-o înalțe și s-o transfigureze, atingând acele regiuni adânci ale simbolurilor și ale adevărilor ultime pe care le conțin toate capodoperele universale. Ovtavian Goga, Mihail Sadoveanu și cu atât mai mult Eminescu, ne-au dovedit că sentimentul patriotic poate fi conținut de poezie adevărată. Dar pentru asta este necesar să ai *harul*.

Aceasta este mărturisirea unui ardelean care crede în artă tot atât de mult ca și în Ardeal.

(**Bacăul**, 27 iulie 1943, nr. 2187)

Cuprins

NOTĂ EDITORIALĂ	5
TABEL CRONOLOGIC	7
I. NOTE-le începutului.....	17

II. VIAȚA POEZIEI

N. Davidescu: <i>Renașterea</i> (Editura Fundațiilor Regale, București, 1942); Karnabatt: <i>Crinul mistic</i> (Editura «Vremea», București, 1942); George Drumur: <i>Vatra cu stele</i> (Editura ziarului «Bucovina», Cernăuți, 1942).	41
Aron Cotruș, <i>Rapsodie dacă</i> (Editura Fundațiilor Regale, București, 1942); Iulian Vesper, <i>Izvoare</i> (Editura Fundațiilor Regale, București, 1942).	50
Lucian Valea: <i>Întoarcerea lângă pământ</i> . (Editura ziarului «Tribuna», Brașov, 1942); Ion Th. Ilea: <i>Întoarcere</i> . (Editura «Contemporană», București, 1942); Ștefan Stănescu: <i>Poemul sistemului solar</i> . (Imprimeria «Tiparul Universitar», București, 1942).	63
Lucian Blaga, <i>Poezii</i> . (Ediție definitivă. Editura Fundației Regale pentru Literatură și Artă, București, 1942).	75
Ion Pillat, <i>Împlinire</i> (Editura Fundațiilor Regale, București, 1942); - N. Davidescu, <i>Din poezia noastră parnasiană</i> (Editura Fundațiilor Regale, București, 1943); Ion Stoia-Udrea, <i>11 poeți bănățeni</i> (Editura «Vremea», Timișoara, 1942); Sebastian Popovici, <i>Iarba fiarelor</i> (Editura ziarului «Universul», București, 1942); F. Păcurariu, <i>Psalmii neliniștii</i> (Editura gazetei «Săptămâna», Bistrița, 1942).	86
Gh. A. Cuza: <i>Vifor sub stele</i> (Editura Casa Școalelor, București, 1943); Emil Giurgiucă: <i>Dincolo de pădure</i> (Editura Fundației Regale pentru Literatură și Artă, 1943); Anișoara Odeanu: <i>Moartea în cetate</i> (Editura Fundației Regale pentru Literatură și Artă, 1943); Iosif Morunțan: <i>Rugăciunile dorului</i> (Tipografia Minerva, Bistrița, 1943).	107

Lucian Blaga: <i>Nebănuitele trepte</i> (Editura «Dacia Traiană», Sibiu, 1943); Ion Frunzetti: <i>Greul pământului</i> (Colecția «Universul literar», București, 1943); Ștefan Baciu: <i>Muzica sferelor</i> (Editura «Prometeu», București, 1943); Petre Pascu: <i>Plaiuri</i> (Tipografia diecezană, Arad, 1943).....	119
V. Demetrius, <i>Versuri alese</i> (Editura Casa Școalelor, București, 1943); Ion Ojog, <i>Stema din vârtoare</i> (Editura Națională Gh. Mecu, București, 1943); Teodor Scarlat, <i>Vatra magilor</i> (Editura Cartea Românească, București, 1943); Teofil Lianu, <i>Carte de cruciat</i> (Colecția Gruparea de Nord, Cernăuți, 1943).	131
Camil Petrescu, <i>Transcedentalia</i> (Extras din «Revista Fundațiilor Regale», București, 1943); Radu Gyr, <i>Poeme de război</i> (Editura Gorjan, București, 1942); Virgil Gheorghiu, <i>Pădure adormită</i> (Editura Prometeu, București, 1943); Ernest Bernea, <i>Colina lacrimilor</i> (Societatea Națională de Editură și Arte Grafice «Dacia Traiană», București, 1943).....	146
Ion Pillat: <i>Asfodela</i> (Edițiile «Ausonia», București, 1943); Magda Isanos: <i>Poezii</i> (Institutul de Arte Grafice «Bravo», Iași, 1943); Emil Vora: <i>Înalte vânturi</i> («Bucovina», I.E. Torouțiu, București, 1943).	158
Constantin Nisipeanu, <i>Femeia de aer</i> (Întreprinderile de arte grafice «Eminescu», București, 1943); Donar Munteanu, <i>Simfonia vieții</i> (Imprimeria «Văcărești», București, 1943); Constantin Stelian, <i>Aur de întuneric</i> (Școala de perfecționare în arte grafice, București, 1943).....	170
Poezia unei regine.....	181
Emil Giurgiuca, <i>Transilvania în poezia românească</i> (Tip. «Lupta», București, 1943); Petre Stati, <i>Chemarea soarelui</i> (Editura Casa Școalelor, Iași, 1943).....	188
Radu Gyr, <i>Balade</i> (București, Editura Gorjan, 1943, 270 p.); Horia Nițulescu, <i>Toamnă în paradis</i> (București, Imprimeria penitenciarului Văcărești, 1943, 92 p.); Coca Farago, <i>Poeme pentru singurătate</i> (București, «Tipografica», 1943, 96 p.); Mariana Moșoiu, <i>Poemele Soarelui</i> (Brașov, Tipografia Minerva, 1943, 80 p.).....	202

III. VIAȚA CĂRȚILOR (MEȘTERUL MANOLE)

EMIL GIURGIUCA: <i>ANOTIMPURI</i>	218
VIRGIL CARIANOPOL: <i>FRUNZIȘUL TOAMNEI MELE</i>	222
OCTAVIAN GOGA: <i>DIN LARG</i>	222
VINTILĂ HORIA: <i>CETATEA CU DUHURI</i>	229
TUDOR ARGHEZI: <i>HORE</i>	233
CONSTANTIN SALCIA: <i>LOGODNA APELOR</i>	255
GRIGORE POPA: <i>CARTEA ANILOR TINERI</i>	237
GEORGE MENIUC: <i>INTERIOR COSMIC</i>	241
POEZIA TÂNĂRĂ: ION MOLDOVEANU: <i>SBOR PESTE APE</i>	243
NICHITA TOMESCU: <i>GENUNI</i>	247
AUREL MARIN: <i>ÎNSEMNARI DE VACANTA</i>	250
POEZIA TÂNĂRĂ: <i>GAȘTE ȘI GĂȘTE LITERARE</i>	253
N. CREVEDIA: <i>DĂ-MI ÎNAPOI GRĂDINILE</i>	256
DIMITRIE DANCIU: <i>SOLITUDINI</i>	258
GEORGE DRUMUR: <i>SUFLETE ÎN AZUR</i>	261
POEZIA TÂNĂRĂ: <i>NĂVALA CUVINTELOR</i>	264
MIRCEA STREINUL: <i>OPERA LIRICĂ (1929-1939)</i>	266
VLAICU BÂRNA: <i>BRUME</i>	269
VICTOR STOE: <i>FUGA CERBILOR</i>	272
POEZIA TÂNĂRĂ: <i>PENTRU CEI CE SE SUPĂRĂ</i>	275
VIRGIL CARIANOPOL: <i>SCARĂ LA CER</i>	277
ÎNSEMNĂRILE LUI AUREL MARIN	280
CEI DOI PREMIAȚI: CONST. VIRGIL GHEORGHIU ȘI MIRCEA BADEA	283
MIHAI BENIUC: <i>CÂNTECE NOI</i>	286
POEZIA TÂNĂRĂ: <i>ANUL POETIC</i>	289
TEODOR AL. MUNTEANU: <i>MERI DOMNEȘTI</i>	292
D. CIUREZU: <i>PĂMÂNTUL LUMINILOR MELE</i>	294
ȘTEFAN BACIU: <i>CETATEA LUI BUCUR</i>	297

IV. ADDENDA

AI. RAICU: <i>CETĂȚILE ÎNTUNECATE</i>	302
GEORGE PETCU: <i>TĂLMĂCIRI DIN MINE</i>	304

N. DAVIDESCU: <i>EVUL MEDIU</i>	306
CEI 13	310
UN POET AL ARBOROASEI	314
ȘTEFAN BACIU	318
VITRINA	319
POETUL G. TUTOVEANU	322
LUCIAN BLAGA	324
OVIDIU PAPADIMA: <i>NEAM, SAT, ORAȘ, ÎN POEZIA LUI</i> <i>OCTAVIAN GOGA</i>	325
POMPILIU CONSTANTINESCU: <i>TUDOR ARGHEZI</i>	329
ȘERBAN CIOCULESCU ȘI LIRICA NOASTRĂ CONTEMPORANĂ	333
JURNAL LITERAR: <i>SEMNE NOI ÎN POEZIE</i>	336
JURNAL LITERAR: <i>POEZIA ARDEALULUI DE AZI</i>	339

**Consilier editorial - Viorel Marineasa
Tehnoredactare - Attila Hizo
Imprimat la TIPOGRAFIA MARINEASA
Str. Mureş nr. 34, Timișoara, România
Tel. 094-205.818**